

Yttrande angående remiss SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen antar redovisat yttrande som sitt svar över SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle.

Yttrandet överlämnas till Utbildningsdepartementet.

Bakgrund

Utbildningsdepartementet har erbjudit Region Kalmar län möjlighet att lämna synpunkter över SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle. Utredningen har haft till uppdrag att: ”Utreda och föreslå åtgärder för att ge alla elever inom skolväsendet möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval fattade utifrån goda kunskaper. Utredningens arbete visar på brister när det gäller tillgång till studie- och yrkesvägledning och stora variationer i kvalitet på vägledningen som erbjuds.”

”Utredningen föreslår därför ett paket av fem huvudsakliga åtgärder:

1. Ett förtydligande av vad vägledning är, att den kan vara både individuell och generell och ska benämnas karriärvägledning.
2. Ett förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.
3. Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.
4. Förstärkning av det generella karriärvägledningsperspektivet i olika ämnen.
5. Ett nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan.”

Yttrande

Region Kalmar län instämmer i utredningens föreslagna fem huvudsakliga åtgärder för att förändra och förstärka studie- och yrkesvägledningen samt det som utredningen i övrigt föreslår.

Utredningen beskriver vikten av studie- och yrkesvägledares samverkan med omvärlden. Att det finns ett nära samarbete med aktörer på arbetsmarknaden och inom utbildningssektorn är viktigt för att uppnå en fungerande matchning och kompetensförsörjning.

Region Kalmar län föreslår att utöver det som framkommit i utredningen även ska föreskrivas i skolans styrdokument för SYV-funktionen att viss andel av arbetstiden ska avsättas för samverkan med externa parter. Detta för att säkerställa att studie- och yrkesvägledare samverkar med arbetslivet. Det kan vara exempelvis Arbetsförmedlingen, näringslivsorganisationer, offentliga arbetsgivare och fackliga organisationer liksom aktörer som jobbar med kompletterande vuxenutbildning, yrkesutbildningar av olika slag och universitetet. Det är av avgörande betydelse att studie- och yrkesvägledarfunktionen har en regelbunden och nära kontakt med det omgivande samhället.

Sofia Moestedt
basenhetschef
Samhällsplanering och tillväxt

Conny Karlsson Örnros
samordnare kompetensförsörjning

Bilagor

Sammanfattning Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle

Protokollsutdrag till: Utbildningsdepartementet

Sammanfattning

Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning, U 2017:10, överlämnar sitt slutbetänkande Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle, SOU 2019:4.

Utredningens uppdrag har bestått av två delar. Den första delen av uppdraget redovisades i promemorian Uppföljningssamtal med personer som studerar med studiestartsstöd. Promemorian överlämnades i mars 2018 och innehåller förslag till ändrade regler som innebär att kommunerna bli ansvariga för att uppföljningssamtal hålls med de personer som studerar med studiestartsstöd i syfte att öka dessa personers möjligheter att fullfölja sina studier och etablera sig på arbetsmarknaden.

I detta betänkande redovisas uppdragets andra del som innebär att utredaren ska utreda och föreslå åtgärder för att ge alla elever inom skolväsendet möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval fattade utifrån goda kunskaper. I uppdraget har ingått att föreslå åtgärder för att minska betydelsen av kön, social bakgrund och funktionsnedsättning vid utbildnings- och yrkesval.

Centrala utgångspunkter

I mer än 20 år har behovet av att utveckla skolans studie- och yrkesvägledning lyfts fram i olika sammanhang. Redan 1997 visade Skolverkets Utvärdering av grundskolan – UG 95 på avsevärda brister. En liknande bild ges i Utbildningsutskottets uppföljning 2018. Där emellan har en rad statliga utredningar, myndighetsgranskningar, forskningsstudier och andra undersökningar pekat på det faktum att målet om en bred och integrerad studie- och yrkesvägledning i enlighet med styrdokumentet inte har fått något riktigt genomslag. Denna bild förstärks också av erfarenheterna från den här utredningens

arbete som visar på brister när det gäller tillgång till studie- och yrkesvägledning och stora variationer i kvalitet på den vägledning som erbjuds. Detta är problematiskt ur ett likvärdighetsperspektiv och påverkar elevers möjligheter att fullfölja sin utbildning. En väl använd studie- och yrkesvägledning kan bidra till att öka studiemotivationen och är ett viktigt verktyg i arbetet för att öka målluppfyllelsen och höja kvaliteten i skolan generellt. Brister i studie- och yrkesvägledningen påverkar inte bara enskilda elever. Det skapar också problem ur ett samhällsligt perspektiv, t.ex. i form av kostnader för felval och avhopp men också för annat som följer av svårigheter med etablering på arbetsmarknaden. En väl fungerande vägledning är viktig för kompetensförsörjningen och för en förbättrad matchning på arbetsmarknaden. Det är därför betydelsefullt att även den som avser att påbörja utbildning får tillgång till studie- och yrkesvägledning utifrån sina behov och förutsättningar. Studie- och yrkesval som begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund riskerar att leda till ökad segregation och snedrekrytering. Att studie- och yrkesvägledning är en viktig verksamhet kan alltså konstateras utifrån en rad olika perspektiv.

Samtidigt som många har pekat på vikten av väl fungerande studie- och yrkesvägledning har det konstaterats stora brister när det gäller kunskaper om vägledningens möjligheter och vad man kan förvänta sig av studie- och yrkesvägledningen. Styrning och ledning är svag. Den nuvarande regleringen av studie- och yrkesvägledningen är alltför övergripande och ger inte huvudmän och rektorer tydlig ledning i vad som förväntas av dem. Utöver det stöd som formuleras i läroplanernas övergripande mål och riktlinjer finns i dag ett visst stöd endast i några kurs- och ämnesplaner. Mål och planering för verksamheten saknas ofta och det systematiska kvalitetetsarbetet brister.

Omfattningen av den studie- och yrkesvägledning som elever har rätt till finns inte preciserad i författningarna. För att anses som tillräcklig ska vägledningen motsvara elevernas varierande behov. Då inte heller formerna för att kartlägga behoven fungerar tillfredställande konstaterar utredningen att skolans studie- och yrkesvägledning inte motsvarar de goda intentioner som finns i rådande styrdokument om en likvärdig tillgång till vägledning för elever och presumtiva elever.

Det som behövs och som tiden nu är mogen för är ett antal genomgripande förändringar. Utredningen föreslår därför ett paket av fem huvudsakliga åtgärder.

1. Ett förtydligande av vad vägledning är, att den kan vara både individuell och generell och ska benämnas karriärvägledning.
2. Ett förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.
3. Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.
4. Förstärkning av det generella karriärvägledningsspektivet i olika ämnen.
5. Ett nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan.

Inget av dessa förslag räcker enskilt för att åstadkomma den önskade förändringen och förslagen ska därför ses samlat. Härtill kommer ett antal förslag som utredningen bedömer utgöra förutsättningar för huvudförslagets genomförande och för att öka kvaliteten på karriärvägledningen: *Förtydligande av karriärvägledarens roll och ansvar*, *Tydligare styrning, ledning och samordning*, *Plan för samverkan*, *Kompetensutveckling för karriärvägledare, lärare och rektorer*, *Utökade möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare* och *Digitalt vägledningsstöd*.

Förtydligande av vad vägledning är – individuell och generell karriärvägledning

Benämningar av det som i dag ingår i skolväsendets studie- och yrkesvägledning föreslås ändras och förtydligas i skollagen. Som det övergripande begreppet för all den verksamhet som en huvudman i skolväsendet är ansvarig för när det gäller att ge eleverna kunskap och kompetens inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet, föreslår utredningen *karriärvägledning*. Studie- och yrkesvägledare bör som en följd av det benämnas *karriärvägledare*. Det är också utredningens bedömning att det behöver förtydligas i skollagen att karriärvägledningen kan vara såväl individuell som generell.

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer om arbetet med studie- och yrkesvägledning beskrivs vägledning i vid och i snäv bemärkelse. Dessa två begrepp har dock inte fått det genomslag som avsetts eftersom det finns en otydlighet i vad som innefattats i de två

begreppen. Utredningen föreslår att vägledning i vid bemärkelse ska benämnas *generell karriärvägledning* och vägledning i snäv bemärkelse ska benämnas *individuell karriärvägledning* och att dessa båda begrepp införs i skollagen. Detta görs i syfte att tydliggöra att elever ska ha tillgång till båda dessa former av karriärvägledning. Med generell karriärvägledning avses den verksamhet som bidrar till att utveckla elevernas kunskaper om arbetslivet och om villkoren på arbetsmarknaden t.ex. undervisning, studiebesök, praktisk arbetslivsorientering (prao), arbetsplatsförlagt lärande (apl) och andra aktiviteter som ger underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Den generella vägledningen ska också syfta till att utveckla elevernas karriärkompetens, dvs. den kompetens som behövs för att på strukturerade sätt samla, analysera, sätta samman och organisera utbildnings- och yrkesinformation i relation till egna intressen, förmågor och drivkrafter.

Med individuell karriärvägledning avses den vägledning som ges i form av vägledningssamtal, enskilt eller i mindre grupper. I vägledningssamtalet är det den enskilde individen som ska stå i fokus och få möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika möjliga utbildningsvägar. Detta gäller även om samtalet ges i mindre grupp. Den individuella vägledningen kan med fördel bygga på de kunskaper och färdigheter som eleven har utvecklat inom den generella karriärvägledningen.

Utredningen har valt att använda begreppet *karriär* eftersom det är det begrepp som används vid benämning av företeelser kopplade till studie- och yrkesvägledning i den akademiska vägledningsslitteraturen och i övriga vägledningssammanhang, såväl nationellt som internationellt. Genom att använda ett vedertaget begrepp som används i andra vägledningssammanhang, också utanför skolan, lyfts skolans vägledning som företeelse. Ett begrepp som används i forskning signalerar också vikten av att vägledning, liksom all annan utbildning, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning

Då utredningen har konstaterat stora variationer när det gäller elevers tillgång till vägledning föreslår utredningen att bestämmelserna i skollagen ska tydliggöras och förstärkas. Utredningens förslag innebär ett tydliggörande av att eleverna ska ha tillgång till både individuell och generell karriärvägledning och att omfattningen av den individuella karriärvägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar.

Samhällsutvecklingen och de snabba förändringarna på arbetsmarknaden medför att människor ställs inför allt svårare vägval och krav på att återkommande utbilda sig. För att eleverna ska klara sådana omställningar krävs att de utvecklar särskilda kompetenser. Karriärvägledning har därför en viktig roll när det gäller att rusta barn, ungdomar och vuxna för ett allt mer föränderligt och komplext arbetsliv. Samtidigt som förändringarna på arbetsmarknaden är snabba erbjuds individen ökade valmöjligheter. Det ställer krav på individen att kunna hantera information om ett stort antal valmöjligheter och att kunna välja strategiskt. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får adekvat kunskap om utbildningsutbud och yrkesinriktning, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov.

Den nuvarande regleringen av studie- och yrkesvägledningen är alltför övergripande och ger inte huvudmän och rektorer tillräckligt tydlig ledning i vad som förväntas av dem. I många fall tolkar huvudmännen inte regelverket i enlighet med de bakomliggande intentionerna om att eleverna ska ha tillgång till vägledning efter behov och att det är hela skolans ansvar att på olika sätt ge kunskaper så att eleverna kan göra väl underbyggda val. Utredningen föreslår därför olika förtydliganden av regelverket i syfte att klargöra vad elever och presumtiva elever ska ha tillgång till, vad de ska erbjudas, vem som ska erbjuda vad och i vilken omfattning.

Utredningen har övervägt olika alternativ för att säkerställa att eleverna verkligen får den vägledning de behöver. Ett sådant alternativ är införandet av en garanterad miniminivå i form av ett lägsta antal tillfällen per elev för individuell vägledning. En miniminivå skulle visserligen säkra tillgången till just det antalet tillfällen men

det finns också en risk att miniminivån blir normen och att de elever som är i behov av fler tillfällen inte skulle få det. Utredningen föreslår i stället att regleringen förtydligas och kompletteras så att det framgår vad det är som eleven ska ha tillgång till och vid vilka tillfällen. Den nu gällande regleringen föreskriver att eleverna ska ha *tillgång till personal* med vägledningskompetens efter behov. Utredningen föreslår i stället en rakare skrivning om att eleverna ska ha *tillgång till karriärvägledning* och att karriärvägledningen ska anpassas efter elevernas behov. Detta förslag är utgångspunkten för utredningens övriga förslag som syftar till att tydliggöra vad elever och presumtiva elever har rätt till, vem som ska göra vad och vilka krav som ska ställas på huvudmännen.

Skärpning av kraven på att erbjuda individuell karriärvägledning vid vissa tillfällen

För att ytterligare säkerställa elevers tillgång till vägledning föreslår utredningen att det införs bestämmelser om att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen och till följande elevgrupper:

- elever i grundskolan och motsvarande skolformer inför val till gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan,
- nyanlända elever som börjar i högstadiet i grundskolan eller specialskolan samt på språkinträdning i gymnasieskolan inför upprättandet av den individuella studieplanen,
- elever på språkinträdning i gymnasieskolan som har fullföljt sin utbildning och som på grund av sin ålder enligt 15 kap. 5 § skollagen inte kan påbörja en annan utbildning i gymnasieskolan, och
- elever som avser att avsluta sin gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning i förtid eller riskerar att inte erhålla en gymnasieexamen i gymnasieskolan.

Utpekandet av dessa tillfällen och elevgrupper ska dock inte medföra att andra elevgrupper förbises. Utredningens förslag innebär att alla elever ska, som ovan beskrivits, ha tillgång till karriärvägledning efter

behov även om vissa elevgrupper ges en särskild rätt vid specifika tillfällen.

Valet till gymnasieskolan och en fullföljd gymnasieutbildning har fått en allt större betydelse för elever. I de flesta sammanhang krävs en gymnasieexamen för att etablera sig på arbetsmarknaden. Undersökningar visar att elever som inte får tillräcklig individuell karriärvägledning löper högre risk att hoppa av eller att byta program. Utredningen gör därför bedömningen att elevens rätt till individuell karriärvägledning inför valet till gymnasieskolan och gymnasiesärskolan behöver säkerställas i särskild ordning. Detta ska ses i kombination med förtydligandet i skollagen om att karriärvägledningen ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Det ska också ses i kombination med de förslag kring stärkt generell karriärvägledning som beskrivs i de följande avsnitten.

Karriärvägledningen är särskilt betydelsefull för nyanlända elever eftersom de ofta saknar kunskap om det svenska utbildningssystemet och om den svenska arbetsmarknadens utformning och kompetenskrav. Utredningen föreslår därför att nyanlända elever som tas emot i högstadiet i grundskolan och specialskolan ska erbjudas karriärvägledning i samband med att den individuella studieplanen upprättas. Utredningen föreslår även att nyanlända elever som börjar i gymnasieskolan ska erbjudas karriärvägledning i samband med att deras individuella studieplan upprättas. Likaså föreslås att de elever som har fullföljt sin utbildning på språkinträdning i gymnasieskolan och som på grund av sin ålder inte kan fortsätta sin utbildning i gymnasieskolan, ska erbjudas individuell karriärvägledning om fortsatta utbildningsmöjligheter.

Ytterligare en grupp som har ett särskilt behov av vägledningsinsatser är de elever som riskerar att slutföra sin utbildning på ett nationellt gymnasieprogram utan att erhålla en gymnasieexamen. Många unga som fullföljer sin utbildning med endast ett studiebevis saknar kunskap om vad som krävs för att de ska få en examen och hur de kan nå dit. Behov av karriärvägledning finns även för de elever som vill avbryta eller faktiskt avbryter sin utbildning i förtid. Elever som avbrutit sin utbildning kan ha svårt att finna andra vägar till studier eller arbete och riskerar livslångt utanförskap. Utredningen föreslår därför att det införs en skyldighet att erbjuda individuell karriärvägledning till elever som avser att avsluta sin gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning i förtid. Samma skyldighet föreslås gälla

för elever i gymnasieskolan som riskerar att efter fullföljd utbildning inte erhålla en gymnasieexamen.

Förstärkning av det generella karriärvägledningsperspektivet i olika ämnen

För att elever tidigt ska förberedas för aktiva livsval och för att stärka karriärvägledningens integrering i undervisningen föreslås att karriärvägledningsspektivet ska stärkas i grundskolans, grundsärskolans, specialskolans och sameskolans ämnen samt i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans inledande kurser i ämnet samhällskunskap. För att elever tidigt ska förberedas för aktiva livsval och för att stärka karriärvägledningens integrering i undervisningen föreslås att karriärvägledningsspektivet ska stärkas i grundskolans, grundsärskolans, specialskolans och sameskolans ämnen samt i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans inledande kurser i ämnet samhällskunskap.

Enligt läroplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer ska eleverna utveckla kunskaper och kompetenser som förbereder dem för studier och arbetsliv och som gör dem rustade att göra medvetna val inför framtiden. I det ingår att vidga elevernas perspektiv och visa på alternativ till traditionella studie- och yrkesval grundande på kön, kulturell och social bakgrund. För att detta ska vara möjligt krävs att lärprocessen börjar tidigt och pågår kontinuerligt under hela skoltiden. Det räcker inte med att karriärvägledaren försöker förmedla detta vid de individuella vägledningssamtalen utan lärprocessen måste ges utrymme i skolans generella karriärvägledning.

Även om det finns exempel på lärare som tillsammans med studie- och yrkesvägledare väver in vägledningsfrågor i undervisningen är det utredningens bedömning att frågor som rör arbetslivet inte fått det genomslag och utrymme i undervisningen som lagstiftaren avsett. Orsakerna till detta är flera. En är att det i dag saknas utrymme i utbildningen där eleverna ges nödvändiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar, vilka utbildningsvägar som finns och hur man blir medveten om sina egna styrkor och intressen i förhållande till de möjligheter som står till buds. En annan orsak till att vägledningsfrågor sällan integreras i undervisningen är att många lärare tycker att det är svårt och saknar stöd för genomförandet. Stödet i kurs- och ämnesplaner är otillräckligt i förhållande till läroplanernas mål.

Det är endast undantagsvis beskrivet hur det centrala innehållet kan kopplas till frågor som rör yrken och arbetsliv. Då det har stor betydelse för elevernas motivation att se kopplingen mellan skolans ämnesundervisning och olika yrkesområden, finns det all anledning att öka möjligheterna och tillfällena för sådana kopplingar. Utredningen föreslår därför att kurs- och ämnesplaner ses över så att centralt innehåll och kunskapskrav kopplas till frågor som rör samhälls- och arbetsliv.

Tilldelning av tid för generell karriärvägledning i form av framtidsval

Utredningen bedömer att en förstärkning av arbetslivskopplingen i kurs- och ämnesplaner inte räcker för att säkra den generella karriärvägledningen. Utredningen föreslår därför att det kombineras med att det införs ett nytt obligatoriskt inslag i utbildningen i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan som benämns *framtidssval*. Framtidssval föreslås omfatta 80 timmar på högstadiet med ett nationellt fastställt innehåll uppdelat på tre olika kunskapsområden: val och framtidsplanering, arbetsliv och samhälle samt utbildningsvägar och yrkesområden. Utredningen föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram det närmare innehållet. Utredningen föreslår även att elevens val ska minskas med motsvarande omfattning, dvs. 80 timmar samt att begreppet undervisningstid i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan ska innefatta såväl undervisning i ämnen som tid för framtidsval.

I denna utrednings direktiv anges att utredaren ska analysera hur undervisningen inom kunskapsområdet arbetslivskunskap kan stärkas. Utredningen har övervägt olika alternativ för att stärka undervisningen inom kunskapsområdet. Ett alternativ har varit att föreslå inrättandet av ett nytt ämne, ett annat att utöka ett redan befintligt ämne, i det här fallet samhällskunskap. Utredningen föreslår efter dessa överväganden att kunskapsområdet införs som en del av utbildningen utan att vara ett nytt ämne eller en del av ett befintligt ämne och att karriärvägledaren bör vara den som ansvarar för genomförandet. För att säkra detta genomförande är det nödvändigt att det finns tilldelad tid som garanteras i timplanen. Som namn på det nya obligatoriska

inslaget föreslår utredningen *framtidssval* som signalerar att kunskapsområdet har ett brett perspektiv och innefattar mer än det som endast rör arbetslivet. I framtidssval bör ingå att ge utrymme för utveckling av kunskaper om arbetsliv, kopplingen mellan utbildning och arbete, tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden, rättslig reglering m.m. Härutöver bör det ge möjlighet för eleverna att erövra de kompetenser som är nödvändiga för att kunna röra sig inom flexibla utbildningssystem och arbetsmarknader. Det bör ge eleverna stöd i och verktyg för att lära känna sig själva och bli medvetna om sina personliga egenskaper, intressen, värderingar, attityder, kompetenser och förmågor. I kunskapsområdet bör också ingå att göra elever medvetna om vad som påverkar de val de gör för att de ska kunna förstå sig själva i förhållande till en tänkt framtid. Framtidssval ska ses som en form av generell karriärvägledning som ska komplettera övriga former och bidra till att utveckla och bredda elevens kunskaper om samhälls- och arbetsliv inför kommande studie- och yrkesval.

Förtydligande av karriärvägledarens roll och ansvar

Utredningen föreslår att studie- och yrkesvägledare ska benämnas karriärvägledare och att karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras i skollagen. Bl.a. föreslås att det ska framgå av skollagen att den individuella karriärvägledningen ska utföras av en karriärvägledare. Förslagen om en ändring av benämningarna innebär även följdändringar i bilaga 2 till högskoleförordningen vad gäller benämningen studie- och yrkesvägledarexamen, som ska ändras till karriärvägledarexamen.

I skollagen finns i dag inga uttryckliga bestämmelser som reglerar studie- och yrkesvägledaren och hans eller hennes ansvarsområde. I läroplanerna framgår dock att studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, har ansvar för vissa vägledande uppgifter. Många av de studie- och yrkesvägledare som utredningen har mött har lyft vikten av att vägledares arbetsuppgifter preciseras i författningarna både för att stärka professionen och för att bidra till att vägledningen får tydligare ställning i skolan. Utvärderingar och uppföljningar visar att förväntningarna på vad studie- och yrkesvägledning kan åstadkomma är låga. Det är också utredningens uppfattning att den på många håll låga kunskapen om

vad studie- och yrkesvägledaren kan bidra med leder till otydlighet och bristande kvalitetsuppföljning. Utredningen föreslår att karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras genom att det införs bestämmelser om karriärvägledarens uppgifter i skollagen. Därigenom kan karriärvägledningen stärkas och kvaliteten ökas. Det eleverna har rätt till kan tydliggöras, liksom ansvarsfördelningen och kraven på huvudmännen.

I dagsläget finns inte något direkt bindande krav på avlagd yrkesexamen för anställning som vägledare även om det krävs att den sökande ska ha utbildning avsedd för sådan verksamhet. Det stora ansvar som läggs på karriärvägledarna förutsätter dock att de innehar specifik kunskap och kompetens. Då det redan i dag råder brist på utbildade vägledare och utredningens förslag förutsätter tillgång till vägledare med utbildning och kompetens, är det inte lämpligt att samtidigt skärpa kraven för anställning. Utredningen bedömer dock att det på sikt, när behovet av utbildade karriärvägledare är tillgodosett, bör införas krav på att den sökande, för att få anställas utan tidsbegränsning som karriärvägledare, ska ha en karriärvägledarexamen eller en utbildning som kan anses motsvara kraven i en sådan examen, i skollagen.

Tydligare styrning, ledning och samordning

Utredningen föreslår att huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning. Planen ska innehålla en redogörelse för hur elevernas behov av karriärvägledning ska tillgodoses och hur arbetet med karriärvägledningen ska samordnas.

Att styrningen av studie- och yrkesvägledningen är svag eller obefintlig har konstaterats i flera studier och granskningar. Regelverket uppfattas som otydligt och alltför övergripande och ger inte huvudmän och rektorer tillräckligt tydlig ledning i vad som förväntas av dem. Utredningen visar att det inte finns någon given modell för hur ansvaret för studie- och yrkesvägledningen bäst fördelas eller vilka organisations- och resursfördelningsmodeller som är mest lämpliga. Detta är och måste vara beroende av hur de lokala förutsättningarna och behoven ser ut hos respektive huvudman och därmed vara upp till varje huvudman att besluta om. Denna frihet är dock kopplat till ett ansvar. De beslut som huvudmannen fattar måste vara grundade

i en medveten bedömning och analys av de egna förutsättningarna och behoven. Utredningen konstaterar att de grundläggande styrningsmekanismer som krävs för att kunna planera, organisera och dimensionera arbetet med studie- och yrkesvägledningen så att behoven tillgodoses, saknas hos många huvudmän och på många skolor. Samtidigt visar utredningen att hos de huvudmän där man har en plan för arbetet med studie- och yrkesvägledningen, som genomsyrar alla nivåer hos huvudmannen, finns bättre förutsättningarna att uppnå de nationella målen. När huvudmannen aktivt har tagit ställning till hur man vill organisera vägledningsverksamheten och hur man vill fördela resurser och ansvar, ökar elevernas möjligheter att få den vägledning som de behöver för att kunna göra underbyggda val av utbildning och yrke.

För att säkerställa ett aktivt ansvarstagande och för att öka förutsättningarna för en likvärdig, långsiktig och systematisk karriärvägledning hos alla huvudmän föreslår utredningen att det i skollagen införs krav på att huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning. Planen ska vara framåtsyftande. Utredningen bedömer att även andra delar av huvudmannens arbete med karriärvägledning med fördel bör dokumenteras i planen. Arbetet med planen bör ske som en del av det systematiska kvalitetsarbetet och innehålla uppgifter om hur huvudmannen organiserar karriärvägledningen. Huvudmannen behöver också aktivt ta ställning till hur vägledningsresurserna ska fördelas. Eftersom elevernas behov av vägledning varierar och skolor har olika elevsammansättningar utifrån socioekonomiska perspektiv är det nödvändigt att både elevers och skolenheters behov kartläggs och analyseras och att vägledningsresurserna fördelas därefter. Utredningen bedömer därför att planen bör innehålla uppgifter om hur vägledningsresurserna fördelas efter skolenheternas och elevernas olika förutsättningar och behov.

Vidare bör planen innehålla uppgifter om hur verksamheterna ska motverka att eleverna begränsas i val av utbildning och yrkesverksamhet utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund.

Då det finns många uppgifter inom karriärvägledningen som skulle vinna på att samordnas av huvudmannen för att undvika merarbete för varje enskild skolenhet och vägledare, föreslår utredningen att det av planen även ska framgå hur en sådan samordning ska ske.

Samverkan

Huvudmannens plan för karriärvägledningen föreslås även innehålla en redogörelse för hur samverkan med det omgivande samhället ska ske.

Trots att många påtalar behovet och värdet av samverkan mellan skolan och externa aktörer som t.ex. lokala näringsidkare och föreningar, utbildningsanordnare och Arbetsförmedlingen, har det funnits svårigheter att genomföra detta i praktiken. En väl organiserad samverkan kan leda till att resurser används mer effektivt och ger en ökad samhällsnytta. Vinsterna med en väl fungerande samverkan kan vara stora. Det handlar om att till exempel få hjälp med att hålla sig uppdaterad därmed stimuleras. Samverkan kan också leda till att fler elever snabbare kommer ut i arbetslivet och får egen försörjning. Utredningen bedömer därför att frågan om samverkan är av så stor vikt att den bör bli föremål för systematisk och långsiktig planering i huvudmannens plan för karriärvägledningen.

Kompetensutveckling för karriärvägledare, lärare och rektorer

För att stärka den generella karriärvägledningen i skolväsendet och för att underlätta genomförandet av utredningens förslag bedömer utredningen att det krävs kompetensutvecklande insatser för karriärvägledare, lärare och rektorer. Utredningen föreslår därför att Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska få i uppdrag att ta fram sådana insatser. Utredningen föreslår även ändringar av examensbeskrivningarna för grund- och ämneslärarutbildningar som innebär att krav på kunskaper om ämnesspecifika perspektiv på karriärvägledning i undervisningen införs.

Utredningens förslag om att stärka karriärvägledningsperspektivet i skolans kurs- och ämnesplaner behöver kompletteras med satsningar på kompetensutveckling för de undervisande lärarna. Likaså behöver lärarutbildningen kompletteras med moment som syftar till att utveckla de blivande lärarnas karriärvägledningskunskaper. Många lärare upplever att det är svårt att integrera den vida vägledningen i undervisningen och det finns därför behov av kompetensutveckling och stöd när det gäller hur ämnet kan kopplas till frågor som rör utbildning, arbetsliv och samhällsutveckling och på vilket sätt den

egna undervisningen kan bidra till denna koppling, Lärare behöver verktyg för hur man kan väva in kunskaper om arbetslivet och det omgivande samhället i undervisningen och hur de kan arbeta för att öka elevers självkännedom, utmana deras föreställningar och vidga deras perspektiv.

Utredningens förslag om införande av framtidsval ställer också nya krav på karriärvägledarna. Även om utredningen gör bedömningen att vägledare i dag har goda förutsättningar att genomföra framtidsval kan de ändå behöva kompetensutvecklingsinsatser. En ökad kompetens hos verksamma karriärvägledare kan ytterligare bidra till att eleverna utvecklar och breddar sina kunskaper om samhälls- och arbetsliv inför kommande studie- och yrkesval.

En särskilt utsatt målgrupp är elever med funktionsnedsättning och vägledning av dessa elever ställer särskilda krav på kunskap och kompetens. Att karriärvägledning anpassas efter målgruppens behov är avgörande för elevernas möjligheter att övergå från skola till arbete.

Utredningen konstaterar att styrningen och ledningen av studie- och yrkesvägledningen brister och att det systematiska kvalitetsarbetet sällan innefattar skolans vägledningsverksamhet. När de som styr och leder inte har tillräckliga kunskaper om karriärvägledningens betydelse för elever, ges vägledningen inte rätt förutsättningar. Risken är stor att sådana brister drabbar de elever som har svårast att orientera sig i utbildningssystemet. Det är därför viktigt att även rektorer har kunskap om vilka möjligheter skolans arbete med karriärvägledning innebär och hur arbetet kan organiseras och genomföras.

Utredningen förslår därför att Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ges i uppdrag att ta fram kompetensutvecklingsinsatser för verksamma karriärvägledare, lärare och rektorer. Syftet med insatserna ska vara att stärka karriärvägledningen i skolväsendet.

Utökade möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare

För att säkra tillgången till utbildade karriärvägledare föreslår utredningen att de lärosäten som i dag erbjuder studie- och yrkesvägledarprogrammet ska tillföras medel för att utöka antalet platser på grundnivå. Dessa lärosäten föreslås även få ett samordnat uppdrag för att se över innehållet i utbildningen på grundnivå. I uppdraget ska det också ingå att utreda och lämna förslag på hur fler kan ges möjlighet

att disputerade inom karriärvägledning. Vidare ska det ingå i det samordnade uppdraget att se över hur fler lärosäten, med relevanta förutsättningar, kan erbjuda den kortare utbildningen till studie- och yrkesvägledare som riktar sig till personer med annan högskoleutbildning. Utredningen föreslår också att något av lärosätena som erbjuder utbildning till studie- och yrkesvägledare ska tillföras medel för att samordna och erbjuda vidareutbildning för verksamma vägledare som utan avsedd utbildning, i enlighet med vidareutbildning för lärare (VAL).

I dagsläget råder brist på studie- och yrkesvägledare med studie- och yrkesvägledarutbildning inom skolväsendet. En förutsättning för att utredningens olika förslag ska kunna genomföras och för att öka kvaliteten på karriärvägledningen är att antalet utbildade karriärvägledare ökar. Utredningen uppskattar att det kommer att behöva utbildas cirka 475 nya vägledare endast för att utredningens förslag ska kunna genomföras. För att detta ska bli möjligt föreslår utredningen flera olika åtgärder.

Studie- och yrkesvägledarprogrammet erbjuds vid Malmö universitet, Stockholms universitet och Umeå universitet. 250 studerande antas per år. Samtliga utbildningar har betydligt fler sökande än antalet platser. Trots stor belastning på nuvarande utbildning bedömer utredningen att det finns goda möjligheter för att öka antalet utbildningsplatser och föreslår att medel tillförs för detta.

Utredningen föreslår också att innehållet i utbildningen på grundnivå ses över. Samhället förändras och i takt med att nya behov uppstår behöver även utbildningsväsendet förändras och anpassas. Studie- och yrkesvägledarutbildningen har inte setts över på många år och utredningen har i sitt arbete funnit att det finns ett behov av att se över både innehåll och omfattning. Möjligheterna att efter grundutbildningen fördjupa sig och kanske övergå till en forskarutbildning behöver också förstärkas och utökas. Utredningen föreslår därför att det i översynen bör ingå att utreda och lämna förslag på hur fler disputerade inom studie- och yrkesvägledning kan tillskapas.

Utredningen bedömer vidare att det måste finnas möjlighet för andra yrkeskategorier att utbilda sig till karriärvägledare. I dag erbjuds den möjligheten vid Umeå universitet som anordnar en utbildning som syftar till en studie- och yrkesvägledarexamen och som vänder sig till personer med lärarutbildning, eller annan relevant examen, som omfattat minst 180 högskolepoäng. Söktrycket till de 30 platserna är

mycket stort. Utredningen föreslår därför att Malmö universitet, Stockholms universitet och Umeå universitet får ett samordnat uppdrag att se över hur fler lärosäten med relevanta förutsättningar kan erbjuda den kortare utbildningen till karriärvägledare som riktar sig till personer med annan högskoleutbildning kan utökas.

En stor del av de personer som i dag arbetar som vägledare i skolväsendet saknar studie- och yrkesvägledarutbildning.

En fortbildning för verksamma studie- och yrkesvägledare som saknar utbildning och som leder till en karriärvägledarexamen skulle möjliggöra för dessa att få en tillsvidareanställning som karriärvägledare. Utredningen bedömer att en sådan fortbildning skulle kunna ha ett likande upplägg som VAL, vidareutbildning av lärare, som organiseras vid åtta olika lärosäten i dag, där Umeå universitet har ett samordnande ansvar. Utredningen föreslår därför att något av de lärosäten som erbjuder utbildning till vägledare ska få ett nationellt samordnande uppdrag att ansvara för att planera och genomföra en sådan utbildning.

För de personer som redan har en avslutad eller påbörjad utbildning kan det vara ett stort steg att åter börja studera med ytterligare studieskulder som följd. För att göra det mer attraktivt för personer med annan utbildning eller för de som arbetar som vägledare utan att ha avsedd utbildning, att söka sig till de korta utbildningarna bedömer utredningen att man bör överväga att också införa ett tillfälligt utbildningsbidrag eller att erbjuda det högre bidraget inom studiestödet, i likhet med det som erbjuds studerande som studerar på KPU som leder till en ämneslärarexamen.

Digitalt vägledningsstöd

För att säkra tillgången till ett opartiskt, heltäckande och interaktivt digitalt stöd för vägledningsfrågor föreslår utredningen att Skolverket får i uppdrag att se över befintliga digitala verktyg och föreslå hur systemen kan utvecklas och anpassas efter elevernas behov. I uppdraget bör även ingå att se över hur möjligheten till interaktivitet på bästa sätt kan tillhandahållas. Ansvaret för utveckling och förvaltning av en sådan interaktiv digital tjänst bör på sikt framgå av Skolverkets instruktion.

I en tid då människor i allt högre utsträckning förlitar sig på digital information inom en mängd olika områden, både privat och i arbetet, är det viktigt att det finns tillgång till sådan information även

inför val av studier och arbete. Arbetslivets innehåll förändras i snabb takt och till följd av det även kraven på kvalifikationer. Nya utbildningar tillkommer och människor växlar allt oftare spår i yrkeslivet. Detta ställer stora krav på att den nätbaserade informationen är tillförlitlig, aktuell och neutral. Skolans vägledningsresurser är i många fall knappa och digitala verktyg som ger stöd för interaktiv kommunikation skulle kunna komplettera skolans studie- och yrkesvägledning och göra den mer effektiv.

Som beskrivits ovan finns en rad olika webbplattformar som erbjuder information och vägledningsstöd och några kommuner erbjuder också möjlighet att chatta med vägledare inom vuxenutbildningen. Många upplever dock att den digitala informationen om utbildningsvägar, yrkesinriktningar och arbetsmarknadsutsikter är splittrad och svår att överblicka. Det kan också vara svårt att avgöra om informationen är heltäckande, opartisk och objektiv. En person som söker webbaserad information och vägledning ser kanske inte skillnaden mellan olika webbplatser och gör sin sökning utan att kunna bedöma dess ursprung. Det finns också behov av att kunna ställa frågor och att på olika sätt interagera med en tillförlitlig digital tjänst på det sätt som är möjligt i de nordiska grannländerna. Sådana möjligheter till e-vägledning saknas på många håll i Sverige, trots att den skulle kunna göra vägledning tillgänglig för betydligt fler och samtidigt frigöra vägledare för fysiska möten. För att en sådan tjänst ska kunna erbjudas behöver informationsinhämtningen samordnas mellan berörda myndigheter så att respektive digital tjänst baseras på gemensamt standardiserad information.

Det är utredningens bedömning att en sådan tjänst bör säkras och uppdateras av Skolverket som har överblick och unika kunskap om det innehåll och den utformning som en sådan tjänst av hög kvalitet kräver. Ansvar för en sådan tjänst behöver tilldelas genom ett långsiktigt uppdrag och på sikt föreslår utredningen att det av Skolverkets instruktion ska framgå att myndigheten särskilt har ett ansvar för att tillhandahålla ett interaktivt digitalt verktyg som stödjer val av studier och yrken anpassat till elever, vårdnadshavare och presumtiva elever. Det digitala verktyget bör vara neutralt och transparent och kunna kopplas ihop med andra myndigheters digitala verktyg som stödjer vägledning.

Regionala utvecklingsnämnden

Handlingsprogrammet för kompetensförsörjning Kalmar län 2020-2022, remissversion

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen skickar ut handlingsprogrammet för kompetensförsörjning Kalmar län 2020-2022 på remiss till länets kommuner, Arbetsförmedlingen, Kommunförbundet, utbildningsaktörer samt näringslivet.

Remisstiden är 19 juni till 15 oktober.

Bakgrund

Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län (RUS) "Klimat att växa i" är den gemensamma vägvisaren för länets arbete för regionala utveckling. "Klimat att växa i" tar sikte på 2030 och den är framtagen i samverkan med både privat och offentlig sektor i länet.

Ett av de områden som pekas ut som strategiskt viktigt för vårt län är kunskap och kompetens. För att de gemensamma målen ska förverkligas krävs ett strategiskt samarbete mellan flera olika aktörer i länet. En ökad utbildningsnivå och ett livslångt lärande bidrar till en regional hållbar tillväxt. Därför har Region Kalmar län tillsammans med olika aktörer tagit fram ett handlingsprogram för kompetensförsörjning i syfte att nå målen för en välfungerande arbetsmarknad.

Syftet med programmet är att förtydliga innehållet i den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) vad gäller kompetensförsörjning, prioritera länets insatser fram till och med 2022, samt få ett länsgemensamt underlag för prioriteringarna av insatser.

Handlingsprogrammet ska definiera viktiga områden där aktiviteter behöver genomföras för att förbättra kompetensförsörjningen i länet. Programmet ska ge stöd för att nödvändiga insatser löpande lyfts fram, tas om hand, genomförs och följs upp. Ett kontinuerligt lärande och nya analyser ger nya nulägen och målbilder som kan leda till nya insatser.

Handlingsprogrammet tydliggör roller, ansvar och åtaganden för utbildningsanordnare, arbetsgivare, kommuner och regionen i syfte att skapa bättre förutsättningar för arbetsgivares och individers kompetensförsörjning.

Det anger också vilka insatser som behöver genomföras för att ge bättre förutsättningar för en bättre matchning på arbetsmarknaden och en välfungerande kompetensförsörjning.

Handlingsprogrammet ska skickas ut på remiss för förankring samt för att fånga upp eventuella kompletterande ställningstaganden från andra organisationer. Remissen går ut till länets kommuner, Arbetsförmedlingen, Kommunförbundet och utbildningsaktörer.

Remisstid

Beslut om remiss tas av regionstyrelsen den 18 juni. Remissen pågår från den 19 juni – 15 oktober 2019.

När handlingsprogrammet är fastställt av regionfullmäktige kommer det att skickas till kommunerna i länet med rekommendation om att ställa sig bakom detsamma.

Sofia Moestedt
Basenhetschef Samhällsplanering och
tillväxt

Bilagor

Handlingsprogrammet för Kompetensförsörjning Kalmar län 2020-2022,
remissversion

Handlingsprogram för kompetensförsörjning 2020-2022

Kalmar län

FÖRSLAG TILL REMISSVERSION

Handlingsprogrammet ingår i
Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi

Innehåll

FÖRORD	3
INLEDNING.....	4
Koppling till strategiska dokument	5
NULÄGE I KALMAR LÄN	6
Utbildning och kompetens	6
Yrkeshögskoleutbildning	7
Arbetsmarknad	7
Arbetsmarknadsprognos	8
Sammanfattning av nuläget	9
MATCHNING AV KOMPETENSBEHOV OCH UTBUD	10
SAMBAND	10
PRIORITERINGAR	11
INTRESSEENTER	11
ARBETSPROCESS	12
MÅL.....	12
Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan	12
Relevant utbildning och kompetens	12
Fler i arbete.....	13
Tillgänglig arbetsmarknad	13
INSATSER.....	14
Mål: Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan	14
Mål: Relevant utbildning och kompetens	15
Mål: Fler i arbete	16
Mål: Tillgänglig arbetsmarknad	17

FÖRORD

Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län (RUS) är den gemensamma vägvisaren för länets arbete. "Klimat att växa i" är den aktuella strategin som tar sikte på 2030 och den är framtagen i samverkan med näringsliv, kommuner, landsting och Linnéuniversitetet samt beslutad av Regionförbundet och Landstinget under 2018.

Ett av de områden som pekas ut som strategiskt viktig för vårt län är kunskap och kompetens. För att de gemensamma målen ska förverkligas krävs ett strategiskt samarbete mellan många olika aktörer i länet. En ökad utbildningsnivå och ett livslångt lärande bidrar till en regional hållbar tillväxt. Därför har Region Kalmar län tillsammans med olika aktörer samverkat kring hur det gemensamma arbetet kring kompetensförsörjningen ska se ut och fungera. Utifrån det arbetet har detta handlingsprogram tagits fram i syfte att nå målen för en fungerande kompetensförsörjning i länet.

Region Kalmar län har ansvaret för de regionala utvecklingsfrågorna och vår roll är att koordinera och utveckla arbetet genom analyser och omvärldsbevakning samt att enskilt eller tillsammans med andra genomföra insatser och sedan följa upp och utvärdera dessa.

Det tidigare nationella uppdraget att etablera en regional kompetensplattform har under de senaste åren utvecklats till att handla om kompetensförsörjning i en vidare bemärkelse. Detta handlingsprogram utgör utgångspunkten för det gemensamma arbetet för att uppnå en bättre kompetensförsörjning i länet.

NN

INLEDNING

Arbetskrafts- och kompetensförsörjning är en avgörande fråga för länets långsiktiga tillväxt och utveckling. De föreslagna målen och insatserna relaterar till de utmaningar som identifierats i den regionala utvecklingsstrategin. Dessa är bl. a stora pensionsavgångar och en åldrande befolkning, men även hur kunskapsinnehållet, och därigenom konkurrenskraften inom näringslivet kan ökas.

En förbättrad kompetensförsörjning förutsätter ett nära samarbete mellan kommuner, myndigheter, utbildningsanordnare och näringsliv. Handlingsprogrammet utgör grunden för ett gemensamt, långsiktigt arbete med insatser för att matcha arbetsmarknadens behov av utbildning och kompetens i länet.

Det tidigare uppdraget för att etablera en regional kompetensplattform har utvecklats till att inbegripa ett vidare område. Tillväxtverket tog år 2018 på uppdrag av regeringen fram nya riktlinjer för det fortsatta arbetet i regionerna. Det innebär att de regionalt utvecklingsansvariga ska:

- Sätta mål för, samordna och organisera kompetensförsörjningsarbetet
- Tillhandahålla analyser och prognoser av kompetensbehovet på kort och lång sikt i både privat och offentlig sektor
- Stödja och driva på operativa, taktiska och strategiska insatser
- Redovisa mål och resultat

Arbetet har påbörjats enligt det nya uppdraget och handlingsprogrammet ska betraktas som utgångspunkten för det fortsatta gemensamma arbetet. Det är ett levande dokument som ständigt prövas och utvecklas utifrån förändrade förutsättningar. Mål och insatser som föreslås grundar sig på analysen av länets nuläge och en bedömning av vilka faktorer som är mest kritiska i dagsläget för att nå en bättre matchning. Det behövs ett flexibelt arbetssätt, där det är möjligt att agera både kort- och långsiktigt. Insatserna kommer att följas upp varje år och hela handlingsprogrammet ska revideras vart tredje år.

Koppling till strategiska dokument

Klimat att växa i – regional utvecklingsstrategi för Kalmar län

Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi (RUS) är en övergripande strategi för länets utveckling och anger en långsiktig riktning för utvecklingsarbetet i Kalmar län.

Den framtida arbetskrafts- och kompetensförsörjningen lyfts fram som en nyckelfråga för länets långsiktiga utveckling och tillväxt. Kompetensförsörjning utgör ett horisontellt perspektiv som genomsyrar de fyra prioriterade utvecklingsområdena.

Agenda 2030

FN:s medlemsländer har beslutat att förbinda sig till sjutton globala hållbarhetsmål, agenda 2030. Målen handlar bland annat om att minska ojämlikheter och lösa klimatkrisen.

Detta handlingsprogram har tydligast koppling till nedanstående mål i Agenda 2030:

- 4. Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja det livslånga lärandet för alla
- 5. Jämställdhet
- 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- 10. Minskad ojämlikhet

NULÄGE I KALMAR LÄN

Utbildning och kompetens

Invånarna i Kalmar län har en allt högre utbildningsnivå. Andelen eftergymnasialt utbildade i länet har ökat med ca 12% sedan år 2000 och ökningen följer trenden för riket. 2017 hade 35 % av befolkningen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning medan riksgenomsnittet var ca 40 %. Kvinnor har en eftergymnasial utbildning i högre utsträckning än män både i länet och i riket. Varannan invånare i länet har gymnasieutbildning som sin högsta utbildningsnivå och denna andel har varit i stort sett oförändrad under hela 2000-talet. Andelen personer med enbart grundskoleutbildning har däremot minskat från 26 % år 2000 till 14 % år 2017.

Andelen eftergymnasialt utbildade antas förbli lägre än riksgenomsnittet då färre av länets gymnasieelever påbörjar högskolestudier i lägre utsträckning. Andelen av länets avgångselever från gymnasiet som inom 3 år påbörjat högskolestudier har dessutom sjunkit de senaste åren. Bland de som tog examen läsåret 2013/14 gick 36 % vidare till högskolestudier inom 3 år, medan motsvarande andel för riket var 40 %. Länet närmade sig riksgenomsnittet fram till läsåret 2011/2012, men andelen har därefter fallit. Detta kan hänga samman med att personer som tog examen under 2009–2010 i högre utsträckning började på högskola då

möjligheter att få arbete var sämre men som i dagsläget lättare får arbete. Nedgången i andelen som går vidare till högre studier är större bland männen.

Det finns tydliga samband mellan utbildningsnivå, etablering på arbetsmarknaden och hälsa. Det skiljer 25 % i förvärvsfrekvens mellan förgymnasialt (60%) och eftergymnasialt (84%) utbildade i länet och skillnaderna i hälsa mellan dessa grupper är också stora.

Gymnasiebehörighet är därför en viktig indikator på barns- och ungas förutsättningar att etablera sig i samhället och uppnå god hälsa och välbefinnande. Andelen elever med behörighet till gymnasieskolan ligger nationellt strax under 90 %. En något högre andel flickor (90 %) uppnår gymnasiebehörighet jämfört med pojkar (88 %). Variationen över tid är liten. I länet ligger flickorna i paritet med rikssnittet medan andelen pojkar som är behöriga till gymnasiet är något lägre än rikssnittet. År 2017 lämnade totalt 534 elever länets grundskolor utan gymnasiebehörighet.

Yrkehögskoleutbildning

Yrkesinriktad gymnasieutbildning och yrkehögskoleutbildning är viktiga utbildningsformer för att på ett relativt snabbt och flexibelt sätt tillgodose behoven av arbetskraft på arbetsmarknaden. Yrkehögskolan har byggts ut kraftigt under senare år. Antalet yrkehögskoleutbildningar som beviljats till länet varierar stort mellan åren. Däremot är antalet studieplatser relativt konstant, med mellan 350-450 utbildningsplatser per år. Men det har visat sig vara allt svårare att få deltagare till de beviljade utbildningarna. Åren 2013 till 2017 beviljades länet 2080 utbildningsplatser, varav i genomsnitt 25% stod tomma. Det innebär att 4:e utbildningsplats inte har använts under perioden.

Arbetsmarknad

Arbetskraften i Kalmar län består av drygt 111 500 personer. I länet är det 79 % av männen i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar, medan motsvarande siffra för kvinnorna är 78 %.

Förvärvsfrekvensen i länets kommuner varierar stort, mellan 70 % och 84 %.

Förvärvsfrekvensen bestäms av strukturella faktorer som befolkningens arbetsförmåga, dvs. hälsotillstånd och tillgången på arbetstillfällen i olika delar av länet som matchar utbildningen och yrkeserfarenheten i befolkningen som bor inom pendlingsavstånd. Andelen nyanlända i befolkningen med lägre sysselsättningsgrad förklarar också en del av skillnaderna i förvärvsfrekvens. Andelen i arbetsmarknadspolitiska åtgärder i länet har länge varit högre än riksgenomsnittet, medan andelen öppet arbetslösa varit lägre än riksgenomsnittet.

Förvärvsfrekvensen i Kalmar län är något högre än på riksnivå, vilket är en styrka. Bland utrikes födda är förvärvsfrekvensen dock betydligt lägre än bland inrikes födda och lägre i länet än på riksnivå. Detta förklaras av att relativt många av de utrikes födda i länet är nyanlända, och att det tar tid för dem att etablera sig på arbetsmarknaden. Förvärvsfrekvensen bland utrikes födda ökar dock sedan 2016.

Förvärvsfrekvensen är betydligt högre bland personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning än bland personer med enbart grundskoleutbildning. Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan gymnasialt och eftergymnasialt utbildade är små. Däremot är andelen eftergymnasialt utbildade som arbetar i ett yrke som matchar utbildningens nivå och inriktning betydligt högre än bland gymnasialt utbildade.

De största branscherna i länet sett till antalet anställda är vård och omsorg, tillverkning och utvinning, handel, utbildning och företagstjänster. Tillverkningsindustrin och vård- och omsorgssektorn dock relativt sett större i länet än på riksnivå. Vård- och omsorgssektorn är kvinnodominerad medan tillverkningsindustrin är mansdominerad. Eftersom dessa två sektorer är större i länet relativt riket bidrar den ojämlika könsfördelningen inom dessa branscher till att arbetsmarknaden som helhet blir mer könsuppdelad i länet än på riksnivå.

Industrins dominans medför också en större konjunkturkänslighet. Känsligheten är också större i länets mindre kommuner än i de större eftersom många av de små kommunerna är mer beroende av ett fåtal stora arbetsgivare.

Näringslivet i Kalmar län består av ett stort antal små företag fördelat på många branscher och domineras av ett fåtal stora företag inom tillverkningsindustrin. En näringsstruktur bestående av många små företag är både en styrka och en svaghet för länet. Små företag står för en stor del av de nya arbetstillfällena som skapas, men också för en stor del av de som försvinner. Det är i de minsta företagen (0-9 anställda) och de riktigt stora (100-500) där antalet anställda ökar mest.

Inom industrin pågår en strukturomvandling där antalet anställda minskar samtidigt som förädlingsvärdena ökar, vilket är en följd av att produktionen blir allt mer automatiserad. Antalet anställda ökar främst inom tjänstesektorn, och framför allt inom företagstjänster som projektering, samhällsplanering, revisions- och reklambyråer. I dessa branscher har ökningarna främst skett i Kalmar och Oskarshamn. Antalet anställda ökar också inom besöksnäringen, byggsektorn och livsmedelsindustrin. Ökningarna i dessa branscher är koncentrerade till länets större kommuner och till ett fåtal större företag. Besöksnäringen har en något större geografisk spridning men är koncentrerad till Ölandskommunerna, Kalmar och Vimmerby kommun. Denna utveckling medför att antalet arbetstillfällen minskar i länets mindre kommuner, och främst i inlandet, medan arbetstillfällena ökar i de större tätorterna.

Arbetsmarknadsprognos

Kalmar län har en av landets äldsta befolkningar, och där 10 % av arbetskraften är i åldern 60–64 år. Detta innebär att pensionsavgångarna kommer att vara stora framöver. Samtidigt medför en åldrande befolkning en ökad efterfrågan på välfärdstjänster inom bl.a. vård och omsorg.

Ungefär 5 000 personer i länet har börjat sitt första arbete varje år under de senaste åren. Det motsvarar 4–5 % av arbetskraften. Detta innebär att fler personer i länet kommer att gå i pension än vad det kommer in på arbetsmarknaden. Redan idag har såväl företag som offentlig sektor svårt att rekrytera personal. Merparten av företagen ser kompetensbristen som ett stort tillväxthinder. Svårigheterna att rekrytera leder till att den personal som rekryteras i större utsträckning har en lägre kompetens än vad som krävs i yrket.

Efterfrågan på personer med examen från en eftergymnasial utbildning beräknas öka i Sverige under perioden fram till 2035.¹ Då även tillgången på eftergymnasialt utbildade med examen beräknas öka kraftigt väntas tillgången totalt sett möta efterfrågan. Arbetsmarknadsutsikterna ser dock mycket olika ut för personer med olika utbildningar. SCB bedömer att det kommer

¹ SCB, Trender och prognoser 2017.

att råda brist på arbetskraft inom flertalet läraryrken, specialistsjuksköterskor och på eftergymnasialt utbildade inom IT.

För gymnasialt utbildade bedömer SCB att efterfrågan på personer med yrkesförberedande gymnasial utbildning kommer att öka starkt under kommande år. Tillgången på arbetskraft beräknas minska, vilket ger ett växande underskott på personer med yrkesförberedande gymnasial utbildning. Brist väntas bland annat på gymnasialt utbildade inom vård- och omsorg, industri och gymnasieingenjörer. Samtidigt väntas ett överskott på personer med en högskoleförberedande gymnasial utbildning.

Efterfrågan på personer med högst grundskoleutbildning beräknas minska kraftigt under kommande år, samtidigt som tillgången väntas ligga kvar på ungefär dagens nivå. Detta leder till ett växande överskott av personer med högst grundskoleutbildning.

Sammanfattning av nuläget

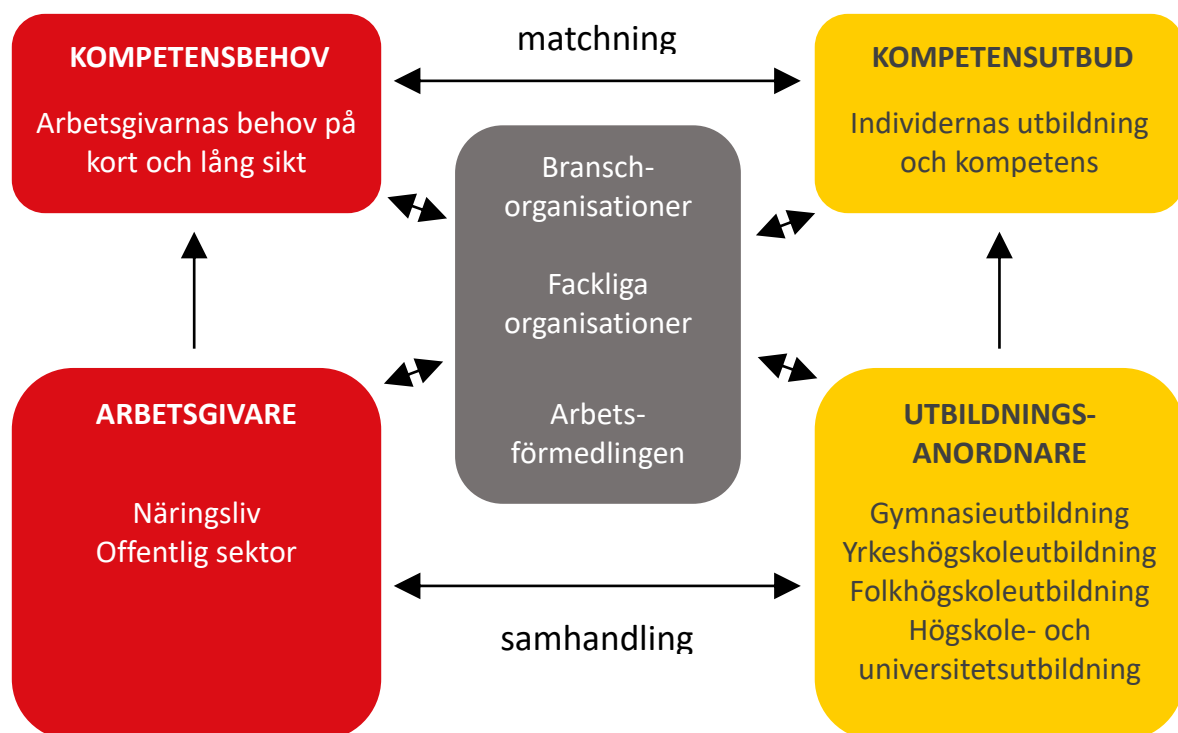
- Länet har en åldrande befolkning, där allt färre i arbetsför ålder ska försörja allt fler äldre och yngre. Detta medför större behov av vård och andra välfärdstjänster, samtidigt som arbetskraften och skatteintäkterna minskar. En god utveckling av sysselsättning och produktivitet i länet är därför avgörande för möjligheterna att finansiera befolkningens framtida behov av välfärd.
- Totalt sett är förvärvsfrekvensen i länet hög, men det är möjligt att öka förvärvsfrekvensen bland utrikes födda, främst nyanlända.
- För att öka produktiviteten behövs fler arbetstillfällen i länet i branscher inom högteknologisk tillverkning och kunskapsintensiva tjänster och det förutsätter en höjd utbildningsnivå i länet.
- Matchningen mellan arbetsmarknadens behov och utbildningssystemet behöver förbättras och bristyrken behöver göras mer attraktiva. Bland annat kan man konstatera att i genomsnitt 25% av utbildningsplatserna på yrkeshögskoleutbildningarna inte har använts under 2013-2017.
- En större arbetsmarknadsregion genom förbättrade pendlingsmöjligheter inom länet och till grannlänerna är ett sätt att möjliggöra en förbättrad matchning mellan arbete och utbildning.

MATCHNING AV KOMPETENSBEHOV OCH UTBUD

För att öka möjligheterna till kompetensmatchning måste man förstå de olika delarna som kan påverka och underlätta matchningen och se sambanden mellan dem.

SAMBAND

Arbetsmarknaden har kompetensbehov vilka ska matchas med det kompetensutbud, det vill säga individernas utbildning och kompetens, som utbildningssektorn ger. För att utbildningssektorn ska kunna tillhandahålla den kompetens som arbetsmarknaden behöver krävs ett nära samarbete och samhandling mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare. Branschorganisationer, fackliga organisationer och Arbetsförmedlingen utgör viktiga aktörer för att underlätta matchningen.

PRIORITERINGAR

KOMPETENSBEHOV

Länets profilområden:
livsmedel, skog och trä, glas,
besöksnäring
Bristyrken: teknik, vård och
omsorg, utbildning

KOMPETENSUTBUD

Utrikes födda
Unga som inte arbetar eller
studerar
Unga akademiker

När det gäller kompetensbehoven prioriteras insatser inom två områden. Ett område handlar om regionens profilområden, livsmedel, skog, trä, glas, besöksnäring, e-hälsa, energi och miljö samt välfärdstjänster. Inom profilområdena finns en stor andel av länets sysselsatta och det är därför relevant att genomföra insatser för respektive bransch för att öka utveckling och tillväxt. Det andra området handlar om att yrken där det finns brist på arbetskraft och ett behov av att göra yrkena mer attraktiva, för att locka framförallt ungdomar och utrikesfödda. Stora behov av arbetskraft finns inom vård- och omsorg, utbildning och tekniskt kunnande till industrin.

När det gäller kompetensutbud prioriteras utrikes födda och unga som varken arbetar eller studerar. Dessa grupper är i behov av arbete eller utbildning för att undvika utanförskap, vilket är kostsamt både på samhälls- och individnivå.

Nyutexaminerade akademiker är en potential för utvecklingen av näringsliv och offentlig sektor genom en ökad kunskapsnivå och möjligheter att höja förädlingsvärdet i näringslivet. De är därför också en prioriterad grupp i kompetensutbudet.

INTRESSENTER

Inom arbetsmarknaden och utbildningssektorn finns ett antal intressenter som antingen har behov av kompetens eller som utbildar och ger kompetens. Samarbete mellan dem är nödvändigt för att kompetensförsörjningen ska fungera. Varje insats i handlingsprogrammet behöver därför grundas på överenskomna åtaganden mellan berörda intressenter.

ARBETSMARKNAD

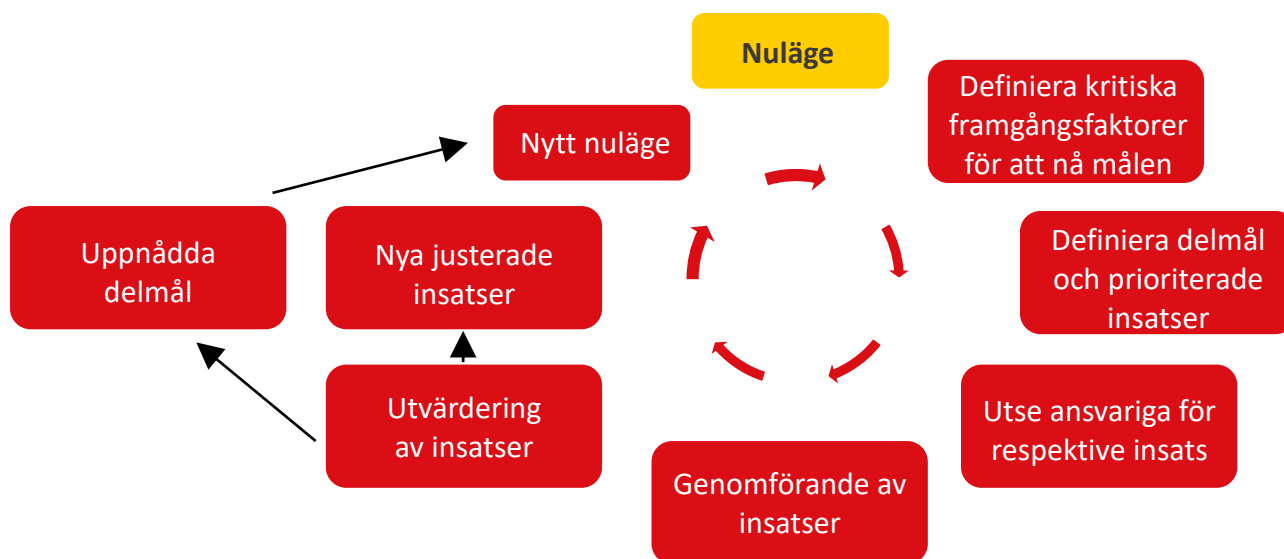
Branschorganisationer
Fackliga organisationer
Näringsliv
Offentlig sektor
Arbetsförmedling

UTBILDNINGSEKTOR

Kommunala,
regionala,
statliga,
privata
utbildningsanordnare

ARBETSPROCESS

Bilden beskriver arbetsprocessen för en bättre matchning och kompetensförsörjning. Den ska ge stöd för att konkretisera nuläget, formulera mål och mått, prioritera insatser som gör det möjligt att nå målen och precisera vilka som åtar sig att genomföra insatserna. Insatserna och dess måluppfyllelse ska regelbundet utvärderas och erfarenheterna påverka utformningen av det fortsatta arbetet.

MÅL

Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan

Målet för länets kompetensförsörjning är att förbättra matchningen på arbetsmarknaden; att ge medborgare goda förutsättningar till utbildning och arbete och att ge arbetsgivare möjligheter att anställa arbetskraft för att öka tillväxten i länet. Det regionala näringslivet är inne i en stor omställning där globaliseringen och den digitala utvecklingen förändrar förutsättningarna. Framgångsfaktorer som bidrar till omställningen handlar om att ta tillvara på idéer och innovationer, en väl fungerande och mindre segregerad arbetsmarknad och effektiv kompetensförsörjning. Såväl näringslivet som offentlig sektor behöver tillgång till välutbildad arbetskraft. Satsningar behöver göras för att bristyrken ska bli mer attraktiva, exempelvis inom vård- och omsorg, teknik och utbildning.

Relevant utbildning och kompetens

Relevant utbildning och kompetens är nödvändig för en fungerande kompetensförsörjning. Flexibla utbildningssystem för ett livslångt lärande behöver utformas, där utbildningar på olika nivåer erbjuds och är tillgängliga i hela länet. Ett brett utbud av universitets- eller högskoleutbildning, folkhögskoleutbildning och yrkesutbildning på yrkeshögskole- och gymnasienivå behövs för att kunna möta de behov av arbetskraft som finns både på lång och

kort sikt. Gymnasieutbildning är en förutsättning för att få fler i arbete och att öka andelen som söker sig till högre studier.

Barn och unga måste få tillgång till utbildning av hög kvalitet och det behövs goda möjligheter till ett livslångt lärande där individens kompetens vidareutvecklas. Studie- och yrkesvägledningen behöver därför stärkas genom ett nära samarbete med andra inom utbildningssektorn och arbetsmarknaden och ge stöd till ett livslångt lärande. För att utbildning och kompetens ska vara relevant behövs ett nära samarbete mellan arbetsmarknaden och utbildningsanordnare. Utbildningsnivån och kunskapsinnehållet inom näringslivet behöver också ökas för att möta en ökad konkurrens.

Fler i arbete

Ett viktigt område är att motverka exkludering på arbetsmarknaden och minska risken för utanförskap. Könsegregering och brist på mångfald gör att värdefull kompetens och perspektiv riskerar att gå förlorade. Insatser behövs för att utveckla fler tillgängliga och flexibla utbildningsformer liksom för välfungerande validering av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet. Möjligheten att läsa snabbspår för att lära sig svenska är en nödvändighet för att klara de flesta jobb på den svenska arbetsmarknaden. Samlad och lättillgänglig information om vilka utbildningar som erbjuds i länet behövs för att underlätta för individen. En jämnare könsfördelning på utbildningar inom teknik respektive vård- och omsorg liksom inom traditionellt manliga respektive kvinnliga yrken är viktig att uppnå för att öka diversifieringen av arbetskraften. Det behövs ett kontinuerligt arbete för att utbildningar och arbetsplatser ska bli tillgängliga för alla.

Tillgänglig arbetsmarknad

För att kompetensförsörjningen ska fungera behöver ett antal hinder undanröjas. Den fysiska och digitala infrastrukturen är inte tillräckligt välfungerande i alla delar av länet för att arbetspendling ska fungera eller för att det ska vara möjligt att arbeta och studera på distans. Pendlingen till och från länets kommuner ökar, både inom länet och till omkringliggande län. Genom förstoring av arbetsmarknadsregionerna förbättras förutsättningarna för kompetensförsörjning genom att både antalet arbetstillfällen och antalet arbetstagare ökar. Detta ger förutsättningar för en bättre matchning mellan utbildning och kompetensbehov, men också för en större branschbredd. Antalet pendlare skiljer sig dock kraftigt åt mellan kommunerna, vilket speglar en ojämn tillgång till arbetstillfällen och arbetskraft samt tillgång på infrastruktur.

Det finns inget heltäckande system för validering av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet. Effektiva processer för validering behöver införas så att individer med utländsk utbildning kan etablera sig på arbetsmarknaden så snabbt som möjligt.

INSATSER

Mål: Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan

Stärka länets branscher med fokus på livsmedel, skog- och trä, glas, besöksnäring, e-hälsa, energi och miljö samt välfärdstjänster. Satsa på bristyrken, bland annat inom teknik, utbildning samt vård och omsorg.

Aktivitet	Indikator	Tid	Processansvar	Samarbetspartners
Kartlägga kompetensbehov i länet, på generell nivå och på branschnivå	Framtagna beslutsunderlag	Kontinuerligt	Region Kalmar län	Arbetsförmedlingen, näringslivsorganisationer
Insatser för att fylla utbildningsplatserna på yrkeshögskoleutbildningarna	Antal fyllda utbildningsplatser	2021	Region Kalmar län	Utbildningsanordnare, kommunerna, näringslivet
Medverka i utbud och inriktning för yrkesvux och inom kommunal vuxenutbildning samt annan yrkesutbildning	Antal fyllda platser	2023	Region Kalmar län	Folkhögskolorna, kommunerna, näringslivet
Öka antalet yrkesinriktade utbildningar. Uttalade behov finns inom besöksnäring, livsmedel och vård och omsorg	Antal yrkesutbildningar	2023	Region Kalmar län	Kommunerna, folkhögskolorna, näringslivet
Utreda införandet av ett kompetenscenter för yrken inom kollektivtrafiken	Genomförd kartläggning	2022	Region Kalmar län	Utbildningsanordnare, kommunerna
Öka ungdomars kännedom om utbildningar och yrken, samarbete med studie- och yrkesvägledare	Ungdomars kännedom om utbildnings- och yrkesval	2022	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare, näringslivet

Mål: Relevant utbildning och kompetens

Ökat kunskapsinnehåll i näringsliv och offentlig sektor, höjd utbildningsnivå och ökade möjligheter till livslångt lärande.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Bidra till att utveckla kunskapsmiljöer inom exempelvis e-hälsa, vatten och livsmedel	Antal kunskapsmiljöer	2023	Region Kalmar län	Linnéuniversitetet, Region Kalmar, Kalmar Science Park, näringslivet
Undersöka möjligheterna för ett traineeprogram för nytexaminerade studenter från högskola och universitet	Genomfört pilotprojekt för traineeprogrammet	2023	Region Kalmar län	Region Kalmar, kommunerna, Handelskammaren, näringslivet
Vidareutveckling och kvalitetssäkring av teknikcollege och vård- och omsorgscollege	Kontinuerligt samarbete med arbetsgivare genom hela utbildningen	2021	Teknikcollege, vårdcollege	Region Kalmar län, kommunerna, näringslivet
Undersöka möjligheterna att starta ett livsmedelscollege, samarbete mellan naturbruks- och restaurangutbildning på gymnasienivå	Kartläggning genomförd	2022	Region Kalmar län	Region Kalmar län, näringslivet
Aktiviteter för att öka barns- och ungas intresse för naturvetenskap och teknik	Ökat intresse för teknik och utveckling hos grundskoleelever	2021	Kommunförbundet	Region Kalmar län, kommunerna, näringslivet

Mål: Fler i arbete

Förbättrad integration av nyanlända, minskat utanförskap hos utsatta grupper, bland annat unga som varken arbetar eller studerar samt minskad könssegregering på arbetsmarknaden.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Öka antalet snabbspår i svenska för nyanlända med yrkesutbildning	Ökat antal snabbspår i svenska kopplat till yrkesutbildning	2021	Folkhögskolorna	Kommunerna, folkhögskolorna, Arbetsförmedlingen
Informationsinsatser för att uppnå en jämnare könsfördelning på utbildningar inom teknik respektive vård- och omsorg	Jämnare könsfördelning på utbildningarna	2023	Region Kalmar län	Kommunförbundet, kommunerna, utbildningsanordnare
Samlade informationsinsatser om utbildningsutbudet i länet	Ökad kännedom om möjligheter att studera i Kalmar län	2023	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare
Öka förutsättningar för att fler blir behöriga till högre studier	Högre andel med godkända gymnasiebetyg	2023	Kommunförbundet	Folkhögskolorna, kommunerna
Insatser för att för att öka nyanländas möjlighet till anställning	Nyanlända i arbete	2023	Region Kalmar län	Kommunförbundet, kommunerna, arbetsförmedlingen, folkhögskolorna

Mål: Tillgänglig arbetsmarknad

Hinder för bedömning av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet liksom för distansarbete och distansstudier behöver undanröjas.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Etablera effektiva strukturer för validering	Kortare handläggningstider och åtgärder för att underlätta komplettering av studier	2020	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare
Öka möjligheterna till distansutbildning genom lärcentra	Antal studenter och antalet utbildningar	2021	Lärcentra	Region Kalmar län
Kartlägga möjligheterna att etablera lärcentra på folkbiblioteken	Genomförd kartläggning	2023	Regionbiblioteket	Folkbiblioteken
Förbättrade möjligheter till distansarbete	Genomförd kartläggning	2021	Region Kalmar län	Kommunerna, näringslivsorganisationer
Fungerande arbetspendling	Kollektivtrafik - antal avgångar och kortare restid	2023	Region Kalmar län	Kalmar kollektivtrafik, näringslivsorganisationer, kommunerna

Handlingsprogram för kompetensförsörjning 2020-2022

Kalmar län

FÖRSLAG TILL REMISSVERSION

Handlingsprogrammet ingår i
Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi

Innehåll

FÖRORD	3
INLEDNING.....	4
Koppling till strategiska dokument	5
NULÄGE I KALMAR LÄN	6
Utbildning och kompetens	6
Yrkeshögskoleutbildning	7
Arbetsmarknad	7
Arbetsmarknadsprognos	8
Sammanfattning av nuläget	9
MATCHNING AV KOMPETENSBEHOV OCH UTBUD	10
SAMBAND	10
PRIORITERINGAR	11
INTRESSEENTER	11
ARBETSPROCESS	12
MÅL.....	12
Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan	12
Relevant utbildning och kompetens	13
Fler i arbete.....	13
Tillgänglig arbetsmarknad	13
INSATSER.....	14
Mål: Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan	14
Mål: Relevant utbildning och kompetens	15
Mål: Fler i arbete	16
Mål: Tillgänglig arbetsmarknad	17

FÖRORD

Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län (RUS) är den gemensamma vägvisaren för länets arbete. "Klimat att växa i" är den aktuella strategin som tar sikte på 2030 och den är framtagen i samverkan med näringsliv, kommuner, landsting och Linnéuniversitetet samt beslutad av Regionförbundet och Landstinget under 2018.

Ett av de områden som pekas ut som strategiskt viktig för vårt län är kunskap och kompetens. För att de gemensamma målen ska förverkligas krävs ett strategiskt samarbete mellan många olika aktörer i länet. En ökad utbildningsnivå och ett livslångt lärande bidrar till en regional hållbar tillväxt. Därför har Region Kalmar län tillsammans med olika aktörer samverkat kring hur det gemensamma arbetet kring kompetensförsörjningen ska se ut och fungera. Utifrån det arbetet har detta handlingsprogram tagits fram i syfte att nå målen för en fungerande kompetensförsörjning i länet.

Region Kalmar län har ansvaret för de regionala utvecklingsfrågorna och vår roll är att koordinera och utveckla arbetet genom analyser och omvärldsbevakning samt att enskilt eller tillsammans med andra genomföra insatser och sedan följa upp och utvärdera dessa.

Det tidigare nationella uppdraget att etablera en regional kompetensplattform har under de senaste åren utvecklats till att handla om kompetensförsörjning i en vidare bemärkelse. Detta handlingsprogram utgör utgångspunkten för det gemensamma arbetet för att uppnå en bättre kompetensförsörjning i länet.

Helena Nilsson (eller politiker?)

INLEDNING

Arbetskrafts- och kompetensförsörjning är en avgörande fråga för länets långsiktiga tillväxt och utveckling. De föreslagna målen och insatserna relaterar till de utmaningar som identifierats i den regionala utvecklingsstrategin. Dessa är bl. a stora pensionsavgångar och en åldrande befolkning, men även hur kunskapsinnehållet, och därigenom konkurrenskraften inom näringslivet kan ökas.

En förbättrad kompetensförsörjning förutsätter ett nära samarbete mellan kommuner, myndigheter, utbildningsanordnare och näringsliv. Handlingsprogrammet utgör grunden för ett gemensamt, långsiktigt arbete med insatser för att matcha arbetsmarknadens behov av utbildning och kompetens i länet.

Det tidigare uppdraget för att etablera en regional kompetensplattform har utvecklats till att inbegripa ett vidare område. Tillväxtverket tog år 2018 på uppdrag av regeringen fram nya riktlinjer för det fortsatta arbetet i regionerna. Det innebär att de regionalt utvecklingsansvariga ska:

- Sätta mål för, samordna och organisera kompetensförsörjningsarbetet
- Tillhandahålla analyser och prognoser av kompetensbehovet på kort och lång sikt i både privat och offentlig sektor
- Stödja och driva på operativa, taktiska och strategiska insatser
- Redovisa mål och resultat

Arbetet har påbörjats enligt det nya uppdraget och handlingsprogrammet ska betraktas som utgångspunkten för det fortsatta gemensamma arbetet. Det är ett levande dokument som ständigt prövas och utvecklas utifrån förändrade förutsättningar. Mål och insatser som föreslås grundar sig på analysen av länets nuläge och en bedömning av vilka faktorer som är mest kritiska i dagsläget för att nå en bättre matchning. Det behövs ett flexibelt arbetssätt, där det är möjligt att agera både kort- och långsiktigt. Insatserna kommer att följas upp varje år och hela handlingsprogrammet ska revideras vart tredje år.

Koppling till strategiska dokument

Klimat att växa i – regional utvecklingsstrategi för Kalmar län

Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi (RUS) är en övergripande strategi för länets utveckling och anger en långsiktig riktning för utvecklingsarbetet i Kalmar län.

Den framtida arbetskrafts- och kompetensförsörjningen lyfts fram som en nyckelfråga för länets långsiktiga utveckling och tillväxt. Kompetensförsörjning utgör ett horisontellt perspektiv som genomsyrar de fyra prioriterade utvecklingsområdena.

Agenda 2030

FN:s medlemsländer har beslutat att förbinda sig till sjutton globala hållbarhetsmål, agenda 2030. Målen handlar bland annat om att minska ojämlikheter och lösa klimatkrisen.

Detta handlingsprogram har tydligast koppling till nedanstående mål i Agenda 2030:

- 4. Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja det livslånga lärandet för alla
- 5. Jämställdhet
- 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- 10. Minskad ojämlikhet

NULÄGE I KALMAR LÄN

Utbildning och kompetens

Invånarna i Kalmar län har en allt högre utbildningsnivå. Andelen eftergymnasialt utbildade i länet har ökat med ca 12% sedan år 2000 och ökningen följer trenden för riket. 2017 hade 35 % av befolkningen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning medan riksgenomsnittet var ca 40 %. Kvinnor har en eftergymnasial utbildning i högre utsträckning än män både i länet och i riket. Varannan invånare i länet har gymnasieutbildning som sin högsta utbildningsnivå och denna andel har varit i stort sett oförändrad under hela 2000-talet. Andelen personer med enbart grundskoleutbildning har däremot minskat från 26 % år 2000 till 14 % år 2017.

Andelen eftergymnasialt utbildade antas förbli lägre än riksgenomsnittet då färre av länets gymnasieelever påbörjar högskolestudier i lägre utsträckning. Andelen av länets avgångselever från gymnasiet som inom 3 år påbörjat högskolestudier har dessutom sjunkit de senaste åren. Bland de som tog examen läsåret 2013/14 gick 36 % vidare till högskolestudier inom 3 år, medan motsvarande andel för riket var 40 %. Länet närmade sig riksgenomsnittet fram till läsåret 2011/2012, men andelen har därefter fallit. Detta kan hänga samman med att personer som tog examen under 2009–2010 i högre utsträckning började på högskola då

möjligheter att få arbete var sämre men som i dagsläget lättare får arbete. Nedgången i andelen som går vidare till högre studier är större bland männen.

Det finns tydliga samband mellan utbildningsnivå, etablering på arbetsmarknaden och hälsa. Det skiljer 25 % i förvärvsfrekvens mellan förgymnasialt (60%) och eftergymnasialt (84%) utbildade i länet och skillnaderna i hälsa mellan dessa grupper är också stora.

Gymnasiebehörighet är därför en viktig indikator på barns- och ungas förutsättningar att etablera sig i samhället och uppnå god hälsa och välbefinnande. Andelen elever med behörighet till gymnasieskolan ligger nationellt strax under 90 %. En något högre andel flickor (90 %) uppnår gymnasiebehörighet jämfört med pojkar (88 %). Variationen över tid är liten. I länet ligger flickorna i paritet med rikssnittet medan andelen pojkar som är behöriga till gymnasiet är något lägre än rikssnittet. År 2017 lämnade totalt 534 elever länets grundskolor utan gymnasiebehörighet.

Yrkeshögskoleutbildning

Yrkesinriktad gymnasieutbildning och yrkeshögskoleutbildning är viktiga utbildningsformer för att på ett relativt snabbt och flexibelt sätt tillgodose behoven av arbetskraft på arbetsmarknaden. Yrkeshögskolan har byggts ut kraftigt under senare år. Antalet yrkeshögskoleutbildningar som beviljats till länet varierar stort mellan åren. Däremot är antalet studieplatser relativt konstant, med mellan 350-450 utbildningsplatser per år. Men det har visat sig vara allt svårare att få deltagare till de beviljade utbildningarna. Åren 2013 till 2017 beviljades länet 2080 utbildningsplatser, varav i genomsnitt 25% stod tomma. Det innebär att 4:e utbildningsplats inte har använts under perioden.

Arbetsmarknad

Arbetskraften i Kalmar län består av drygt 111 500 personer. I länet är det 79 % av männen i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar, medan motsvarande siffra för kvinnorna är 78 %.

Förvärvsfrekvensen i länets kommuner varierar stort, mellan 70 % och 84 %.

Förvärvsfrekvensen bestäms av strukturella faktorer som befolkningens arbetsförmåga, dvs. hälsotillstånd och tillgången på arbetstillfällen i olika delar av länet som matchar utbildningen och yrkeserfarenheten i befolkningen som bor inom pendlingsavstånd. Andelen nyanlända i befolkningen med lägre sysselsättningsgrad förklarar också en del av skillnaderna i förvärvsfrekvens. Andelen i arbetsmarknadspolitiska åtgärder i länet har länge varit högre än riksgenomsnittet, medan andelen öppet arbetslösa varit lägre än riksgenomsnittet.

Förvärvsfrekvensen i Kalmar län är något högre än på riksnivå, vilket är en styrka. Bland utrikes födda är förvärvsfrekvensen dock betydligt lägre än bland inrikes födda och lägre i länet än på riksnivå. Detta förklaras av att relativt många av de utrikes födda i länet är nyanlända, och att det tar tid för dem att etablera sig på arbetsmarknaden. Förvärvsfrekvensen bland utrikes födda ökar dock sedan 2016.

Förvärvsfrekvensen är betydligt högre bland personer med gymnasial och eftergymnasial utbildning än bland personer med enbart grundskoleutbildning. Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan gymnasialt och eftergymnasialt utbildade är små. Däremot är andelen eftergymnasialt utbildade som arbetar i ett yrke som matchar utbildningens nivå och inriktning betydligt högre än bland gymnasialt utbildade.

De största branscherna i länet sett till antalet anställda är vård och omsorg, tillverkning och utvinning, handel, utbildning och företagstjänster. Tillverkningsindustrin och vård- och omsorgssektorn dock relativt sett större i länet än på riksnivå. Vård- och omsorgssektorn är kvinnodominerad medan tillverkningsindustrin är mansdominerad. Eftersom dessa två sektorer är större i länet relativt riket bidrar den ojämlika könsfördelningen inom dessa branscher till att arbetsmarknaden som helhet blir mer könsuppdelad i länet än på riksnivå.

Industrins dominans medför också en större konjunkturkänslighet. Känsligheten är också större i länets mindre kommuner än i de större eftersom många av de små kommunerna är mer beroende av ett fåtal stora arbetsgivare.

Näringslivet i Kalmar län består av ett stort antal små företag fördelat på många branscher och domineras av ett fåtal stora företag inom tillverkningsindustrin. En näringsstruktur bestående av många små företag är både en styrka och en svaghet för länet. Små företag står för en stor del av de nya arbetstillfällena som skapas, men också för en stor del av de som försvinner. Det är i de minsta företagen (0-9 anställda) och de riktigt stora (100-500) där antalet anställda ökar mest.

Inom industrin pågår en strukturomvandling där antalet anställda minskar samtidigt som förädlingsvärdena ökar, vilket är en följd av att produktionen blir allt mer automatiserad. Antalet anställda ökar främst inom tjänstesektorn, och framför allt inom företagstjänster som projektering, samhällsplanering, revisions- och reklambyråer. I dessa branscher har ökningarna främst skett i Kalmar och Oskarshamn. Antalet anställda ökar också inom besöksnäringen, byggsektorn och livsmedelsindustrin. Ökningarna i dessa branscher är koncentrerade till länets större kommuner och till ett fåtal större företag. Besöksnäringen har en något större geografisk spridning men är koncentrerad till Ölandskommunerna, Kalmar och Vimmerby kommun. Denna utveckling medför att antalet arbetstillfällena minskar i länets mindre kommuner, och främst i inlandet, medan arbetstillfällena ökar i de större tätorterna.

Arbetsmarknadsprognos

Kalmar län har en av landets äldsta befolkningar, och där 10 % av arbetskraften är i åldern 60–64 år. Detta innebär att pensionsavgångarna kommer att vara stora framöver. Samtidigt medför en åldrande befolkning en ökad efterfrågan på välfärdstjänster inom bl.a. vård och omsorg.

Ungefär 5 000 personer i länet har börjat sitt första arbete varje år under de senaste åren. Det motsvarar 4–5 % av arbetskraften. Detta innebär att fler personer i länet kommer att gå i pension än vad det kommer in på arbetsmarknaden. Redan idag har såväl företag som offentlig sektor svårt att rekrytera personal. Merparten av företagen ser kompetensbristen som ett stort tillväxthinder. Svårigheterna att rekrytera leder till att den personal som rekryteras i större utsträckning har en lägre kompetens än vad som krävs i yrket.

Efterfrågan på personer med examen från en eftergymnasial utbildning beräknas öka i Sverige under perioden fram till 2035.¹ Då även tillgången på eftergymnasialt utbildade med examen beräknas öka kraftigt väntas tillgången totalt sett möta efterfrågan. Arbetsmarknadsutsikterna ser dock mycket olika ut för personer med olika utbildningar. SCB bedömer att det kommer

¹ SCB, Trender och prognoser 2017.

att råda brist på arbetskraft inom flertalet läraryrken, specialistsjuksköterskor och på eftergymnasialt utbildade inom IT.

För gymnasialt utbildade bedömer SCB att efterfrågan på personer med yrkesförberedande gymnasial utbildning kommer att öka starkt under kommande år. Tillgången på arbetskraft beräknas minska, vilket ger ett växande underskott på personer med yrkesförberedande gymnasial utbildning. Brist väntas bland annat på gymnasialt utbildade inom vård- och omsorg, industri och gymnasieingenjörer. Samtidigt väntas ett överskott på personer med en högskoleförberedande gymnasial utbildning.

Efterfrågan på personer med högst grundskoleutbildning beräknas minska kraftigt under kommande år, samtidigt som tillgången väntas ligga kvar på ungefär dagens nivå. Detta leder till ett växande överskott av personer med högst grundskoleutbildning.

Sammanfattning av nuläget

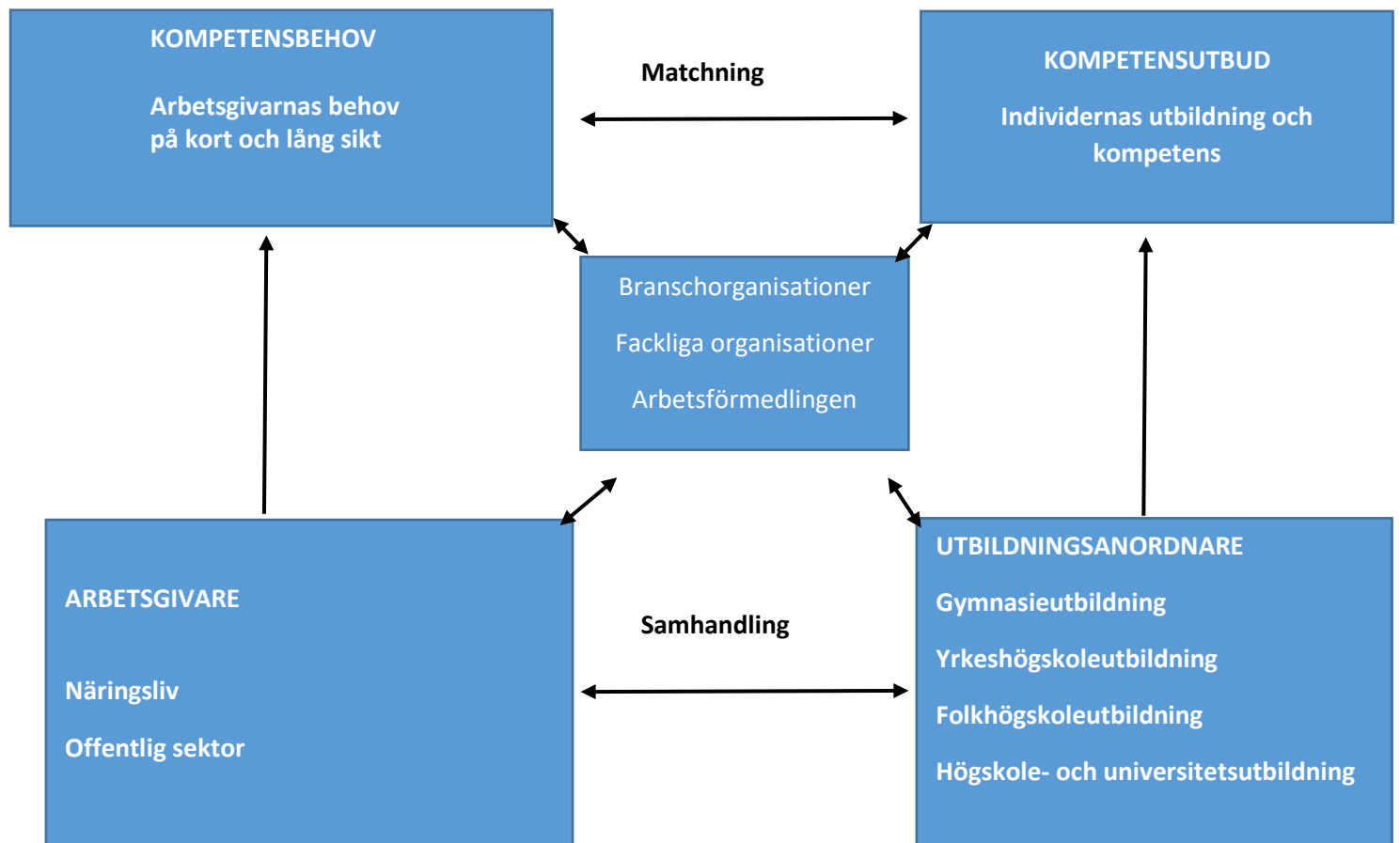
- Länet har en åldrande befolkning, där allt färre i arbetsför ålder ska försörja allt fler äldre och yngre. Detta medför större behov av vård och andra välfärdstjänster, samtidigt som arbetskraften och skatteintäkterna minskar. En god utveckling av sysselsättning och produktivitet i länet är därför avgörande för möjligheterna att finansiera befolkningens framtida behov av välfärd.
- Totalt sett är förvärvsfrekvensen i länet hög, men det är möjligt att öka förvärvsfrekvensen bland utrikes födda, främst nyanlända.
- För att öka produktiviteten behövs fler arbetstillfällen i länet i branscher inom högteknologisk tillverkning och kunskapsintensiva tjänster och det förutsätter en höjd utbildningsnivå i länet.
- Matchningen mellan arbetsmarknadens behov och utbildningssystemet behöver förbättras och bristyrken behöver göras mer attraktiva. Bland annat kan man konstatera att i genomsnitt 25% av utbildningsplatserna på yrkeshögskoleutbildningarna inte har använts under 2013-2017.
- En större arbetsmarknadsregion genom förbättrade pendlingsmöjligheter inom länet och till grannlänerna är ett sätt att möjliggöra en förbättrad matchning mellan arbete och utbildning.

MATCHNING AV KOMPETENSBEHOV OCH UTBUD

För att öka möjligheterna till kompetensmatchning måste man förstå de olika delarna som kan påverka och underlätta matchningen och se sambanden mellan dem.

SAMBAND

Arbetsmarknaden har kompetensbehov vilka ska matchas med det kompetensutbud, det vill säga individernas utbildning och kompetens, som utbildningssektorn ger. För att utbildningssektorn ska kunna tillhandahålla den kompetens som arbetsmarknaden behöver krävs ett nära samarbete och samhandling mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare. Branschorganisationer, fackliga organisationer och Arbetsförmedlingen utgör viktiga aktörer för att underlätta matchningen.

PRIORITERINGAR

KOMPETENSBEHOV	KOMPETENSUTBUD
Länets profilområden: livsmedel, skog- och trä, glas, besöksnäring Bristyrken: teknik, vård- och omsorg, utbildning	Utrikes födda Unga som inte arbetar eller studerar Unga akademiker

När det gäller kompetensbehoven prioriteras insatser inom två områden. Ett område handlar om regionens profilområden, livsmedel, skog, trä, glas, besöksnäring, e-hälsa, energi och miljö samt välfärdstjänster. Inom profilområdena finns en stor andel av länets sysselsatta och det är därför relevant att genomföra insatser för respektive bransch för att öka utveckling och tillväxt. Det andra området handlar om att yrken där det finns brist på arbetskraft och ett behov av att göra yrkena mer attraktiva, för att locka framförallt ungdomar och utrikesfödda. Stora behov av arbetskraft finns inom vård- och omsorg, utbildning och tekniskt kunnande till industrin.

När det gäller kompetensutbud prioriteras utrikes födda och unga som varken arbetar eller studerar. Dessa grupper är i behov av arbete eller utbildning för att undvika utanförskap, vilket är kostsamt både på samhälls- och individnivå.

Nyutexaminerade akademiker är en potential för utvecklingen av näringsliv och offentlig sektor genom en ökad kunskapsnivå och möjligheter att höja förädlingsvärdet i näringslivet. De är därför också en prioriterad grupp i kompetensutbudet.

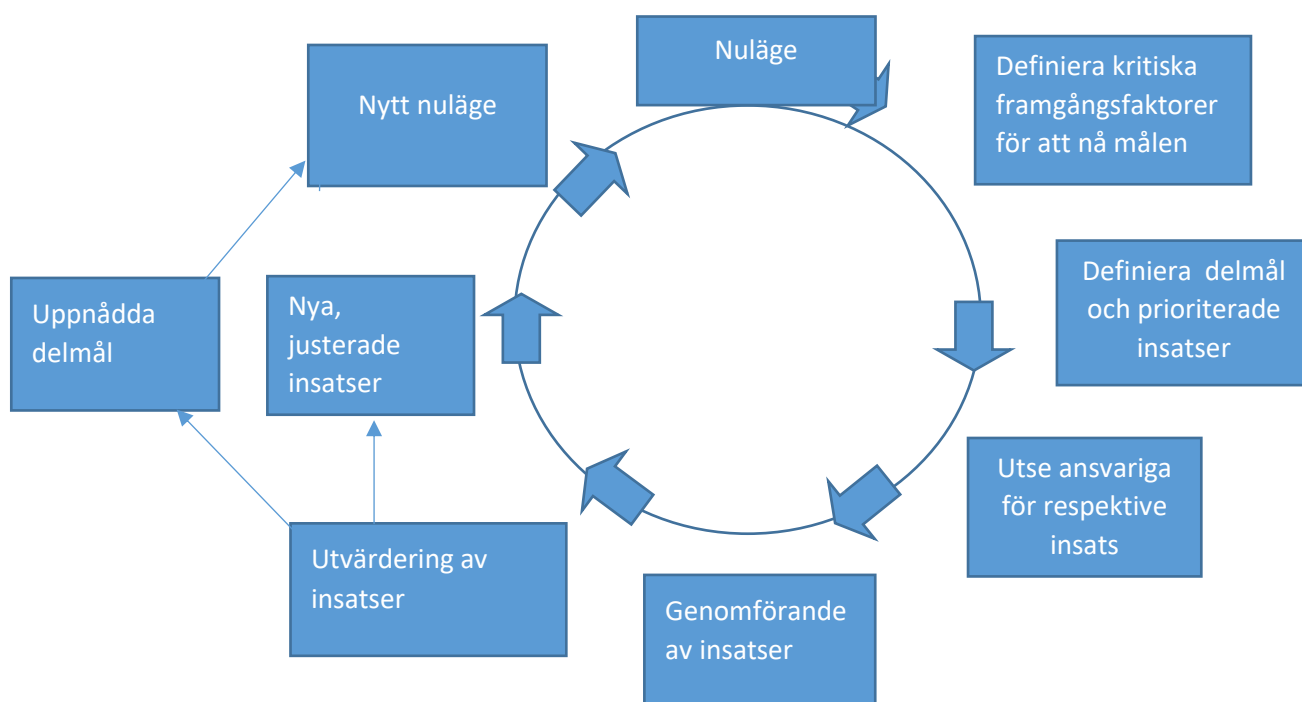
INTRESSENTER

Inom arbetsmarknaden och utbildningssektorn finns ett antal intressenter som antingen har behov av kompetens eller som utbildar och ger kompetens. Samarbete mellan dem är nödvändigt för att kompetensförsörjningen ska fungera. Varje insats i handlingsprogrammet behöver därför grundas på överenskomna åtaganden mellan berörda intressenter.

ARBETSMARKNAD	UTBILDNINGSEKTOR
Branschorganisationer	Kommunala,
Fackliga organisationer	regionala,
Näringsliv	statliga,
Offentlig sektor	privata utbildningsanordnare
Arbetsförmedling	

ARBETSPROCESS

Bilden beskriver arbetsprocessen för en bättre matchning och kompetensförsörjning. Den ska ge stöd för att konkretisera nuläget, formulera mål och mått, prioritera insatser som gör det möjligt att nå målen och precisera vilka som åtar sig att genomföra insatserna. Insatserna och dess måluppfyllelse ska regelbundet utvärderas och erfarenheterna påverka utformningen av det fortsatta arbetet.

MÅL

Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan

Målet för länets kompetensförsörjning är att förbättra matchningen på arbetsmarknaden; att ge medborgare goda förutsättningar till utbildning och arbete och att ge arbetsgivare möjligheter att anställa arbetskraft för att öka tillväxten i länet. Det regionala näringslivet är inne i en stor omställning där globaliseringen och den digitala utvecklingen förändrar förutsättningarna. Framgångsfaktorer som bidrar till omställningen handlar om att ta tillvara på idéer och innovationer, en väl fungerande och mindre segregerad arbetsmarknad och effektiv kompetensförsörjning. Såväl näringslivet som offentlig sektor behöver tillgång till välutbildad arbetskraft. Satsningar behöver göras för att bristyrken ska bli mer attraktiva, exempelvis inom vård- och omsorg, teknik och utbildning.

Relevant utbildning och kompetens

Relevant utbildning och kompetens är nödvändig för en fungerande kompetensförsörjning. Flexibla utbildningssystem för ett livslångt lärande behöver utformas, där utbildningar på olika nivåer erbjuds och är tillgängliga i hela länet. Ett brett utbud av universitets- eller högskoleutbildning, folkhögskoleutbildning och yrkesutbildning på yrkeshögskole- och gymnasienivå behövs för att kunna möta de behov av arbetskraft som finns både på lång och kort sikt. Gymnasieutbildning är en förutsättning för att få fler i arbete och att öka andelen som söker sig till högre studier.

Barn och unga måste få tillgång till utbildning av hög kvalitet och det behövs goda möjligheter till ett livslångt lärande där individens kompetens vidareutvecklas. Studie- och yrkesvägledningen behöver därför stärkas genom ett nära samarbete med andra inom utbildningssektorn och arbetsmarknaden och ge stöd till ett livslångt lärande. För att utbildning och kompetens ska vara relevant behövs ett nära samarbete mellan arbetsmarknaden och utbildningsanordnare. Utbildningsnivån och kunskapsinnehållet inom näringslivet behöver också ökas för att möta en ökad konkurrens.

Fler i arbete

Ett viktigt område är att motverka exkludering på arbetsmarknaden och minska risken för utanförskap. Könsegregering och brist på mångfald gör att värdefull kompetens och perspektiv riskerar att gå förlorade. Insatser behövs för att utveckla fler tillgängliga och flexibla utbildningsformer liksom för välfungerande validering av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet. Möjligheten att läsa snabbspår för att lära sig svenska är en nödvändighet för att klara de flesta jobb på den svenska arbetsmarknaden. Samlad och lättillgänglig information om vilka utbildningar som erbjuds i länet behövs för att underlätta för individen. En jämnare könsfördelning på utbildningar inom teknik respektive vård- och omsorg liksom inom traditionellt manliga respektive kvinnliga yrken är viktig att uppnå för att öka diversifieringen av arbetskraften. Det behövs ett kontinuerligt arbete för att utbildningar och arbetsplatser ska bli tillgängliga för alla.

Tillgänglig arbetsmarknad

För att kompetensförsörjningen ska fungera behöver ett antal hinder undanröjas. Den fysiska och digitala infrastrukturen är inte tillräckligt välfungerande i alla delar av länet för att arbetspendling ska fungera eller för att det ska vara möjligt att arbeta och studera på distans. Pendlingen till och från länets kommuner ökar, både inom länet och till omkringliggande län. Genom förstoring av arbetsmarknadsregionerna förbättras förutsättningarna för kompetensförsörjning genom att både antalet arbetstillfällen och antalet arbetstagare ökar. Detta ger förutsättningar för en bättre matchning mellan utbildning och kompetensbehov, men också för en större branschbredd. Antalet pendlare skiljer sig dock kraftigt åt mellan kommunerna, vilket speglar en ojämn tillgång till arbetstillfällen och arbetskraft samt tillgång på infrastruktur.

Det finns inget heltäckande system för validering av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet. Effektiva processer för validering behöver införas så att individer med utländsk utbildning kan etablera sig på arbetsmarknaden så snabbt som möjligt.

INSATSER

Mål: Effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan

Stärka länets branscher med fokus på livsmedel, skog- och trä, glas, besöksnäring, e-hälsa, energi och miljö samt välfärdstjänster. Satsa på bristyrken, bland annat inom teknik, utbildning samt vård och omsorg.

Aktivitet	Indikator	Tid	Processansvar	Samarbetspartners
Kartlägga kompetensbehov i länet, på generell nivå och på branschnivå	Framtagna beslutsunderlag	Kontinuerligt	Region Kalmar län	Arbetsförmedlingen, näringslivsorganisationer
Insatser för att fylla utbildningsplatserna på yrkeshögskoleutbildningarna	Antal fyllda utbildningsplatser	2021	Region Kalmar län	Utbildningsanordnare, kommunerna, näringslivet
Medverka i utbud och inriktning för yrkesvux och inom kommunal vuxenutbildning samt annan yrkesutbildning	Antal fyllda platser	2023	Region Kalmar län	Folkhögskolorna, kommunerna, näringslivet
Öka antalet yrkesinriktade utbildningar. Uttalade behov finns inom besöksnäring, livsmedel och vård och omsorg	Antal yrkesutbildningar	2023	Region Kalmar län	Kommunerna, folkhögskolorna, näringslivet
Utreda införandet av ett kompetenscenter för yrken inom kollektivtrafiken	Genomförd kartläggning	2022	Region Kalmar län	Utbildningsanordnare, kommunerna
Öka ungdomars kännedom om utbildningar och yrken, samarbete med studie- och yrkesvägledare	Ungdomars kännedom om utbildnings- och yrkesval	2022	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare, näringslivet

Mål: Relevant utbildning och kompetens

Ökat kunskapsinnehåll i näringsliv och offentlig sektor, höjd utbildningsnivå och ökade möjligheter till livslångt lärande.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Bidra till att utveckla kunskapsmiljöer inom exempelvis e-hälsa, vatten och livsmedel	Antal kunskapsmiljöer	2023	Region Kalmar län	Linnéuniversitetet, Region Kalmar, Kalmar Science Park, näringslivet
Traineeprogram för nyutexaminerade studenter från högskola och universitet	Genomfört pilotprojekt för traineeprogrammet	2023	Näringslivet	Region Kalmar, kommunerna, näringslivet
Vidareutveckling och kvalitetssäkring av teknikcollege och vård- och omsorgscollege	Kontinuerligt samarbete med arbetsgivare genom hela utbildningen	2021	Teknikcollege, vårdcollege	Region Kalmar län, kommunerna, näringslivet
Undersöka möjligheterna att starta ett livsmedelscollege, samarbete mellan naturbruks- och restaurangutbildning på gymnasienivå	Kartläggning genomförd	2022	Region Kalmar län	Region Kalmar län, näringslivet
Aktiviteter för att öka barns- och ungas intresse för naturvetenskap och teknik	Ökat intresse för teknik och utveckling hos grundskoleelever	2021	Kommunförbundet	Region Kalmar län, kommunerna, näringslivet

Mål: Fler i arbete

Förbättrad integration av nyanlända, minskat utanförskap hos utsatta grupper, bland annat unga som varken arbetar eller studerar samt minskad könssegregering på arbetsmarknaden.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Öka antalet snabbspår i svenska för nyanlända med yrkesutbildning	Ökat antal snabbspår i svenska	2021	Folkhögskolorna	Kommunerna, folkhögskolorna
Informationsinsatser för att uppnå en jämnare könsfördelning på utbildningar inom teknik respektive vård- och omsorg	Jämnare könsfördelning på utbildningarna	2023	Region Kalmar län	Kommunförbundet, kommunerna, utbildningsanordnare
Samlade informationsinsatser om utbildningsutbudet i länet	Ökad kännedom om möjligheter att studera i Kalmar län	2023	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare
Öka förutsättningar för att fler blir behöriga till högre studier	Högre andel med godkända gymnasiebetyg	2023	Folkhögskolorna	Kommunförbundet, kommuner

Mål: Tillgänglig arbetsmarknad

Hinder för bedömning av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet liksom för distansarbete och distansstudier behöver undanröjas.

Aktivitet	Indikator	Tid	Ansvarig	Samarbetspartners
Etablera effektiva strukturer för validering	Kortare handläggningstider och åtgärder för att underlätta komplettering av studier	2020	Region Kalmar län	Kommunerna, utbildningsanordnare
Öka möjligheterna till distansutbildning genom lärcentra	Antal studenter och antalet utbildningar	2021	Lärcentra	Region Kalmar län
Kartlägga möjligheterna att etablera lärcentra på folkbiblioteken	Genomförd kartläggning	2023	Regionbiblioteket	Folkbiblioteken
Förbättrade möjligheter till distansarbete	Genomförd kartläggning	2021	Region Kalmar län	Kommunerna, näringslivsorganisationer
Fungerande arbetspendling	Kollektivtrafik - antal avgångar och kortare restid	2023	Region Kalmar län	Kalmar kollektivtrafik, näringslivsorganisationer, kommunerna

Handlingsprogram för Transportinfrastruktur i Kalmar län 2020 – 2025, remissversion

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen skickar ut Handlingsprogram för Transportinfrastruktur i Kalmar län 2020 - 2025 på remiss till länets kommuner, grannregioner samt Trafikverket och Länsstyrelsen i Kalmar län.

Remissen pågår från den 19 juni – 15 oktober 2019.

Bakgrund

Handlingsprogrammet har tagits fram för att klargöra Kalmar läns strategier och ställningstagande för hur infrastruktur och transporter ska stödja utveckling mot en hållbar och funktionell region.

Syftet med programmet är att förtydliga innehållet i den Regionala utvecklingsstrategin (RUS), prioritera länets insatser fram till och med 2025, samt få ett länsgemensamt underlag för prioritering i det Sydsvenska samarbetet. Till grund för arbetet ligger också den Regionala transportplanen som antogs för Kalmar län 2018 samt Kollektivstrategi 2050, antagen 2017.

Under arbetets gång med handlingsprogrammet har politiker och tjänstemän från regionen besökt samtliga kommunledningar i länet. De har även träffat näringslivsrepresentanter samt riksdagsledamöter från Kalmar län.

Programmet ska ligga till grund för Region Kalmar läns påverkansarbete och yttranden när det gäller exempelvis inriktningsbeslut, nationell plan, nationella utredningar samt prioriteringar för större investeringsobjekt. Den sätter även en agenda för den regionala transportplanens större prioriteringar och medfinansieringsobjekt. Handlingsprogrammet hanterar infrastrukturinvesteringar av större karaktär, det som benämns namngivna objekt, som ger effekt i ett regionalt, nationellt eller internationellt perspektiv. Mindre investeringar som berör lokala behov hanteras i regional plan eller på kommunal nivå.

Handlingsprogrammet ska nu skickas ut på remiss för förankring samt att fånga upp eventuella kompletterande ställningstaganden från andra

organisationer. Remissen går ut till länets kommuner, grannregioner samt Trafikverket och Länsstyrelsen i Kalmar län.

Remisstid

Beslut om remiss tas på regionstyrelsen den 18 juni. Remissen pågår från den 18 juni – 15 oktober 2019.

När handlingsprogrammet är fastställt av regionfullmäktige kommer det att skickas till kommunerna i länet med rekommendation om att ställa sig bakom detsamma.

Sofia Moestedt
Basenhetschef
samhällsplanering och tillväxt

Mats Gunnarsson
Samordnare infrastruktur

Bilagor

Handlingsprogrammet för Transportinfrastruktur i Kalmar län 2020 – 2025, remissversion.

Inledning

I den gällande regionala utvecklingsstrategin (RUSEN) för Kalmar län¹ pekas fyra utvecklingsområden ut som prioriterade i arbetet med att nå målbilden **Klimat att växa i**. För vart och ett av de fyra utvecklingsområdena har viktiga strategier lagts fast i RUSEN. Intentionen är att därefter ta fram handlingsprogram för var och en eller kombinationer av de fastlagda strategierna.

Ett av de prioriterade utvecklingsområdena – Hållbar samhällsplanering – berör i hög grad transportinfrastruktur, kommunikationer och mobilitet. Tre av de beslutade strategiska inriktningarna för utvecklingsområdet har också en tydlig koppling till transportsystemet:

- Åstadkomma korta restider med hög punktlighet för personer och gods,
- Minska klimatpåverkan och anpassa samhället till ett förändrat klimat,
- Öka samverkan i den fysiska samhällsplaneringen.

I den här rapporten redovisas ett förslag till politiskt handlingsprogram avseende infrastruktur för transporter och mobilitet med utgångspunkt i de tre nämnda strategierna i RUSEN. Förslaget baseras på ett tidigare framtaget underlag². Utgångspunkten har varit att identifiera insatser på kort sikt som stödjer mer långsiktiga mål och inriktningar i tidigare antagna styrdokument för sakområdet³.

Syftet är att programmet genom en för hela länet gemensam prioritering ska leda till ett bättre utfall i den nationella fördelningen av medel än tidigare. Dessutom ska programmet ge en länsgemensam prioritering i samarbetet både i Regionsamverkan Sydsverige och med Östergötland.

Det ska betonas att målbilderna har formulerats utifrån de olika transportslagens förutsättningar vad gäller tidsmässig genomförbarhet där järnväg respektive mobilitet är ytterkantalternativen. Målbilden för järnväg har sikte på åren runt 2050 medan den för mobilitet med dagens snabba utveckling mycket väl kan vara passé redan under andra halvan av 2020-talet.

De åtgärder som föreslås bedöms vara möjliga att genomföra inom tidsramen för de två kommande omtagen i den nationella och regionala transportplaneringen. Med nuvarande planeringssystem innebär det att resultat av ansträngningarna ska kunna spåras i ett första skede i de planer som fastställs 2022 och i en andra etapp i de planer som beslutas 2026.

Kalmar XX-XX-XX

NN

NN

¹ Klimat att växa i. Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län 2030.

² Tillgänglighet och stärkta samband i en fossilbränslefri region. Version 1.0. 2019-02-25. Sammanställd av Per Ålind.

³ Regional transportplan för Kalmar län 2018-2029. Antagen av Regionförbundets styrelse 2017-12-07, § 124, Fastställd av Regionförbundet styrelse 2018-09-20, §102.

Kollektivtrafikstrategi 2050. Samhällsstödd trafik för funktionella regioner. Antagen av landstingfullmäktige 2017-05-31; Trafikförsörjningsprogram för Kalmar län 2017-2025. Antaget av landstingfullmäktige 2017-05-31.

Handlingsplan för regional bredbandsstrategi för Kalmar län 2019-2025. Antagen av regionfullmäktige 2019-01-31

Järnvägar

Målbild

Kust till kustbanan har en standard som möjliggör snabb trafik till Växjö och direkttrafik till Göteborg, Stockholm och Öresundsregionen. Det har betytt höjd hastighet till 200 - 250 km/h med dubbelspår från Kalmar till Växjö och vidare till anslutningen med Höghastighetsbanan. Stångådsbana och Tjustbanan är elektrifierade med direkt anslutning till Linköpings centralstation och höjd hastighetsstandard till max 160 km/h på bandelarna i länet.

Samtliga banor har nytt signalsystem och kapacitet att hantera höga flöden av både person- och godstrafik och längs dem finns stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet. Attraktiva bytespunkter till annat transportslag finns utmed samtliga järnvägar med centralstationen i Kalmar som ett välfungerande interregionalt nav för transporter.

Aktiviteter

2020

- Region Kalmar län och samtliga kommuner har inför nationell plan för transportsystemet 2018-2029 begärt att staten inleder en förhandling med länet i syfte att ta fram en samlad handlingsplan för hur bristerna i funktionalitet ska kunna minimeras eller helt undanröjas, det så kallade Sydostpaketet. Regionen är beredd att bidra till medfinansiering i en sådan förhandling så att en lösning är möjlig. I det sammanhanget är Region Kalmar län också beredd att se över möjligheterna för ett regionalt och kommunalt övertagande av Stångådsbanan och Tjustbanan.
- Aktivt delta i arbetet med den bristanalys för Kust till kustbanan som leds av Trafikverket.
- Fortsatta förhandlingar med Region Blekinge och Region Kronoberg avseende utvecklad tågtrafik Kalmar/Karlskrona/Växjö.
- Fortsatt samtal med Trafikverket om framtida signalsystem för Stångådsbanan och Tjustbanan.
- Ta initiativ för att utveckla kollektivtrafiken som strukturbildande för samhällsutvecklingen (bostadsbyggnation, säkra cykel- och gångvägar och utveckling av verksamheter) på stationsorter.
- Delta som aktiv part i nätverk som rör Södra Stambanan som exempelvis Stambanan.com.
- Arbeta för ökade gods rörelser via järnvägen tillsammans med länets näringsliv.

2020/2021

- Påverka nationell nivå bland annat inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige för att åtgärder som eliminerar identifierade brister på Kust till kustbanan inklusive Kalmar Centralstation kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Påverka nationell nivå för att åtgärder på Stångådsbanan respektive Tjustbanan kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Agera och påverka det fortsatta arbetet kring framtida utformning av Linköpings Centralstation i syfte att nå fortsatt direkt anslutning av Stångåds- och Tjustbanorna.

2021

- Agera för att objekt som identifieras som större "flaskhalsar" för utbyggd trafikering på Stångådalsbanan även prioriteras inom ramen för samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige.
- Undersöka möjligheten att åstadkomma motsvarande gemensam syn med Östergötland vad gäller infrastrukturåtgärder på Tjustbanan.

2022/23

- Sondera hos Södra och Scania möjligheterna till gemensam aktion för deelektrofiering av Stångådalsbanan.
- Samtal med Region Östergötland och Region Jönköpings län om möjligheterna till utvecklad tågtrafik.

FÖRSLAG

Vägar

Målbild

E22 är mötesfri väg genom hela länet med hastighetsstandard 100 - 110 km/h. Övriga vägar i de prioriterade transportstråken har hög säkerhet och tillgänglighet för person- och godstransporter med 100 km/h som standard i Smålandsdelen av länet. På Öland har standarden anpassats till naturgivna, lokala förhållanden. Hela sträckningen av riksväg 40 (Göteborg-Jönköping-Västervik) ingår i EUs prioriterade transportnätverk TEN-T. Parallella cykelvägar för både pendlingsresor och turismcykling finns utmed de nämnda vägarna.

Samtliga prioriterade vägar har kapacitet att hantera snabba och säkra resor för persontransporter och gods, är anpassade för eldrift och längs dem finns stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet som stödjer användningen av autonoma fordon. Busstrafik enligt BRT-principen⁴ ("Tåg på gummi hjul") finns i de prioriterade transportstråk där järnväg saknas. Trafiken har angöring till resecentrum både i Karlskrona och i Norrköping.

Aktiviteter

2020

- Pröva möjligheterna till regional och lokal förskottering av insatser för tidigareläggning av de två objekt på E22 som namnges i nationell transportplan 2018-2029 (Förbi Bergkvara och Gladhammar – Verkeback).
- Delta som aktiv part i nätverk som rör E22 som exempelvis E22 AB.
- Prioritera upprustning av Rv 37/47 på sträckan Bockara – Oskarshamn som nytt större vägobjekt i den regionala transportplanen 2022-2033.
- Åstadkomma en trafiksäker övergångslösning för Rv 25 Glasporten/Smedstorp fram till dess att en långsiktig åtgärd säkrats i den nationella planen 2022-2033.
- Fortsätta att driva på arbetet med att utveckla BRT-stationer utmed E22 i länet och söka finansieringslösningar för dessa (exempelvis genom stadsmiljöavtal).
- Samarbeta med Trafikverket för att åstadkomma fler viltpassager och mer viltstängsel i första hand utmed vägarna i de prioriterade transportstråken och där i första hand E22 och Rv 25.

2020/2021

- Agera för att de två objekt på E22 som namnges i nationell transportplan 2018-2029 (Förbi Bergkvara och Gladhammar – Verkeback) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Aktivt delta i och driva på arbetet med att i en första etapp uppnå mötesfri 100 km/h-väg för hela den svenska delen av E22 från Trelleborg till Norrköping, vilket är lika med den ursprungliga överenskommelsen mellan län och kommuner utmed vägens svenska sträckning (kvarstående större objekt till nationella transportplanen 2022-2033 är förbifart Mönsterås och Verkebackbron).
- Agera för att åtgärda kvarvarande sträckor på E22 i länet med hastighetsbegränsning till 70 km/h eller lägre i samband med att andra insatser aktualiseras (kvarstående objekt till nationella transportplanen 2022-2033 är Ålem och Fårbo - Jämserum).
- Driva på för att få till stånd ett nationellt pilotprojekt kring elväg för godstransporter på E22.

⁴ Bus Rapid Transit; "Tåg på gummi hjul"; Guidelines för attraktiv regional busstrafik — regional brt, 2016

- Agera för att kapacitets- och säkerhetshöjande åtgärder för kvarstående objekt på Rv 25 (sträckan Eriksmåla-Hovmantorp samt Glasporten/Smedstorp i Nybro) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Agera för att kapacitets- och säkerhetshöjande åtgärder för kvarstående objekt på Rv 40 (sträckan Toverum–Hyttan) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Samverka med Region Jönköpings län och Västra Götalands regionen i syfte att få hela riksväg 40 att ingå i det europeiska transportnätet TEN-T.
- Genomföra en åtgärdsvalstudie (ÅVS)⁵ för regionala BRT-stationer utmed rv 40 i länet.
- Påbörja planarbetet för separata cykelvägar utmed E22 mellan Mönsterås – Kalmar - Torsås samt utmed Rv 25 mellan Kalmar – Nybro med sikte på att objekten ingår i den regionala transportplanen 2022-2033.

2022/2023

- Överenskommelse med Region Östergötland i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 35 på sträckan Åtvidaberg-Överum.
- Överenskommelse med Region Östergötland i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 23/34 på sträckan Vimmerby-Kisa.
- Samverkan med Region Kronoberg för att åstadkomma 100 km/h standard på Rv 25 mellan Kalmar och Växjö.
- Överenskommelse med Region Kronoberg i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 37 på sträckan Högsby-Åseda.
- Påbörja ett långsiktigt påverkansarbete för en komplettering av nuvarande fasta förbindelse över Kalmarsund.

2023/2024

- Prioritera upprustning av Rv 23/34 på sträckan Hultsfred-Vimmerby som nytt större vägobjekt i den regionala transportplanen 2026-2037.
- Agera tillsammans med Region Kronoberg så att eventuella kvarstående objekt på Rv 25 mellan Kalmar och Växjö som behöver åtgärdas för att åstadkomma 100 km/h standard utmed hela sträckan kommer med i den nationella transportplanen 2026-2037.

⁵ Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar – handledning. Trafikverket 2015:171

Flygplatser

Målbild

Från Kalmar Öland Airport finns det dagliga flyglinjer till både Arlanda, Bromma och till en internationell hubb för vidare transport ut i världen. Flygplatsen har en god koppling till kollektivtrafik på såväl väg som järnväg. Norra länsdelen har en bra koppling till flygplatsen i Linköping.

Aktiviteter

2020/21

- Aktivt påverka för att Bromma flygplats behåller alternativt ökar sin funktionalitet och driftsnivå till dess en alternativ direktförbindelse med kort restid finns från södra delen av länet till Stockholms-området.
- Samtala med ledningen för Kalmar Öland Airport om flygplatsens behov av drift- och investeringsåtgärder inför planperioden 2022-2033.
- Initiera en åtgärdsvalstudie kring framtida anslutning av såväl spår- som vägbunden kollektivtrafik till Kalmar Öland Airport.
- Följa, arbeta för och vid behov stödja utvecklingen av fossilfria bränslen till flyget.

2021/22

- Inled samtal med Svedavia om möjligheter till återföring av start- och landningsavgifter som härrör från flygen till/från Kalmar.
- Utveckla det regionala samarbetet kring Kalmar Öland Airport.

Hamnar

Målbild

Samtliga större hamnar utmed Smålands kust har god tillgänglighet till väg och järnväg. De kommunala gatunäten och industrispåren har högsta bärighetsklass och fungerar som en säker och tillgänglig brygga mellan hamn och det statliga väg- respektive järnvägsnätet. Farlederna till hamnarna är dimensionerade och underhållna för att svara mot näringslivets behov. Länet är fortsatt en prioriterad anöringspunkt för den statligt upphandlade trafiken till och från Gotland.

Aktiviteter

2020/21

- Inleda arbetet med regional planering för mer godstransport via sjöfart genom en dialog med nationella samordnaren på Trafikverket.

Godstransporter

Målbild

Basbehoven för det regionala näringslivet, vars tyngdpunkt ligger i tillverknings-, skogs- och livsmedelsindustri, har säkerställts i det av Trafikverket utpekade funktionellt prioriterade vägnätet för godstransporter, där samtliga vägar är öppna för högsta bärighetsklass och extra långa fordon. En god status på det så kallade finmaskiga vägnätet har varit en annan förutsättning för att behålla och utveckla näringslivstrukturen.

För Oskarshamns del är järnvägen till Nässjö (Bockabanan) ett centralt komplement för godstrafiken till och från hamn och kombiterminal. Betydande godstransporter sker även på Kust till kustbanan/Stångådalsbanan (Alvesta - Kalmar – Mönsterås) och Tjustbanan (Västervik – Linköping). Stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet finns i samtliga godsstråk.

Aktiviteter

2020/21

- Agera för att förbättringen av Verkebäcksbron på E22 kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Stödja Oskarshamns kommuns arbete med att etablera en kombiterminal.
- Bistå Trafikverket i arbetet med att upplåta vägnätet för tyngre fordon (BK4).
- Fördjupa samarbetet med bland andra Handelskammaren och Godstransportrådet Småland kring godsrelaterade transportfrågor.
- Aktiv medverkan i nätverket för att införliva Baltic Link i EUs transportkorridor Baltic-Adriatic.
- Lyfta fram lokala och regionala behov som underlag i samband med planering av underhåll av vägnätet.
- Påverkansarbete för att öka andelen godstransporter på järnväg och sjöfart.

2021/22

- Fortsatt utveckling av vägbaserade godsstråk till och från angränsande län.

Mobilitet

Målbild

Fysisk och digital infrastruktur har samordnats i en gemensam samhällsfunktion. Det finns ett väl utbyggt nät av laddningsinfrastruktur för elfordon i hela länet. Möjligheter till snabbladdning finns utmed samtliga vägar som ingår i de prioriterade transportstråken.

Nya former av mobilitetstjänster har testats i utvecklings- och demonstrationsprojekt, vilket lett till att gods- och persontransporter till större delen är uppkopplade, digitaliserade och förarlösa. En upprätthållen mobilitet kan garanteras genom att elförsörjningen säkerställts att fungera även i krislägen.

Aktiviteter

2020/21

- Inomregional samverkan för ökad laddningskapacitet, vilket kan omfatta såväl laddningsinfrastruktur men främst laddningsmöjligheter i hemmiljö.
- Mäta uppkoppling och utveckla digital infrastruktur för uppkopplade stråk.
- Utveckla samverkan på regional och nationella nivå mellan infrastrukturer för bredband, transporter och eldistribution.
- Delta aktivt i nationella forum och samverkan kring multimodala transporter samt digitaliserade och uppkopplade gods- och persontransporter

2022/2023

- Genomför en testbädd för logistikhantering där drönare används för den sista delen av distributionen till slutkund.
- Regional samling kring att öppna trafikdata för personresor och godstransporter där en konkurrensneutral plattform för MaaS (Mobility as a Service) testas samt etablera en testplattform som visar på de möjligheter som den ökande tillgången på data kan ge i varu- och godstransporter.
- Ta initiativ till en förstudie kring möjlighet att med autonoma fordon svara upp mot landsbygdens behov av samhällsservice, varudistribution och kollektivtrafik.
- Pilotprojekt där fysisk och digital trafik kombineras i syfte att testa hållbara helhetslösningar för mobilitet.

2023/24

- Initiativ till ett pilotprojekt med eldrift av färja i Kalmar län.

Arbetsformer

Målbild

Gott samarbete mellan kommunal och regional nivå för en positiv samhällsutveckling med aktivt statligt deltagande har förbättrat såväl den digitala som den fysiska infrastrukturen. Regionala och nationella investeringar i transportinfrastruktur har kompletterats med stärkande och utvecklande insatser på kommunal nivå i form av exempelvis nya bostäder i anslutning till investeringarna eller Steg 1- eller Steg 2-åtgärder (se nedan) som stimulerat resandet med cykel eller kollektivtrafik på berörd plats.

Samsyn över läns- och kommungränser har lett fram till ett starkt storregionalt arbete kring kollektivtrafik och infrastruktur i hela Sydsverige, något som gynnat inte minst boende invid en länsgräns. Det har gett genomslag nationellt och lett till fossilbränslefri rörlighet, ändrat transportbeteende och maximal nytta av gjorda samhällsinvesteringar.

Aktiviteter

Åtgärdsplanering och Fyrstegsprincipen

- Aktivt driva frågor kring
 - * Integrering av gång-, cykel- och kollektivtrafikförsörjning i bebyggelseplaneringen
 - * Jämställd och jämlik mobilitetsplanering
 - * Ansvarsfull användning av naturresurser
 - * Innovativa digitala lösningar som gynnar ändrat transportbeteende
- Driva på för åtgärdsvalsstudier (ÅVS) rörande nationella och regionala infrastrukturobjekt.
- Arbeta med påverkansåtgärder för ändrat resandebeteende tillsammans med länets kommuner, där åtgärder enligt Steg 1 (Tänk om) och Steg 2 (Optimera) enligt den så kallade "Fyrstegsprincipen"⁶ kan vara en del i med- eller samfinansiering.
- Öka kunskapen om och respekten för olika aktörers roller i planeringen av fysisk och digital trafik.

Trimnings- och underhållsåtgärder

- Fördjupat samarbete med Trafikverket i dess långsiktiga underhållsarbete i syfte att skapa mervärden genom kombination med samtidiga insatser från regional och kommunal nivå.

Samsyn kring samhällsutveckling

- Stärka kollektivtrafikens roll som strukturbildare genom att i samarbete med länets kommuner få nybyggnation av större bostadsområden och etablering av nya företag att ske i anslutning till utpekade kollektivtrafikstråk.

Dialog näringslivet

- Fortsätta och förädla dialogen med Sydsvenska Handelskammaren i syfte att fånga upp behov, föra dialog och förankra arbetet med mobilitets- och infrastrukturfrågor hos näringslivet i regionen.

⁶ <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/Planerings--och-analysmetoder/fyrstegsprincipen/>; 2018-11-24

Samverkan över länsgräns

- Använda Regionsamverkan Sydsverige (RSS)⁷ som en plattform för att få till stånd insatser både inom fysisk och digital infrastruktur såväl inom som mellan länen i syfte att skapa ett sammanknutet Sydsverige.
- Fördjupa samarbetet med Östergötland för att få till stånd god tillgänglighet till regionala kärnor och tillväxtmotorer i båda länen.

FÖRSLAG

⁷ <http://regionsamverkan.se/>

Förslag prioriterade inriktningar

Påverkan gentemot nationell transportplan 2022-2033

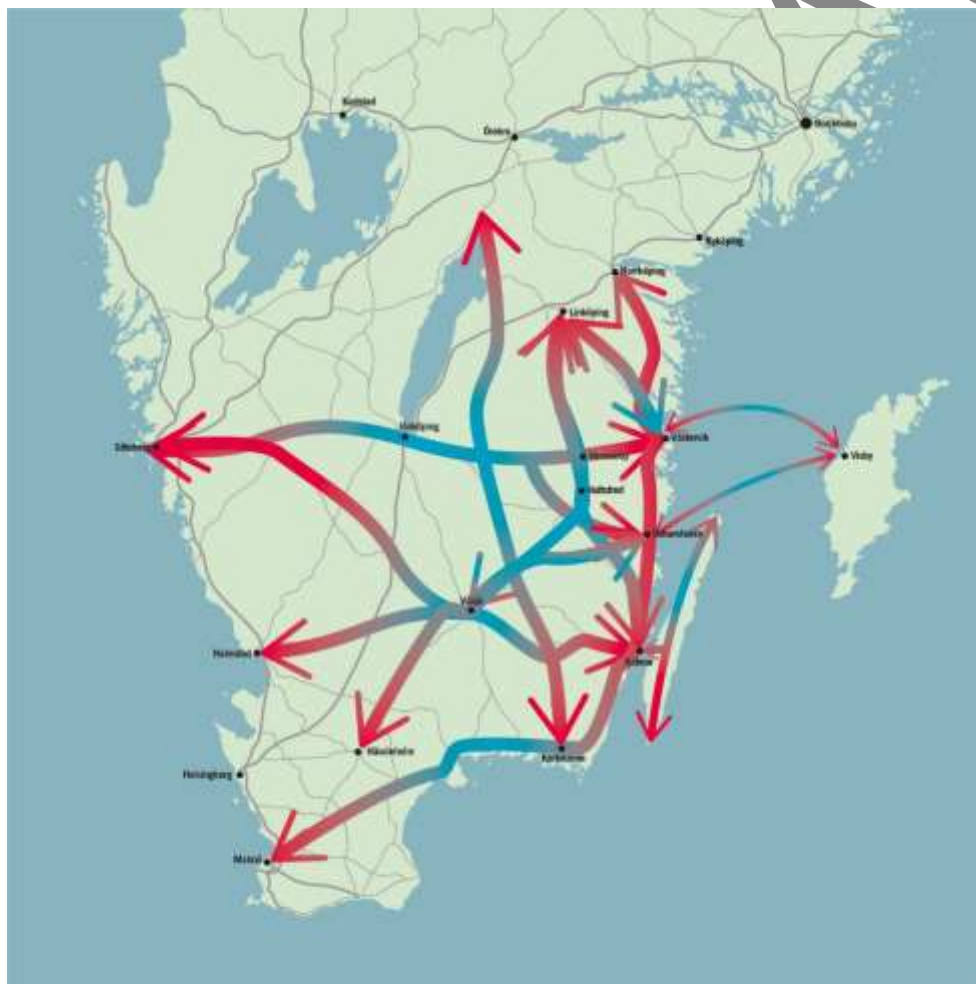
- **E22**
Inriktning mötesfri 100 km/h-väg för hela den svenska delen från Trelleborg till Norrköping, vilket innebär att åtgärder för förbifart Mönsterås och Verkebackensbron samt passage Ålem och Fårbo – Jämserum kommer med i den nationella planen.
- **Kust till kustbanan inkl. Kalmar C**
Inriktning att medel avsätts i den nationella transportplanen för att röja undan de brister som identifierats i genomförda utredningar kring Kalmar Centralstation och i den kommande bristanalysen för banan.
- **Stångådalsbanan och Tjustbanan**
Inriktning förbättrade förutsättningar för trafikering, vilket innebär att den nationella planen innehåller medel till standardförbättringar i syfte att få bort "flaskhalsar" för utökad trafik.

Riktlinjer för kommande regional transportplan 2022-2033

- **Rv 37/47 Bockara – Oskarshamn**
Inriktning mötesfri 100 km/h-väg blir nästa större vägobjekt i den kommande regionala transportplanen.
- **Överenskommelse Östergötland**
Inriktning att nå en överenskommelse om samtidigt utbyggnad i Kalmar och Östergötlands län av Rv 23/34 sträckan Vimmerby-Kisa och Rv 35 sträckan Åtvidaberg-Överum i syfte att skapa obrutna stråk med målstandard mötesfri 100 km/h-väg.
- **Kalmar Centralstation**
Inriktning en funktionell framtida centralstation för länets tillväxtmotor, vilket blir ett större kollektivtrafikobjekt i den kommande regionala transportplanen.
- **Sammanhängande cykelstråk**
Inriktning att påbörja arbetet med att få till stånd separata cykelvägar utmed E22 mellan Torsås – Kalmar – Mönsterås och Rv 25 Kalmar – Nybro.

2019-05-15

Handlingsprogram transportinfrastruktur i Kalmar län 2020 – 2025

Kartbilden visar för Kalmar län prioriterade stråk för fysiska och digitala transporter

Inledning

I den gällande regionala utvecklingsstrategin (RUSEN) för Kalmar län¹ pekas fyra utvecklingsområden ut som prioriterade i arbetet med att nå målbilden **Klimat att växa i**. För vart och ett av de fyra utvecklingsområdena har viktiga strategier lagts fast i RUSEN. Intentionen är att därefter ta fram handlingsprogram för var och en eller kombinationer av de fastlagda strategierna.

Ett av de prioriterade utvecklingsområdena – Hållbar samhällsplanering – berör i hög grad transportinfrastruktur, kommunikationer och mobilitet. Tre av de beslutade strategiska inriktningarna för utvecklingsområdet har också en tydlig koppling till transportsystemet:

- Åstadkomma korta restider med hög punktlighet för personer och gods,
- Minska klimatpåverkan och anpassa samhället till ett förändrat klimat,
- Öka samverkan i den fysiska samhällsplaneringen.

I den här rapporten redovisas ett förslag till politiskt handlingsprogram avseende infrastruktur för transporter och mobilitet med utgångspunkt i de tre nämnda strategierna i RUSEN. Förslaget baseras på ett tidigare framtaget underlag². Utgångspunkten har varit att identifiera insatser på kort sikt som stödjer mer långsiktiga mål och inriktningar i tidigare antagna styrdokument för sakområdet³.

Syftet är att programmet genom en för hela länet gemensam prioritering ska leda till ett bättre utfall i den nationella fördelningen av medel än tidigare. Dessutom ska programmet ge en länsgemensam prioritering i samarbetet både i Regionsamverkan Sydsverige och med Östergötland.

Det ska betonas att målbilderna har formulerats utifrån de olika transportslagens förutsättningar vad gäller tidsmässig genomförbarhet där järnväg respektive mobilitet är ytterkantalternativen. Målbilden för järnväg har sikte på åren runt 2050 medan den för mobilitet med dagens snabba utveckling mycket väl kan vara passé redan under andra halvan av 2020-talet.

De åtgärder som föreslås bedöms vara möjliga att genomföra inom tidsramen för de två kommande omtagen i den nationella och regionala transportplaneringen. Med nuvarande planeringssystem innebär det att resultat av ansträngningarna ska kunna spåras i ett första skede i de planer som fastställs 2022 och i en andra etapp i de planer som beslutas 2026.

Kalmar XX-XX-XX

NN

NN

¹ Klimat att växa i. Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län 2030.

² Tillgänglighet och stärkta samband i en fossilbränslefri region. Version 1.0. 2019-02-25. Sammanställd av Per Ålind.

³ Regional transportplan för Kalmar län 2018-2029. Antagen av Regionförbundets styrelse 2017-12-07, § 124, Fastställd av Regionförbundet styrelse 2018-09-20, §102.

Kollektivtrafikstrategi 2050. Samhällsstödd trafik för funktionella regioner. Antagen av landstingfullmäktige 2017-05-31;

Trafikförsörjningsprogram för Kalmar län 2017-2025. Antaget av landstingfullmäktige 2017-05-31.

Handlingsplan för regional bredbandsstrategi för Kalmar län 2019-2025. Antagen av regionfullmäktige 2019-01-31

Järnvägar

Målbild

Kust till kustbanan har en standard som möjliggör snabb trafik till Växjö och direkttrafik till Göteborg, Stockholm och Öresundsregionen. Det har betytt höjd hastighet till 200 - 250 km/h med dubbelspår från Kalmar till Växjö och vidare till anslutningen med Höghastighetsbanan. Stångådsbana och Tjustbanan är elektrifierade med direkt anslutning till Linköpings centralstation och höjd hastighetsstandard till max 160 km/h på bandelarna i länet.

Samtliga banor har nytt signalsystem och kapacitet att hantera höga flöden av både person- och godstrafik och längs dem finns stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet. Attraktiva bytespunkter till annat transportslag finns utmed samtliga järnvägar med centralstationen i Kalmar som ett välfungerande interregionalt nav för transporter.

Aktiviteter

2020

- Revidera den regionala transportplanen i syfte att avgränsa ett enskilt objekt på Stångådsbanan, sträckan Kalmar – Vimmerby, eller Tjustbanan, sträckan Västervik – Överum, som kan finansieras av regional transportplan och berörda kommuner.
- Aktivt delta i arbetet med den bristanalys för Kust till kustbanan som leds av Trafikverket.
- Fortsatta förhandlingar med Region Blekinge och Region Kronoberg avseende utvecklad tågtrafik Kalmar/Karlskrona/Växjö.
- Fortsatt samtal med Trafikverket om framtida signalsystem för Stångådsbanan och Tjustbanan.
- Ta initiativ för att utveckla kollektivtrafiken som strukturbildande för samhällsutvecklingen (bostadsbyggnation, säkra cykel- och gångvägar och utveckling av verksamheter) på stationsorter.
- Delta som aktiv part i nätverk som rör Södra Stambanan som exempelvis Stambanan.com.
- Arbeta för ökade godsrörelser via järnvägen tillsammans med länets näringsliv.

2020/2021

- Påverka nationell nivå bland annat inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige för att åtgärder som eliminerar identifierade brister på Kust till kustbanan inklusive Kalmar Centralstation kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Påverka nationell nivå för att åtgärder på Stångådsbanan respektive Tjustbanan kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Agera och påverka det fortsatta arbetet kring framtida utformning av Linköpings Centralstation i syfte att nå fortsatt direkt anslutning av Stångåds- och Tjustbanorna.
- Utredda möjligheten till regionalt och kommunalt övertagande av Stångådsbanan och Tjustbanan.
- Planera för regional tågtrafik på Stångådsbanan i första hand till/från Kalmar.

2021

- Agera för att objekt som identifieras som större "flaskhalsar" för utbyggd trafikering på Stångådalsbanan även prioriteras inom ramen för samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige.
- Undersöka möjligheten att åstadkomma motsvarande gemensam syn med Östergötland vad gäller infrastrukturåtgärder på Tjustbanan.

2022/23

- Sondera hos Södra och Scania möjligheterna till gemensam aktion för delelektrifiering av Stångådalsbanan.
- Samtal med Region Östergötland och Region Jönköpings län om möjligheterna till utvecklad tågtrafik.

FÖRSLAG

Vägar

Målbild

E22 är mötesfri väg genom hela länet med hastighetsstandard 100 - 110 km/h. Övriga vägar i de prioriterade transportstråken har hög säkerhet och tillgänglighet för person- och godstransporter med 100 km/h som standard i Smålandsdelen av länet. På Öland har standarden anpassats till naturgivna, lokala förhållanden. Hela sträckningen av riksväg 40 (Göteborg-Jönköping-Västervik) ingår i EUs prioriterade transportnätverk TEN-T. Parallella cykelvägar för både pendlingsresor och turismcykling finns utmed de nämnda vägarna.

Samtliga prioriterade vägar har kapacitet att hantera snabba och säkra resor för persontransporter och gods, är anpassade för eldrift och längs dem finns stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet som stödjer användningen av autonoma fordon. Busstrafik enligt BRT-principen⁴ ("Tåg på gummihjul") finns i de prioriterade transportstråk där järnväg saknas. Trafiken har angöring till resecentrum både i Karlskrona och i Norrköping.

Aktiviteter

2020

- Pröva möjligheterna till regional och lokal förskottering av insatser för tidigareläggning av de två objekt på E22 som namnges i nationell transportplan 2018-2029 (Förbi Bergkvara och Gladhammar – Verkeback).
- Delta som aktiv part i nätverk som rör E22 som exempelvis E22 AB.
- Prioritera upprustning av Rv 37/47 på sträckan Bockara – Oskarshamn som nytt större vägobjekt i den regionala transportplanen 2022-2033.
- Fortsätta att driva på arbetet med att utveckla BRT-stationer utmed E22 i länet och söka finansieringslösningar för dessa (exempelvis genom stadsmiljöavtal).
- Samarbeta med Trafikverket för att åstadkomma fler viltpassager och mer viltstängsel i första hand utmed vägarna i de prioriterade transportstråken och där i första hand E22 och Rv 25.

2020/2021

- Agera för att de två objekt på E22 som namnges i nationell transportplan 2018-2029 (Förbi Bergkvara och Gladhammar – Verkeback) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Aktivt delta i och driva på arbetet med att i en första etapp uppnå mötesfri 100 km/h-väg för hela den svenska delen av E22 från Trelleborg till Norrköping, vilket är lika med den ursprungliga överenskommelsen mellan län och kommuner utmed vägens svenska sträckning (kvarstående större objekt till nationella transportplanen 2022-2033 är förbifart Mönsterås och Verkebacksbron).
- Agera för att åtgärda kvarvarande sträckor på E22 i länet med hastighetsbegränsning till 70 km/h eller lägre i samband med att andra insatser aktualiseras (kvarstående objekt till nationella transportplanen 2022-2033 är Ålem och Fårbo - Jämserum).
- Driva på för att få till stånd ett nationellt pilotprojekt kring elväg för godstransporter på E22.
- Agera för att kapacitets- och säkerhetshöjande åtgärder för kvarstående objekt på Rv 25 (sträckan Eriksmåla-Hovmantorp samt Glasporten/Smedstorp i Nybro) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.

⁴ Bus Rapid Transit; "Tåg på gummihjul"; Guidelines för attraktiv regional busstrafik — regional brt, 2016

- Agera för att kapacitets- och säkerhetshöjande åtgärder för kvarstående objekt på Rv 40 (sträckan Toverum–Hyttan) kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Samverka med Region Jönköpings län och Västra Götalands regionen i syfte att få hela riksväg 40 att ingå i det europeiska transportnätet TEN-T.
- Genomföra en åtgärdsvalstudie (ÅVS)⁵ för regionala BRT-stationer utmed rv 40 i länet.
- Påbörja planarbetet för separata cykelvägar utmed E22 mellan Mönsterås – Kalmar - Torsås samt utmed Rv 25 mellan Kalmar – Nybro med sikte på att objekten ingår i den regionala transportplanen 2022-2033.

2022/2023

- Överenskommelse med Region Östergötland i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 35 på sträckan Åtvidaberg-Överum.
- Överenskommelse med Region Östergötland i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 23/34 på sträckan Vimmerby-Kisa.
- Samverkan med Region Kronoberg för att åstadkomma 100 km/h standard på Rv 25 mellan Kalmar och Växjö.
- Överenskommelse med Region Kronoberg i syfte att nå gemensam avsättning av medel i kommande regionala transportplaner för att åtgärda Rv 37 på sträckan Högsby-Åseda.
- Påbörja ett långsiktigt påverkansarbete för en komplettering av nuvarande fasta förbindelse över Kalmarsund.

2023/2024

- Prioritera upprustning av Rv 23/34 på sträckan Hultsfred-Vimmerby som nytt större vägobjekt i den regionala transportplanen 2026-2037.
- Agera tillsammans med Region Kronoberg så att eventuella kvarstående objekt på Rv 25 mellan Kalmar och Växjö som behöver åtgärdas för att åstadkomma 100 km/h standard utmed hela sträckan kommer med i den nationella transportplanen 2026-2037.

⁵ Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar – handledning. Trafikverket 2015:171

Flygplatser

Målbild

Från Kalmar Öland Airport finns det dagliga flyglinjer till både Arlanda och Bromma för vidare transport ut i världen. Flygplatsen har en god koppling till kollektivtrafik på såväl väg som järnväg. Norra länsdelen har en bra koppling till flygplatsen i Linköping.

Aktiviteter

2020/21

- Aktivt påverka för att Bromma flygplats behåller alternativt ökar sin funktionalitet och driftsnivå till dess en alternativ direktförbindelse med kort restid finns från södra delen av länet till Stockholms-området.
- Samtala med ledningen för Kalmar Öland Airport om flygplatsens behov av drift- och investeringsåtgärder inför planperioden 2022-2033.
- Initiera en åtgärdsvalstudie kring framtida anslutning av såväl spår- som vägbunden kollektivtrafik till Kalmar Öland Airport.
- Följa, arbeta för och vid behov stödja utvecklingen av fossilfria bränslen till flyget.

2021/22

- Inled samtal med Svedavia om möjligheter till återföring av start- och landningsavgifter som härrör från flygen till/från Kalmar.
- Utveckla det regionala samarbetet kring Kalmar Öland Airport.

Hamnar

Målbild

Samtliga större hamnar utmed Smålands kust har god tillgänglighet till väg och järnväg. De kommunala gatunäten och industrispåren har högsta bärighetsklass och fungerar som en säker och tillgänglig brygga mellan hamn och det statliga väg- respektive järnvägsnätet. Farlederna till hamnarna är dimensionerade och underhållna för att svara mot näringslivets behov. Länet är fortsatt en prioriterad angoringspunkt för den statligt upphandlade trafiken till och från Gotland.

Aktiviteter

2020/21

- Inleda arbetet med regional planering för mer godstransport via sjöfart genom en dialog med nationella samordnaren på Trafikverket.
- Agera tillsammans med andra regionala aktörer för att den så kallade Adriatiska TEN-T korridoren förlängs med delen Gdynia - Karlskrona – Göteborg.

Godstransporter

Målbild

Basbehoven för det regionala näringslivet, vars tyngdpunkt ligger i tillverknings-, skogs- och livsmedelsindustri, har säkerställts i det av Trafikverket utpekade funktionellt prioriterade vägnätet för godstransporter, där samtliga vägar är öppna för högsta bärighetsklass och extra långa fordon. En god status på det så kallade finmaskiga vägnätet har varit en annan förutsättning för att behålla och utveckla näringslivstrukturen.

För Oskarshamns del är järnvägen till Nässjö (Bockabanan) ett centralt komplement för godstrafiken till och från hamn och kombiterminal. Betydande godstransporter sker även på Kust till kustbanan/Stångådalsbanan (Alvesta - Kalmar – Mönsterås) och Tjustbanan (Västervik – Linköping). Stabil och sömlös digital uppkoppling av god kvalitet finns i samtliga godsstråk.

Aktiviteter

2020/21

- Agera för att förbättringen av Verkebäcksbron på E22 kommer med i den nationella transportplanen 2022-2033.
- Stödja Oskarshamns kommuns arbete med att etablera en kombiterminal.
- Bistå Trafikverket i arbetet med att upplåta vägnätet för tyngre fordon (BK4).
- Fördjupa samarbetet med bland andra Handelskammaren och Godstransportrådet Småland kring godsrelaterade transportfrågor.
- Aktiv medverkan i nätverket för att införliva Baltic Link i EUs transportkorridor Baltic-Adriatic.
- Lyfta fram lokala och regionala behov som underlag i samband med planering av underhåll av vägnätet.
- Påverkansarbete för att öka andelen godstransporter på järnväg och sjöfart.

2021/22

- Fortsatt utveckling av vägbaserade godsstråk till och från angränsande län.

Mobilitet

Målbild

Fysisk och digital infrastruktur har samordnats i en gemensam samhällsfunktion. Det finns ett väl utbyggt nät av laddningsinfrastruktur för elfordon i hela länet. Möjligheter till snabbbladdning finns utmed samtliga vägar som ingår i de prioriterade transportstråken.

Nya former av mobilitetstjänster har testats i utvecklings- och demonstrationsprojekt, vilket lett till att gods- och persontransporter till större delen är uppkopplade, digitaliserade och förarlösa. En upprätthållen mobilitet kan garanteras genom att elförsörjningen säkerställts att fungera även i krislägen.

Aktiviteter

2020/21

- Inomregional samverkan för ökad laddningskapacitet, vilket kan omfatta såväl laddningsinfrastruktur men främst laddningsmöjligheter i hemmiljö.
- Mäta uppkoppling och utveckla digital infrastruktur för uppkopplade stråk.
- Utveckla samverkan på regional och nationella nivå mellan infrastrukturer för bredband, transporter och eldistribution.
- Delta aktivt i nationella forum och samverkan kring multimodala transporter samt digitaliserade och uppkopplade gods- och persontransporter

2022/2023

- Genomför en testbädd för logistikhantering där drönare används för den sista delen av distributionen till slutkund.
- Regional samling kring att öppna trafikdata för personresor och godstransporter där en konkurrensneutral plattform för MaaS (Mobility as a Service) testas samt etablera en testplattform som visar på de möjligheter som den ökande tillgången på data kan ge i varu- och godstransporter.
- Ta initiativ till en förstudie kring möjlighet att med autonoma fordon svara upp mot landsbygdens behov av samhällsservice, varudistribution och kollektivtrafik.
- Pilotprojekt där fysisk och digital trafik kombineras i syfte att testa hållbara helhetslösningar för mobilitet.

2023/24

- Initiativ till ett pilotprojekt med eldrift av färja i Kalmar län.

Arbetsformer

Målbild

Gott samarbete mellan kommunal och regional nivå för en positiv samhällsutveckling med aktivt statligt deltagande har förbättrat såväl den digitala som den fysiska infrastrukturen. Regionala och nationella investeringar i transportinfrastruktur har kompletterats med stärkande och utvecklande insatser på kommunal nivå i form av exempelvis nya bostäder i anslutning till investeringarna eller Steg 1- eller Steg 2-åtgärder (se nedan) som stimulerat resandet med cykel eller kollektivtrafik på berörd plats.

Samsyn över läns- och kommungränser har lett fram till ett stärkt storregionalt arbete kring kollektivtrafik och infrastruktur i hela Sydsverige, något som gynnat inte minst boende invid en länsgräns. Det har gett genomslag nationellt och lett till fossilbränslefri rörlighet, ändrat transportbeteende och maximal nytta av gjorda samhällsinvesteringar.

Aktiviteter

Åtgärdsplanering och Fyrstegsprincipen

- Aktivt driva frågor kring
 - * Integrering av gång-, cykel- och kollektivtrafikförsörjning i bebyggelseplaneringen
 - * Jämställd och jämlik mobilitetsplanering
 - * Ansvarsfull användning av naturresurser
 - * Innovativa digitala lösningar som gynnar ändrat transportbeteende
- Driva på för åtgärdsvalsstudier (ÅVS) rörande nationella och regionala infrastrukturobjekt.
- Arbeta med påverkansåtgärder för ändrat resandebeteende tillsammans med länets kommuner, där åtgärder enligt Steg 1 (Tänk om) och Steg 2 (Optimera) enligt den så kallade "Fyrstegsprincipen"⁶ kan vara en del i med- eller samfinansiering.
- Öka kunskapen om och respekten för olika aktörers roller i planeringen av fysisk och digital trafik.

Trimnings- och underhållsåtgärder

- Fördjupat samarbete med Trafikverket i dess långsiktiga underhållsarbete i syfte att skapa mervärden genom kombination med samtidiga insatser från regional och kommunal nivå.

Samsyn kring samhällsutveckling

- Stärka kollektivtrafikens roll som strukturbildare genom att i samarbete med länets kommuner få nybyggnation av större bostadsområden och etablering av nya företag att ske i anslutning till utpekade kollektivtrafikstråk.

Dialog näringslivet

- Fortsätta och förädla dialogen med Sydsvenska Handelskammaren i syfte att fånga upp behov, föra dialog och förankra arbetet med mobilitets- och infrastrukturfrågor hos näringslivet i regionen.

⁶ <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/Planerings--och-analysmetoder/fyrstegsprincipen/>; 2018-11-24

Samverkan över länsgräns

- Använda Regionsamverkan Sydsverige (RSS)⁷ som en plattform för att få till stånd insatser både inom fysisk och digital infrastruktur såväl inom som mellan länen i syfte att skapa ett sammanknutet Sydsverige.
- Fördjupa samarbetet med Östergötland för att få till stånd god tillgänglighet till regionala kärnor och tillväxtmotorer i båda länen.

FÖRSLAG

⁷ <http://regionsamverkan.se/>

Förslag prioriterade inriktningar

Påverkan gentemot nationell transportplan 2022-2033

- **E22**
Inriktning mötesfri 100 km/h-väg för hela den svenska delen från Trelleborg till Norrköping, vilket innebär att åtgärder för förbifart Mönsterås och Verkebackensbron samt passage Ålem och Fårbo – Jämserum kommer med i den nationella planen.
- **Kust till kustbanan inkl. Kalmar C**
Inriktning att medel avsätts i den nationella transportplanen för att röja undan de brister som identifierats i genomförda utredningar kring Kalmar Centralstation och i den kommande bristanalysen för banan.
- **Stångådalsbanan och Tjustbanan**
Inriktning förbättrade förutsättningar för trafikering, vilket innebär att den nationella planen innehåller medel till standardförbättringar i syfte att få bort "flaskhalsar" för utökad trafik.

Revidering av regionala transportplanen 2018-2029

- **Nationella objekt, samfinansiering**
Inriktning att revidera den rubricerade åtgärden i gällande regional plan och ersätta den med ett namngivet objekt på Stångådals- eller Tjustbanan med en kostnad i storleksordningen 100 miljoner kronor.
Trafikverkets kapacitetscenter har vid en samlad preliminär bedömning avseende såväl gods- som persontrafik lyft fram ett mötesspår i Rockneby på Stångådalsbanan som den åtgärd som ger störst samlad trafikmässig nytta.
Åtgärden fordrar kommunal medfinansiering för att komma till stånd.

Riktlinjer för kommande regional transportplan 2022-2033

- **Rv 37/47 Bockara – Oskarshamn**
Inriktning mötesfri 100 km/h-väg blir nästa större vägobjekt i den kommande regionala transportplanen.
- **Överenskommelse Östergötland**
Inriktning att nå en överenskommelse om samtidigt utbyggnad i Kalmar och Östergötlands län av Rv 23/34 sträckan Vimmerby-Kisa och Rv 35 sträckan Åtvidaberg-Överum i syfte att skapa obrutna stråk med målstandard mötesfri 100 km/h-väg.
- **Kalmar Centralstation**
Inriktning en funktionell framtida centralstation för länets tillväxtmotor, vilket blir ett större kollektivtrafikobjekt i den kommande regionala transportplanen.
- **Sammanhängande cykelstråk**
Inriktning att påbörja arbetet med att få till stånd separata cykelvägar utmed E22 mellan Torsås – Kalmar – Mönsterås och Rv 25 Kalmar – Nybro.

Regionala utvecklingsförvaltningen

Utredningsuppdrag 19/08 - Redovisa ett underlag för prioriteringar i länet inför diskussioner med staten om infrastruktursatsningar i sydostregionen

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen godkänner slutredovisningen av Utredningsuppdrag 19/08 – redovisa ett underlag för prioriteringar i länet inför diskussionen med staten om infrastruktursatsningar i sydostregionen.

Bakgrund

I regionplanen 2019-2021 finns ett uppdrag att redovisa ett underlag för prioriteringar i länet, inför diskussionen med staten om infrastruktursatsningar i sydostregionen. Detta uppdrag sammanfaller med arbetet som pågår att ta fram ett handlingsprogram för transportinfrastrukturen. Programmet syfte är bl a att prioritera insatser inför nästa planperiod för att få in objekt i nationell plan.

I samband med framtagandet av handlingsprogram för transportinfrastruktur har regionala utvecklings nämnden fört en dialog med samtliga kommuner och andra berörda. Handlingsprogrammet ska enligt plan skickas till kommuner och andra berörda för synpunkter 19 juni till 15 oktober samt bereds också i länsberedningen. Antagande av programmet väntas beslutas av regionfullmäktige 2020.

Helena Nilsson
regional utvecklingsdirektör

Regionstyrelsen

Utredningsuppdrag 19/05 – Utredda förutsättningar för att skapa ett e-hälsokluster i Kalmar län

Förslag till beslut

Regionstyrelsen godkänner slutredovisning av Utredningsuppdrag 19/05 – Utredda förutsättningar för att skapa ett e-hälsokluster i Kalmar län

Bakgrund

Enligt Regionplanen 2019-2021 ska förutsättningar för att bilda ett e-hälsokluster i Kalmar län utredas.

På uppdrag av regionförbundet och landstinget genomfördes 2018 en förstudie som leddes av en styrgrupp bestående av representanter från Region Kalmar län (regionförbundet och landstinget), Kalmar kommun, Linneuniversitet samt E-hälsomyndigheten. Resultatet av förstudien blev att parterna fattade beslut om att gå vidare i arbetet och via ett EU projekt starta upp ett långsiktigt arbete med att skapa en arena där företag, det offentliga och akademien möts.

Satsningen är långsiktig och det övergripande målet är att öka näringslivstillväxten inom e-hälsoområdet, öka användandet av e-hälsotjänster och produkter i Region Kalmar Län och indirekt även nationellt. För att nå dit skapas en e-hälsoarena som ska verka som ett kunskapscenter och kluster inom e-hälsa. Satsningen sker i nära samverkan med Kalmar Sciencepark, Linnéuniversitet, länets kommuner samt näringslivet.

2019-2021 finansieras satsningen av 1:1 medel och medel från EU:s regionala fond. Efter 2021 behöver nytt beslut fattas om långsiktig finansiering.

Helena Nilsson
regional utvecklingsdirektör

Bilaga

Projektansökan e-Health arena

Typ	EU-medel/Investeringar för tillväxt och sysselsättning/Småland och Öarna/1 Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation
Projektnamn	eHealth Arena
Sparad	2019-03-08
Mottagare	Tillväxtverket

Viktigt att veta om personuppgifter

1. Uppgifter om projektet

1.1 Projektets namn	eHealth Arena
1.2 Datum för projektstart	2019-09-01
1.3 Datum för projektavslut	2022-12-30

1.4 Län och kommuner som omfattas av projektets verksamhet				
Kalmar				
Borgholm	Emmaboda	Hultsfred	Högsby	Kalmar
Mönsterås	Mörbylånga	Nybro	Oskarshamn	Torsås
Vimmerby	Västervik			

1.5 Typ av projekt	Samverkansprojekt
---------------------------	-------------------

1.6 Har projekt sökt finansiering ur minst två programområden?	Nej
---	-----

1.7 Sammanfattande projektbeskrivning

Projektets övergripande mål är att öka näringslivstillväxten inom e-hälsoområdet, öka användandet av e-hälsotjänster och produkter i Region Kalmar Län och indirekt även nationellt. För att nå dit skapar projektet en e-hälsoarena som i förlängningen utvecklas till ett kunskapscenter och kluster inom e-hälsa. På denna e-hälsoarena ska workshops, träffar och seminarier för och med målgrupperna näringsliv, offentlig sektor och akademi genomföras. Utvärdering av testbäddstyp kommer att genomföras baserat på behovsinventering i länet som sker tidigt i projektet. Vidare ska projektet bidra till att utveckla en implementeringsprocess som ska få företag att nå fram med sina produkter och tjänster in till vård och omsorg och att de sin tur kan ta emot dessa. Detta innebär också att projektet har som ett av flera mål att höja såväl beställar- som leverantörskompetens inom e-hälsa.

2. Uppgifter om sökande

2.1 Organisationsnummer	556504-2859
2.2 Organisationsnamn	Kalmar Science Park AB
2.3 Juridisk form	Övriga aktiebolag
2.4 Organisationens postadress	Bredbandet 1
2.5 Organisationens postnummer	392 30
2.6 Organisationens postort	Kalmar
2.7 Arbetsställennummer	3290-1852

2.8 Arbetsställenamn	Kalmar Science Park
2.9 Besöksadress	Bredbandet 1
2.10 Postnummer	392 30
2.11 Postort	Kalmar
2.12 Är organisationen momsredovisningsskyldig för projektets verksamhet?	Nej
2.13 Omfattas er organisation av Lagen om offentlig upphandling (LOU) eller annan upphandlingslagstiftning, t.ex. LUF?	Ja
2.14 Eventuellt beviljat stöd utbetalas till ert	Plusgiro
Ange nummer för valt betalningssätt	4510356-1
2.15 Kontaktperson	
Namn	Louise Östlund
Telefon	0480-45 34 20
E-post	louise.ostlund@kalmarsciencepark.se
2.16 Projektledare	
Namn	
Telefon	
E-post	
2.17 Ekonomi	
Namn	Katja Schäfer
Telefon	0480-45 34 25
E-post	katja.schafer@kalmarsciencepark.se

3. Samverkansparter

Rad	1
3.1 Organisationsnummer	202100-6271
3.2 Samverkanspart	Linnéuniversitetet
3.3 Juridisk form	Statliga myndigheter
3.4 Organisationens postadress	Box 451
3.5 Organisationens postnummer	351 06
3.6 Organisationens postort	Växjö
3.7 Är samverkansparten momsredovisningsskyldig för projektets verksamhet?	Nej
3.8 Omfattas Samverkansparten av Lagen om offentlig upphandling (LOU) eller annan upphandlingslagstiftning, t.ex. LUF?	Ja
3.9 Arbetsställesnummer	4981-7778
3.10 Arbetsställenamn	EHÅLSAN
3.11 Kontaktperson	5
Namn	Stefan Lagrosen
Telefon	0480-497165
E-post	stefan.lagrosen@lnu.se
3.12 Projektledare	2
Namn	

Telefon	
E-post	
3.13 Ekonomi	3
Namn	
Telefon	
E-post	

4. Bakgrund och omvärld

4.1 Bakgrund

Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi visar på en vision där regionen år 2030 är hållbar, där människor växer, företag/organisationer etablerar sig och utvecklas, konkurrenskraften har stärkts och koppling mellan stad och land är stark. Regionen pekar på 4 prioriterade områden att utveckla där delaktighet, hälsa/välbefinnande och stärkt konkurrenskraft utgör 2. För att nå visionen behöver regionen ta sig an den stora utmaning en växande äldre befolkning utgör. Det handlar främst om att öka effektiviteten i hälso-/sjukvård, socialtjänst samt vård/omsorg för att möta en ökande efterfrågan hos dessa. Den digitala omställningen är en starkt bidragande faktor i att nå hit, inte minst för utvecklingen av det av Sveriges regering prioriterade området e-hälsa och mål att vara världsledande 2025. I samband med det behöver digital delaktighet stärkas och nyttjande av digital välfärdsteknologi öka överlag. Digital teknik är en stor möjliggörare för att nå över organisationsgränser och skapa enklare, bättre och mer effektiv offentlig sektor. Det gör att satsningar på e-hälsa till stor del kan ses som satsningar på jämlikhet. Det finns i länet behov av ständig förnyelse, fortsatt ökad konkurrenskraft och fortsatt stöttad utveckling av näringslivet som OECDs Territorial Report också visar. Behovet av att stärka digital delaktighet och nyttja digital välfärdsteknologi finns i Agenda 2030s 17 globala mål. Koppling om vikten av e-hälsosatsningar finns i mål 3 som ska säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. Koppling finns även i delmål 10.2 som ska möjliggöra/verka för att alla människor inkluderas i det sociala, ekonomiska och politiska livet. EU-kommissionen pekar på 3 viktiga delar i e-hälsoarbetet: medborgarnas säkra tillgång till/delning av hälsodata, bättre data för att främja forskning, förebyggande av sjukdomar, individualiserad vård/omsorg samt digitala verktyg för medborgarinflytande och personcentrerad vård. Det visar vikten av att ta ett samlat grepp om frågorna på en gemensam arena. I Region Kalmar län finns en vision att i länet skapa en arena för e-hälsoutveckling såväl nationellt som internationellt och som ligger till grund för vår ansökan. En förstudie i syfte att undersöka dessa förutsättningar gjordes 2018 som visar på mycket goda sådana för att nå visionen då regionen har flera betydande aktörer inom näringsliv, akademi och offentlig sektor. I förstudien betonas näringslivets behov av en arena för att ta fram nya innovationer/kommersialisera forskningsresultat, men även för att attrahera kapital och kompetens. Den regionala digitala agendan i Kalmar län betonar behovet av samordning/struktur för att utveckla e-hälsa; det finns behov av en e-hälsoarena som kan utvecklas till ett kluster. Inom Linnéuniversitetet (LNU) finns eHälsainstitutet, en nationellt aktiv aktör på ehälsområdet. Det ingår bla i det nationella rådet för eHälsa som vägleder det nationella arbetet mot Vision eHälsa 2025. Vid LNU finns plattform eHälsa som samlar ca 50 aktiva forskare och är en unik satsning inom området. Denna ingår som en del i Linnaeus University Centre for Data Intensive Sciences and Applications (DISA)-LNUs spetsforskningsmiljö för analys/nyttogörande av stora datamängder. Tillsammans gör detta LNU till en nationellt ledande aktör inom ehälsa. E-hälsa berör olika områden med behov av att kunna utvecklas, testas och implementeras på rätt sätt. Detta ger stora möjligheter att skapa tillväxt/utveckling inom området. Vad som saknas för att driva utvecklingen framåt i rätt riktning är en gemensam arena för företag, offentliga aktörer och akademi. Därför vill projektet starta en process i syfte att skapa denna arena som utvecklas till ett e-hälsokluster där företag, offentliga aktörer och akademi samlas. Det bidrar till att lösa de stora utmaningarna en åldrande befolkning utgör, ge företag och akademi möjlighet att testa e-tjänster samt skapa tillväxt i Kalmar län.

4.2 Omvärld och samverkan

Projektet kommer att ägas och drivas av Kalmar Science Park i samverkan med eHälsainstitutet vid Linnéuniversitetet på uppdrag av Region Kalmar län. Region Kalmar län kommer dessutom att vara en aktiv part i projektet såväl i styrgrupp och projektgrupp som i att bidra med kompetens in i projektet. Hos projektägaren Kalmar Science Park återfinns såväl en Inkubator för start-ups (utnämnd till Excellensinkubator av Vinnova) som en Science Park för scale-ups och etablerade bolag samt ett kluster inom Digital Business som verkar inom olika områden där företag har en betydande del inom digitala affärer däribland e-handel, AI, e-hälsa m.m. Detta skapar en stabil grund till förutsättningar för framtagande av nya innovativa bolag, utveckling av scale-ups och etablerade bolag för att sedan arbeta vidare med deras tillväxt på ett kvalitetssäkrat sätt. Dels med anledning av Excellensutmärkelsen och dels med anledning av att projektägaren är ISO certifierad i miljö och kvalitet sedan 2012. Linnéuniversitetet har genom eHälsainstitutet (startat 2002) unik kompetens och bedriver forskning inom området e-hälsa. Vid Linnéuniversitetet bedrivs också sedan länge ett antal hälsorelaterade utbildningar, inklusive ett unikt masterprogram inom e-hälsa. Sedan hösten 2018 finns dessutom en läkarutbildning knuten till Linköpings universitet i Kalmar. eHälsainstitutet driver sedan 2016 projektet "Regional Utveckling inom Välfärdsteknologi och e-hälsotjänster i Samverkan" (RUVeS). Visionen i projektet har varit att bidra till en fungerande regional e-hälsomarknad där matchningar av digitala lösningar och behov sker i ett samspel mellan regionens små och medelstora företag samt vård, omsorg och individ. Projektet har funnit fyra områden som tillsammans utgör nödvändiga förutsättningar för en fungerande e-hälsomarknad. Tillsammans utgör de delarna i en marknad som är både mogen och innovativ med öppen dialog, fungerande konkurrens och ger en mångfald av kvalitetssäkrade produkter och tjänster. De fyra områdena är: Behovsförståelse, anskaffningsprocess, teknisk öppenhet och samverkansforum. Detta projekt kommer att bygga vidare på de erfarenheter man gjort i RUVeS och utveckla det ytterligare med eHälsainstitutet, vid Linnéuniversitetet som samverkanspart i projektet. eHälsorenan tar sikte på att etablera sig som ett samverkansforum i vilket ökad behovsförståelse kommer att skapas, anskaffningsprocesserna kommer att utvecklas och möjligheter för teknisk öppenhet kommer att utarbetas. Därmed kommer projektet att utgöra en direkt fortsättning på RUVeS i det att de åtgärder som befunnits nödvändiga i RUVeS omsätts i praktisk verklighet. I Kalmar finns dessutom sedan 2017 eHälsomyndigheten lokaliserad. Deras roll att samordna och verka för gemensamma standarder kommer att vara en viktig del för projektet att förhålla sig till. Idag pågår ett antal initiativ inom e-hälsa i olika delar av Sverige och även internationellt. En samverkan mellan regioner och projekt kommer därför att vara viktig för utvecklingen av klustrets verksamhet. Inför ansökan har vi t ex tittat på Region Västmanland, Välfärd & Hälsa och deras verksamhet. Region Kalmar läns utvecklingsenhet och innovationssluss kommer att delta aktivt i projektet med workshops i kommuner och företag för att utveckla testbäddsverksamhet. Dessa aktörer tillsammans med Linnéuniversitetet gör att Triple Helix-strukturen är etablerad och möjliggör en utveckling av produkter och tjänster. Det ska sedan omsättas till reell nytta för den enskilde, för vård och omsorg och i slutändan skapa ett konkurrenskraftigt näringsliv.

4.3 Koppling till det regionala näringslivet

Kalmar län har inom ramen för Kalmar Science Park under senare år drivit och faciliterat kluster för digitala affärer (klustret Digital Business) och bedrivit regional inkubatorverksamhet - RINK. I Kalmar Science Park finns idag en kritisk massa av bolag inom området som utgör grunden för projektet inom e-hälsa. Projektägaren har fler och omfattande nätverk, har funnits lokalt/regionalt 10 år samt har vana att arbeta i Triple Helix struktur. Det finns därmed potential att växa i regionen och det är en av utmaningarna i projektet. Med ett större antal bolag ökar attraktiviteten ytterligare för regionen som arena för e-hälsa och det i sin tur drar till sig kapital och kompetens. Detta skapar i nästa led förutsättningar för att kunna höja graden av kunskapsintensitet bland bolag i Region Kalmar, något som efterfrågas av OECD i deras Territorial Report från 2012. Vidare ger projektet en möjlighet för regionen att öppna upp för bolag inom ett nya och framtida konkurrenskraftigt viktigt område som idag är litet i sin omfattning. Sådana områden har också efterfrågats av OECD för att regionen ska delvis kunna lyfta sitt beroende från de i dag starka, konservativa branscherna. Inom regionen och hälsoområdet är ambitionsnivån hög; målet är att även fortsättningsvis erbjuda Sveriges bästa kvalitet, säkerhet och tillgänglighet, bl a genom fokus på digital förnyelse. Det som saknas och kommer att skapas genom projektet i regionens satsning är en erfaren, samordnande aktör med kringliggande stödstruktur som kan se till att visionen förverkligas. Idag finns ett antal bolag inom området e-hälsa med stor utvecklingspotential, t ex i att utveckla digital vård. I dialog med bolagen framkommer att de saknar en aktör som kan driva frågorna och agera motor och samarbetsarena. Det handlar till stor del om att ta fram och utveckla miljöer för implementering av tjänster och produkter. Bolagen trycker på vikten att få tillgång till dialog med de aktörer som finns i regionen med syfte att testa, utveckla och introducera sina produkter. Aktörer i dialogen kan vara vårdgivare inom kommun/region men också inom akademi i utvecklings- och innovationssyfte. De ser också en stor möjlighet för arenan i att framkomna lösningar omsätts till nytta såväl regionalt som nationellt och internationellt i bolag som utvecklar sig i regionen men också kan finnas på andra platser i världen. De ser att klustret agerar som en samarbetsyta och gränssnitt mellan de olika disciplinerna och finner skärningspunkterna där innovationerna möts och tar dem vidare. Arenan ser också möjligheter att arbeta med att få hit verksamheter från övriga Sverige i branschen. Idag pågår flera utvecklingsprojekt med företag från övriga delar av landet i regionen. Arenan ser goda möjligheter att knyta dessa till sig i projektet och med det öka möjligheterna till innovation och tillväxt. Grundförutsättningarna för att stärka regionen inom e-hälsoområdet är således mycket goda; komponenterna finns på plats, beslutet för satsningen är väl förankrad i region, akademi och näring, kompetensen att driva satsningen finns hos projektägaren.

4.4 EU's strategi för Östersjöregionen

I EU:s strategi för Östersjöregionen pekas hälsa ut som en viktig faktor för en hållbar ekonomisk utveckling för både företag och samhälle i regionen. De demografiska utmaningarna är likartade i hela Europa och inte minst i Östersjöregionens länder. Inom hälsoområdet är just förbättrad hälsa på grund av demografiska förändringar en av 6 huvudaktiviteter i strategin. Östersjöregionen har också en hög mognad av digitalisering jämfört med övriga EU. I strategin finns inga pågående flaggskeppsprojekt och specifika åtgärder i EUBSR strategin med fokus på just e-hälsa, men däremot ett flaggskeppsprojekt i ScanBalt Health Region i som syftar till att arbeta med hälsorelaterade frågor och life science i ett bredare perspektiv. Linnéuniversitetet ingår i vårdorganisationen ScanBalt BioRegions styrgrupp.

Det finns däremot flera prioriterade områden i strategin med bland annat satsningar på att förbättra samarbetet och utbytet mellan utbildningsväsendet och näringslivet kopplat till digitalisering. Östersjöområdets konkurrenskraft hänger även nära ihop med en hög utbildningsnivå. Ökad digitalisering är en viktig del av detta och bidrar till att nå EU:s mål om en digital omvandling av vård och omsorg på den inre digitala marknaden, dels i hela EU och även i Östersjöregionen där förutsättningarna är goda utifrån en hög digital mognad och kompetens inom digitalisering hos företag, myndigheter och akademi. I Östersjöstrategin framgår det att Östersjöregionen ska vara en föregångare i förverkligandet av EU:s inre marknad. I Östersjöregionen finns en rad andra initiativ med fokus på e-hälsa, life science och medicinteknik i Östersjöregionen, som t.ex. Osiris, BALTICLSC och BREATHE. I nätverksprogrammet ESPON pågår ett arbete med e-hälsa som leds av Estlands regering. På övergripande EU-nivå finns exempelvis plattformen EIT Health (European Institute of Innovation & Technology) där innovation och entreprenörskap är komponenter för att bidra till en hållbar hälsoekonomi i Europa.

Kalmar län har sedan murens fall byggt upp ett brett kontaktnät och har genomfört flera projekt med partners i länderna runt Östersjön. Ett exempel inom just vård och omsorg är projektet RERES som genomfördes i slutet av 90-talet och resulterade i att polska läkare kunde rekryteras till Landstinget i Kalmar län och så småningom i hela Sverige. Ett annat viktigt nätverk är Euroregion Baltic som sedan 1998 samverkat med regioner i både sydöstra Sverige och regioner i Polen, Litauen, Danmark och ryska regionen Kaliningrad. Euroregion Baltic är ett aktivt samarbetsforum, där Region Kalmar län deltar i aktiviteter och projekt inom exempelvis vatten och miljö.

Projektet Umbrella ägs av Region Kalmar län och hjälper kommuner och andra potentiella projektutvecklare att starta igång internationella samarbeten, främst mot Södra Östersjöprogrammet men också med en bredare bas. Via detta arbete kommer det projektförfrågningar som sedan slussas vidare till rätt organisation, beroende på sakfråga.

5. Mål och resultat

5.1 Mål

Projektets mål är att bidra till förnyelse och ökad konkurrenskraft i företag och näringsliv samt att svara upp på den utmaning som ansökande parter har identifierat i en nyligen gjord förundersökning till projektet, nämligen att det såväl i regionen som nationellt finns ett behov av ökat användande av digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd. Det finns ett behov av ökad effektivitet överlag inom hälso- och sjukvården och vi ser idag allt tydligare en trend av förflyttning i vårdkedjan mot mer vård i hemmet genom digitalisering av olika typer av vård och omsorgsinsatser. Dessa behov i vården och samhället blir i mötet med näringslivet en avgörande driver till att företag kan och vill utveckla nya tjänster och tekniker inom e-hälsa, vilket gör att regionens näringsliv förnyas och öka sin konkurrenskraft genom såväl start-ups som scale-ups och etablerade bolag. I utvecklingen av metoder, tjänster och tekniker blir samordning med akademien av betydelse. För detta krävs ett förnyat näringsliv inom området - såväl start-ups som scale-ups - som samordnas med akademi och samhälle. Det krävs också en kompetensfyllnad kring tillgång och efterfrågan inom e-hälsoområdet. Det övergripande målet för projektet blir således sammantaget att öka näringslivstillväxten inom e-hälsoområdet och öka användandet av e-hälsotjänster och produkter och som en effekt av det bidra till en ökad effektivitet inom Vård och omsorg samt en ökad näringslivstillväxt inom e-hälsoområdet. Delmålen för projektet att nå dit är: 1) Skapa en gemensam eHälsoarena för företag, akademi och offentliga aktörer för att utveckla tjänster, metoder och produkter inom e-hälsa såväl nationellt som internationellt; 2) Höja kompetensen hos företag och kunder att utveckla e-hälsa (beställarkompetens och leveranskompetens) för ökad konkurrenskraft; 3) Möjliggöra utbyte mellan aktörer för att öka kompetensen och skapa tillväxt och 4) bidra till att utveckla en implementeringsprocess för företag att nå fram med sina tjänster/produkter liksom för vård och omsorgen att kunna ta emot dessa.

5.2 Målgrupp(er)

Projektets primära målgrupper är följande:

- Företag som vill utveckla e-hälsotjänster, såväl start-ups som scale-ups som redan befintliga
- Vård och omsorg som har behov av effektivisering samt bidrar till att e-hälsotjänster når och ger nytta till brukaren/vårdtagaren. Primärt offentliga men även privata aktörer.
- Organisationer/företag som kan bidra till att nå privatmarknaden med e-hälsotjänster och ger nytta till konsumenten. (t ex Apple/Appstore, försäkringsbolag och andra liknande privata aktörer)
- Samtliga 12 kommuner hemmahörande i Region Kalmar Län
- Användare/brukare av e-tjänster

Vidare berörs indirekt även andra organisationer som arbetar med företagsfrämjande inriktning, exvis ALMI när det kommer att handla om finansiering i samband med start-up och scale-up bolag inom e-hälsa som kommer som en effekt av projektet. Även andra aktörer som agerar inom teknikområdet för e-hälsa kommer att beröras, tex INERA.

5.3 Förväntat resultat vid projektavslut

Projektets förväntade resultat ser vi är kopplade till områdena testverksamhet, kunskap och beställarkompetens samt tillväxt och inkubation.

När projektet är genomfört, har en gemensam eHälsoarena etablerats, varit igång en tid och börjat användas av diverse olika aktörer inom e-hälsa. Där återfinns även modeller för inkubation, underlag för testbäddsverksamhet och inte minst ett stort upparbetat och aktivt nätverk inom e-hälsoområdet såväl nationellt som internationellt.

Vidare förväntar vi oss att utöver att projektet bidragit till att eHälsoarenan har etablerats och använts, så har den också utvecklats till ett kunskapscenter inom e-hälsoområdet dit man som aktör söker sig naturligt då det handlar om olika frågor inom området. Vi ser också att projektet har bidragit till inflöde av fler företag som ansluter till Kalmar Science Parks verksamhet och till den Digital Business-miljö som finns där i form av ett kluster. Detta är ett sätt att långsiktigt bibehålla de företagsnätverk med tillhörande kunskap som har byggts upp under projektiden och som därmed också blir ett mycket viktigt strukturskapital att bygga vidare på. Projektet bidrar således till ett inflöde av företag, såväl start-ups som etableringar utifrån, som adderar till en ökande kritisk massa av bolag i Region Kalmar och då inte bara inom e-hälsa utan till eHälsoarenan och klustret Digital Business i stort.

Efter projektets slut har vi medverkat till och med förhoppning kunna genomföra en förnyelseprocess inom Vård och omsorg, vi har klarlagt en behovsbild i form av efterfrågan hos Vård och omsorg samt hos näringslivet. Vi har också genomfört ett gemensamt utvecklingsprojekt med enheten för Lärande och förnyelse vid Region Kalmar Län in mot Vård och omsorg. Vi har identifierat testbäddar inom olika tematiska områden och byggt relationer med relevanta aktörer (exvis inom teknik) på konsumentmarknaden. Vi har också skapat relationer med andra aktörer som bedriver liknande e-hälsosatsningar inom Östersjöstrategin via den transnationella komponenten.

Vidare har vi underlag för en inkubationsprocess för start-up bolag inom e-hälsa, för en tillväxtprocess för scale-ups och etablerade bolag inom området och vi ser att det har tillkommit nya bolag inom e-hälsoområdet överlag som utgör en ny bransch med fler sysselsatta än tidigare.

Sammantaget detta har projektet och dess resultat skapat ett fundament för att permanenta satsningen på eHälsoarenan som allteftersom utvecklas vidare till ett väl fungerande kluster och ett kunskapscenter. Det i sin tur skapar förutsättningar för att exempelvis ansöka om att bli en Vinnväxt-miljö inom e-hälsa samt även arbeta vidare tillsammans med Kampradstiftelsen med målet att kunskapscentret och eHälsoarenan ska komma de många människorna till nytta.

5.4 Förväntade effekter på lång sikt

Sammantaget förväntas effekter på lång sikt inom områdena testverksamhet och innovation, kunskap och forskning samt tillväxt och inkubation:

eHälsoarenan blir en startpunkt för en långsiktig vidareutveckling av ett kluster samt kunskapscenter inom e-hälsoområdet som har såväl nationell som internationell förankring och bidrar till det nationella målet att Sverige ska vara världsledande inom e-Hälsa 2025. Genom att företag har fått en gemensam arena för test- och utvecklingsprojekt och forskning (som också är ett öppet kunskaps- och testcenter för såväl nationella som internationella bolag) märks en ökad tillväxt hos e-hälsobolagen samtidigt som regionens kommuner har blivit märkbart effektivare inom vård-, omsorgs- och hälsosektorn tack vare nya e-hälsotjänster och ökad kunskap om digitaliseringens möjligheter. Det här i sin tur har bidragit till en förnyelse av vård-, omsorgs- och hälsosektorn, bland annat genom implementering av ett antal nya e-hälsofunktioner och/eller produkter och tjänster. Överlag har e-hälsobranschens tillväxt skapat förutsättningar för såväl start av nya bolag för inkubation (start-ups) som för stärkt tillväxt bland scale-up bolag och nyetableringar i regionen av redan befintliga och etablerade bolag.

Klustret har identifierat kompetens- och utbildningsbehov inom e-hälsa genom att projektet i sig har bidragit till en ökad kunskap om vilka kompetenser som behöver stärkas på såväl beställar- som leverantörssidan.

Vidare har detta bidragit till en förhöjd insikt om e-hälsoverktyg och digitaliseringens möjligheter, vilket har skapat förståelse kring vikten av införande av e-hälsotjänster. Därmed har Linnéuniversitetet sett ett ökat intresse och behov av fler kurser, utbildningar och program inom e-hälsoområdet samt bedriver fortsatt framgångsrik forskning inom området som har berikats ytterligare utifrån projektet och dess resultat.

Projektet kommer indirekt ha effekt på och bidra till resurseffektivitet hos målgruppen och framtida användare av ehälsotjänster. Till exempel genom att användandet av digitala tjänster inom egenvård ökar, behov av sjukhusvård minskar och därmed minskar kostnader för både vårdgivare och brukare.

Projektet kommer genom de innovativa tjänster och produkter som tas fram och testas indirekt bidra till att minska kostnader för energi, minska utsläpp och transporter. Till exempel på tjänster och produkter kan vara system för att mäta /överföra information om blodtryck och andra vitalparametrar i hemmet vilket leder till minskade transporter till och från vårdgivare. Effekterna av projektets bidrag till hållbarhetsaspekten miljö är dock svår att påvisa och mäta. I flera och återkommande undersökningar/mätningar framkommer idag att hälsa och välbefinnande inte är jämställt vare sig mellan kvinnor och män, gamla och unga, inrikes eller utrikes födda. Projektets delmål att utveckla och skapa nya tjänster/produkter inom e-hälsa ser vi som en möjlighet att bidra till ökad jämställdhet och mångfald. Det handlar till stor del om att göra tjänsterna tillgängliga för fler, öka möjligheterna för individen att påverka sin hälsosituation positivt. Ett exempel på detta kan vara den evidensbaserade arabiska språk-app för förlossningskliniker som har utvecklats i samverkan med eHälsoinstitutet vid Linnéuniversitetet och som är ett sätt att öka patientsäkerheten vid förlossningar där den födande är utrikes född och ännu inte behärskar svenska språket.

Effekterna av projektets bidrag till hållbarhetsaspekten jämställdhet och mångfald kan påvisas och mätas genom de undersökningar om folkhälsa som görs årligen nationellt/regionalt och lokalt, om upplevd hälsa. I den utvärdering som görs inom ramen för projektet kommer även aktörerna att intervjuas om projektets resultat avseende effekter inom jämställdhet och mångfald. I de utvärderingar som Linnéuniversitetets personal gör av projektets insatser och aktiviteter kommer jämställdhets- och mångfaldsaspekten (och även övriga hållbarhetsaspekter) att vara en viktig del.

6. Organisation och genomförande

6.1 Projektorganisation

Kalmar Science Park (KSP) är projektägare/leadpartner i detta samverkansprojekt. Samverkanspartner är Linnéuniversitetet (LNU). Uppdragsgivare till projektet är Region Kalmar Län (RKL). Projektet leds av en via projektet nyanställd projektledare på heltid. Denne ansvarar tex för kontakter med finansiärer, sammankallar till möten, ser till att tidplaner, rapporter och rekvisitioner följs, hanterar åiterrapportering till styrgrupp, upphandling och allmänna projektfrågor. Projektledaren ska även medverka vid projektets aktiviteter. Projektet koordineras av en via projektet nyanställd projektkoordinator på heltid som tex hanterar event/ aktiviteter, är projektledaren behjälplig i div. arbets- och projektrelaterade uppgifter och kommunikationsstrategiska frågor. Även samarbete med medarbetare från övriga projektparter där så är aktuellt. Projektets bokföring, sammanställning av ekonomirapporter/rekvisitionsunderlag och ekonomiskt stöd till projektledaren sköts av projektets ekonomifunktion (nyanställs via projektet på halvtid) och med avstämningar med projektägarens ekonomiansvarig (sedan tidigare anställd vid KSP) samt utsedd ekonomiansvarig vid LNU. Nyanställda i projektet har sin anställning, arbetsplats och utgångspunkt vid KSP. Rekrytering sker via rekryteringsbyrå samt utlysning i olika medier. Övergripande ansvar i tex strategiska kommunikationsfrågor, planering/inköp av externa marknadsföringsresurser, kanalköp mm för projektet och varumärkesbyggande av arenan ligger hos projektledare och projektkoordinator som även ansvarar för inköp av marknadsföring. Projektet drivs av KSP och ska samverka med andra näringslivsutvecklande satsningar tex klustret Digital Business/projekt DigiBusiness och arbeta nära personal i KSP. Som resurs i projektet i kommunikationsfrågor är kommunikationsresurser vid RKL (anställda sedan tidigare). Experter, föredragshållare, innovationsfacilitator och affärsutvecklare hyrs in via projektet. Erfarenhet/kompetens vid upphandling i projektet hämtas dels från Kalmar kommuns upphandlingsenhet (extern resurs), dels internt hos projektägaren som har tidigare erfarenhet av detta. Projektet har en styrgrupp, en projektgrupp, en arbetsgrupp och en administrativ stödgrupp:

Styrgrupp:

- Politiker RKL, NN
- Politiker RKL, NN
- Regiondirektör Ingeborg Eriksson
- Regional utvecklingsdirektör Helena Nilsson
- Representant kommun, NN
- Representant kommun, NN
- Representant LNU, NN
- Representant Sydsvenska Handelskammaren, NN
- Representant näringslivet, NN
- Representant INERA, NN

Styrgruppen beslutar om projektets aktivitetsplaner, stämmer av måluppfyllnad/finansiellt utfall gentemot budget. Styrgruppen beräknas träffas 2-3 ggr/år fysiskt eller via web/telemöte under projekttiden.

Projektgrupp:

- Projektledare eHealth Arena, NN
- VD KSP, Louise Östlund
- Verksamhetsledare eHälsainstitutet, LNU, Stefan Lagrosen
- Utvecklingsdirektör RKL, Magnus Persson
- Representant näringslivet, NN
- Kommunikationsresurs

Projektgruppens ska bla att se till att aktivitetsplaner som styrgruppen har godkänt följs/ implementeras och att de relaterar till beslutad budget. Löpande kontakt inom projektet ansvarar projektledaren för tillsammans med projektgruppen.

Arbetsgrupp:

- Projektledare eHealth Arena, NN
- Projektkoordinator för eHealth Arena, NN
- Representant eHälsainstitutet, LNU Anna-Lena Nilsson
- Representant eHälsainstitutet, LNU Lina Nilsson
- Representant enheten för Lärande och förnyelse, RKL, Lollo Olausson
- Representant KSP Incubator
- Representant KSP DigiBusiness
- Kommunikationsresurs

Arbetsgruppen ska tex operativt genomföra aktiviteter/planer som kommer från styr-/projektgrupp och återkoppla resultat/utvärderingar av dessa vidare in i projektet.

Administrativ stödgrupp:

- Projektekonom
- Ekonomiansv. KSP, Katja Schäfer
- Ekonomiansv. LNU, NN
- Projektutv. ekonomi RKL, Olof Falk

Den adm. stödgruppen möts i ekonomirelaterade projektfrågor och rapporterar vidare till projekt- och arbetsgrupp.

6.2 Arbetssätt

Genom att projektpersonal agerar kontaktyta till och mellan deltagare i projektet och katalysator av möten mellan aktörer och arrangörer av olika aktiviteter, bidrar detta till ett innehåll i målsättningen att bygga ett kunskapscenter. Projektpersonal utvecklar och leder arbetet på eHälsoarenan i samråd med projekt- och arbetsgrupp (se organisationsbeskrivning). Projektpersonal planerar och genomför relevanta aktiviteter, seminarier, bygger upp relevanta nätverk, främjar utbyte mellan deltagande aktörer i projektet, ger tillgång till experter mm. Vidare ska projektets personal arbeta för att bygga upp eHälsoarenan.

Intern avstämning hos projektägaren sker genom deltagande vid KSPs verksamhetsmöten, teammöten samt i vissa fall även ledningsmöten. Särskild samverkan kommer ske med team kopplade till klustret Digital Business samt inkubatorn hos KSP.

Genom projektet skapas möjligheter till företagens utveckling inom e-hälsoområdet, vilket ger möjligheter till internationalisering, förnyelse och ökad konkurrenskraft samt effektivisering av vård och omsorgssektorn, dvs en ekonomisk hållbarhet. Digitaliseringen som sådan både för näringsliv som för offentlig sektor skapar förutsättningar för en bättre miljömässig hållbarhet.

Såväl KSP som projektets uppdragsgivare Region Kalmar Län ansvarar för att sprida, förvalta och använda resultatet av denna satsning på e-hälsa. I samband med uppbyggnad av projektet och arenan samt aktiviteter och övrigt kommunaktionsmaterial synliggörs att projektet är finansierat av EU. Spridning av information och resultat om och från projektet kommer ske av projektledaren, projektkoordinatorn samt övriga kommunikationsresurser från projektets uppdragsgivare i samråd till berörda organisationer och intressenter. Marknadsföring av aktiviteter görs löpande i anslutning till att aktiviteterna ska genomföras och marknadsföringen är riktad till målgrupperna. Framtagning av olika material och underlag till annonser kommer hanteras av projektkoordinator och övriga kommunikationsresurser kopplade till projektet. Det kan vara material av digitalt bruk men också för tryck, framtagning av annonser, kanalval, sökmotoroptimering, länknings, utvecklar websidor, film med mera.

Resursen för uppföljning och löpande utvärdering av projektet tillhandahålls av projektbeställarens organisation. Löpande utvärdering kommer tex göras av de olika aktiviteter som sker i projektet i form av föredrag/seminarier/workshops men även av de arbetssätt som används. Projektledare och utvärderare följer upp resultaten från dessa löpande för återrapportering till styr- projekt- och arbetsgrupp för att se till att aktiviteterna ger den effekt som är tänkt från början. För vidare beskrivning hänvisas till aktiviteten Utvärdering och lärande.

Då projektet är ett samverkansprojekt, finns ett samverkansavtal i grunden. Samverkanspartens personal ingår i de olika grupperingarna beskrivna i avsnittet om projektorganisation (för vidare beskrivning hänvisas till detta avsnitt). På så sätt säkerställs att de olika parternas insats i projektet samordnas och förankras.

7. Aktiviteter

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Extern kommunikation och resultatspridning	2019-10-01	2022-12-31	1 934 936	I samband med såväl projektrelaterade som marknadsföringsrelaterade aktiviteter kommer det att synliggöras att projektet finansieras av EU. Spridning av information om och resultat av projektet görs av projektets projektledare och projektkoordinator i samverkan med kommunikationsresurser som erhålls från uppdragsgivaren Region Kalmar län. Denna information ges t.ex. till uppdragsgivare och projektägare för vidare spridning i sina respektive led, till andra för projektet relaterade verksamheter, företagsfrämjande organisationer och/eller intressenter för att nämna några. Marknadsföring av projektets aktiviteter sker löpande i projektet i samband med utrullning av dessa. Marknadsföringen kommer utgå från att synliggöra eHälsoarenan och aktiviteterna, där det kommer framgå att aktiviteterna görs av eHälsoarenan med finansiering av ERUF-medel. Satsningen på e-hälsoområdet genom projektet kommer löpande att informeras om via olika kanaler och medier som därmed också kommer nå olika långt ut beroende på val av kanal (regionalt, nationellt, internationellt). Ett sätt att nå ut med resultatspridning som med sannolikhet kommer användas är att årligen samla till ett erfarenhetsseminarium som fokuserar på resultat och effekter av projektet för det gångna året och som också är ett bra tillfälle att få input till projektet överlag. Marknadsföring och varumärkesbyggande av eHälsoarenan och dess aktiviteter riktar sig primärt till regionen med dess kommuner men det är även aktuellt att marknadsföra såväl nationellt som internationellt beroende på aktiviteternas karaktär och syfte, som t.ex. för att attrahera företag till regionen och eHälsoarenan. Arenan är öppen för företag i världen och för att nå ut med marknadsföring till dessa och för att bygga ett kunskapscenter med olika aktörer utspridda (bolag, forskare m fl) så behövs marknadsföring och kommunikation även utanför länet. En egen hemsida för eHälsoarenan kommer att sättas upp och användas i marknadsförings- och informationsspridningssyfte och för att etablera eHälsoarenan som ett starkt varumärke inom e-hälsa. Framtagning av diverse materia, inköp i olika kanaler och underlag görs av kommunikationsresurser (se organisationsbeskrivningen) från Region Kalmar län i samverkan med projektkoordinatören och kan omfatta exvis material för digitalt bruk, för tryck, annonser, sökmotoroptimering, länknings, utveckling av hemsidor, film m.m. Projektet kommer ha ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i framtagande av material och informationsspridning.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Avslutsarbete	2022-09-01	2022-12-30	367 550	Aktiviteten omfattar arbete med att samla in och sammanställa olika typer av data och resultat från projektet när dess aktiva fas är avslutad och då i form av konkreta resultat och effekter av projektet, uppföljning av satta indikatorer, analys av projektets påverkan på horisontella kriterier och på vilket sätt de har uppnåtts med mera. Detta görs under ledning av projektledaren i samverkan med projektkoordinator och utvärderare. I denna aktivitet ingår även att slutrapportera den löpande utvärderingen som har genomförts under projektiden. Projektledaren analyserar och sammanställer slutrapport och organiserar informationsspridning av det slutliga resultatet från projektet.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Utvärdering och lärande	2019-09-01	2022-09-30	1 457 550	Löpande utvärdering kommer exempelvis göras av de olika aktiviteter som sker i projektet i form av föredrag/seminarier/workshops som exempel. Projektledare och utvärderare följer upp resultaten från dessa löpande för återrapportering till styr- projekt- och arbetsgrupp för att se till att aktiviteterna ger den effekt som är tänkt från början. De löpande utvärderingarna ger också en möjlighet att under projektets gång göra justeringar i inriktning och upplägg av exempelvis aktiviteter och vilka deltagare aktiviteterna riktar sig till, men ger också värdefull input kring den långsiktiga planeringen av vad eHälsoarenan ska fokusera på även efter projektslut. Vidare kommer de deltagande forskarna från Linnéuniversitetet att utvärdera de aktiviteter som sker i projektet samt de nya arbetssätt och lösningar som framkommer med hjälp av vetenskapliga metoder. Sannolikt kommer vi också årligen samla till ett erfarenhetsseminarium som fokuserar på resultat och effekter av projektet för det gångna året och som också är ett bra tillfälle att få input till projektet överlag. När projektet närmar sig sitt slut är det tänkt att en större slutkonferens kommer att hållas som en möjlighet att dela med sig av erfarenheter, resultat och effekter av projektet som helhet. Denna kommer riktas inte bara till deltagande aktörer i projektet utan också öppnas upp för den större massan med tanke på projektets omfattning, inriktning och syfte.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Initial period inklusive rekrytering	2019-09-01	2019-12-31	557 550	Projektägaren medverkar i samband med rekrytering av personal, påbörjar upphandling och informerar om beslut om projektet överlag. När rekryteringen är genomförd och klar (vilket görs av inhyrd rekryteringsbyrå), introducerar projektägaren (och i viss mån även uppdragsgivaren) projektets rekryterade medarbetare till projektets syfte med mera. Vidare genomför projektägaren Kalmar Science Parks introduktionsupplägg för nya medarbetare med allt vad det innebär med tanke på att dessa ska anställas i Kalmar Science Park. Därefter en grundlig genomgång av projektupplägg, projektbudget, projektorganisation, formalia i samband med rekrytering, rapportering, upphandling, sekretessfrågor etc. Vidare sätter projektägare och projektledare tillsammans generella strukturer för projektet och dess genomförande.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Behovsinventering	2019-10-30	2022-09-01	3 737 552	Aktiviteten omfattar behovsinventering bland företag, organisationer och länets offentliga verksamheter tex kommuner för att undersöka och sammanställa behov och utmaningar hos dessa inom e-hälsoområdet. Denna aktivitet är central i projektet, då insamlade data och analys av denna ligger till grund för utformandet av tex projektets vidareutveckling, implementeringsprocess, generella frågeställningar och utformning av testbäddar. Initialt kommer en inventering riktad mot länets kommuner att göras tillsammans med inventering hos bolag. Avsikten är att tydliggöra och fastställa de behov som finns och de möjligheter som digitalisering skulle kunna ha i att hantera dem. En liknande inventering kommer också att göras avseende regionens verksamheter inom vårdområdet. Mot bakgrund av detta kommer de behov som företagen har för att kunna bidra till att lösa behoven att utrönas, liksom de behov som företagen har av samverkan för ökad internationell konkurrenskraft. I dessa inventeringsinsatser kommer vetenskapligt beprövade metoder för datainsamling och analys att användas där så behövs. Exempel på metoder är djupintervjuer, fokusgruppintervjuer, kvalitetskaféer och enkäter. Datan som samlas kommer att analyseras med relevanta statistiska metoder respektive metoder för kvalitativ dataanalys. Inventering kommer också ske gällande kompetensbehovet inom e-hälsa hos näringsliv och Vård och omsorg för att tydliggöra detta. Vidare hos företagen en inventering av behov om samverkan och implementering inom Vård och omsorg. Hos Vård och omsorg behöver även inventering ske gällande deras behov av digitala lösningar. Detta kommer ske i form av seminarier/workshops hos deltagande aktörer.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Implementeringsprocess	2020-01-01	2022-09-01	530 550	Syftet med implementeringsprocessen är att den ska generera kompetens och nytta för användaren och samtidigt kunna generera affärer för bolagen genom verklig implementering av tjänster och/eller produkter. Processen i sig gynnas av att det finns tillgång till demonstrationsmöjligheter för såväl användare som för bolag, vilket beskrivs närmare under aktiviteten Testbädd. En viktig del i sammanhanget är att användarna ges möjlighet att se och ta på utrustningar och provköra applikationer för att få en positiv upplevelse. Erfarenhet visar att sådana positiva upplevelser leder till att användarna berättar om sina problem och förbättringspotentialer som den visade tekniken kan ge, vilket i sin tur ger viktig input till hela processen. Implementeringsprocessen i sig kan beskrivas i på varandra efterföljande fyra steg: information om digital vård, workshop, avtal om leverans och utbildning samt slutligen implementering i sjukhusmiljö.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Beställar-kompetens Inköp & upphandling	2020-01-01	2022-09-01	1 401 877	I aktiviteten ingår att inventera och utveckla såväl beställar- som leverantörskompetens när det gäller e-hälsoområdet och till det relaterade frågor i samband med inköp och upphandling. Detta då det vid dessa tillfällen är tydligt att det finns kompetensglapp inom området som gör att det försvårar att öppna upp för ett nytänkande i dessa situationer som skulle göra det möjligt att ta in nya e-hälsoprodukter och -tjänster inom vård och omsorg. Aktiviteten omfattar också workshops om upphandlingsprocessen för att skapa en bättre kunskap och förståelse kring den, eftersom den är av central karaktär i inköpsprocessen hos tex Vård och omsorgssektorn. I stort är syftet att aktiviteten ska leda till att användarna ska utvecklas, att attityder kring införande av nya e-hälsoprodukter och -tjänster inom Vård och omsorg förändras och att det skapas en delaktighet kring detta samt att implementeringsprocessen utvecklas. Kanske kan det till och med leda till att man finner vad som kan kallas digitala ambassadörer inom Vård och omsorg i dessa frågor. Vidare ingår i aktiviteten att identifiera Triple Helix-aktörer på regional nivå som kan delta i nätverk som berörs av frågeställningen. I aktiviteten överlag kommer man att arbeta med jämställdhet och mångfald genom t ex att se till att ta in representativa grupper kvinnor/män, inrikes/utrikes födda, funktionsvariationer mm.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
E-hälso-aktiviteter	2019-11-01	2022-09-01	0	I projektet kommer aktiviteter genomföras för att fler av de deltagande aktörerna ska ta steget till ökade satsningar och fördjupad kunskap inom e-hälsa. Aktiviteterna sker såväl i grupp som enskilt. Aktiviteterna beskrivs fördjupat under nedan delaktiviteter. De består både av att löneanställd personal i projektet kommer att vara delaktiga som arrangörer för aktiviteterna och av externa kompetenser. Exempel på aktiviteter kan vara seminarier, workshops med mera. Till dessa köps externa konsulterföredragshållare in. Inköp av experter för t ex rådgivning inom olika ämnen inom e-hälsa är annat inköp. Vidare också inköp av Innovationsfacilitator/affärsutvecklare som kan stötta olika deltagare ur målgrupperna t ex företagsrepresentanter i både enskilda- och gruppmöten. Deltagande vid mässor och andra events kan också bli aktuellt för projektets personal och deltagare. De aktiviteter som kan komma att beröras av Statsstödsreglerna är aktiviteter av mer individuell art tex rådgivning inom program. Om vi anser att en aktivitet berör statsstödsreglerna är avsikten att informera företagen om detta och ett bedömt värde. Ett viktigt perspektiv att applicera på e-hälsoaktiviteterna är de horisontella kriterierna, så att dessa finns med i allt från planering, inbjudan och till genomförande och uppföljning.

Delaktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Mötesplatser	2019-11-01	2022-09-01	5 505 667	Avsikten är att arrangera föredrag, seminarier, mötesplatser, nätverksträffar m.m för målgrupperna. Detaljerade innehåll och teman i aktiviteter tas fram av projektledaren löpande utifrån det behov man ser, exempelvis om det ska vara traditionella seminarier, digitala mötesplatser, workshops. Kostnaderna i delaktiviteten består mestadels av att hyra in externa resurser t ex konsulter/experter utöver projektledarens och/eller koordinators arbete. Projektledaren hanterar inköp och följer aktuell inköspolicy inom Kalmar Science Park. Utöver kostnader för externa resurser och löner förekommer direkta kostnader för möten. I denna aktivitet ingår stor del av projektkoordinators arbetsinsatser. Resor och boende är också kostnader som kan uppstå. De öppna mötesplatserna kommer marknadsföras såväl regionalt som nationellt och internationellt. Öppenhet kommer också finnas gentemot företag/organisationer från andra regioner och nationer. Om det passar den enskilda aktiviteten finns ambition att filma och sända öppna seminarier och träffar. Dessa aktiviteter bidrar också till att arenan rör sig mot att bli ett kunskapscenter inom e-hälsa. De olika mötesplatserna skapar också möjligheter till inflöde av potentiella inkubationsobjekt och nyetableringar till regionen. Nätverksträffarna, seminarierna mm som riktas till klusterföretagen ger dessa företag ny input och nytt kunnande för att vidareutveckla sina företag.
Inkubation	2019-12-01	2022-09-01	1 596 693	Inkubation är en mötesplats för utveckling. Där möts människor för att förädla idéer och skapa nya idéer. Idéer som leder till utveckling i företag och organisationer. Inkubation är en mötesplats för i första hand affärsutvecklande aktiviteter men kan även vara andra aktiviteter som kan bidra till företag och organisationers utveckling. I Inkubation menas att det i lokalerna hålls affärsutvecklande möten, träffar, workshops och andra aktiviteter som bidrar till företagens och organisationers utveckling. Deltagarna vid aktiviteter i inkubation kan utöver företagare vara aktörer t ex från vård och omsorg, Linnéuniversitetet och andra som kan bidra till utvecklingen av idéer. Som stöd för affärsutveckling finns olika kompetenser att tillgå, i första hand externa inköpta kompetenser och tjänster. Via projektet finns Innovationsfacilitator som kan hålla workshops och nätverksmöten och i inkubation finns också kompetenser som i enskilda möten ger affärsutveckling i företag. Utöver detta kan experter av olika slag komma att köpas in för att bidra med sin specifika expertis och kompetens. I inkubation kommer företagen in till lokalerna för att delta i aktiviteter och för att nätverka med andra företag som är på besök i inkubation. Företagen kan vara såväl start-ups och scale-ups som etablerade bolag. Det kommer inte tas några intäkter från några företag eller andra deltagare. Är det företag som är passande att ingå i Kalmar Science Parks inkubatorprogram, finns där ett direkt samarbete för att slussa in dessa dit.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Testbädd	2019-10-01	2022-09-01	0	I aktiviteten ingår två delar. Den ena att behovsinventera och utvärdera hur en testbädd ska byggas och vad för innehåll som ska levereras. Den andra delen handlar om att under projektperioden bygga upp nätverk och relationer med personer och organisationer som gör att deltagande företag och vård/omsorg ges möjlighet att ha utbyte för t ex utveckling, testning, införande av e-hälsotjänster. Att skapa en bank av kontakter.

Delaktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Utvärdering testbädd	2019-11-01	2022-03-31	1 248 300	I aktiviteten ingår att inventera för projektets syfte aktuella testbäddsaktörer, både privata och offentliga, inleda samarbete med dessa samt ta reda på vilken typ av testbädd/ar som det finns behov av. Vidare att med utsedda aktörer/aktör arbeta fram metoder för olika testbäddsaktiviteter och utvärdering och att utifrån det även försöka finna en implementeringsprocess som dels ska stödja Vård och omsorg och dels bolagen. Testbädden får en viktig roll i att agera kunskapsgenerator och samtidigt skapa en trygghet bland involverade aktörer. I aktiviteten kommer olika typer av seminarier att genomföras, mässdeltagande att ske i syfte att omvärldsbevaka och finna nya trender inom e-hälsoområdet. Externa resurser köps in för rådgivning och utvärdering i samband med arbetet att implementera testbäddar framgent i regionen. Vidare sker i aktiviteten också nätverks- och relationsbyggande med berörda aktörer för potentiella samarbeten under projektperioden.
Nätverks-testbädd	2019-10-01	2022-09-01	613 673	Nätverkstestbädd kommer pågå under projektperioden där relationer skapas med personer i olika organisationer för att kunna bidra med utbyte, samverkan och samarbeten mellan företag och organisationer för utveckling av idéer, projekt och få till implementering m.m. För detta kommer projektpersonalen behöva arbeta för att skapa relationer och förmedla dessa mellan t ex bolag och vården.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Innovationsfacilitator/Expertrådgivare/Affärsutvecklare	2019-10-01	2022-09-01	1 728 260	Till möten och aktiviteter med berörda aktörer i projektet finns behov av s.k. side-kick/expert som ett tillfälligt stöd till projektledaren och övriga. Inköpen kan också gälla experter, rådgivare och extern tjänster anpassade efter deltagares behov, t ex tjänster som stödjer test, teknik, affärsutveckling och liknande utvecklingstjänster. Det kan t ex vara externa tjänster som genomförs hos externa leverantör, det kan vara möten, workshops, program på plats hos projektägare t c för deltagande aktörer, primärt från företag/organisationer och också från offentliga. Tillhandahållandet av dess tjänster och aktiviteter kan ske såväl till flera deltagare, till grupper och enskilt och har som syfte att vidareutveckla bolagen inom e-hälsoområdet och för att öka deras konkurrenskraft samt bidra till förnyelse inom Vård och Omsorgs-sektorn. Aktiviteterna är behovsstyrd och gör att innehållet utvecklas löpande under projektet. Kostnaderna i delaktiviteten består mestadels av att hyra in konsulter/expert. Understödjande tjänster till aktiviteterna kan också vara koordinators, filmare m.m. Projektledaren köper in de resurser som behövs och utgår utifrån Kalmar Science Parks inköpspolicy. Experttjänsterna kan förkomma som stöd till projektledaren i sig samt vid olika träffar. I övrigt är avsikten att dessa expertinköp i huvudsak riktar sig till bolag och till deras utveckling. Aktiviteten omfattar även tjänster som bidrar till att eHälsoarenan blir ett kunskapscenter inom e-hälsoområdet. Det kan innebära tjänster till enskilda bolag i olika omfattning och påverkas aktiviteten av statsstödsreglerna så kommer regelverk för detta att tillämpas vilket också berörda bolag kommer att informeras om. Resor och boende är ytterligare kostnader som kan uppstå inom denna aktivitet.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Kostnad	Beskrivning
Klusteruppbyggnad	2020-01-01	2022-09-01	531 632	Genom Kalmar Science Park finns idag klusterverksamheten Digital Business där det arbetas med att understödja utveckling av företag som är verksamma och har en betydande del i eller satsning på digital verksamhet och digitala affärsmodeller tex inom e-handel, AI mm. Då arenan är en ny specialsatsning inom e-hälsa, både i regionen och i Kalmar Science park, kommer det att behöva byggas upp nya nätverk och nya relationer till människor och organisationer inom området som inte redan finns etablerade inom klustret Digital Business. Inom eHälsoarenan kommer det under projektet behöva utvecklas en långsiktig och hållbar verksamhet som är anpassad efter de behov som målgrupperna har. Genom behovsinventering, möten med olika aktörer och ett eget strategiarbete kan personerna anställda i projektet skapa ett innehåll i eHälsoarenan som bidrar till en långsiktig och hållbar verksamhet. Detta arbete med att bygga upp eHälsoarenan kommer bland annat att innebära att ha kontakt och möten med olika parter. Vi kommer att använda oss av en modell för klusterbygge framtagen av ett lärprojekt inom RegLab där olika faser i klusterbyggnad är beskrivna. I initieringsfasen kan det kan t ex handla om att tydliggöra den strategiska idén, mobilisera och förankra. I pilotfasen behöver projektledningen formalisera strukturer, tydliggöra medlemsnytta och medlemsbidrag, utforma uppföljningsmodeller och strategier för lärande. I det här klusterbygget är målet att nå en etableringsfas och i den arbeta med att utveckla olika verksamhetsområden, fortsätta varumärkesbygget, bygga allianser nationellt och internationellt.

7.2 Innebär någon/några av aktiviteterna i projektet att projektet bekostar insatser som är riktade till enskilda företag?

Ja

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Inköp av experter/rådgivare och andra externa tjänster riktade till enskilda företag är i första hand inom aktiviteterna Innovationsfacilitering/expertrådgivning/affärsutvecklare och Inkubation.

Om ja, ange budgeterad kostnad

400 000

7.3 Finns aktiviteter av socialfondskaraktär?

Nej

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Om ja, ange budgeterad kostnad

7.4 Genomförs aktiviteter i projektet utanför det programområde som denna ansökan gäller, men ska finansieras genom denna ansökan?

Ja

Om ja, vilken/vilka aktiviteter?

Kostnader som uppstår i samband med exempelvis mässdeltagande såsom resor, logi med mera samt kostnader som kan uppstå om en affärsutvecklare och/eller innovationsfacilitator medföljer ett bolag på möte på en ort i annat programområde.

Om ja, ange budgeterad kostnad

250 000

8. Indikatorer

8.1 Ange investeringsprioritering

Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation och utveckla kopplingar och synergieffekter mellan företag, forsknings- och utvecklingscentrum och den högre utbildningssektorn, särskilt främjande av investering i produkt- och tjänsteutveckling, tekniköverföring, social innovation, miljöinnovation, offentliga tillämpningar, efterfrågestimulans, nätverk, kluster och öppen innovation genom smart specialisering, och stödja teknisk och tillämpad forskning, pilotverksamhet, tidiga produktvalideringsåtgärder och kapacitet för avancerad produktion och förstagångsproduktion, särskilt vad gäller viktig möjliggörande teknik och spridning av teknik för allmänna ändamål

8.2 Kvantifiera

projektets bidrag i

följande

aktivitetsindikatorer

Kommentarer till indikatorerna

Antal företag som får stöd

företag

Antal företag som får bidrag

företag

Antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner

företag

Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt stöd

företag

Antal organisationer som får stöd

1 organisationer

Avser projektägaren Kalmar Science Park

Antal företag som samarbetar för att stärka sin innovationskraft

företag

8.3 Ange programspecifikt mål

Förbättrade förutsättningar för företagens innovationsutveckling

9. Budget

Kostnadstyp	2019	2020	2021	2022	Totaler
Personal	880 000	2 791 520	2 831 195	2 310 494	8 813 209
- Personal	880 000	2 791 520	2 831 195	2 310 494	
Externa tjänster	668 000	1 499 210	1 620 500	730 000	4 517 710
- Externa inköp	668 000	1 499 210	1 620 500	730 000	
Resor och logi	61 105	209 838	209 838	113 052	593 833
- Resor och logi	61 105	209 838	209 838	113 052	
Investeringar, materiel och lokaler	65 900	205 000	209 000	138 100	618 000
- Lokaler	65 900	205 000	209 000	138 100	
Investeringar i portföljbolag	0	0	0	0	0
Schablonkostnader	596 165	1 893 658	1 919 082	1 554 232	5 963 137
- Schablonkostnader	596 165	1 893 658	1 919 082	1 554 232	
Enhetskostnader	0	0	0	0	0
Projektintäkter (negativ kostnad)	0	0	0	0	0
Summa, faktiska kostnader	2 271 170	6 599 226	6 789 615	4 845 878	20 505 889

Offentligt bidrag i annat än pengar	65 010	233 350	233 350	174 180	705 890
Privat bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Summa, bidrag i annat än pengar	65 010	233 350	233 350	174 180	705 890
Summa, kostnader	2 336 180	6 832 576	7 022 965	5 020 058	21 211 779

Finansiär	Beskrivning	2019	2020	2021	2022	Totaler
Offentlig kontantfinansiering		0	0	0	0	0
Privat kontantfinansiering		0	0	0	0	0
Summa, kontant medfinansiering		0	0	0	0	0
Offentligt bidrag i annat än pengar		65 010	233 350	233 350	174 180	705 890
	- Linnéuniversitet och Region Kalmar	65 010	233 350	233 350	174 180	
Privat bidrag i annat än pengar		0	0	0	0	0
Summa, bidrag i annat än pengar		65 010	233 350	233 350	174 180	705 890
Summa, medfinansiering		65 010	233 350	233 350	174 180	705 890
Europeiska regionala utvecklingsfönden		2 271 170	6 599 226	6 789 615	4 845 878	20 505 889
Stödandel (EU-medel) av faktiska kostnader		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Stödandel (EU-medel) av stödgrundande finansiering		97,22 %	96,58 %	96,68 %	96,53 %	96,67 %
Stödandel (EU-medel) av total finansiering		97,22 %	96,58 %	96,68 %	96,53 %	96,67 %
Andel annan offentlig finansiering (annan än EU-medel)		2,78 %	3,42 %	3,32 %	3,47 %	0 %
Andel privat finansiering		0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Total finansiering		2 336 180	6 832 576	7 022 965	5 020 058	21 211 779

Sökt belopp **20 505 889**

9.4 Förväntas projektet generera nettoinkomster efter projektavslut?

Nej

Om osäker, kommentera

9.5 Söker ni förskott på eventuellt beviljat stöd? Nej

Om ja, belopp

Om ja, motivering

9.6 Kommentar till budget

Specifikationer kring underposter vid olika kostnadsslag hos projektägare och Samverkanspart finns i underlag som projektägaren arbetet med inför ansökan.

10. Bilagor

Rad	Bilagans namn	Beskrivning/Kommentar
1	Registreringsbevis 556504-2859.pdf	Registreringsbevis Kalmar Science Park med firmatecknare
2	UnderskrivetMedfIntygRegKalmarLän.pdf	Underskrivet medfinansieringsintyg Region Kalmar Län
3	MedFinIntyg LNU.pdf	Underskrivet medfinansieringsintyg Linnéuniversitetet

Signatur

Saknas

Utredningsuppdrag 19/15 - Redovisa ett förslag till mål och mått för det regionala utvecklingsarbetet inför kommande regionplan

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen godkänner slutredovisning av utredningsuppdrag 19/15 - Redovisa ett förslag till mål och mått för det regionala utvecklingsarbetet inför kommande regionplan och föreslås inarbetas i kommande regionplan.

Bakgrund

I Regionplan 2019-2021 har regiondirektören fått i uppdrag att redovisa ett förslag till mål och mått för det regionala utvecklingsarbetet inför kommande regionplan. Regiondirektörens stab har i samverkan med regional utvecklingsförvaltning arbetat fram mått med tillhörande målvärden att arbeta in i kommande Regionplan 2020-2022.

Den 1 januari 2019 bildades Region Kalmar län med uppdraget hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, folkhögskolor, kultur samt regional utveckling och tillväxt. Region Kalmar län har därmed ansvar för att leda den regionala utvecklingen. För att följa det särskilda ansvaret regionen har, kommer mål och mått att utvecklas under planperioden. Det pågår ett nationellt utvecklingsarbete i syfte att utveckla uppföljningen av resultat inom den regionala tillväxtpolitiken och Region Kalmar län följer löpande utvecklingen av det arbetet. Region Kalmar län ser också över möjligheterna att framöver kunna mäta invånarnas upplevelse av regional utveckling.

I Regionplan 2019-2021 antogs ett nytt mål för regional utveckling *Stärkt innovationsförmåga och ökad förnyelse i länet*. Region Kalmar län följer efter beslut i Regionplan 2019-2021 måtten, *Mängden koldioxidutsläpp inom region Kalmar län* (miljömässig hållbarhet) och *Andel studerande som uppnår allmän behörighet på folkhögskolornas allmänna kurser* (social hållbarhet). För att nå en bredare bas i uppföljningen av målet behöver dessa båda mått kompletteras.

Koppling till Agenda 2030

Regionens ansvar i utvecklingsfrågor tar sin utgångspunkt från den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) och de utmaningar som identifierats där. Agenda 2030 utgör ramen för RUS och innehåller 17 globala hållbarhetsmål som fram till år 2030 ska leda till en hållbar och rättvis framtid. De globala målen täcker in sociala, miljömässiga och ekonomiska hållbarhetsdimensioner och ska genomföras på regional och lokal nivå.

Förslag på nya mått

Andel elever med gymnasieexamen inom 4 år- Social hållbarhet är avgörande för länets utveckling och här ser region Kalmar län bland annat behov av att följa andelen elever som går ut med fullständiga gymnasiebetyg som en bra bottenplatta för vårt fortsatta arbete. Forskning visar att en gymnasieexamen är en viktig förutsättning för framtida hälsa, etablering på arbetsmarknaden och för den egna försörjningen.

Tillgång till bredband – Den digitala omställningen påverkar samhällsutvecklingen på ett bredare plan och är därmed en viktig faktor för regionens möjligheter att växa, skapa tillväxt i näringslivet, samt för individens möjligheter att bo och leva i hela länet. Förutom betydelsen för den sociala hållbarheten är också bredbandsutbyggnaden en grundläggande förutsättning för att regionen ska följa med i samhällsutvecklingen.

Förvärvsfrekvens – Region Kalmar län ska verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Andelen i befolkningen som arbetar, förvärvsfrekvensen, bestäms främst av strukturella faktorer som befolkningens arbetsförmåga, dvs hälsotillstånd, och tillgången på arbetstillfällen i olika delar av länet som matchar utbildningen och yrkeserfarenheten i befolkningen som bor inom pendlingsavstånd. Förvärvsfrekvensen i Kalmar län är något högre än på riksnivå. Bland utrikes födda är förvärvsfrekvensen dock betydligt lägre än bland inrikes födda och lägre i länet än på riksnivå.

Mått	Beskrivning	Målvärde	Baslinje
Andel elever med gymnasieexamen inom 4 år (Social hållbarhet)	Ökning av andel elever i gymnasieskolan som tar examen inom 4 år efter påbörjad utbildning med i genomsnitt 0,6 procentenheter per år under planperioden. Källa: Skolverket/Siris	100 %	72,7%, (F: 76,4% P: 69,3%) (2018)
Tillgång till bredband (Social hållbarhet)	Andel arbetsställen och hushåll som har tillgång, (i absolut närhet,) till i bredbandsnät (som kan möjliggöra minst 100 Mbit/s symmetrisk internetaccess vilka kan uppgraderas till 1 Gbit/s) Källa: Post- och telestyrelsen https://statistik.pts.se/mobiltaeckning-och-bredband/statistik/	100 %	75,8 % (oktober 2017)
Förvärvsfrekvens (Ekonomisk hållbarhet)	Andelen i befolkningen 20–64 år som förvärvsarbetar. Källa: SCB, (RAMS)	80 %	79,7 % (2017) (K: 78,2% M: 81,1%)

Lars Mattsson
ekonomidirektör

Helena Nilsson
regional utvecklingsdirektör

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande - Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionstyrelsen att anta redovisat yttrande över Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019–2023. Yttrandet överlämnas till Länsstyrelsen i Kalmar län.

Bakgrund

Region Kalmar län har av länsstyrelsen getts möjlighet att lämna yttrande över Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023. Klimat och energistrategin för Kalmar län fokuserar på arbetet med att begränsa klimatpåverkan genom att minska utsläppen av växthusgaser. Det gäller alla växthusgaser som påverkar klimatet genom global uppvärmning, exempelvis koldioxid, metangas och lustgas. Region Kalmar län verkar för en begränsad klimatpåverkan i enlighet med Agenda 2030 mål 13, såväl i egen verksamhet som genom samverkan med andra regionala aktörer inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret.

Ärendet ska även behandlas i kollektivtrafiknämnden.

Sofia Moestedt
basenhetschef
samhällsplanering och tillväxt

Carolina Gunnarsson
miljösamordnare

Bilaga

Yttrande - Klimat och energistrategi för Kalmar län 2019-2023

Yttrande Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023

Region Kalmar län har lämnats möjlighet att yttra sig över det förslag på Klimat- och energistrategin för Kalmar län 2019-2023 som arbetats fram av Länsstyrelsen i Kalmar län på uppdrag av regeringen. Nedan lämnas följande synpunkter.

Generella synpunkter

Arbetet för att minska klimatutsläppen är en global fråga av största vikt. Frågan ryms inom den regionala utvecklingsstrategin (RUS) som övergripande strategi för hela länet såväl som målet att bli en fossilbränslefri region år 2030. Klimat- och energistrategin är bred och omfattar samtliga klimatgaser. Den redovisar en lång rad önskvärda åtgärder som kan bidra till att uppnå mål och delmål, och vill på så sätt inspirera till kraftfulla åtgärder. Region Kalmar län stödjer denna ambition.

Som alltid krävs en prioritering mellan olika insatser och rätt resurser (ekonomiska, tekniska, personella osv) för genomförande. Beslut om detta ligger hos varje enskild huvudman, men med samarbete kan det skynda på processen. Mycket kan göras på regional nivå, men utvecklingen i länet påverkas också av faktorer som ligger utanför vad länets aktörer själva kan besluta om. Det gäller t.ex. teknikutveckling samt nationella och internationella beslut och styrmedel.

Den framtagna klimatstrategin innehåller strategiska områden men också föreslagna konkreta aktiviteter. Regionen ser hellre att strategin ska öppna upp för egna förslag inom strategiområdena än att strategin blir för detaljerad. Det är viktigt för trovärdigheten att aktiviteterna är avstämde med utförarna, då vissa förslag är orealistiska att genomföra. Här kan särskilt framhållas förslaget om att införa gratis kollektivtrafik, som skulle innebära en kostnad för regionen om ca en halv miljard, vilket motsvarar dagens kostnad.

Region Kalmar län förutsätter att arbetet framåt är tänkt att genomföras inom Klimatsamverkan Kalmar län, med länsstyrelse och Region Kalmar län som huvudmän, men ser gärna ett förtydligande kring detta.

Region Kalmar län välkomnar avsnittet om klimat- och energi i fysisk planering, forskning, innovation, näringslivsutveckling och miljötillsyn ur ett regionalt perspektiv. Regionen vill understryka vikten av att arbeta proaktivt med dessa frågor. Kalmar län behöver, precis som andra regioner, ha ett kraftfullt klimatarbete så att utsläppen av växthusgaser minskar i snabb takt. Det arbetet kan samtidigt generera viktig ny kunskap om teknik med kunskap som kan spridas till andra, vilket i sin tur gynnar ekonomisk utveckling i den egna regionen.

Strategier

Det saknas övergripande strategier för att nå uppsatta mål och delmål och länsstyrelsen föreslår lyfta in nedanstående strategier från handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region också i klimat- och energistrategin:

- Minimera och effektivisera användningen av energi och råvaror.
- Cirkulera resurser, genom att se avfall som en tillgång.
- Konvertera från fossil energi till förnybar sådan.
- Producera förnybar energi, men också tjänster och produkter som underlättar övergången till ett fossilbränslefritt samhälle.
- Kompensera de klimatutsläpp vi inte kan undvika.

Det finns också andra delar som är viktiga för att lyckas och som handlar om samverkan i länet. Länets aktörer ska:

- i allt arbete inkludera länets regionala utvecklingsstrategis tre horisontella perspektiv – kompetensförsörjning, digital omställning och internationellt samarbete
- profilera regionen som en föregångare när det gäller klimatfrågor och hållbar tillväxt och aktivt nyttja möjligheten till pilot- och demonstrationsprojekt
- samarbeta över administrativa och geografiska gränser och aktivt söka ny kunskap och nya samarbeten såväl inom som utom landet
- tänka nytt, ifrågasätta gamla mönster och prova nya lösningar
- underlätta för företag, organisationer och enskilda att öka sin kunskap och medvetenhet och att kunna agera på ett klimatriktigt sätt vara aktiva i påverkansarbete när det gäller frågor som är strategiska för regionen

Svar på frågeställningar som länsstyrelsen särskilt vill ha synpunkter på:

1. Beskriv hur din organisation kan använda strategin i ert klimat- och energiarbete.

Gemensamma målsättningar för länet är en nyckelfaktor för att nå framgång inom en lång rad områden och regionen välkomnar därför uppdaterade och gemensamma mål för länets klimat- och energiarbete.

Klimat- och energistrategin utgör en gemensam plattform och vägledning till det fortsatta arbetet såväl i egen verksamhet som länet i stort. I samband med uppdatering av styrdokument, exempelvis Klimatstrategi, kommer kopplingen till denna Klimat- och energistrategi ses över.

2. Vilka områden kan er organisation medverka inom för att bidra till att nå målen till 2030?

Beskrivningen nedan är kopplad till det interna verksamhetsperspektivet:

Resor och transporter

Länets busstrafik är redan omställd till 60 % biogas och 40 % HVO sedan augusti 2017. Från den 1 januari 2020 kommer även serviceresor vara fossilbränslefria och drivas till största delen på biogas. Även omställning av tjänstebilar till fossilbränslefria fordon, biogas och el pågår. Det handlar inte bara om att byta bränsle utan en omställning till ett hållbart resande, d.v.s. övergång till videomöten, samåkning, nyttjande av kollektivtrafik samt cykel i tjänst om så möjligt. Antalet tjänstebilar ska reduceras i takt med att nyttjandet av video och samåkning ökar. När det gäller godstransporter, budbilar och ambulanstransporter så bidrar regionen genom att löpande ställa allt hårdare krav i upphandling på bränsleeffektivitet och förnyelsebara drivmedel. Region Kalmar län kan även bidra till utbyggnad av infrastruktur av laddstolpar för elbilar. Totalt planeras 24 laddplatser vilka beräknas vara i drift juni 2019.

Förnybar energiförsörjning/ Industri och företag/ Byggnader och fastigheter

När det gäller förnyelsebar energiförsörjning så bidrar Region Kalmar län i egenägda fastigheter där det i princip enbart används förnyelsebar el och värme. Sjukhusens reservkraft som nyttjas i händelse av elavbrott är dock fossil idag. När regionen hyr lokaler försöker det ställas krav på förnyelsebar energi i den mån det är möjligt. I alla nybyggda fastigheter planeras solceller i princip alltid in i grundutförandet på regionens byggnader. Även sedumtak planeras in där så är möjligt, exempelvis nya psykiatrin som nu byggs i Kalmar. Miljöcertifiering nivå silver eller guld följs vid all nybyggnation, en byggnad ska under planperioden 2019-2021 certifieras.

Vid framtida installation och förändringar gällande köldmedia väljer regionen köldmedia (växthusgas) med låg GWP (global warming potential).

Region Kalmar län fortsätter att arbeta för energieffektivisering i egenägda fastigheter. Den föreslagna målsättningen om 30 % minskning av energianvändningen till 2030 från 2005 års nivå är oerhört tuff och kräver stora insatser. Det blir mycket svårt att uppnå i befintligt fastighetsbestånd.

Klimatsmart jord och skogsbruk

Genom att ställa krav vid upphandling av livsmedel, om möjligt öka andelen närproducerade livsmedel, kan verksamheten bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Klimatsmart konsumtion

Regionen kan bl.a. bidra genom att ställa krav i upphandling. Som tidigare nämnts görs olika upphandlingar för att bidra till en minskad klimatpåverkan bl.a. laddstolpar, lustgasdestruktor, livsmedel, förbrukningsmaterial, solceller m.m.

Regionen jobbar med att bereda recept för att blanda in mer grönsaker i köttträtter samt arbetar systematiskt för ett minskat matsvinn. Matavfall sorteras ut på allt fler enheter i länet.

En strategi för klimatkompensation för flygresor har införts för att minska flygandet i egen verksamhet. Medel som avsätts ska nyttjas för omställning av tjänstebilar till att bli fossilbränslefria.

Arbetet med återbruk och samverkan med biståndsorganisation har införts sedan flera år tillbaka för att förlänga livslängden på sjukvårdsmaterial och säkerställa att detta kommer till nytta i utvecklingsländer. En ökad digitalisering gör det allt mer möjligt med vårdkontakt på distans såväl som att boka bussresa via app.

3. Är rätt insatsområden och inriktningar utpekade och beskrivna.

Regionen anser att de sex valda insatsområdena är lämpliga och relevanta att arbeta vidare inom. Några föreslagna aktiviteter i Klimat- och energistrategin är redan pågående medan andra kan ses som inspiration eller goda exempel. Insatser inom området "Resor och transporter" är i flera fall starkt kostnadsdrivande. En del insatser är ur kostnadsperspektiv orealistiska, exempelvis förslaget om gratis kollektivtrafik.

Området klimatsmart konsumtion är särskilt utmanande och kräver ett bredare perspektiv än det egna geografiska länet då en stor del av produkter som upphandlas till bl.a. hälso- och sjukvården ofta produceras i andra delar av världen.

4. Ange dina övriga synpunkter på innehållet, både generella och detaljerade. Disponera dina synpunkter efter strategins kapitel och sidnummer.

Nedan följer en rubrik som beskriver vad kommentaren avser samt sidor där detta återfinns i text.

- **Mål behöver bli tydligare (sid 3 och 20)**

De övergripande klimatmålen för Kalmar län redovisas dels i sammanfattningen på sida 3 dels på sidan 20. Målen är svåra att förstå.

Att tala om att utsläppen år 2030 ska vara 80 % lägre än 1990 betyder ingenting om inte samtidigt de faktiska talen redovisas (exempelvis mål 1, men även mål 3). Om målen ska ges denna utformning behövs en bilaga som på ett pedagogiskt sätt visar vad detta innebär. Energieffektiviseringen ska dessutom mätas som tillförd energi i relation till BRP.

- **Strategin (sid 12)**

Komplettera gärna med en fjärde punkt, att strategin också ska bidra till ett växande näringsliv för hållbar utveckling (jämför de övergripande målen i RUS:en och för en fossilbränslefri region).

- **Kollektivtrafikens marknadsandel (sid 30)**

Kollektivtrafikens marknadsandel i länet anges till 8 % år 2016. Det året är med största sannolikhet förknippat med ett mätfel. År 2017 var marknadsandelen 14 % och 2018 12 %. Dessa tal är mera rättvisande.

- **Miljövänligare tågresor (sid 30)**

Kalmar länstrafik har utrett förutsättningarna för en fossilfri tågdrift på Stångådalsbanan och Tjustbanan. Tågbanorna bör elektrifieras för att sänka utsläppen. Delelektrifiering i kombination med batteridrift är ett intressant alternativ som också tillåter en rustning av banorna i etapper.

- **Infrastruktur (sid 30 och 32)**

Det är önskvärt att infrastruktur för alternativa fordonsbränslen och el finns tillgänglig över hela länet. I ett första skede bör utbyggnad av infrastrukturen för elbilsladdning, biogas eller vätgas dock ske med hänsyn till knutpunkter och starka stråk. Frågan är viktig att beakta i den kommunala planeringen för framtiden i Kalmar län. Utbyggnad av biogas sker idag bl.a. med koppling till kollektivtrafikens övergång till detta bränsle.

- **Flyg (sid 31)**

Transporter, bland annat flygtrafik, bidrar till ökade koldioxidhalter i atmosfären. För att minska flygets miljöpåverkan bör man på

nationell nivå ta fram incitament för flygbolagen att öka användningen av koldioxidneutrala alternativ (biobränsle).

Samtidigt har flyget en särställning i regionen när det gäller resor till och från huvudstaden samt till internationella förbindelser. Detta eftersom alternativa kollektiva resmöjligheter saknas eller är bristfälliga. En tydlig indikation på denna särställning är att Kalmar Öland Airport 2016 av EU-kommissionen blev godkänd för ett s.k. SGEI-förordnande. Det innebär att ”utföra en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse”.

- **EU och nationella nivån styr mot fler elbilar (förslag till insatser, sid 36)**

Förändringar i ”Clean Vehicle Directive” förväntas träda i kraft i juni 2021. Det viktigaste förslaget till insats inom området ”Resor och transporter” bedöms därför vara att försäkra sig om att länet har tillgång till tillräcklig överföringskapacitet och effekt för el för att möta det ökade behovet inom flera olika sektorer samt förmågan att hantera avbrott i eltillförseln. Idag ägs elstolpar av en rad olika aktörer med olika regler för tillträde, betalning osv. Här bör samordning stöttas och uppmuntras för att det ska bli enklare att tanka med el.

- **Kollektivtrafik och privat trafik kompletterar varandra (förslag till insatser, sid 36)**

Befolkningsprognoser för länet tyder på en glesare bosättning i länets landsbygder framöver. Kollektivtrafiken behöver fortsätta att utvecklas i de starka kollektivtrafikstråken. Vid ”viktiga bytespunkter” bör möjligheterna att parkera bil och cykel förbättras. På så vis kan kollektivtrafiken vara attraktiv för huvuddelen av resan till arbete eller studier.

- **En samhällsplanering som främjar kollektivt resande (förslag till insatser, sid 36)**

En fortsatt och utvecklad samverkan mellan regionen och kommunerna för att tidigare och på ett delvis nytt sätt låta förutsättningarna för att kollektivtrafikförsörja städer och samhällen styra bebyggelseplaneringen är ett annat förslag till insats inom området ”Resor och transporter”.

- **Klimatsmart jord och skogsbruk (sid 50-55)**

Förslaget till klimat- och energistrategin resonerar om att en större biogasproduktion inte får medföra en ökning av djurbesättningen, eftersom det skulle innebära en större klimatpåverkan genom ökade växthusgasutsläpp som metan. Ett större djurantal behöver dock inte nödvändigtvis innebära ökade klimatutsläpp. De samlade klimatutsläppen påverkas av djurslag, driftsformer, omhändertagande av gödsel m.m.

Kalmar län "exporterar" stora mängder livsmedel, i första hand till andra delar av landet. Därför bör regionen kommunicera vikten av att i första hand köpa svenska produkter med låg klimatpåverkan, även om de inte alltid är närproducerade.

Konsumtionen av kött behöver minska. Det är av flera skäl önskvärt att det kött som konsumeras är svenskt och att kunden, när hen väljer s.k. "rött" kött, väljer naturbeteskött eller viltkött. Länets lantbrukare producerar betydligt mer kött och animaliska produkter än vad som konsumeras i länet. Här är länets livsmedelsstrategi och miljömålsarbete viktiga verktyg för att stötta en fortsatt god utveckling.

Klimat- och energistrategin resonerar om att inte avverka mer skog än vad som görs i dagsläget. Det kan dock vara befogat och beslut måste därför föregås av en analys utifrån ett bredare samhällsperspektiv. Exempelvis om råvaran används till att ersätta fossil energi eller produkter som ger upphov till stora utsläpp av växthusgaser.

Ett ökat byggande i trä är positivt. Klimat- och energistrategin resonerar i samma avsnitt också om att ett ökat skydd av produktiv skogsmark kan skydda värdefulla naturvärden och gynna en ökad kolsänka i skog och mark. Det är riktigt, men det är i så fall inte byggande i trä som ska begränsas utan snarare nyttjande av skog till produkter med lägre förädlingsvärde.

- **Klimatsmart konsumtion (sid 59)**

Text och bild resonerar blandat om produktion och konsumtion och resonerar också blandat om regionala och nationella utsläpp. Avsnittet behöver därför förtydligas.

Yttrande Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023

Region Kalmar län har lämnats möjlighet att yttra sig över det förslag på Klimat- och energistrategin för Kalmar län 2019-2023 som arbetats fram av Länsstyrelsen i Kalmar län på uppdrag av regeringen. Nedan lämnas följande synpunkter.

Generella synpunkter

Arbetet för att minska klimatutsläppen är en global fråga av största vikt. Frågan ryms inom den regionala utvecklingsstrategin (RUS) som övergripande strategi för hela länet såväl som målet att bli en fossilbränslefri region år 2030. Klimat- och energistrategin är bred och omfattar samtliga klimatgaser. Den redovisar en lång rad önskvärda åtgärder som kan bidra till att uppnå mål och delmål, och vill på så sätt inspirera till kraftfulla åtgärder. Region Kalmar län stödjer denna ambition.

Som alltid krävs en prioritering mellan olika insatser och rätt resurser (ekonomiska, tekniska, personella osv) för genomförande. Beslut om detta ligger hos varje enskild huvudman, men med samarbete kan det skynda på processen. Mycket kan göras på regional nivå, men utvecklingen i länet påverkas också av faktorer som ligger utanför vad länets aktörer själva kan besluta om. Det gäller t.ex. teknikutveckling samt nationella och internationella beslut och styrmedel.

Region Kalmar län förutsätter att arbetet framåt är tänkt att genomföras inom Klimatsamverkan Kalmar län, med länsstyrelse och Region Kalmar län som huvudmän, men ser gärna ett förtydligande kring detta.

Region Kalmar län välkomnar avsnittet om klimat- och energi i fysisk planering, forskning, innovation, näringslivsutveckling och miljötillsyn ur ett regionalt perspektiv. Regionen vill understryka vikten av att arbeta proaktivt med dessa frågor. Kalmar län behöver, precis som andra regioner, ha ett kraftfullt klimatarbete så att utsläppen av växthusgaser minskar i snabb takt. Det arbetet kan samtidigt generera viktig ny kunskap om teknik med

kunskap som kan spridas till andra, vilket i sin tur gynnar ekonomisk utveckling i den egna regionen.

Strategier

Det saknas övergripande strategier för att nå uppsatta mål och delmål och länsstyrelsen föreslås lyfta in nedanstående strategier från handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region också i klimat- och energistrategin:

- Minimera och effektivisera användningen av energi och råvaror.
- Cirkulera resurser, genom att se avfall som en tillgång.
- Konvertera från fossil energi till förnybar sådan.
- Producera förnybar energi, men också tjänster och produkter som underlättar övergången till ett fossilbränslefritt samhälle.
- Kompensera de klimatutsläpp vi inte kan undvika.

Det finns också andra delar som är viktiga för att lyckas och som handlar om samverkan i länet. Länets aktörer ska:

- i allt arbete inkludera länets regionala utvecklingsstrategis tre horisontella perspektiv – kompetensförsörjning, digital omställning och internationellt samarbete
- profilera regionen som en föregångare när det gäller klimatfrågor och hållbar tillväxt och aktivt nyttja möjligheten till pilot- och demonstrationsprojekt
- samarbeta över administrativa och geografiska gränser och aktivt söka ny kunskap och nya samarbeten såväl inom som utom landet
- tänka nytt, ifrågasätta gamla mönster och prova nya lösningar
- underlätta för företag, organisationer och enskilda att öka sin kunskap och medvetenhet och att kunna agera på ett klimatriktigt sätt vara aktiva i påverkansarbete när det gäller frågor som är strategiska för regionen

Svar på frågeställningar som länsstyrelsen särskilt vill ha synpunkter på:

1. Beskriv hur din organisation kan använda strategin i ert klimat- och energiarbete.

Gemensamma målsättningar för länet är en nyckelfaktor för att nå framgång inom en lång rad områden och regionen välkomnar därför uppdaterade och gemensamma mål för länets klimat- och energiarbete.

Klimat- och energistrategin utgör en gemensam plattform och vägledning till det fortsatta arbetet såväl i egen verksamhet som länet i stort. I samband med uppdatering av styrdokument, exempelvis Klimatstrategi, kommer kopplingen till denna Klimat- och energistrategi ses över.

2. Vilka områden kan er organisation medverka inom för att bidra till att nå målen till 2030?

Beskrivningen nedan är kopplad till det interna verksamhetsperspektivet:

Resor och transporter

Länets busstrafik är redan omställd till 60 % biogas och 40 % HVO sedan augusti 2017. Från den 1 januari 2020 kommer även serviceresor vara fossilbränslefria och drivas till största delen på biogas. Även omställning av tjänstebilar till fossilbränslefria fordon, biogas och el pågår. Det handlar inte bara om att byta bränsle utan en omställning till ett hållbart resande, d.v.s. övergång till videomöten, samåkning, nyttjande av kollektivtrafik samt cykel i tjänst om så möjligt. Antalet tjänstebilar ska reduceras i takt med att nyttjandet av video och samåkning ökar. När det gäller godstransporter, budbilar och ambulanstransporter så bidrar regionen genom att löpande ställa allt hårdare krav i upphandling på bränsleeffektivitet och förnyelsebara drivmedel. Region Kalmar län kan även bidra till utbyggnad av infrastruktur av laddstolpar för elbilar. Totalt planeras 24 laddplatser vilka beräknas vara i drift juni 2019.

Förnybar energiförsörjning/ Industri och företag/ Byggnader och fastigheter

När det gäller förnyelsebar energiförsörjning så bidrar Region Kalmar län i egenägda fastigheter där det i princip enbart används förnyelsebar el och värme. Sjukhusens reservkraft som nyttjas i händelse av elavbrott är dock fossil idag. När regionen hyr lokaler försöker det ställas krav på förnyelsebar energi i den mån det är möjligt. I alla nybyggda fastigheter planeras solceller i princip alltid in i grundutförandet på regionens byggnader. Även sedumtak planeras in där så är möjligt, exempelvis nya psykiatrier som nu byggs i Kalmar. Miljöcertifiering nivå silver eller guld följs vid all nybyggnation, en byggnad ska under planperioden 2019-2021 certifieras.

Vid framtida installation och förändringar gällande köldmedia väljer regionen köldmedia (växthusgas) med låg GWP (global warming potential).

Region Kalmar län fortsätter att arbeta för energieffektivisering i egenägda fastigheter. Den föreslagna målsättningen om 30 % minskning av energianvändningen till 2030 från 2005 års nivå är oerhört tuff och kräver stora insatser. Det blir mycket svårt att uppnå i befintligt fastighetsbestånd.

Klimatsmart jord och skogsbruk

Genom att ställa krav vid upphandling av livsmedel, om möjligt öka andelen närproducerade livsmedel, kan verksamheten bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Klimatsmart konsumtion

Regionen kan bl.a. bidra genom att ställa krav i upphandling. Som tidigare nämnts görs olika upphandlingar för att bidra till en minskad klimatpåverkan bl.a. laddstolpar, lustgasdestruktor, livsmedel, förbrukningsmaterial, solceller m.m.

Regionen jobbar med att bereda recept för att blanda in mer grönsaker i köttträtter samt arbetar systematiskt för ett minskat matsvinn. Matavfall sorteras ut på allt fler enheter i länet.

En strategi för klimatkompensation för flygresor har införts för att minska flygandet i egen verksamhet. Medel som avsätts ska nyttjas för omställning av tjänstebilar till att bli fossilbränslefria.

Arbetet med återbruk och samverkan med biståndsorganisation har införts sedan flera år tillbaka för att förlänga livslängden på sjukvårdsmaterial och säkerställa att detta kommer till nytta i utvecklingsländer. En ökad digitalisering gör det allt mer möjligt med vårdkontakt på distans såväl som att boka bussresa via app.

3. Är rätt insatsområden och inriktningar utpekade och beskrivna.

Regionen anser att de sex valda insatsområdena är lämpliga och relevanta att arbeta vidare inom. Några föreslagna aktiviteter i Klimat- och energistrategin är redan pågående medan andra kan ses som inspiration eller goda exempel. Insatser inom området "Resor och transporter" är i flera fall starkt kostnadsdrivande. En del insatser är ur kostnadsperspektiv orealistiska, exempelvis förslaget om gratis kollektivtrafik.

Området klimatsmart konsumtion är särskilt utmanande och kräver ett bredare perspektiv än det egna geografiska länet då en stor del av produkter som upphandlas till bl.a. hälso- och sjukvården ofta produceras i andra delar av världen.

4. Ange dina övriga synpunkter på innehållet, både generella och detaljerade. Disponera dina synpunkter efter strategins kapitel och sidnummer.

Nedan följer en rubrik som beskriver vad kommentaren avser samt sidor där detta återfinns i text.

- **Mål behöver bli tydligare (sid 3 och 20)**

De övergripande klimatmålen för Kalmar län redovisas dels i sammanfattningen på sida 3 dels på sidan 20. Målen är svåra att förstå.

Att tala om att utsläppen år 2030 ska vara 80 % lägre än 1990 betyder ingenting om inte samtidigt de faktiska talen redovisas (exempelvis mål 1, men även mål 3). Om målen ska ges denna utformning behövs en bilaga som på ett pedagogiskt sätt visar vad detta innebär. Energieffektiviseringen ska dessutom mätas som tillförd energi i relation till BRP.

- **Strategin (sid 12)**

Komplettera gärna med en fjärde punkt, att strategin också ska bidra till ett växande näringsliv för hållbar utveckling (jämför de övergripande målen i RUS:en och för en fossilbränslefri region).

- **Kollektivtrafikens marknadsandel (sid 30)**

Kollektivtrafikens marknadsandel i länet anges till 8 % år 2016. Det året är med största sannolikhet förknippat med ett mätfel. År 2017 var marknadsandelen 14 % och 2018 12 %. Dessa tal är mera rättvisande.

- **Miljövänligare tågresor (sid 30)**

Kalmar länstrafik har utrett förutsättningarna för en fossilfri tågdrift på Stångådalsbanan och Tjustbanan. Tågbanorna bör elektrifieras för att sänka utsläppen. Delelektrifiering i kombination med batteridrift är ett intressant alternativ som också tillåter en rustning av banorna i etapper.

- **Infrastruktur (sid 30 och 32)**

Det är önskvärt att infrastruktur för alternativa fordonsbränslen och el finns tillgänglig över hela länet. I ett första skede bör utbyggnad av infrastrukturen för elbilsladdning, biogas eller vätgas dock ske med hänsyn till knutpunkter och starka stråk. Frågan är viktig att beakta i den kommunala planeringen för framtiden i Kalmar län. Utbyggnad av biogas sker idag bl.a. med koppling till kollektivtrafikens övergång till detta bränsle.

- **Flyg (sid 31)**

Transporter, bland annat flygtrafik, bidrar till ökade koldioxidhalter i atmosfären. För att minska flygets miljöpåverkan bör man på

nationell nivå ta fram incitament för flygbolagen att öka användningen av koldioxidneutrala alternativ (biobränsle).

Samtidigt har flyget en särställning i regionen när det gäller resor till och från huvudstaden samt till internationella förbindelser. Detta eftersom alternativa kollektiva resmöjligheter saknas eller är bristfälliga. En tydlig indikation på denna särställning är att Kalmar Öland Airport 2016 av EU-kommissionen blev godkänd för ett s.k. SGEI-förordnande. Det innebär att ”utföra en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse”.

- **EU och nationella nivån styr mot fler elbilar (förslag till insatser, sid 36)**

Förändringar i ”Clean Vehicle Directive” förväntas träda i kraft i juni 2021. Det viktigaste förslaget till insats inom området ”Resor och transporter” bedöms därför vara att försäkra sig om att länet har tillgång till tillräcklig överföringskapacitet och effekt för el för att möta det ökade behovet inom flera olika sektorer samt förmågan att hantera avbrott i eltillförseln. Idag ägs elstolpar av en rad olika aktörer med olika regler för tillträde, betalning osv. Här bör samordning stöttas och uppmuntras för att det ska bli enklare att tanka med el.

- **Kollektivtrafik och privat trafik kompletterar varandra (förslag till insatser, sid 36)**

Befolkningsprognoser för länet tyder på en glesare bosättning i länets landsbygder framöver. Kollektivtrafiken behöver fortsätta att utvecklas i de starka kollektivtrafikstråken. Vid ”viktiga bytespunkter” bör möjligheterna att parkera bil och cykel förbättras. På så vis kan kollektivtrafiken vara attraktiv för huvuddelen av resan till arbete eller studier.

- **En samhällsplanering som främjar kollektivt resande (förslag till insatser, sid 36)**

En fortsatt och utvecklad samverkan mellan regionen och kommunerna för att tidigare och på ett delvis nytt sätt låta förutsättningarna för att kollektivtrafikförsörja städer och samhällen styra bebyggelseplaneringen är ett annat förslag till insats inom området ”Resor och transporter”.

- **Klimatsmart jord och skogsbruk (sid 50-55)**

Förslaget till klimat- och energistrategin resonerar om att en större biogasproduktion inte får medföra en ökning av djurbesättningen, eftersom det skulle innebära en större klimatpåverkan genom ökade växthusgasutsläpp som metan. Ett större djurantal behöver dock inte nödvändigtvis innebära ökade klimatutsläpp. De samlade klimatutsläppen påverkas av djurslag, driftsformer, omhändertagande av gödsel m.m.

Kalmar län "exporterar" stora mängder livsmedel, i första hand till andra delar av landet. Därför bör regionen kommunicera vikten av att i första hand köpa svenska produkter med låg klimatpåverkan, även om de inte alltid är närproducerade.

Konsumtionen av kött behöver minska. Det är av flera skäl önskvärt att det kött som konsumeras är svenskt och att kunden, när hen väljer s.k. "rött" kött, väljer naturbeteskött eller viltkött. Länets lantbrukare producerar betydligt mer kött och animaliska produkter än vad som konsumeras i länet. Här är länets livsmedelsstrategi och miljömålsarbete viktiga verktyg för att stötta en fortsatt god utveckling.

Klimat- och energistrategin resonerar om att inte avverka mer skog än vad som görs i dagsläget. Det kan dock vara befogat och beslut måste därför föregås av en analys utifrån ett bredare samhällsperspektiv. Exempelvis om råvaran används till att ersätta fossil energi eller produkter som ger upphov till stora utsläpp av växthusgaser.

Ett ökat byggande i trä är positivt. Klimat- och energistrategin resonerar i samma avsnitt också om att ett ökat skydd av produktiv skogsmark kan skydda värdefulla naturvärden och gynna en ökad kolsänka i skog och mark. Det är riktigt, men det är i så fall inte byggande i trä som ska begränsas utan snarare nyttjande av skog till produkter med lägre förädlingsvärde.

- **Klimatsmart konsumtion (sid 59)**

Text och bild resonerar blandat om produktion och konsumtion och resonerar också blandat om regionala och nationella utsläpp. Avsnittet behöver därför förtydligas.

7 HÅLLBAR ENERGI
FÖR ALLA

9 HÅLLBAR INDUSTRI,
INNOVATIONER OCH
INFRASTRUKTUR

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

13 BEKÄMPA KLIMAT-
FÖRÄNDRINGEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION
OCH PRODUKTION

7 HÅLLBAR ENERGI
FÖR ALLA

9 HÅLLBAR INDUSTRI,
INNOVATIONER OCH
INFRASTRUKTUR

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

13 BEKÄMPA KLIMAT-
FÖRÄNDRINGEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION
OCH PRODUKTION

15 EKOSYSTEM OCH
BIOLOGISK
MÅNGFALD

9 HÅLLBAR INDUSTRI,
INNOVATIONER OCH
INFRASTRUKTUR

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

13 BEKÄMPA KLIMAT-
FÖRÄNDRINGEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION
OCH PRODUKTION

7 HÅLLBAR ENERGI
FÖR ALLA

9 HÅLLBAR INDUSTRI,
INNOVATIONER OCH
INFRASTRUKTUR

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

13 BEKÄMPA KLIMAT-
FÖRÄNDRINGEN

Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019 - 2023

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

Länsstyrelsen
Kalmar län

7 HÅLLBAR ENERGI
FÖR ALLA

15 EKOSYSTEM OCH
BIOLOGISK
MÅNGFALD

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019–2023

Meddelande 20XX:xx

ISSN 0348-8748

Utgiven av:
Ansvarig avd./enhet:
Författare:

Länsstyrelsen Kalmar län
Samhällsbyggnadsenheten
Ted Sjödahl och Madeleine Mårtensson.

Karttillstånd:

Länsstyrelsen Kalmar län © Lantmäteriet

Förord

Rapportens förord skrivs efter remiss.

Remiss

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Klimatförändringar	5
Internationella och nationella klimatmål	7
Koldioxidbudget Kalmar län 2020–2040	10
Metodik	12
Om klimat- och energistrategin	12
Relaterade regionala program och styrdokument	13
Genomförande av klimat- och energistrategin	16
Fysisk planering, forskning, innovation och näringsliv	18
Vision och övergripande mål	20
Kalmar läns vision	20
Övergripande mål	20
Regionala förutsättningar och nuläge	23
Insatsområden	27
Resor och transporter	28
Förnybar energiförsörjning	37
Industri och företag	42
Byggnader och fastigheter	46
Klimatsmart jord- och skogsbruk	50
Klimatsmart konsumtion	56
Ordlista	61
Referenser	62
Bilaga	62

Sammanfattning

Klimat- och energistrategin för Kalmar län fokuserar på arbetet med att begränsa klimatpåverkan genom att minska utsläppen av växthusgaser. Det gäller alla växthusgaser som påverkar klimatet genom global uppvärmning, exempelvis koldioxid, metangas och lustgas.

I Kalmar län måste utsläppen av koldioxid årligen minska med 16 procent under 2020–2040. Det visar de preliminära siffrorna i koldioxidbudgeten som Uppsala universitet tagit fram. Denna skarpa utsläppsminskning krävs för att Kalmar län som en del av Sverige ska ligga i linje med Parisavtalets mål om max 2 graders global temperaturhöjning. Samtidigt har Kalmar län som mål att vara ett fossilbränslefritt län 2030. Det betyder att utsläppsminskningen behöver vara betydligt större än 16 procent årligen för att vi ska klara de regionalt uppsatta målen. Jämförelsevis har utsläppen av koldioxid mellan 2010 och 2016 i Kalmar län minskat med cirka tio procent enligt Uppsala universitets beräkningar. Parallellt med att vi måste minska utsläppen av koldioxid måste vi även arbeta för att minska utsläppen av andra växthusgaser som metangas och lustgas.

Arbetet med att begränsa klimatpåverkan måste intensifieras. Detta för att ha en rimlig chans att nå de globala, nationella och regionala målen. Detta innebär att beslut alltid måste tas med hänsyn till begränsad klimatpåverkan. Det kan ske genom upphandling av varor och tjänster, riktlinjer och policys, resor och transporter, samhällsplanering, investeringar och beteendeförändringar. Kalmar läns klimat- och energistrategi grundar sig på de internationella och nationella klimat- och energimålen. Den innefattar åtaganden som Sverige och EU antagit genom Parisavtalet, FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling samt de nationella miljö kvalitetsmålen. Strategin är en vägledning för det fortsatta klimat- och energiarbetet i länet och innehåller regionala målsättningar och prioriterade insatsområden för arbetet fram till år 2030.

Klimat- och energistrategin för Kalmar län har tagits fram av Länsstyrelsen Kalmar län genom bred dialog med Region Kalmar län, länets kommuner, olika intresseorganisationer samt näringslivet. Länets vision och klimat- och energimål har tagits fram i samverkan med Klimatkommissionen med tillhörande arbetsgrupp, Klimatsamverkan Kalmar län.

Övergripande klimatmål Kalmar län

- År 2030 ska utsläppen av växthusgaser i Kalmar län vara minst 80 procent lägre än år 1990¹.
- År 2030 är Kalmar län en fossilbränslefri region².
- Energieffektiviteten ska öka kontinuerligt.
 - År 2020 är Kalmar läns energianvändning 20 procent effektivare än år 2005, mätt som tillförd energi i relation till BRP.
 - År 2030 är Kalmar läns energianvändning 50 procent effektivare än år 2005, mätt som tillförd energi i relation till BRP³

¹ Gäller alla växthusgaser, exempelvis koldioxid, metangas, lustgas.

² Inga nettoutsläpp av fossil koldioxid från Kalmar län, producera lika mycket förnybar energi som den totala mängd energi som används i Kalmar län.

³ Målet för år 2030 motsvarar den nationella energiöverenskommelsen.

Prioriterade insatsområden Kalmar län

Klimat- och energistrategin pekar ut sex viktiga insatsområden som prioriterats för att nå de regionala klimat- och energimålen. Inom varje insatsområde presenteras nuläge, förutsättningar samt förslag till insatser. Till varje insatsområde hör ett eller två delmål som är viktiga för att nå de övergripande målen.

Styrmedel på både internationell och nationell nivå är nödvändiga för att möjliggöra omställningen. Klimatfrågan är global men många av lösningarna behöver genomföras på lokal och regional nivå. Strategin presenterar därför insatser som leder till lösningar i vår region. Kalmar län har ett bra utgångsläge för att länets invånare ska kunna leva klimatsmart. Med en gemensam målbild och samverkan mellan länets olika aktörer kan vi nå målen och bidra till ett växande näringsliv för hållbar utveckling.

Bakgrund

Klimatförändringar

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. Anledningen är att den naturliga, och livsnödvändiga, växthuseffekten har förstärkts. Det beror på att människans utsläpp av växthusgaser ändrar atmosfärens sammansättning vilket i sin tur bidrar till en störning i klimatsystemet. Systemets sätt att utjämna störningen är att ändra på klimatet⁴.

En förstärkning av växthuseffekten innebär bland annat ökad värmemängd i havet och högre temperatur vid jordytan. Sedan 1800-talet har atmosfärens innehåll av koldioxid ökat med 35 procent. Nuvarande halt av koldioxid i atmosfären överstiger 410 ppm. Det har sin förklaring i förbränning av fossila bränslen såsom naturgas, kol och olja. Den koldioxid som bildas och hamnar i atmosfären blir kvar där under mycket lång tid⁵. Samtidigt har också andra ännu starkare växthusgaser, som metan och dikväveoxid, ökat i atmosfären som en följd av mänskliga aktiviteter.

Historiska, nutida och framtida utsläpp kommer att fortsätta påverka atmosfärens sammansättning och därmed klimatet under lång tid framöver. Människans olika sorters markanvändning har också en påverkan på klimatet. Mer eller mindre skog, jordbruksmark och stadsbebyggande påverkar flöden av energi och vatten mellan atmosfär och mark vilket också påverkar klimatet. Forskare har genom mätningar konstaterat att den globala medeltemperaturen ökat med ungefär en grad sedan 1800-talets andra hälft.

Pågående och framtida klimatförändringar leder och förväntas leda till negativa konsekvenser för både människa och den biologiska mångfalden. Nödvändiga förändringar skyddar inte bara planeten, de ger också möjlighet till modernisering av infrastrukturen som i sin tur skapar nya arbetstillfällen och ett främjat välbefinnande världen över.

Det finns stora möjligheter att förändra samhällets energiförsörjning och använda jordens resurser både mer effektivt och långsiktigt hållbart. En omställning till ett klimatneutralt och fossilbränslefritt samhälle är nödvändigt för att möta den globala klimatutmaningen vi står inför.

⁴ <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/vaxthuseffekten-1.3844>

⁵ <https://www.smhi.se/forskning/forskningsnyheter/koldioxidhalten-i-atmosfaren-nar-nya-rekordnivaer-1.126788>

Kalmar län påverkas

Det föränderliga klimatet kommer att påverka förutsättningarna för livet i såväl Kalmar län som Sverige och övriga världen. Genom kloka vägval kan vi minska sårbarheten i Kalmar län och främja en hållbar utveckling. Mer information om hur klimatförändringar påverkar Kalmar län och hur vi anpassar oss finns att läsa i *Regional handlingsplan för klimatanpassning*.

Följande scenarier, och negativa konsekvenser, kan vi vänta oss i länet⁶:

- Årsmedeltemperaturen beräknas öka och framförallt under vintertid.
- Längre värmeböljor med torka och vattenbrist som följd, problem för jordbruken med minskade skördar.
- Stigande havsnivåer som leder till kusterosion och ökad risk för översvämning av bebyggelse i strandnära lågt liggande områden. Översvämmade kustområden kan leda till att känsliga naturtyper riskerar försvinna.
- Varmare vintrar med ökad risk för skadeorganismer och smittbärare. Mindre tjäle i marken kan leda till ökad risk för stormfällning.
- Ökad risk för skogsbränder, både skogsbrandssäsong som risk ökar till följd av varmare temperaturer och ökad avdunstning.
- Skyfall blir vanligare och kraftigare vilket leder till mer översvämningar.

⁶ Klimatologi Nr 26, 2015 Framtidsklimat i Kalmar län

Internationella och nationella klimatmål

Internationella mål

Vid FN:s klimatmöte (COP21) i december 2015 enades världens länder om ett nytt globalt klimatavtal; det så kallade Parisavtalet som ska gälla från år 2020⁷. Avtalet syftar till att hålla den globala medeltemperaturhöjningen väl under två grader Celsius jämfört med förindustriell tid⁸. Det strävar också efter att begränsa temperaturökningen till 1,5 grad för att minska de risker och effekter som följer av klimatförändringarna. Det är dock två mycket tuffa mål och redan idag närmar vi oss 1,5 graders uppvärmning. För att klara 1,5-gradersmålet måste utsläppen halveras varje årtionde. Det betyder, i praktiken, att de globala utsläppen ska minska från cirka 40 miljarder ton koldioxid per år 2020, till 20 miljarder ton 2030, ytterligare halveras till tio miljarder ton 2040 och nå ned till fem miljarder ton 2050.

EU har ratificerat Parisavtalet och unionen har satt upp egna bindande klimat- och energimål, det sätter också ramarna för klimat- och energiarbetet i Sverige. Till 2020 ska utsläppen ha minskat med 20 procent och år 2030 med minst 40 procent. Om andra stora ekonomier tar sitt ansvar för att minska utsläppen lovar EU att minska dem med 30 procent, istället för 20, till år 2030⁹. År 2030 ska EU också ha minst 27 procent förnybar energi samt minst 27 procent ökad energieffektivisering¹⁰. Det långsiktiga målet består i att ha minskat utsläppen av växthusgaser med 80–95 procent till år 2050.

Agenda 2030

FN:s generalförsamling antog Agenda 2030 för hållbar utveckling den 25 september 2015. Det innebär att alla 193 medlemsländer förbundit sig att arbeta för att nå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till 2030. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål – i Sverige kallat de Globala målen. Klimat- och energifrågor utgör en stor del av de globala målen vilket visar hur viktiga de är, globalt sett, för en hållbar utveckling.

Kalmar läns strategier knyter an till följande globala mål:

- God hälsa och välbefinnande
- Hållbar energi för alla
- Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Hållbara städer och samhällen
- Bekämpa klimatförändringarna
- Hållbar konsumtion och produktion
- Hav och marina resurser
- Ekosystem och biologisk mångfald

⁷ <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljo--och-energidepartementet/klimatmotet-cop21-i-paris/>

⁸ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁹ https://europa.eu/european-union/topics/climate-action_sv

¹⁰ https://ec.europa.eu/clima/citizens/eu_en

Nationella mål

Sedan 1999 har miljö kvalitetsmålen *Begränsad klimatpåverkan* och *God bebyggd miljö* utgjort stommen för den svenska klimatpolitiken. I juni 2017 beslutade Sveriges riksdag om ett klimatpolitiskt ramverk. Det består av nationella klimatmål och en klimatlag som reglerar regeringens styrning, uppföljning och rapportering av klimatarbetet. Till det hör ett klimatpolitiskt råd.

Begränsad klimatpåverkan

Riksdagens definition är: "Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås"¹¹.

God bebyggd miljö

Riksdagens definition är: "Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas"¹².

Klimatpolitiskt ramverk

Som ett långsiktigt mål har riksdagen beslutat att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. För att nå målet har flera delmål beslutats samt ett särskilt sektorsmål för inrikes transporter¹³.

Utsläpp av växthusgaser till år 2020

Utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990 och gäller för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter (det vill säga ESR-sektorn, också kallat "icke-handlande sektor").

Utsläpp av växthusgaser till år 2030

Växthusgasutsläppen i Sverige i ESR-sektorn bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990. Högst åtta procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder.

¹¹ <http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/>

¹² <http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/>

¹³ <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>

Utsläpp av växthusgaser till år 2040

Växthusgasutsläppen i Sverige i ESR-sektorn bör senast år 2040 vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990. Högst två procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder.

Utsläpp av växthusgaser till år 2045

Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. För att nå nettonollutsläpp får kompletterande åtgärder tillgodoräknas. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990.

Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter

Växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem, EU ETS) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.

Energiöverenskommelsen

Syftet med överenskommelsen är att skapa långsiktiga spelregler för den svenska energiförsörjningen. Överenskommelsen utgör en gemensam färdplan för en kontrollerad övergång till ett helt förnybart elsystem, med mål om 100 procent förnybar elproduktion år 2040¹⁴.

¹⁴ <https://www.regeringen.se/artiklar/2016/06/overenskommelse-om-den-svenska-energipolitiken/>

Koldioxidbudget Kalmar län 2020–2040

Uppsala universitet har fått i uppdrag av Länsstyrelsen Kalmar län att ta fram en koldioxidbudget för Kalmar län. De resultat som presenterats här är preliminära, koldioxidbudgeten förväntas vara klar till juni 2019. Det preliminära resultatet visar att Kalmar läns utsläpp av koldioxid måste årligen minska med 16 procent från år 2020. Det krävs för att ligga i linje med Parisavtalet och att hålla den globala uppvärmningen väl under två grader.¹⁵

Koldioxidbudget visar ett begränsat globalt utsläppsutrymme för att kunna hålla oss inom en viss global medeltemperatur (två grader). Vid beräkning av budgetarna tas också hänsyn till prognostiserade utsläpp från cementproduktion, samt upptag och utsläpp från förändrad mark- och skogsanvändning på global nivå, det vill säga, utsläppsutrymme för detta är med i beräkningarna. De utsläpp som tas upp här är energirelaterade koldioxidutsläpp, till exempel från industri och transporter, som sker inom regionen, så kallade territoriella utsläpp. Utsläpp från nationella och internationella flygresor från Kalmar län är också medräknade i budgeten. Utsläpp från övriga växthusgaser som metan och lustgas ingår inte i koldioxidbudgeten, inte heller indirekta utsläpp från konsumtion i andra länder.

Koldioxidbudgeten är summan av utsläppsutrymmet för att klara 2-gradersmålet. I oktober 2018 publicerade FN:s klimatpanel IPCC en specialrapport som visar att skillnaden mellan 1,5 och 2 graders uppvärmning är betydande, och mycket allvarlig, för exempelvis korallrev, klimatrelaterade risker, fattigdom och värmeböljor. Det visar på att det är mycket viktigt att vi lyckas begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader.

Analys av industriella utsläpp

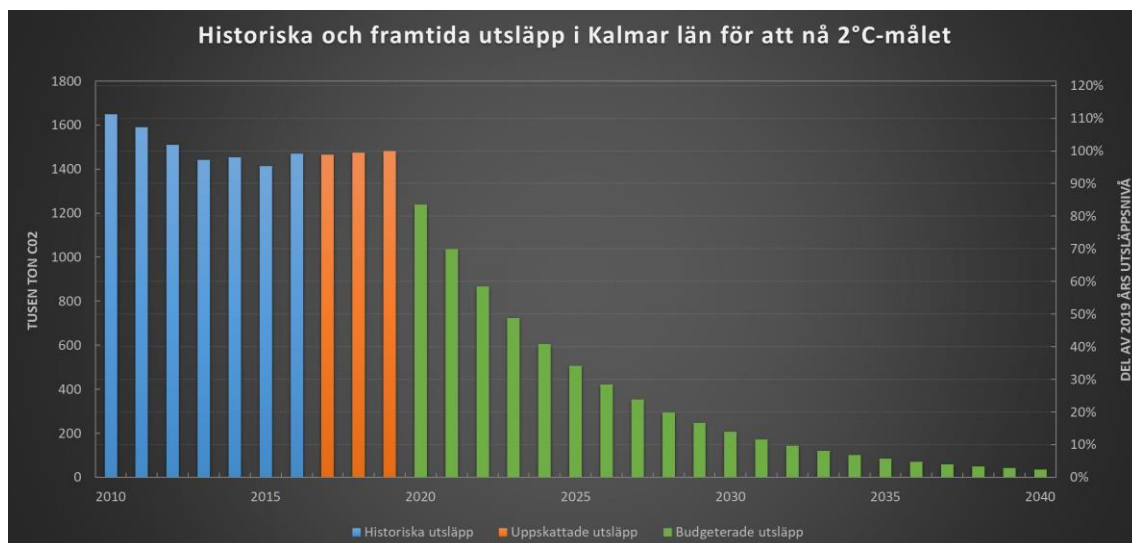
För att skaffa oss en uppfattning av industriella utsläpp i länet som har en betydande påverkan på Sveriges totala utsläpp från anläggningar har vi använt oss av Naturvårdsverkets data för 2017.

Genom att sortera anläggningarna efter stigande utsläpp och beräkna de ackumulerade utsläppen från delar av datasetet framkommer det att elva anläggningar tillsammans står för 60 procent av alla utsläpp och att 45 anläggningar (23 procent) står för 90 procent av alla utsläpp.

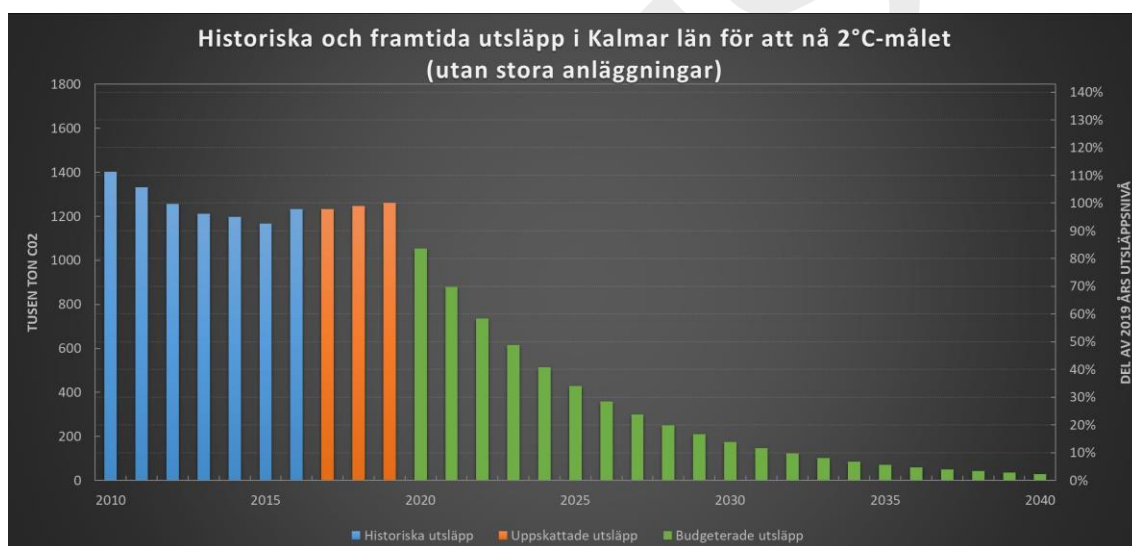
Det innebär en brytgräns för ett utsläpp per anläggning på minst 65 625 ton koldioxid per år, motsvarande tre procent av utsläppet från den största anläggningen. Detta urval av 45 anläggningar skulle kunna utgöra en grund i en kommande diskussion kring vilka utsläpp som ska bokföras lokalt i kommunen eller länet, och vilka som bör lyftas till nationell nivå. I denna rapport presenteras två versioner av koldioxidbudgeten, en som inkluderar alla utsläpp och en som lyft ut utsläppen från lokal till nationell nivå för dessa anläggningar.

I Kalmar län finns Cementa AB i Degerhamn som 2017 släppte ut 250 997 kiloton koldioxid, motsvarande cirka 1,7 procent av Sveriges totala industriella utsläpp. Denna anläggning finns bland de anläggningar som tillsammans står för 90 procent av Sveriges industriella utsläpp.

¹⁵ <http://www.climatechangeleadership.se/koldioxidbudgetar-2018/>

Figur 1. Utsläpp inklusive Cementa AB (överst) och exklusive stora anläggningar (Cementa) (Figur 2). Figurerna visar historiska utsläpp 2010–2016, uppskattade utsläpp 2017–2019, samt budgeterade utsläpp 2020–2040. Utsläppen föreslås minska med en konstant del av föregående års utsläpp. Den högra y-axeln visar utsläpp som procent av basåret 2019.

Figur 2. Utan stora anläggningar (Cementa).

Metodik

Under framtagandet av klimat- och energistrategin har andra regionala strategier, handlingsplaner och styrdokument beaktats. Dialog med berörda aktörer har skett under processens gång. I detta avsnitt beskrivs framtagandet samt relationen till andra regionala planer och strategier.

Klimat- och energistrategin kommer att erbjuda en grund för samspel och samarbete på regional nivå där vi sätter gemensamma mål och insatser för en hållbar framtid.

Om klimat- och energistrategin

Processen

Länsstyrelsen Kalmar län har varit projektledare för arbetet att ta fram den nya energi- och klimatstrategin. Arbetet utgår ifrån uppdraget att med ett långsiktigt perspektiv främja, samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende energiomställning och minskad klimatpåverkan. Strategin ska bidra till att:

- minska utsläppen av växthusgaser
- produktionen av förnybar energi ökar
- energieffektivisera.

För att strategin ska bli handlingskraftig är den brett förankrad och framtagen i samråd med olika berörda aktörer. Arbetet inleddes därför genom en dialog med kommunpolitiker och tjänstemän, representanter från universitet, regionen, företag och intresseorganisationer. Det syftade till att informera, diskutera och fånga in synpunkter inför arbetet med den nya klimat- och energistrategin. Förankringsarbetet som ägde rum under hösten 2018 avslutades med seminarium och workshop på länsresidenset med representanter från länets alla kommuner, Region Kalmar län samt ett stort deltagande från näringslivet och andra aktörer. Förslag till mål och delmål har presenterats för Klimatkommissionen och Klimatsamverkans länsgrupp.

Länsstyrelsen och Region Kalmar län har i uppdrag att samordna, underlätta och skapa förutsättningar för ett kraftfullt klimat- och energiarbete i länet. Sedan tidigare har Länsstyrelsen Kalmar län och Region Kalmar län därför ett gemensamt handlingsprogram för en fossilbränslefri region 2030. Det pågår en revidering av programmet med syfte att kunna antas under 2019.

Klimat- och energistrategin är bredare och behandlar fler insatsområden och växthusgaser än handlingsprogrammet för fossilbränslefri region. Nya, övergripande, mål har tillkommit med anledning av det nationella målet om nettonollutsläpp av växthusgaser år 2045.

Den reviderade versionen av handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region kommer att fungera som ett handlingsprogram tillhörande Kalmar läns nya klimat- och energistrategi. Aktiviteter, projekt och delmål som ingår i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region presenteras därför inte i klimat- och energistrategin. De övergripande målen återfinns i båda dokumenten. I ett senare skede kommer handlingsprogrammet för fossilbränslefri region inarbetas i ett bredare

handlingsprogram med prioriterade åtgärder för samtliga växthusgaser i syfte att stämma väl överens med klimat- och energistrategin.

Klimat- och energistrategin har en vägledande roll för länets kommuner, näringsliv och organisation och fungera som inspirationskälla. Tillsammans ökar vi möjligheterna att Kalmar län når uppsatta klimat- och energimål och bidrar till en hållbar samhällsutveckling.

Klimat- och energistrategin ska enligt uppdrag vara färdigställd den 15 oktober 2019. Utvecklingen i samhället går fort och målen kan komma att behöva revideras allt eftersom. Strategin kommer därför följas upp och revideras vart tredje år.

Relaterade regionala program och styrdokument

Nedan listas ett antal regionala planer, strategier och program som relaterar till energi- och klimatstrategin.

- Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län 2030 (RUS)¹⁶.
- Handlingsprogram för fossilbränslefri region 2030 (nooil)¹⁷. År 2006 satte styrelsen för Regionförbundet i Kalmar län målet om att länet ska vara en fossilbränslefri region 2030. Handlingsprogrammet är en konkretisering av länets regionala utvecklingsarbete (RUS).
- Åtgärdsplanen för de regionala miljömålen. Det är ett förtydligande av arbetet inom området *Minskad klimatpåverkan*.
- Kommunala klimat- och energistrategier och handlingsprogram. Länets kommuner har egna lokala energi- och klimatmål, men har möjlighet att ansluta sig till strategin i valfri utsträckning.
- Infrastrukturplan för förnybara drivmedel och elfordon. Länsstyrelsen Kalmar län ska under 2019 färdigställa en infrastrukturplan gällande elfordon och förnybara drivmedel. Klimat- och energistrategin beaktas i det arbetet.
- Livsmedelsstrategin¹⁸, inte minst inom insatsområden för jord- och skogsbruk samt konsumtion.
- Cykelstrategi för Kalmar län¹⁹. Speciellt under insatsområdet för resor och transporter.
- Biogasstrategin²⁰.

¹⁶ <https://regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/samhallsplanering-och-infrastruktur/strukturbild-kalmar-lan/>

¹⁷ <https://regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/miljo/en-fossilbranslefri-region/>

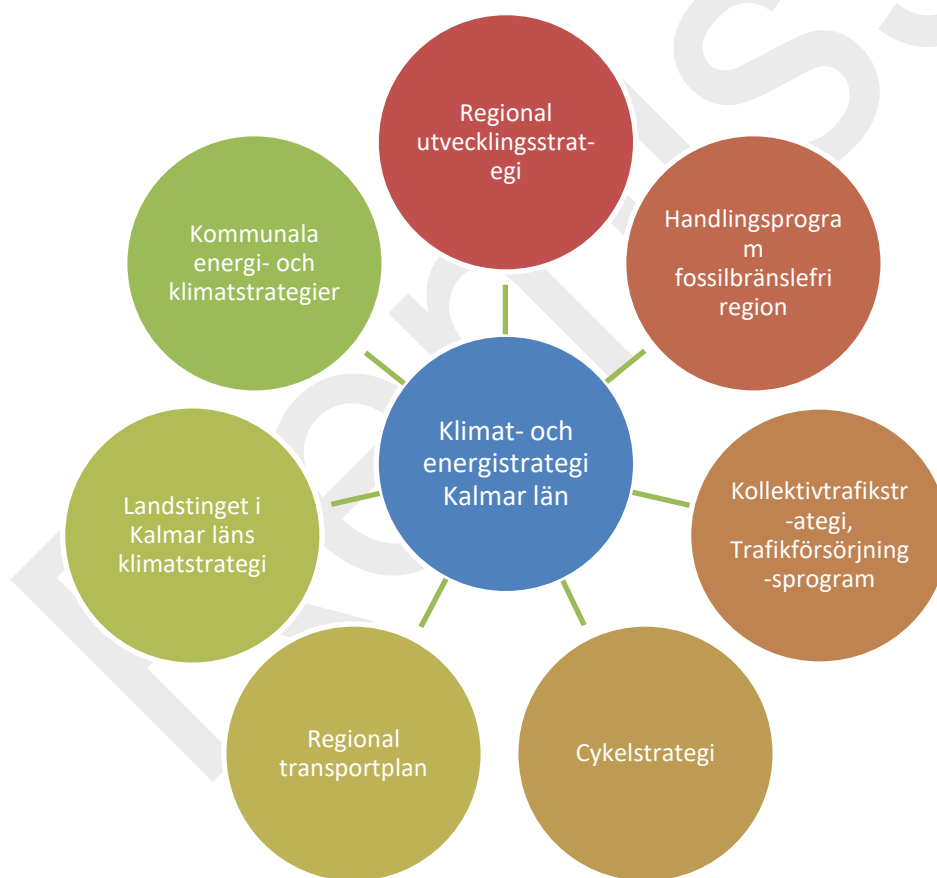
¹⁸ <https://regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/naringsliv/livsmedelsstrategi/>

¹⁹ <https://regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/samhallsplanering-och-infrastruktur/cykelstrategi/>

²⁰ <http://energikontorsydost.se/regional-strategi-och-handlingsplan-for-biogas-till-fordon>

- Landstinget i Kalmar läns klimatstrategi.
- Strategin har kopplingar till Trafikförsörjningsprogram för Kalmar län samt Kollektivstrategi för 2050²¹.
- Regional transportplan för Kalmar län 2018–2029²².
- Kalmarsundsregionens Renhållares avfallsplan 2015–2022.

Klimat- och energistrategin kommer att erbjuda en grund för samspel och samarbete på regional nivå där vi sätter gemensamma mål och insatser för en hållbar framtid.

²¹ <https://www.kalmarlanstrafik.se/Om-oss/Organisation/Regional-kollektivtrafikmyndighet/>

²² <https://regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/samhallsplanering-och-infrastruktur/regional-transportplan-kalmar-lan/>

Avgränsningar

Klimat- och energistrategin har fokus på begränsad klimatpåverkan. Det vill säga minskade utsläpp av växthusgaser, energiomställning till förnybara energikällor och energieffektivisering ur ett regionalt perspektiv. Den behandlar inte de negativa effekter som ett förändrat klimat ger upphov till – till exempel stigande havsnivåer, översvämningar, ras, skred och värmebölja – som samhället måste anpassas efter. Det går istället att läsa mer om i *Regional handlingsplan för klimatanpassning*²³.

Läsanvisningar

Klimat- och energistrategin redovisar visionen och de övergripande klimat- och energimålen för Kalmar län. För varje övergripande mål redogörs nuläge och regionala förutsättningar för att nå uppsatta mål. Vidare presenteras sex prioriterade insatsområden. Till varje område hör ett eller två delmål. Det följs av beskrivning av nuläge, regionala förutsättningar och möjligheter/potential. I anslutning till det presenteras förslag på insatser som kan bidra till att nå de uppsatta klimat- och energimålen. En del av målen i detta dokument är tidigare beslutade i handlingsprogrammet för fossilbränslefri region.

Klimat- och energistrategin ger förslag på insatser som kan inspirera till åtgärder i syfte att uppnå de regionalt ställda målen. Till de föreslagna insatserna presenteras ingen tidsättning eller ansvarig aktör. De ska endast fungera som en inspirationskälla och kunna genomföras av alla aktörer som jobbar för att begränsa klimatpåverkan och omställning i länet. Konkreta projekt och aktiviteter för att begränsa klimatpåverkan samt bidra till att vi når uppsatta mål som har en utsatt ansvarig och tidplan finns att läsa i handlingsprogrammet för fossilbränslefri region.

Förslag till insatser under respektive insatsområden är endast till för att exemplifiera insatser som minskar klimatpåverkan (utsläpp av växthusgaser) generellt sett. Det är fritt fram för var och en att inspireras av exemplen.

Med ”kommuner” menar vi Kalmar läns kommuner samt Region Kalmar län som formellt är en landstingskommun.

²³ <https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/privat/bygga-och-bo/klimatanpassning.html>

Genomförande av klimat- och energistrategin

Klimat- och energistrategin har en viktig roll i omställningen av samhället. Den ska konkretisera och visa vägen för att nå den utpekade målbilden. En av framgångsfaktorerna är en fortsatt dialog och ett samlat agerande från alla aktörer i Kalmar län.

Strategin ska fungera som en vägledning och stöd för att kunna utveckla och genomföra de insatser som är nödvändiga för att nå klimat- och energimålen. Den ska också fungera som en gemensam plattform för samarbete mellan olika aktörer. Strategin ska ge en tydlig bild av de prioriteringar och ambitioner som finns för länets utveckling. Klimat- och energistrategin bör implementeras i offentliga och privata aktörers verksamheter.

Handlingsplan och uppföljning

Nästa steg i processen och genomförandet av strategin är att bredda och uppdatera befintligt handlingsprogram för en fossilbränslefri region. Det för att handlingsprogrammet ska omfatta prioriterade aktiviteter inom klimat- och energistrategins samtliga områden. Det görs tillsammans med länets aktörer och syftar till att uppnå de klimat- och energimål som återfinns i strategin.

I handlingsprogrammet preciseras och tidsätts insatser/åtgärder och ansvarig organisation pekas ut. Insatserna/åtgärderna ska kunna genomföras av olika aktörer såsom kommuner, företag, organisationer och privatpersoner för att omställningen ska underlättas. Den kommer uppdateras årligen och fungera som uppföljning av länets klimat- och energiinsatser. Dessutom kommer handlingsprogrammet ge en helhetsbild av prioriterade insatser/åtgärder som är aktuella i arbetet för att nå klimat- och energimålen till 2030.

För att klimat- och energistrategin ska ha så stor påverkan som möjligt är det viktigt att den synliggörs på bästa sätt. Länsstyrelsen Kalmar län kommer arbeta vidare med olika sätt att implementera och sprida strategin i länet. Det kan till exempel handla om att ta fram en broschyr innehållandes kort information, att föreläsa om strategin och eller att bygga upp en hemsida (plattform).

Stöd och verktyg för att nå klimatmålen

En stor del av klimat- och energiinsatserna behöver ske inom ramen för befintliga uppdrag hos länets aktörer. En förutsättning för att mål och insatser ska nås är att de är förankrade och beslutade av högsta ledningen.

Att ställa om innebär inte bara kostnader. Många investeringar är direkt ekonomiskt lönsamma, till exempel energieffektiviseringsåtgärder. Investeringar leder till arbetstillfällen och starkare konkurrenskraft på marknaden.

Det finns goda möjligheter till medfinansiering av insatser genom statliga stöd, ersättningar och bidrag. Många av stöden är fokuserade på energieffektivisering, hållbar stadsutveckling, energiproduktion samt transporter.

Några exempel är:

- Investeringsstöd solceller
- Energieffektiviseringsstöd små och medelstora företag
- Investeringsstöd Landsbygdsprogrammet, stöd för förnybar energi, biogas
- Kollektiv och cykeltrafik genom stadsmiljöavtal
- Investeringar för laddstolpar, energikonvertering och biogas genom Klimatklivet
- Bostadsstöd
- Energilagring

Det finns också möjligheter till stöd för större investeringar och projekt genom EU:s strukturfonder, investeringsfonder och sektorsprogram.

Fysisk planering, forskning, innovation och näringsliv

Fysisk planering

Klimat- och energifrågor behöver lyftas in tidigt i den fysiska planeringen. Kommunerna har genom sina översikts- och detaljplaner stort inflytande. Översiktsplanen är ett av kommunens verktyg för att arbeta med hållbar utveckling där utgångspunkten är kommunens vision och målbild av ett samhälle med noll nettoutsläpp av växthusgaser.

Planeringen av nya och omvandling av befintliga bostad- och verksamhetsområden har stor potential att bidra till att begränsa klimatpåverkan och effektivisera energianvändning. I planeringen är det också viktigt att beakta behovet av åtgärder för klimatanpassning till följd av ökade risker för översvämningar, skred och ras som kan uppstå på grund av klimatförändringar.

För ökat utnyttjande av energieffektiva systemlösningar kan kommunerna beakta och i viss mån även reglera frågor gällande energianvändning och värmelösning i avtal om markanvisning, exploatering och fastighetsförsäljning.

Planeringen behöver skapa förutsättningar för ett energieffektivare transportsystem. En stor del av transportsystemets klimatpåverkan kommer från personbilstrafiken. Ett exempel på en kommunal insats är att ta fram en trafikstrategi som är integrerad med kommunens övriga planering och som stödjer arbetet för en minskad klimatpåverkan. Med mål om minskad biltrafik och ökad andel kollektivtrafik, gång och cykel tydliggör kommunen arbetet mot ett hållbart samhälle.

Länsstyrelsens roll är både att vara rådgivande och föra en dialog med kommunerna om hållbar samhällsplanering men även att bevaka ingripandegrunderna enligt 11 kapitlet plan- och bygglagen. I den nya plan- och bygglagen har förändringar gjorts som innebär att planläggning och annan prövning ska beakta klimatförhållanden och verka för minskad klimatpåverkan. Samhällsplaneringen förväntas bidra till detta genom en mer transport- och energieffektiv samhällsstruktur.

Samverkan är en viktig del för att nå minskad klimatpåverkan, till exempel genom att introducera nya och innovativa lösningar på gemensamma plattformar och skapa möjligheter för erfarenhetsutbyten. På regional nivå krävs samverkan kring frågor som rör teknisk infrastruktur, terminaler, nät för el, biogas, fjärrvärme och andra system med regional utbredning och funktion.

Länsstyrelsen Kalmar län projektleder ett nationellt projekt, "Länsstyrelserna - Tillsammans för klimat- och energifrågor i fysisk planering", som syftar till att öka kunskapen och kapaciteten på landets 21 länsstyrelser i arbetet med att främja integrationen av energi- och klimataspekter i kommunal fysisk planering. Målet är att bidra till arbetet med att nå svenska och internationella miljö- och klimatmål. Detta ska ske genom att samla in, sammanställa och dela kunskap, goda exempel och verktyg som har tagits fram inom sakområdet.

Forskning, innovation och näringsliv

Varje år delar Kalmar- och Växjö kommun ut stora Linnéstipendiet på Linnéuniversitet. Stora Linnéstipendiet är till för forskning inom ekologisk hållbar utveckling och har syftet att främja forskning om hållbara lösningar för framtiden inom teknik, biologi och ekologi. Stipendiet är framtaget för att skapa nya tekniska lösningar och uppmuntra till innovation samtidigt som det kan främja nytänkande och beteendeförändringar hos individer. Detta för att utveckla våra egna tankar om hållbarhet, sparsam konsumtion och smart produktion²⁴.

Kalmar län har en historia av att kunna tillvarata begränsade resurser. Detta speglas även idag i länets utveckling av en resurssnål produktion genom att sparsamt använda våra naturresurser. Tillsammans ska vi i länet fortsätta denna tradition genom att utveckla länets innovationsförmåga och kunna bli ännu bättre på att förvalta idéer till nytta. Därmed ska vi bidra med lösningar till nya produkter, tjänster och metoder för att skapa regionala arbetstillfällen och vara en stark konkurrenskraft på marknaden.²⁵ Genom en resurssnål produktion och en stark innovationsförmåga kan vi etablera ett hållbarhetstänk med fokus på klimatsmarta lösningar för att främja länets näringslivsutveckling och vår hållbara utveckling.

Länet ska främja företag som genom innovativt arbete bidrar med hållbara och koldioxidsnåla lösningar för samhällsutmaningar som länet möter. Näringslivet i Kalmar län verkar även på den internationella marknaden. Genom att vi tillvaratar innovationer och idéer och stöttar nya och etablerade företag kan vi upprätthålla samt stärka vår konkurrenskraft jämt mot andra företag från hela världen. För att aktörer inom näringslivet ska kunna producera och konsumera hållbara varor och tjänster behöver vi också god kunskap och kompetens inom hållbar utveckling.

Miljöbalken

I Miljöbalken står det att alla verksamhetsutövare ska hushålla med energi och i första hand använda förnybara energikällor. I dagsläget har kravet inte tillämpats i den utsträckning som det ges utrymme för. Det står också att alla som bedriver en verksamhet har en skyldighet att ha tillräcklig kunskap om sin verksamhets miljöpåverkan och att vidta försiktighetsåtgärder för att motverka skador på miljön²⁶.

²⁴ <https://medarbetare.lnu.se/medarbetare/stod-och-service/forskningsadministration/stipendium/kalmar-och-vaxjos-stora-linnestipendium-for-forskning-inom-ekologisk-hallbar-utveckling/>

²⁵ <http://www.innovationskraftkalmarlan.se/wp-content/uploads/2015/04/Innovationsagenda-for-Kalmar-lan-2015-2020.pdf>

²⁶ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808

Vision och övergripande mål

I följande avsnitt presenteras Kalmar läns vision och övergripande klimat- och energimål tillsammans med en nulägesbeskrivning samt regionala förutsättningar. Målen ska bidra till att uppnå Sveriges nationella mål om nettonollutsläpp av växthusgaser 2045.

Kalmar läns vision

I Kalmar län tar vi tillsammans ansvar för att minska utsläppen av växthusgaser. Energin är förnybar, energianvändningen effektiv och utsläppen av växthusgaser går mot noll.

Övergripande mål

- 1 År 2030 ska utsläppen av växthusgaser i Kalmar län vara minst 80 procent lägre än år 1990²⁷. *Indikator 1*
- 2 År 2030 är Kalmar län en fossilbränslefri region (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator 2*
- 3 Energieffektiviteten ska öka kontinuerligt. År 2020 är Kalmar läns energianvändning 20 procent effektivare än år 2005, mätt som tillförd energi i relation till BRP. 2030 är motsvarande siffra 50 procent (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator 3*.

Indikatorer

- 1 Totala utsläpp av växthusgaser i Kalmar län per år. Källa: Emissionsdatabasen, RUS
- 2 Slutanvändning energi efter län och kommun. Källa: SCB
- 3 Tillförd energi i förhållande till BRP. Källa: SCB

²⁷ Målet omfattar utsläpp som sker från verksamheter i Kalmar län som geografiskt område. Utsläppen räknas som koldioxidekvivalenter och omfattar växthusgaser som ingår i Sveriges rapportering till UNFCCC (FN:s klimatkonvention)

Fördelar med omställning

Klimat- och energistrategin grundar sig på internationell och nationell klimatpolitik. För att de etablerade klimat- och energimålen ska vara möjliga att nå krävs ambitiösa insatser. Hela samhället måste ställa om till nya hållbara lösningar vilket är en stor utmaning. En sådan omställning öppnar samtidigt upp för möjligheter och förbättringar inom en rad olika områden.

Några exempel:

Regional tillväxt och utveckling

- Nya arbetstillfällen skapas och företagens konkurrenskraft ökar.
- Innovationer och nya idéer skapar ny företagsamhet.
- Företag står rustade och anpassade för det nya hållbara samhället med upphandlingskrav på produkter och tjänster.
- Införande av en cirkulär ekonomi leder till nya affärsmöjligheter där man sätter värde på avfall och nya samarbeten kan etableras.
- Efterfrågan på bioenergi ökar och skapar mervärden både ekonomiskt som cirkulärt.
- Energieffektivisering i företag, industrier byggnader minskar vårt behov av energi och kostnader vilket kan stärka företagens/privatpersoners ekonomi och lönsamhet.
- Den regionala och lokala produktionen av bio och fossilfri energiproduktion minskar vårt beroende av energiimport, vi står starkare vid eventuella kriser.
- Mer intäkter från en ökad turism då vi får renare hav, bättre kollektivtrafik och starkare miljöpolicy.

Medborgarnas hälsa förbättras

- Nya arbetsmöjligheter skapas och bättre levnadsstandard.
- Luften förbättras när transporternas utsläpp av hälsovådliga luftföroreningar minskar.
- Människors hälsa förbättras med minskade buller från förbränningsmotorer.
- Förbättrade förutsättningar för gång och cykel och kollektivtrafik minskar behovet av egen bil vilket reducerar transportkostnader och utsläpp.
- Mer gång och cykel kan ge stora folkhälsoeffekter genom mer vardagsmotion.
- Mindre köttkonsumtion och mer vegetabilisk kost.

Bra för den offentliga verksamheten

- Minskade kostnader för sjukvården när människors hälsa förbättras.
- Utveckling och starka arbetsmarknad ger större skatteintäkter.
- Minskade kostnader när arbetsmarknaden stärks och minskat behov av sociala skyddsnät.

Bra för miljön

- Transportbehovet av fossilenergi kan minska med egen produktion av fossilfri bioenergi.
- Minskat slöseri med naturresurser med en mer cirkulär ekonomi och återbruk, återvinning.
- Spridning av mikroplaster minskas genom mindre användning av plaster.
- Cirkulära system minskar användandet av naturresurser.

Regionala förutsättningar och nuläge

Kalmar län är ett landsbygdslän där många är beroende av bilen och där kollektivtrafiken inte alltid kan täcka allas behov. Transporter står för ungefär en tredjedel av växthusgasutsläppen och merparten av koldioxidutsläppen i länet. Länet har också en stor livsmedelsproduktion med stora utsläpp av metan och lustgas som följd. Jordbruket står i sin tur för ungefär en tredjedel av växthusgasutsläppen. I omställningen behöver utsläppen av koldioxid, metan och lustgas minska samtidigt som näringslivet utvecklas och de lokala förutsättningarna tillvaratas.

Länet har även stora areal av skog och tillgång på bioenergi. Bioenergi är en förnyelsebar råvara där skog binder koldioxid när den binds i byggnadsmaterial eller biomassan ökar. För att nå de globala/nationella eller regionala klimatmålen behöver betydligt mer koldioxid bindas. Då gäller det att vi bedriver en hållbar skogsnäring där vi arbetar för att binda mer koldioxid än idag. Ett bra sätt att binda koldioxid hållbart är att bygga i trä. Det råder en bostadsbrist i länet där många nya bostäder måste uppföras. Ett sätt att bemöta det är att arbeta för att trä väljs som byggnadsmaterial där det är möjligt.

Utveckling av växthusgasutsläpp i Kalmar län

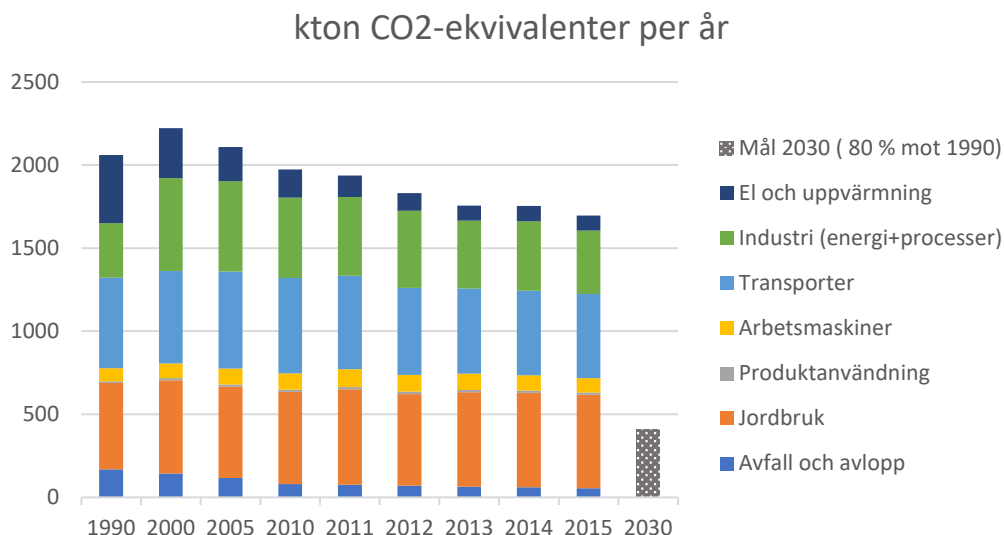
Nedan presenteras nuläget för de tre övergripande målen för Kalmar län. Detta för att ge en överblick av utgångspunkten för att nå målen.

År 2018 uppgick Kalmar läns invånarantal till 244 502. Länets yta uppgår till 11 171 km² och består av 12 kommuner.

Utsläppen av växthusgaser i Kalmar län har minskat med 18 procent från 1990 till 2015. De fossila koldioxidutsläppen har minskat med 31 procent under samma tidsperiod. På nationell nivå är motsvarande minskning 24,6 procent.

Länets största utsläpp kommer från jordbruk, transporter och energiförsörjning. Det innebär att dessa områden är prioriterade för omställningsåtgärder. Men utsläppen av klimatpåverkande gaser i Kalmar län måste minska inom alla sektorer. I dagsläget är två tredjedelar av länets energianvändning förnybar. Målet är att verka för ett fossilbränslefritt och klimatneutralt län med en effektiv energianvändning samtidigt som näringslivet blomstrar och bidrar till hållbar utveckling.

Ny teknik, ökad medvetenhet, beteendeförändringar och innovationer kan bidra till att omställningen går allt snabbare. Kunskapen och förståelsen för klimat- och energifrågor måste dock öka. Det kan främjas med hjälp av en bredare och större samverkan mellan olika aktörer i länet.

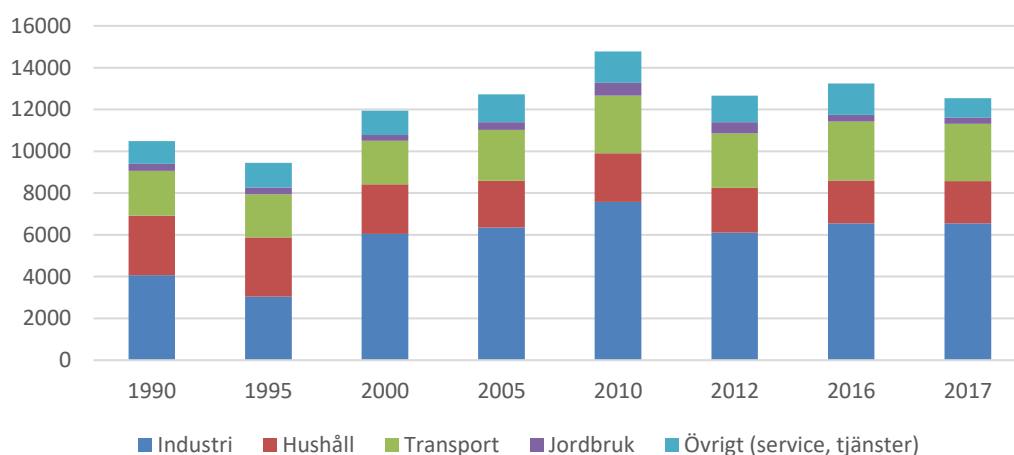
Figur 4. Sektorsvisa utsläpp av växthusgaser i Kalmar län 1990–2015, med mål till 2030. Alla växthusgaser är omräknade i koldioxidekvivalenter. Datakälla: RUS.

Energianvändning i Kalmar län

2016 använde Kalmar län totalt 13,3 TWh energi i olika former. Det motsvarar 3,6 procent av Sveriges totala slutliga energianvändning²⁸. Sedan år 2005 har den årliga energianvändningen i Kalmar län totalt sett legat relativt stabilt mellan 12–13 TWh. Undantaget är år 2010 eftersom det var ett kallt år, då nådde användningen närmare 15 TWh. Jämfört med år 1990 har andelen icke-förnybara bränslen minskat, istället har el, fjärrvärme och förnybara bränslen ökat. Fjärrvärmens ursprung är till stor del förnybart liksom länets regionala elproduktion (OKG borträknat).

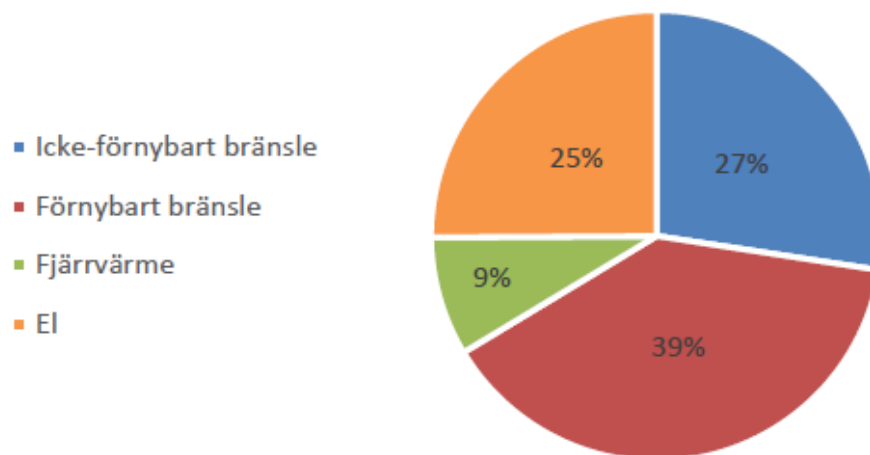
I länet har slutanvändningen av energi ökat med cirka 26 procent, motsvarande siffra för Sverige är en ökning på elva procent åren 1990–2016.

GWh per år

Figur 5 Sektorsvis energianvändning i Kalmar län för 1990–2017. Datakälla SCB

²⁸ Energibalans 2016 Kalmar län

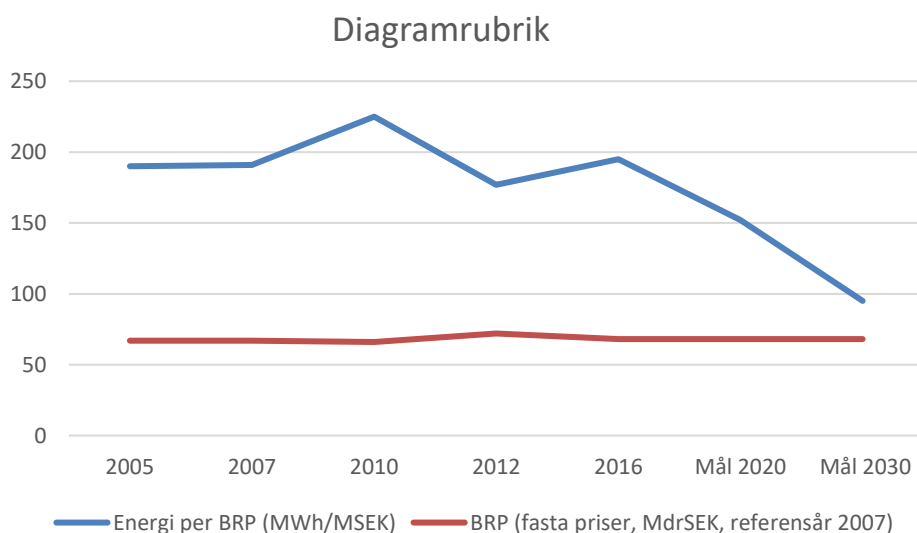

Figur 6. Slutlig energianvändning i Kalmar län under år 2016. Källa: Energibalans 2016 Kalmar län (som hänvisar till SCB med kompletteringar). Olika typer av trädbränslen, avlutar, etanol, biooljor eller biogas är exempel på de förnybara bränslena. Till de icke-förnybara hör bland annat bensin, diesel, eldningsolja, kol och torv.

Energieffektivisering

Ett sätt att mäta energieffektiviseringen i länet är genom att jämföra den tillförda energin i relation till BRP²⁹, då jämnar man ut effekter av konjunkturläget. BRP har de senaste åren legat på en relativt konstant nivå.

År 2016 var utvecklingen av BRP i förhållande till energianvändningen en effektivisering med två procent. Detta ska ställas i relation till målet om 20 procents effektivare energianvändning 2020 jämfört med 2005 och 50 procents effektivare energianvändning 2030. Sveriges mål genom energiöverenskommelsen motsvarar de regionala målen om 50 procents effektivare energianvändning 2030.

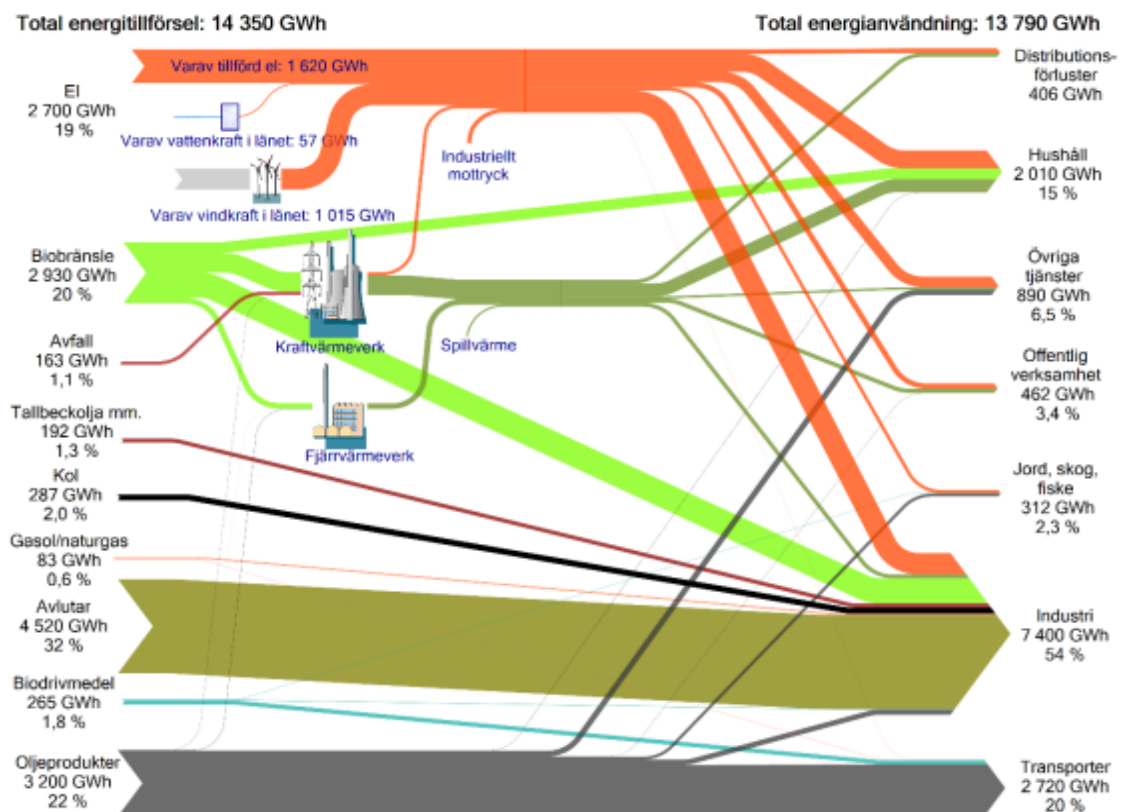
Figur 7. Tillförd energi i relation till BRP med mål 2030 för Kalmar län. Källa Energibalans 2016.

²⁹ BRP är bruttoregionalprodukt.

Sankeydiagram

Diagrammet visar energiflödena i Kalmar län med data från 2016. Det visar ursprunget för den tillförda energin (vänster sida) och vilken typ av energi olika verksamheter i Kalmar län använde år 2015. Totalt var bruttotillförseln 13,6 TWh och slutanvändningen 13,3 TWh. En del av de förnybara bränslen som tillförs industrin används för att producera el (0,5 TWh) och värme som sedan används internt inom industrin.

(orange=el, grön=förnybara bränslen, grå=icke-förnybara bränslen, röd=fjärrvärme, förlusterna är inte inritade)

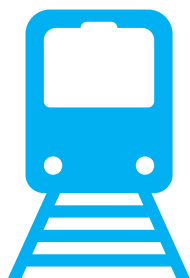

Figur 8. Tillförd och använd energi inom olika verksamheter i Kalmar län 2016. Källa: Energiflödet i Kalmar läns kommuner 2017, Energikontor Sydost.

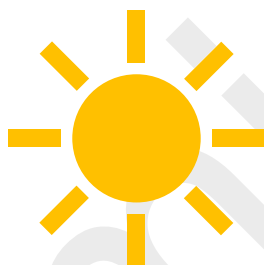
Insatsområden

Klimat- och energistrategin identifierar sex insatsområden som är prioriterade och viktiga för att begränsa klimatpåverkan och underlätta energiomställningen. Under varje insatsområde presenteras energi- och klimatmål samt nuläge för att ge en tydlig bild av dagsläget i förhållande till uppsatta mål. Det presenteras även förslag på åtgärder som kan bidra till att målen uppnås.

Insatsområdena ska ligga till grund för samarbete och samverkan mellan regionala aktörer. Genom att genomföra de föreslagna åtgärderna, eller andra åtgärder som bidrar till att minska Kalmar läns klimatpåverkan, ökar möjligheterna att uppnå de nationella och regionala klimat- och energimålen. Åtgärderna ska inspirera till insatser och peka mot de prioriteringar och vägar som krävs för att underlätta omställningen.

Resor och transporter

Förnybar energiförsörjning

Industri och företag

Byggnader och fastigheter

Jord- och skogsbruk

Konsumtion

Resor och transporter

Mål för insatsområdet resor och transporter

- Andelen förnybar energi av Kalmar läns totala energianvändning ska öka kontinuerligt. År 2025 använder offentlig sektor endast sådan energi. År 2030 är all energianvändning i Kalmar län fossilbränslefri³⁰ (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator: 2*
- År 2025 är fossila koldioxidutsläpp från transporter i Kalmar län 70 procent lägre än år 2010³⁰ (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator: 1*

Indikatorer

- 1 Utsläpp av växthusgaser från transportsektorn, ton koldioxidekvivalenter. Källa: Emissionsdatabasen RUS.
Utsläpp av växthusgaser från arbetsmaskiner, ton koldioxidekvivalenter. Källa: Emissionsdatabasen RUS
- 2 Slutlig energianvändning (MWH) inom transportsektorn. Källa: SCB
Andel försålda förnybara drivmedel av total mängd försålda drivmedel i Kalmar län. Källa: SCB

Kalmar läns nuläge

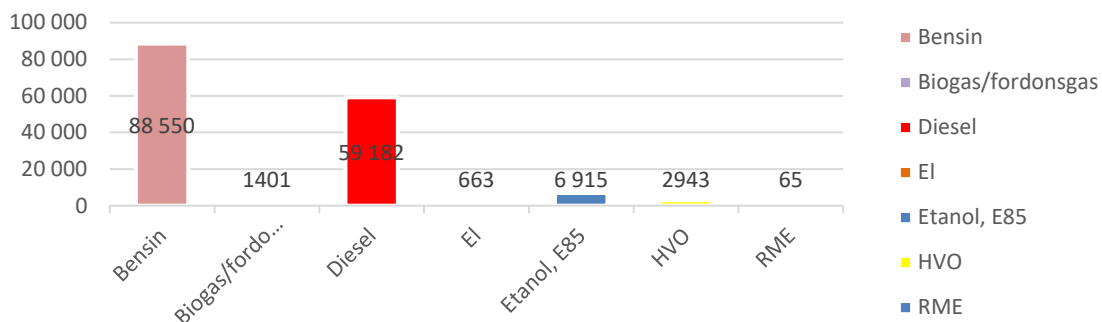
Transporter utgör en tredjedel av Kalmar läns utsläpp av växthusgaser. Totalt tankades drygt 2,5 TWh bensin och diesel i länet under år 2016. Energin som används inom transporter har ökat med 31 procent sedan 1990.

Under 2000-talet har användningen av förnybara bränslen etablerats. År 2016 utgjorde den 12 procent av energianvändningen inom transportsektorn. Den främsta förklaringen är låginblandningen av etanol och biodiesel i bensin respektive diesel. Antalet personbilar har ökat med åtta procent mellan 2007 och 2015. Samtidigt har andelen miljöklassade bilar (bränslesnåla dieslbilar) ökat och låg år 2015 på 14 procent. Rena elbilar är ännu ovanliga men elhybrider, laddhybrider och flexifuelbilar har stadigt ökat i antal.

³⁰ Flyg ingår inte i målen för år 2025 och inte heller riksdagens mål om 70 procents reduktion av utsläppen för inrikes transporter. Vi ser ju dock gärna att man klimatväxlar eller klimatkompenserar för sina flygresor. Andelen flygbiobränsle ska öka kontinuerligt, se delmål 2.2 i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region. För mer information om definitioner se bilaga 2.

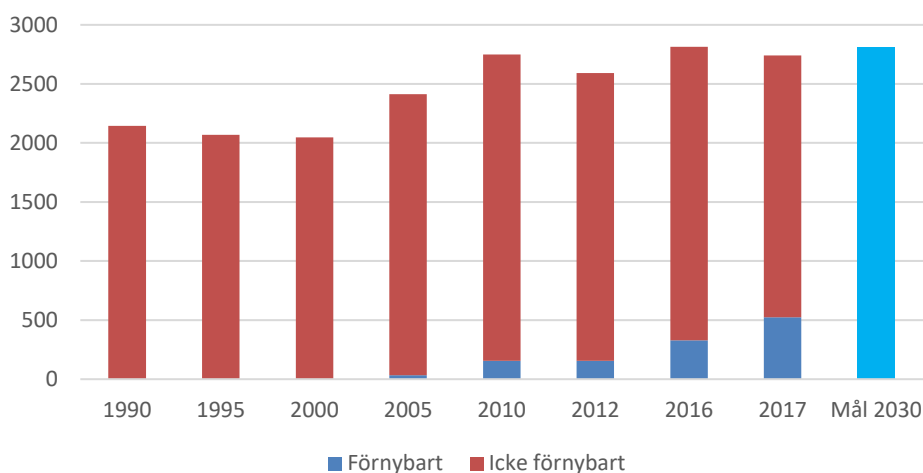

Antal fordon Kalmar län 2018

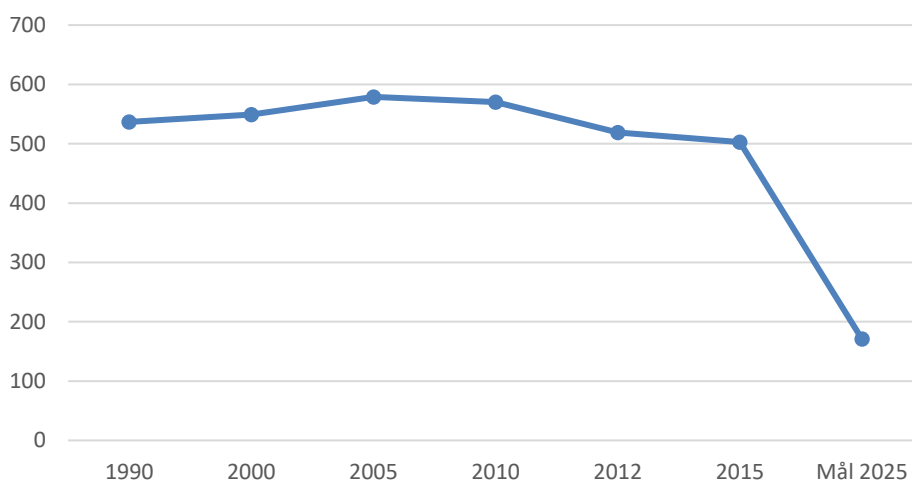
Figur 9. Antal fordon i trafik efter drivmedel i Kalmar län 2018. Källa miljöfordon Sverige

GWh/år

Figur 10. Diagram är baserat på drivmedelsförsäljning i Kalmar län. Datakälla SCB.

kton koldioxid per år

Figur 11. Transporternas utsläpp av koldioxid i Kalmar län med mål om 70 procents minskning 2025.

Transporter i Kalmar län

Den största delen trafikarbete (väglängd i kilometer) på land står personresor för och den övervägande delen går på väg. Trafikverket redovisar i Vägnetet 2016-12-31 ett trafikarbete i miljoner fordonskilometer per år på 1 757. Under 2011 var motsvarande siffra 1 704³². Det betyder att körsträckan per invånare ökat något sedan 2011. Det är en trend att fler pendlar längre sträckor som driver på en regionförstoring vilket kan vara avgörande för kompetensförsörjning och global konkurrenskraft.

Den absolut största delen av bränsleddrivna pendlingsresorna sker med bil. Om den trenden håller i sig måste samåkning öka betydligt och framöver bör pendlingsresorna övergå mer till kollektivtrafik, cykel eller gång. Där så inte är möjligt kan bilen vara enda alternativ men ytterst viktigt att infrastrukturen för att resa förnybart då är genomförbart. Infrastrukturen för elbilsladdning, biogas eller vätgas ska inte begränsas till större samhällen utan måste även vara på plats på landsbygden där det är störst behov av resor med personbil och möjligheten till kollektivtrafik är begränsad.

Kollektivtrafiken

Sedan 2017 går busstrafiken i Kalmar på 60 procent biogas och 40 procent HVO. Utvecklingen inom detta området styrs av upphandlingar av trafiken. Det innebär att andelen förnybara drivmedel kan komma att öka genom att gamla avtal löper ut och nya avtal, med krav om förnybara drivmedel, tar vid. Kollektivtrafikens marknadsandel om antalet transportresor för Kalmar län 2016 uppgick till åtta procent. Nationellt ligger procentsatsen på 18 procent. Förklaringen till den lägre marknadsandelen för kollektivtrafiken i Kalmar län lär vara bristen på större städer och den stora delen små samhällen med långa avstånd. Vidare måste vi skapa mer incitament för att öka det kollektiva resandet i länet. Hur gör vi det mer attraktivt för boendes på landsbygden att pendla med kollektivtrafiken; hur ser möjligheterna ut? Finns det möjligheter att kunna ta med cykeln på bussen? Ökar resandet med ett lägre biljettpris eller en helt avgiftsfri kollektivtrafik? Avesta kommun har avgiftsfri kollektivtrafik sedan år 2012³³. Det ökade resandet med kollektivtrafik i kommunen har sedan införandet uppgått till mer än 200 procent, vilket har minskat koldioxidutsläpp med 40 ton per år.

Tågresor

Tåg är ett av de mest miljövänliga färdmedlen eftersom det har en mycket liten klimatpåverkan. I Sverige drivs tågen till största delen med el och svarar för mindre än en procent av transportsektorns totala utsläpp av koldioxid³⁴.

För att tågresorna i länet ska öka behöver järnvägen rustas upp och tågen renoveras eller bytas ut. Det ligger många gånger utanför regionala beslut. Till att börja med bör resor på Stångådalsbanan och Tjustbanan ske med förnyelsebara drivmedel eller elektrifiering av hela eller delar av banan. En kustbana för Karlskrona-Kalmar-Oskarshamn-Västervik och Linköping förenkla möjligheterna ytterligare.

³² Trafikverket, Trafikarbetet 2011, 2017

³³ <https://www.avesta.se/trafik-och-infrastruktur/kollektivtrafik/avgiftsfri-kollektivtrafik2/>

³⁴ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>

Flygresor

Den uppskattade totala klimatpåverkan från svenska befolkningens flygresor år 2017 var cirka 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter (inklusive höghöjdseffekten)³⁵. Det är lika mycket utsläpp som hela personbilstrafiken i Sverige orsakar.

För närvarande finns inget förnybart bränsle eller någon annan teknik som helt kan ersätta det fossila flygfotogenet. Det arbetas på att elektrifiera flygplan men stor del av teknikutvecklingen återstår för att det ska vara möjligt³⁶. Biobränsle kan i dagsläget ersätta en del av det fossila bränslet men är för närvarande begränsad av tillgången. Även om det år 2030 är möjligt att fullt ersätta det fossila bränslet med biobränsle kommer flyget ändå ha en klimatpåverkan genom bildande av vattenånga på hög höjd (på grund av höghöjdseffekten).

Biobränsle är ett betydligt mer klimatsmart alternativ än det fossila flygfotogenet. Uttaget av biobränsle från skogen måste dock ske på ett hållbart sätt för att inte avverka mer skog än i dagsläget, då skogen är en effektiv kolsänka. I väntan på tekniken måste de medel som idag finns att tillgå användas för att minska flygets klimatpåverkan. Att skapa incitament för att öka andelen förnybart flygbränsle är ett sätt. Då behöver företag och organisationer som väljer att flyga vara beredda att betala merkostnaden och/eller klimatkompensera för flygresorna. Klimatkompensation minskar dock inte de direkta utsläppen av växthusgaser. Färre och/eller flygresor som ersätts med mindre klimatpåverkande alternativ så som tågresor har störst effekt. Regeringen har infört en flygskatt som syftat till att minska andelen resor med flyg³⁷. Beteendeförändring pekas också ut som viktig när det gäller resande för att på så sätt minska antalet flygresor.

Sjöfart

Utsläppen från inrikes sjöfart står för cirka två procent av Sveriges totala utsläpp från inrikes transporter³⁸. Sjötransporter är ofta energieffektiva jämfört med andra trafikslag på grund av den låga drivmedelsförbrukningen per vikt och sträcka av transporterat gods. Hur stora sjöfartens växthusgasutsläpp blir beror på vilken typ av drivmedel som används. Det finns förnybara drivmedelsalternativ som kan ersätta fossila drivmedel för sjöfarten. Metanol som restprodukt från skogen, flytande biogas och andra biobränslen samt el kan ersätta det fossila bränslet.

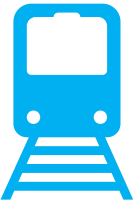
Sjöfarten är många gånger av internationell karaktär och regionens rådighet är därmed begränsad. Kalmar län ska arbeta för att begränsa sjöfartens klimatpåverkan så långt det är möjligt. Energimyndigheten beskriver i rapporten Sjöfartens omställning till fossilfrihet (2017:10) att om sjöfarten ska kunna bli fossilfri behöver samhället bli mer transporteffektivt, fartygen blir mer energieffektiva och förnybara drivmedel måste användas på bred front. De skriver också att det behövs en investeringsfond för att stimulera till klimatbesparande åtgärder och en koldioxidfond. De nämner också att en möjlighet att minska klimatpåverkan kan vara en utformning av hamnavgifter där avgifterna styr mot minskad klimatpåverkan.

³⁵ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/Tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/Flygets-klimatpaverkan/>

³⁶ <http://fossilfritt-sverige.se/verksamhet/fardplaner-for-fossilfri-konkurrenskraft/fardplaner-for-fossilfri-konkurrenskraft-flygbranschen/>

³⁷ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20171200-om-skatt-pa-flygresor_sfs-2017-1200

³⁸ Naturvårdsverket 2017

Övriga godstransporter

Sedan 2007 har utsläppen från tunga lastbilar minskat med strax över 25 procent i Sverige³⁹. Minskningen har framförallt drivits av ökad användning av biodrivmedel men även av bränslesnålare fordon och ett trafikarbete som minskat något. Andelen förnybar energi inom vägtransportsektorn ökade från 14 procent år 2015 till 19 procent 2016. Stor del av ökningen beror på ökad inblandning av HVO (hydrerade växtoljor) i konventionellt dieselbränsle. Andelen förnybar energi fortsätter att öka och tog ny fart efter 1 juli 2018 då reduktionsplikten på bränsle infördes. Syftet med reduktionsplikten är att minska utsläppen av växthusgaser och öka användandet av biodrivmedel. Efterfrågan på HVO har ökat efter införandet av reduktionsplikten och priserna börjat stiga när efterfrågan blivit större än utbudet. Förnybara drivmedel och energieffektivisering behövs för att minska godstransporternas utsläpp av växthusgaser. Därtill behövs även en förflyttning av godstransporter till järnväg och sjöfart⁴⁰. Förslagsvis kan det finnas utrymme för transport av gods på järnväg nattetid.

Arbetsmaskiner

Arbetsmaskiner stod 2016 för cirka sju procent av de totala växthusgasutsläppen i Sverige⁴¹. Naturvårdsverket menar i rapporten Arbetsmaskiners klimat och luftutsläpp (rapport 6826, 2018) att succesiv effektivisering av befintlig teknik inte är tillräcklig för att bidra till Sveriges mål om noll nettoutsläpp av växthusgaser 2045. Det kommer behövas ett grundläggande teknikskifte.

Teknisk utveckling av arbetsmaskiner har stor potential att bidra till ökad energieffektivitet och minskade utsläpp, inte minst genom hybriddrift och eldrift. Mer stöd för forskning, utveckling, demonstration och marknadsintroduktion för ny teknik som bidrar till minskade utsläpp från arbetsmaskiner behövs. Naturvårdsverket föreslår i rapporten om arbetsmaskiners klimat- och luftutsläpp att kommuners och myndigheters förutsättningar att ställa miljökrav på arbetsmaskiner och bränslen vid upphandling av entreprenadtjänster bör förbättras. Exempelvis genom inrättandes av ett arbetsmaskinregister⁴². Den utveckling som nu sker inom personbilar med elektrifiering kan med stor sannolikhet även gälla arbetsmaskiner framåt. Fler och fler tillverkare av arbetsmaskiner har under senare tid presenterat eldrivna alternativ.

Transportsektorns växthusgasutsläpp

Av Kalmar läns totala utsläpp av växthusgaser (mätt som koldioxidekvivalenter) står transporter för 50 procent (exklusive metangasutsläpp). Räknat från år 2015 har koldioxidutsläppen från transporter i Kalmar län minskat med sju procent. Energianvändningen för transporter i Kalmar län har ökat med 31 procent (2016) sedan 1990. Den största delen av utsläppen från vägtransportsektorn står personbilar för (65 procent). Det totala antalet personbilar i Kalmar län har ökat. Samtidigt har andelen miljöklassade bilar ökat kontinuerligt och utgjorde 14 procent år 2015. Många av "miljöbilarna" är bränslesnåla dieselbilar.

För att nå det nationella målet om minst 70 procents minskning av växthusgasutsläppen från transportsektorn mellan 2010 och 2030 samt målet om klimatneutralitet senast 2045 behöver omställningen stå på tre ben⁴³:

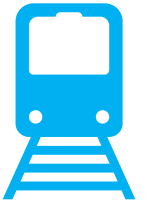
³⁹ KNEG Klimatneutrala godstransporter på väg) Resultatrapport 2017

⁴⁰ Trafikverkets Kunskapsunderlag och Klimatscenario för Energieffektivisering och Begränsad klimatpåverkan

⁴¹ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-arbetsmaskiner/>

⁴² <http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6826-4>

⁴³ Strategisk plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet, energimyndigheten 2017

- ett mer transporteffektivt samhälle
- energieffektiva och fossilbränslefria fordon och farkoster
- högre andel förnybara drivmedel.

De tre benen för omställning kommer att behöva olika fokus i staden respektive på landsbygden. Åtgärder för transporteffektivt samhälle har stor potential i urbana miljöer med goda förutsättningar för överflyttning mellan trafikslag och där bebyggelseplanering kan bidra till minskad efterfrågan på bilresor. På landsbygden kommer större vikt att behöva läggas vid energieffektiva fordon och förnybara drivmedel⁴⁴. Infrastruktursatsningar på landsbygden är viktiga. Det kan handla om laddstationer för elfordon eller tankstationer för biogas/vätgas.

Omställningen kräver samarbete och insatser av offentlig sektor, näringsliv, akademier och civilsamhälle. Vi behöver arbeta tillsammans på alla nivåer; nationellt, regionalt och lokalt. Sverige är ett litet land i en stor värld och det finns osäkerheter i omvärldsutvecklingen. Sveriges rådighet över transportsektorns utveckling är begränsad. Det som sker i övriga världen inom transporter och fordon kommer troligtvis också att ske här.

Sverige kan vara föregångare internationellt och pådrivande för en snabb omställning. Den offentliga sektorn bör vara en förebild på såväl nationell som regional och lokal nivå. Omställningen skapar nya arbetssätt, lösningar och förändringsarbete. För att lyckas med det behövs mer samverkan och en helhetssyn. Gemensamma arenor och nätverk där regionala aktörer kan träffas, utbyta erfarenheter och gemensamma lösningar underlättar det.

Regionala verktyg för att nå målen

Länsstyrelsen har i uppdrag att ta fram en infrastrukturplan för förnybara drivmedel och elfordon. Arbetet ska redovisas i oktober 2019. Infrastrukturplanen redovisar nuläget för möjligheten att tanka förnybart och laddstationer för elbilar i Kalmar län samt visar på behovet av utbyggnad av tankstationer för förnybara drivmedel och laddstationer för elbilar. Infrastrukturplanen ska vara kunskapshöjande och ligga till grund för beslut inom den offentliga verksamheten planering.

Upphandling är ett verktyg som ger offentliga aktörer rådighet att påverka res- och transportval. Krav på fossilbränslefria drivmedel bör ställas så långt som möjligt. Den förnybara drivmedelstypen för fordon bör vara teknikneutrala så att branschen själv kan avgöra vilken teknik som är lämpligast. Offentliga aktörer har ett stort samhällsansvar men även privata aktörer har ett ansvar att påskynda omställning av transporter. Resepolicys behöver skärpas och innehålla fler specifika krav på resor, som exempel: att endast upphandla hyrbilar som är fossilbränslefria eller att inte flyga vid resor kortare än 50 mil. Om det i resepoliticyn inte ställs direkta krav utan endast framförs genom en allmän text om miljöaspekter är risken stor att det inte leder till några förändringar. De centrala upphandlingarna för myndigheter, kommuner, kan sedan ställa skarpa krav om till exempel fossilbränslefria tjänsteresor.

Digitaliseringen är ett verktyg för att överta en del av den tillgänglighet som transportsystemet stått för. Nya lösningar för att minska antalet resor för möten och eller distansarbete ökar, vilket möjliggör Kalmar läns chanser till att attrahera kompetenta arbetstagare som kan arbeta på distans.

Godstransporter och logistik bör utvecklas för ett nå en fossilbränslefri transportsektor. Det handlar om att minska utsläppen och att effektivisera. Kalmar läns järnvägsnät förhindrar för närvarande en övergång från vägtransporter till järnväg. Nya satsningar på det regionala järnvägsnätet behövs men är beroende av ett nationellt beslut. Kalmar län har en lång kustremsa

⁴⁴ Strategisk plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet, energimyndigheten 2017

som möjliggör en överflyttning från vägnätet till sjöfarten. En sådan satsning energieffektiviserar transporten av gods men beror delvis på investeringar. Beroendet av transporter på vägnätet kommer att vara stort även i framtiden. Parallellt med satsningar på en övergång till järnväg eller sjöfart behövs också en tydlig satsning på övergången till fossilbränslefritt drivmedel. Möjligheten att tanka förnybart bränsle måste garanteras i hela länet. Upphandlingar och avtal spelar en viktig roll då krav ställs på förnybart drivmedel, effektivisering och minskat antal transporter genom samordnad varudistribution.

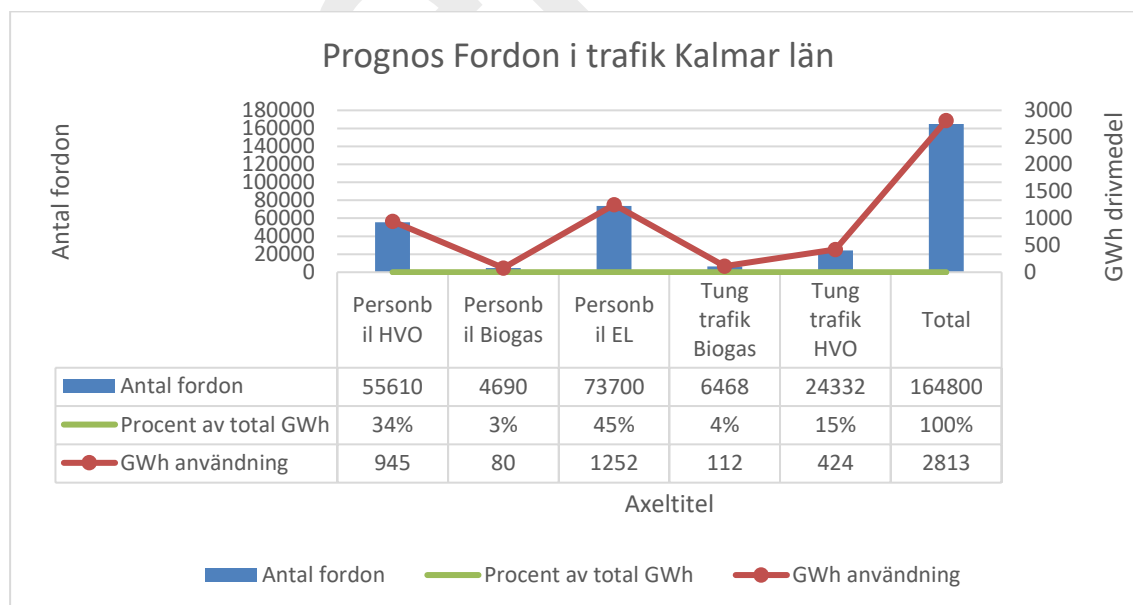
Den offentliga sektorn har ett stort ansvar att påskynda omställningen och föregå med gott exempel. I rapporten ”miljöledning i staten” visar naturvårdsverket att energianvändningen har minskat men koldioxidutsläppen orsakade av myndigheternas tjänsteresor har fortsatt öka⁴⁵. Myndigheternas resor och transporter släppte ut 380 000 ton koldioxid år 2017, något mer än år 2016. Denna ökning har skett trots att antalet digitala möten ökat. Även större landsting, regioner och kommuner ökar sina tjänsteresor.

Fossilbränslefria transporter 2030, tankeexperiment

Hur ser möjligheten ut att klara målet om ett fossilbränslefritt Kalmar län 2030?

Utvecklingen av nya förnybara drivmedel, el batterier och bränsleceller/vätgas har tagit fart de senaste 10 åren. Elbilar blir allt mer ekonomiskt konkurrenskraftiga i jämförelse med fossilbränslefordon. Produktionen av biobränsle och biogas har också ökat i omfattning. Redan idag går en stor del av kollektivtrafiken i Sverige på biogas, HVO och el.

Hur kommer då utvecklingen av elfordon och förnybara drivmedel att se ut år 2030? Räcker mängden förnybara drivmedel till för att ersätta det fossila bränslet? Hur stor marknadsandel kan elfordon uppnå år 2030? Elkraftsbranschens intresseorganisation Power Circle har tagit fram en prognos för elbilens utveckling i Sverige. De spår att 2030 finns det 2,5 miljoner laddbara fordon i trafik i Sverige. I januari 2019 uppgick antalet personbilar i trafik i Sverige till 4,5 miljoner. Det är 55 procent av alla bilar i trafik 2030.

Figur 12. Prognos över drivmedelsförsäljning per fordonstyp 2030, indata enligt bilaga 1.

Diagrammet ovan visar antal fordon uppdelat på fordonstyp och bränsletyp samt drivmedelsförsäljning. Det visar också procentandelen för fordonstyp med specifikt bränsle

⁴⁵ <http://www.naturvardsverket.se/mlr>

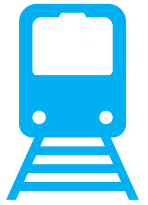
jämfört med drivmedelsförsäljningen (GWh). Beräkningar enligt diagrammet är grova och endast till för att skapa en indikation och reflektion över drivmedelsförsäljningen i Kalmar län 2030. Energieffektivisering är inte medräknad, inte heller är en eventuell minskning av antalet fordon i trafik medräknad.

Prognosen utgår från: Den totala drivmedelsförsäljningen för 2018 som uppgick till 2813 GWh. Antalet fordon i trafik som uppgick till 164 800. Produktionen av biogas idag på 55 GWh och med en möjlig utbyggnad till 300 GWh enligt systemstudien i biogas. Om elbilar inte får den snabba utveckling som Power Circle prognostiserar behöver en större del av fordonsflottan drivas av andra förnybara drivmedel än el år 2030.

Enligt bifogad beräkning⁴⁶ och diagrammet ovan kan tre procent av personbilarna drivas på biogas. Medan biogasen kan utgöra 21 procent av de tunga fordonens drivmedelsanvändning. Jämförelsevis kan en fullt utbyggd biogasproduktion i Kalmar län ersätta totalt sju procent av den totala drivmedelsförsäljningen för alla fordon (tung trafik och personbilar) i trafik. Resterande nittiotre procent av drivmedelsförsäljningen måste då ersättas av andra förnybara drivmedel (biobränslen) och elfordon.

En personbil i Sverige har en medellivslängd på 17 år. Även om det enbart skulle säljas elbilar idag så kommer en stor del av bilarna 2030 utgöras av "gamla" personbilar. De behöver då kunna drivas av förnybart drivmedel, exempelvis biodiesel. I dagsläget är produktion av biodiesel begränsad och enligt prognosen inte i närheten av att täcka kommande behov. Produktionen av biodiesel (HVO) i Kalmar län behöver öka. Det måste också gå till på ett hållbart sätt, utan inblandning av palmolja, samtidigt som det gynna jord- och skogsbruket i Kalmar län. Parallellt med att vi ökar produktionen av förnybara drivmedel så måste vi arbeta för att antalet fordon i trafik minskar och ersätts av kollektivtrafik, gång och cykel. Detta skulle medföra att biogasen kan täcka en större andel av den totala drivmedelsförsäljning 2030.

⁴⁶ Tankeexperiment, se bilaga 1.

Förslag till insatser

Krav i offentlig upphandling på förnybara drivmedel eller drivmedel utan koldioxidutsläpp.

Arbetsgivaren erbjuder en premie för de som går, cyklar eller reser kollektivt till arbetsplatsen.

Utred möjligheten att "ta med cykeln på bussen". Gratis cykelbuss till och från Öland året runt.

Arbetsgivare underlättar och uppmuntrar till distansarbete.

Informationsinsatser för länets kommuner och upphandlingsansvariga angående vilka fossilbränslefria drivmedel som finns tillgängliga samt möjligheten att ställa krav vid upphandlingar.

Utreda möjligheten att införa gratis kollektivtrafik i regionen.

Arbeta konsekvent med beteendepåverkan för att öka andelen resor med kollektivtrafik, gång och cykel.

Arbetsgivare erbjuder personalbil, exempelvis el- eller biogasbil, för anställda genom bruttolönavdrag. Bilen kan dagtid ingå i organisationens bilpool för att minska hyrbilskostnader eller andelen personbilar i organisationen.

Uppdaterade resepolicyer där krav ställs på fossilbränslefritt resande där det är möjligt.

Kraftsamling för utbyggnad av snabb-, semi- och standardladdning. Främja att elbilsladdare uppförs i samband med nybyggnation av bostäder.

Bygg ut laddinfrastrukturen vid befintliga bostäder.

Satsa på marknadsförening och utveckling av nya attraktioner, resmål och deltagarevenemang för att resor till Kalmar län ska kunna ersätta utlandssemester med flyg.

Inspirera anställda att semestra i Kalmar län genom att erbjuda gratis kollektivtrafikkort under semestern eller rabatt på interrailkort för tågresor.

Inför ett gemensamt betalsystem för elbilsladdning för de offentliga verksamheterna i Kalmar län.

Öka/underlätta för samhälls- och byföreningar att starta bilpooler både i städer och på landsbygden, i syfte att minska den totala bilflottan.

Förnybar energiförsörjning

Mål för insatsområdet förnybar energiförsörjning

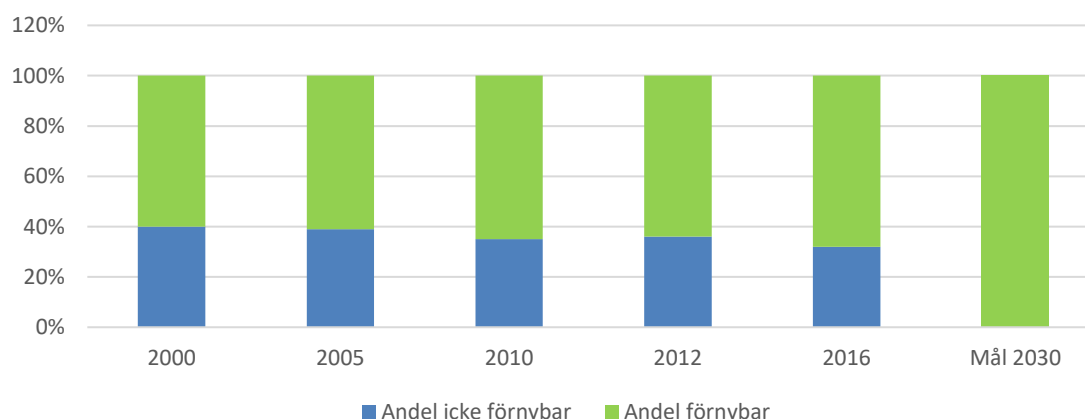
- År 2030 är Kalmar läns produktion av förnybar energi minst lika stor som länets totala energianvändning (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator 1*

Indikatorer

- 1 Slut användning energi efter län och kommun. Källa: SCB.
Elproduktion och bränsleanvändning efter län och kommun. Källa SCB.

Kalmar läns nuläge

Kalmar län ska år 2030 producera lika mycket energi som vi gör av med, energin ska vara förnybar. År 2016 var 68 procent av energianvändningen förnybar. Till förnybar energi räknas biobränsle, avlutar från pappersindustrin, biogas, biodrivmedel samt del av el och avfall.

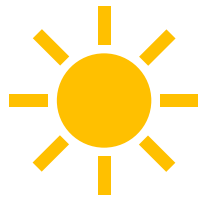

Figur 13. Årlig utveckling av andelen förnybar respektive icke-förnybar energi i Kalmar län. Med mål om 100 procent förnybar energi 2030. Källa: SCB

Energiförsörjning nationellt

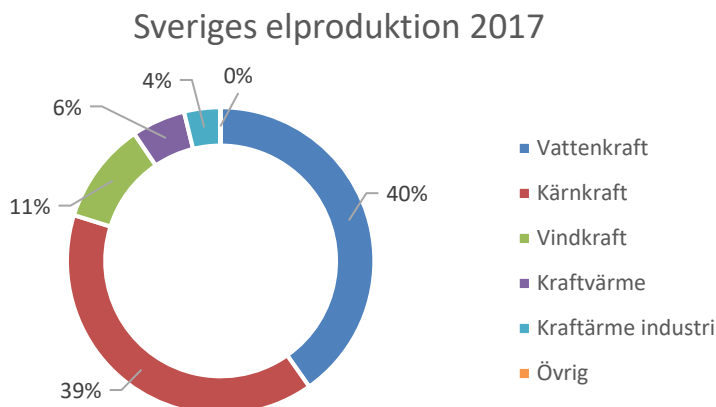
Sverige har nått en bred parlamentarisk överenskommelse om målet 100 procent förnybar elproduktion år 2040⁴⁷. Bättre förutsättningar för investering i förnybar energi, energiteknik och energieffektiviseringar är nödvändiga. Utvecklingen av energisystemet ska utgå från mångfald av storskalig och småskalig förnybar produktion som är anpassad till lokala industriella behov. Samhällets olika sektorer befinner sig i en omställningsfas till elektrifiering vilket leder till en stor utmaning att

⁴⁷ <https://www.regeringen.se/artiklar/2016/06/overenskommelse-om-den-svenska-energipolitiken>

förändra energipolitiken. Fokus behöver skifta från att nästan enbart handla om levererad mängd energi (TWh) till att även se till att det finns tillräckligt stor effekt (MW)⁴⁸.

I Sverige är det vatten- och kärnkraft som står för den dominerande elproduktionen, endast 1 procent kommer från förbränning av fossila bränslen. Sverige är idag exportörer av elenergi och en utökad produktion av förnyelsebar elenergi möjliggör större export av el utomlands. Det kan ersätta elproduktionen som domineras av fossila bränslen i flera länder. Kalmar län bör i första hand satsa på områden med utvecklingspotential och där regionala insatser gör störst skillnad.

Figur 14. Sveriges elproduktion 2017. Källa Energimyndigheten.

Regional energiförsörjning

I Kalmar län användes 2016 totalt 13,3 TWh energi i olika former. Det motsvarar 3,6 procent av Sveriges totala slutliga energianvändning⁴⁹. Energianvändningen har ökat sedan 1990 vilket framförallt beror på industrins energianvändning som har ökat. På en nationell nivå förutspår Energimyndigheten en minskning av energianvändningen till år 2030⁵⁰ och det finns då skäl att anta att även Kalmar läns energianvändning kommer att minska framöver samtidigt som elanvändningen ökar.

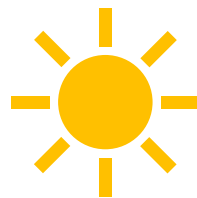
Kalmar läns elproduktion, exklusive OKG, utgjorde år 2016, 52 procent av länets elanvändning där 14 procent var genom Södra Cells användning av egenproducerad el. Vindkraft i länet uppgick till 28 procent av den totala elanvändningen.

Vi har goda möjligheter att uppnå målet om Kalmar läns produktion av förnybar energi är minst lika stor som länets totala energianvändning 2030. Kraftvärmeverken i länet eldas huvudsakligen med biobränslen såsom flis, bark och andra biobränslen, men även med avfall och i enstaka fall torv och olja. Kraftvärmeverken bör endast drivas av förnybara bränslen vilket innebär att en utfasning av torv och olja bör ske.

⁴⁸ <https://www.regeringen.se/artiklar/2016/06/overenskommelse-om-den-svenska-energipolitiken/>

⁴⁹ Energibalans 2016, Kalmar län

⁵⁰ Energimyndigheten, 2017, Scenarier över Sveriges energisystem 2016, ER 2017:6

Biogasproduktion

Kalmar läns biogasproduktion uppgick år 2017 till 55 GWh⁵¹. Det finns stor potential för utökad produktion av biogas i länet. Kalmar län är starkt inom gröna näringar vilket innebär en god tillgång på substrat från gödsel och restprodukter från livsmedelsproduktion. Produktionen av biogas kan ge ett närproducerat förnybart drivmedel som kan återföras till lantbruket. En fullt utbyggd biogasproduktion i Kalmar län har en kapacitet på 300 GWh.⁵² Produktionen av biogasen kan användas till uppgradering till fordonsgas eller till produktion av el och värme.

Systemstudien i biogasutbyggnad menar att den samhällsekonomiska kalkylen visar på ett positivt resultat på 260 miljoner kronor vid en utbyggnad av 300 GWh. Den visar även att djurproduktionen blir mer miljövänlig genom att minska dess utsläpp av försurande, övergödande och klimatpåverkande utsläpp.

Biogasen kan ersätta en del av fossila bränslen för transporter eller producera förnybar el och värme. En personbil som drivs av biogas har en genomsnittlig klimatpåverkan i livscykelperspektiv på 13 (gCO₂ekv/MJ)⁵³. En större biogasproduktion får inte medföra en ökning av djurbesättningen eftersom det skulle innebära en större klimatpåverkan genom ökade växthusgasutsläpp som metan. Under 2018 fick ett flertal ansökningar till klimatklivet beviljat stöd för att bygga biogastankstationer i Kalmar län. Detta kommer kunna bidra starkt till en ökad användning av biogas som fordonsgas i Kalmar län.

Vindkraft

Kalmar läns vindkraft producerade 1,093 TWh år 2017. Antalet uppförda vindkraftverk 2018 uppgick till cirka 200 och antalet beviljade till cirka 100 verk⁵⁴. Priset på produktion av vindkraft sjunker. När Energimyndigheten analyserade kostnaderna för vindkraft hamnade hälften av projekten på en kostnadsnivå av 40–50 öre per kWh.

I Energimyndighetens *Vindkraftsstatistik 2017* görs bedömningen att för landbaserade vindkraftsprojekt som tas i drift år 2020 ligger kostanden på omkring 36 öre per kWh. Vindkraften har stor potential att öka i Kalmar län och behöver göra det för att länet ska bli självförsörjande på förnybar energi.

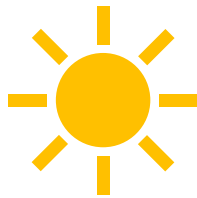
Det finns intressekonflikter som måste förebyggas för att göra det lättare att installera vindkraft. För havsbaserad vindkraft underlättar det med en nationell handlingsplan/strategi där lämpliga områden för vindkraft märks ut och accepteras av de berörda intressenterna. Offentlig verksamhet bör samverka mer för att underlätta en utbyggd vindkraft. Ett första steg kan vara att organisera ett samrådsmöte där Länsstyrelse, Region, kommuner och andra berörda aktörer träffas och diskuterar vindkraftens utbyggnad i Kalmar län. Tillsammans kan vi underlätta för utbyggnaden och förebygga intressekonflikterna.

⁵¹ https://www.energigas.se/library/2368/rapport-es-2018_01.pdf

⁵² Systemstudie biogasutbyggnad 2018,

⁵³ <http://2030.miljobarometern.se/nationella-indikatorer/branslet/klimatpaverkan-hos-olika-drivmedel-b2d/biogas/compare/>

⁵⁴ Vindbrukskollen på vindlov.se

Solceller

Solelsproduktion har potential att kraftigt öka i Sverige. De mest lönsamma takmonterade solcellsanläggningarna återfinns i söderlägen i södra Sverige⁵⁵. Profu visar i en studie att med de förutsättningar som finns idag (investeringsstöd och nuvarande elpriser) är i princip alla takmonterade solcellsinstallationer i Sverige lönsamma. Den installerade effekten av nätanslutna solcellsanläggningar i Kalmar län uppgick 2017 till 8,7 MW. Jämfört med den installerade effekten om 4,86 MW år 2016 är det nästan dubbelt så mycket. Kulturhistoriska byggnader och kyrkor har stora tak i söderläge och skulle kunna utnyttjas för solenergiproduktion. Installation av solceller på dessa typer av byggnader måste dock göras enligt gällande lagar och prövas i varje enskilt fall mot bestämmelser i KML, PBL och Miljöbalken.

Vattenkraft

Den småskaliga vattenkraften i Kalmar län uppgår till ett 90-tal anläggningar. I SCB:s data ingår endast statistik från de största producenterna. Därav saknas statistik för hur mycket vattenkraftsel som totalt produceras i Kalmar län. En kulturhistorisk inventering pågår för närvarande av miljöer kring dammar vid alla länets vattendrag. Den kommer ge en bra bild av var vattenverksamheter av tradition förekommit. Resultaten från inventeringen bör utgöra en vägledning i samband med diskussioner om lämplig placering och återskapande av vattenkraftverk. Vid utbyggnad av vattenkraft måste miljö- och energinyttan vägas samman. Vattenkraften behöver miljöanpassas och ha moderna miljötillstånd. Utbyggnaden av vattenkraften kan underlättas genom att arbeta fram en databas med statistik över länets elproduktion genom vattenkraft, med hänsyn till biologiska mångfald och andra värden.

Vid en utbyggnad av vindkraft, vattenkraft och andra förnybara energikällor ska hänsyn tas till de värdefulla kulturvärden som finns, både på land och till havs. Hänsyn ska tas till fornlämningar och vrak som är skyddade enligt KML men även till andra kulturhistoriska värden som är utpekade riksintressen enligt Miljöbalken.

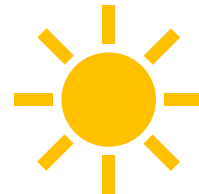
Regionala verktyg för att nå målen

Det finns många fördelar med att producera el och värme i biogasanläggningar. El som produceras kan användas lokalt eller säljas vidare på nätet, spillvärmen kan tillvaratas och användas lokalt eller tillföras fjärrvärmenätet. Genom elproduktion och tillvaratagande av restvärme från biogasen kan det mesta av energiinnehållet nyttjas. Vid decentraliserad biogasproduktion (gårdsbaserad) produktion av el och värme minimeras transporterna till och från avlägsna större anläggningar (centraliserad anläggning).

Biobränslen används till stor del i dagens fjärrvärmeproduktion. Det medför vikten av att kraftvärme prioriteras framför enbart värmeproduktion.

Restvärme från industrin kan på flera sätt tillvaratas, både genom att skicka ut det på fjärrvärmenät eller genom att producera el genom tillvaratagande av rökgaserna. Det finns också teknik att producera el genom en turbin kopplad till hetvatten som driver en generator som alstrar elektricitet. Den senare tekniken kan även användas för fartyg för att alstra energi från spillvattnet.

⁵⁵ Teknisk-ekonomisk bedömning av solceller i Sverige av Profu i uppdrag av energimyndigheten 2018.

Förutsättningarna för förnybar energi kan förenklas genom uppdaterade exploateringsplaner för utbyggnad och gemensamma målsättningar. Aktörerna i Kalmar län kan även bidra till mer förnybar elproduktion genom att ställa krav i upphandlingar.

Skälen till varför Kalmar läns förnybara energiproduktion måste öka är många. Genom att tillvarata förnybara energiresurser minskar miljö- och klimatpåverkan samtidigt som det skapar möjligheter för näringslivet. Det bidrar också till att öka länets självförsörjningsgrad och ge en starkare motståndskraft mot ekonomiska oroligheter till följd av ökade energipriser. Kalmar län har mycket goda förutsättningar att bidra till Sveriges elproduktion genom vindkraft, kraftvärme, motkraft och sol.

Förslag till insatser

Aktuella och uppdaterade vindkraftsplaner för att underlätta möjligheten till utbyggnad.

Skapa en samverkansgrupp med mål om att öka vindkraftsutbyggnaden i Kalmar län. Förenkla ansökningsförfarandet kring vindkraft och vara transparenta kring bedömning och beslut samt bör viktning av värden vid bedömningar av lämpliga lokaliseringar ske.

Arbeta för ökad solcellsutbyggnad i Kalmar län genom att ställa krav på solceller vid nybyggnation där det är möjligt och installera solceller på befintliga byggnader.

Arbeta för utbyggnad av fjärrvärme, närvärme och restvärme.

Tillvarata restvärme och använd energin för att producera el.

Arrangera seminarier, utbildningar, information och aktiviteter för allmänheten för att inspirera och öka kunskapen om förnybar energi.

Främja den gårdsbaserade biogasproduktionen för elproduktion och tillvaratagande av restvärme genom seminarier, aktiviteter och utbildningar för potentiella producenter.

Försöka minimera effekttoppar inom industrin (se över möjligheter till energilagring eller andra sätt att minska effekttoppar).

Statistik över elproduktion från småskalig vattenkraft; kan produktionen effektiviseras och ökas utan bekostnad på den biologiska mångfalden och miljön.

Offentliga och privata aktörer handlar bara upp energi från förnyelsebara källor.

Industri och företag

Mål för insatsområdet Industri och företag

- År 2030 har användningen av icke förnybar energi i Kalmar läns industrier och företag minskat med 95 procent jämfört med 2005 års nivåer (*företag med betydande energianvändning*). *Indikator 1.*
- År 2025 är Kalmar läns utsläpp av fossil koldioxid per bruttoregionprodukt 50 procent lägre än år 2005 (målet återfinns i handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region). *Indikator 2.*

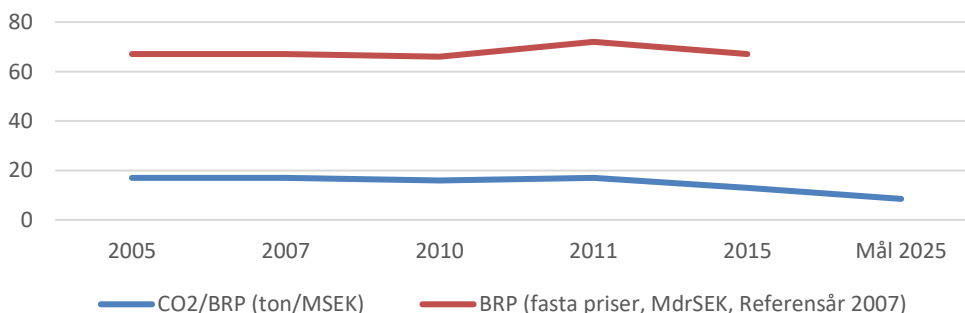
Indikatorer

- 1 Slutanvändning energi efter län och kommun. Källa: SCB
- 2 Industrins utsläpp av fossil koldioxid i Kalmar län. Källa: RUS

Kalmar läns nuläge

Inom ramen för Sveriges nya klimatmål har bland annat nya etappmål satts upp för sektorer inom den icke-handlande sektorn. Dessa sektorer bör senast år 2030 ha minskat sina utsläpp med 63 procent jämfört med 1990 års nivåer och med 75 procent år 2040⁵⁶.

Kalmar län har goda möjligheter att gå före och ställa skarpare krav. Utsläppen av koldioxid i länet har, exklusive Cementas cementtillverkning, minskat med 16 procent från 1990 - 2015. Länets koldioxidutsläpp från industriens energi och processer uppgick till 173 kton år 2015. Utsläppen av fossil koldioxid kopplad till el och uppvärmning har totalt, i alla sektorer, minskat med nästan 76 procent 1990–2015⁵⁷. För industrin och företag innebär det att uppvärmningen har övergått till biobränslen och värmepumpar istället för oljeeldning. Dagens koldioxidutsläpp härrör främst från processer och tillverkning av produkter. För att minska processrelaterade utsläpp krävs mer genomgående förändringar såsom process- eller produktbyten.

⁵⁶ Regeringskansliet (2017) Det klimatpolitiska ramverket

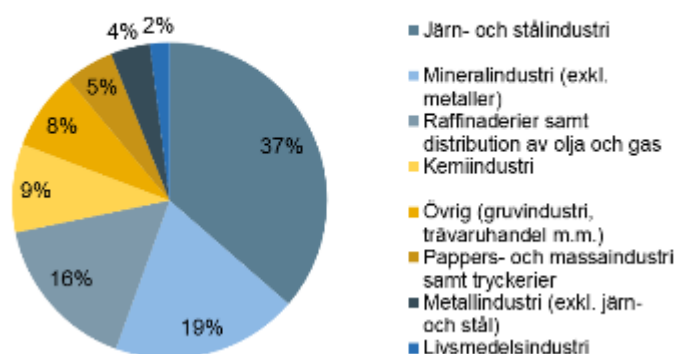
⁵⁷ Energibalans 2016 Kalmar län

Figur 15. Utsläppen av fossil koldioxid per BRP har minskat med 26 procent från år 2007 till år 2015. Utsläppen ska minska med ytterligare 65 procent 2015 - 2025 för att klara målet om 50 procents minskning av Kalmar läns utsläpp av fossil koldioxid per bruttoregionprodukt jämfört med år 2005.

Nationella utsläpp

Branschernas andel i industrins utsläpp år 2016

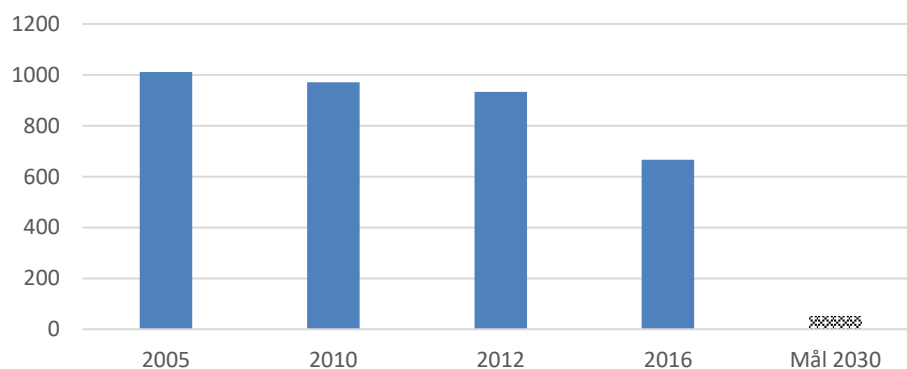
Figur 16. Branschernas andel av industrins utsläpp i Sverige. Källa: Naturvårdsverket.

Energianvändning industri och företag

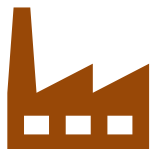
Industrin är den sektor i Kalmar län som dominerar energianvändningen och år 2016 stod den för hela 49 procent. Följden blir att konjunktursvängningar och enskilda bolagsbeslut får relativt stort genomslag i länet. Mellan 1990 och 2016 har energianvändningen i industrisektorn ökat med 60 procent, trots att många företag och industrier genomfört energieffektiviseringar under perioden.

Mönsterås massabruk är stora energianvändare och stora energiproducenter. De använder ofta restprodukter som bränslen i processen för att ta fram pappersmassa. En stor del av elen som produceras med turbinerna används på pappersbruket och överskottet säljs ut på elnätet.

GWh

Figur 17. GWh icke förnybar energi i Kalmar läns industri med mål om 2030. Inklusive Cementas tillverkning på Öland för process och energianvändning. Källa SCB.

Regionala verktyg för att nå målen

Det krävs stora investeringar för att kunna minska utsläppen av växthusgaser i Kalmar län till 2030. Befintliga anläggningar måste moderniseras eller ersättas. För att minska utsläppen i tillverkningsindustrin krävs en kombination av elektrifiering och ökad användning av vätgas, biomassa och biogas.

Trots svårigheter att eliminera alla processrelaterade utsläpp finns stora möjligheter att avsevärt minska dessa. Utsläpp av koldioxid kommer att behöva avskiljas, lagras och användas. Potentialen finns för att flera industriprocesser kan ställa om till förnybar vätgas, biogas och förnybar biomassa istället för fossila bränslen.

Dagens industriprodukter kommer så småningom att ersättas med helt nya produkter, som exempel starkare cement. Därför är forskning, utveckling och demonstration viktig. Med tiden kommer kostnaderna för ny teknik att sjunka.

En tidig omställning som är anpassad till framtidens energi- och miljökrav innebär att nya affärsmöjligheter och tillväxt kan skapas för Kalmar läns industrier och företag. Genom kontinuerlig energieffektivisering och resurseffektivitet förbättras även företagets konkurrenskraft. De företag som ställt om till det förnybara är starkt rustade inför höjda priser på fossil energi och ökad efterfrågan på mer hållbara varor och tjänster.

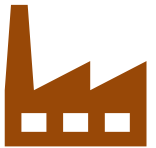
Miljö-, kvalitet- och energiledningssystem är bra verktyg för att systematisera företagets långsiktiga arbete med förbättringar av verksamheten. Genom att arbeta med energiledningssystem ställs hårda krav på energikartläggning och energieffektivisering.

Energi- och klimatrådgivning är ett bra verktyg för vägledning i mindre företag. Rådgivningen har erbjudits kostnadsfritt sedan 1998 i de flesta av Sveriges kommuner. Dessutom finns företagsnätverk för energieffektivisering, regionala noder, energicoacher samt projektet ”Incitament för energieffektivisering”. Miljöbalken är också ett viktigt hjälpmedel som möjliggör för tillsynsmyndigheter att ställa krav på energihushållning.

Genom energieffektivisering i industrin kan energianvändning och effektuttag reduceras. Många åtgärder är idag direkt ekonomiskt lönsamma och många företag i industrisektorn har hittills inte prioriterat energieffektivisering utan istället fokuserat på produktionen. Genom att exempelvis installera LED-belysning, varvtalsstyrda pumpar, fläktar eller en effektvakt kan effektuttaget reduceras vilket kan sänka topeffekten och då säkringen på elabonnemanget. Det är bra både för företaget som får minskade kostnader för elanvändning och effektbelastningen på elnätet.

Energisteget är ett nationellt program för energieffektivisering i industriföretag. Energisteget ska bidra till att nå energiöverenskommelsens mål om 50 procent effektivare energianvändning år 2030. I Energisteget kan företag få medel för fördjupad projektering eller investeringsstöd för merkostnaden att investera i en energieffektiviseringsåtgärd som har identifierats i en energikartläggning.

EU:s strukturfonder och statliga stöd ger en möjlighet för Kalmar läns industrier och företag att enklare ställa om. Till hjälp är också energi- och koldioxidskatter, handeln med utsläppsrätter, energikartlägningsstöd och stöd för teknikutveckling och innovationer. Stöd som Klimatklivet och Industriklivet är viktiga eftersom de bidrar till koldioxidreducerande åtgärder. Genom samverkan och kunskapsutbyte mellan offentliga aktörer, näringsliv och akademier kan initiativ till nya projekt bildas och omställningen inom företag och industrier kan därigenom påskyndas.

Avskiljning och lagring av koldioxid (CCS)

Alla koldioxidutsläpp måste minska, det behövs för att hålla den globala uppvärmningen väl under 2 grader, helst 1,5 grader och för att nå de nationella målen om nettonollutsläpp av växthusgaser 2045. Koldioxidhalten i atmosfären måste kraftigt reduceras till en nivå till förindustriell nivå, för att uppnå det behöver vi fånga in och lagra koldioxid.⁵⁸ Vid förbränning frigörs koldioxid, oavsett om den är från fossila bränslen eller biobränslen. Förbränning av fossila bränslen måste helt upphöra och vid förbränning av biobränslen måste koldioxiden fångas in och lagras för att nå negativa utsläpp.

Den största andelen av svenska koldioxidutsläpp är av biogent ursprung, det vill säga koldioxid som härstammar från förbränning av biobränslen. Genom att skilja av och lagra biogen koldioxid skulle Sverige kunna bidra till en nettominskning av koldioxidhalten i atmosfären.⁵⁹ Mer forskning och utveckling måste till för att CCS ska kunna användas storskaligt och kostnadseffektivt. Energimyndigheten finansierar forsknings- och utvecklingsinsatser om CCS inom både akademier och industrier.

Förslag till insatser:

Informera om möjligheterna till energiomställning för industrier och företag genom att söka statliga stöd.

Öka samverkan och nätverkande för innovationer och tekniska lösningar mellan olika branscher, ökad dialog mellan näringsliv och offentlig verksamhet.

Främja energieffektivisering och förnybara energislag vid tillsyn och rådgivning.

Öka tillvaratagandet och avsättningen för restvärme.

Arbeta för att fler företag genomför energokartläggningar.

⁵⁸ https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.144804!/SPM_SR15_svensk.pdf

⁵⁹ <http://www.energimyndigheten.se/forskning-och-innovation/forskning/industri/avskiljning-och-lagring-av-koldioxid-ccs/>

Byggnader och fastigheter

Mål för insatsområdet byggnader och fastigheter

- År 2030 har klimatpåverkan för nybyggnad och ombyggnad av byggnader och fastigheter i Kalmar län minskat i ett livscykelperspektiv, mer byggs av trämaterial. *Indikator 2*
- År 2030 har energianvändningen i bostads- och fastighetssektorn i Kalmar län minskat med 30 procent från 2005 års nivå⁶⁰. *Indikator 1*

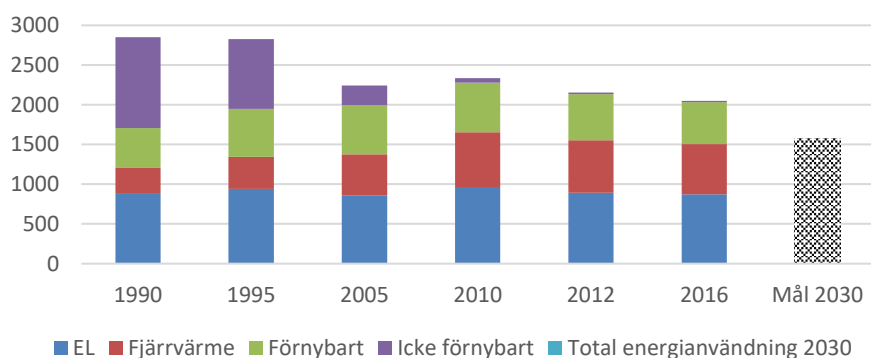
Indikatorer

- 1 Slut användning energi efter län och kommun. Källa: SCB
- 2 Klimatpåverkan från material och produkter mäts genom enkätuppföljning av upphandlingskrav o offentliga fastighetsbolag.

Kalmar läns nuläge

Energianvändningen i byggnader och fastigheter har minskat sedan 1990 och olje användningen har tack vare värmepumpar och fjärrvärme nästan upphört. Mellan åren 2005 och 2016 minskade energianvändningen för hushållen med nio procent. Stora investeringar i energieffektiviserande åtgärder, framförallt inom befintliga byggnader och fastigheter, är viktiga för att åstadkomma ytterligare minskning.

GWh

Figur 18. Hushållens energianvändning i Kalmar län med mål att år 2030 har energianvändningen i bostads- och fastighetssektorn i Kalmar län minskat med 30 procent från 2005 års nivå. Källa: SCB

Den totala energianvändningen från hushållen har minskat med 28 procent från 1990 till 2016. Diagrammet visar även att hushållens andel av icke förnybar energi

⁶⁰ elbilsladdning ska inte ingå i byggnadens energianvändning

minskade från 40 till 0,6 procent under denna period. Det är en otrolig minskning som enklast kan förklaras genom den stora kostnadsbesparing som görs vid en energikonvertering, det vill säga utbyte av till exempel olja till värmepump eller fjärrvärme.

Energieffektivisering

Energieffektivisering inom byggnader och fastigheter är den mest kostnadseffektiva åtgärden för att begränsa byggnaders klimatpåverkan. Energieffektivisering minskar inte bara kostnaderna för fastighetsägaren utan bidrar även till reducerat effektuttag ur elnätet. Byggnader påverkar även mark- och resursers användning, avfallsflöden och bidrar till annan miljöbelastning. Ur ett livscykelperspektiv blir materialutvinning, förädling av material och produktionsmetoder betydelsefullt. En minskad resurs- och miljöpåverkan från alla produktionsled bör främjas. Certifieringssystem, riktlinjer och verktyg för upphandlingar måste användas i högre utsträckning än idag.

Befintliga byggnader

Det råder bostadsbrist samtidigt som upprustningsbehovet är stort, inte minst i de bostäder som byggdes på 1960- och 70-talen (miljonprogrammet). Trots en ökning av bostadsbyggandet framöver kommer majoriteten av fastighetsbeståndet år 2030 att bestå av äldre byggnader. Det är alltså inom de befintliga byggnaderna den största energieffektiviseringspotentialen finns. Ombyggnad och renovering av miljonprogrammet är därför en viktig insats.

Det gäller även att kostnadseffektivt kunna producera och förvalta nya och ombyggda byggnader med låg energianvändning och låg klimatbelastning. Byggandet måste ske med livscykelkostnadsperspektiv (LCC) eftersom byggnader med en låg energianvändning kostar mer att producera men, å andra sidan, är betydligt billigare i drift. Insatser för att minska slöseri med naturresurser kan göras genom att satsa mer på vård och underhåll av befintliga material i befintliga byggnader, istället för nyproducerat.

Regionala verktyg för att nå målen

Kommunikation mellan produktionsfas och förvaltning är viktigt för en byggnads livscykelkostnad. Varje år kostar bristande kommunikation i byggproduktion 40 miljarder, och förvaltning kan spara hela 20 miljarder⁶¹. Anbudsunderlag och bygghandlingar bör bli bättre och det behövs tydlig informationsöverföring från byggprocessen och överlåtelsen till förvaltningsprocessen. Svensk Byggtjänst har med hjälp av andra aktörer tagit fram ett nytt digitalt klassifikationssystem för all byggd miljö i Sverige. Systemet är tänkt att utgöra en plattform för effektivare kommunikation mellan olika aktörer inom samhällsbyggnadssektorn.

Nära nollenergibyggnader

Olika styrmedel påverkar branschens möjligheter att bygga hållbart och minska energianvändningen. Senast den 31 december 2020 ska EU:s medlemsstater se till att alla nya byggnader är nära nollenergibyggnader. Medlemsländerna ska också vidta åtgärder för att stimulera att byggnader som renoveras omvandlas till nära nollenergibyggnader. Det är tydliga krav som kommer att bidra till minskad

⁶¹ <https://byggtjanst.se/acdmy/bygg--och-forvaltningsbranschen-kan-spara-60-miljarder/>

energianvändning. Tekniken hindrar oss inte från att bygga nära nollenergibyggnader eller plusenergibyggnader. Ur ett livscykelperspektiv kan det vara kostnadseffektivt. Kommuner och allmännyttan äger och förvaltar en tredjedel av flerbostadshusen i Sverige. Inflytandet över genomförandet av energieffektiviseringsåtgärder är därför stort och dessa offentliga aktörer bör därför se över möjligheten till skärpta riktlinjer för att kunna styra mot nollenergibyggnader vid nybyggnation.

Byggnadens energianvändning

En byggnads källor för energibehov utgörs av värme, varmvatten, komfortkyla, fastighetsel och hushållsel⁶². Det finns flera tillvägagångssätt att minska energianvändningen. Den gemensamma är de boendes och verksamhetens behov. Genom individuell mätning kan incitament för energieffektivisering stärkas. Om en lägenhetsinnehavare betalar för den faktiska värmen och varmvattenanvändning borde det vara ett incitament att minska kostnaden. Kompetenshöjande insatser som får lägenhetsinnehavare att ändra sina beteenden är också en möjlighet för att ytterligare minska energianvändningen.

I byggreglerna ställs krav på värme, varmvatten, kyla och fastighetsel men inte på hushållsel. Ekodesignkraven däremot ställer minimikrav på elanvändande produkter och märkningsdirektiven ger konsumenten en möjlighet att välja mer energieffektiva produkter. Offentliga fastighetsägare bör visa vägen och i större utsträckning införa individuell mätning samt kompetenshöjande insatser för hyresgäster.

I Kalmar län finns flera goda exempel på framgångsrikt arbete med energieffektivisering i byggnader. Ett sådant är GodaHus som startade 2009⁶³. GodaHus är en förening med mål att utveckla arbetet med energieffektiva byggnader i Sydostregionen. Föreningens medlemmar representerar både offentliga och privata intressen och administreras av energikontor sydost.

Miljöcertifiering

Byggnader och fastigheter ska ha en så liten miljö- och klimatpåverkan som möjligt från såväl material i byggprocessen som driften. Miljöcertifiering är ett bra sätt att säkerhetsställa att materialet har en låg klimatpåverkan och byggnaden en låg energianvändning. Idag finns miljöcertifieringssystem med varierande kravnivåer. Genom att tidigt i byggprocessen ställa krav på miljöcertifiering genomsyras hela byggprojekteringen av minskad miljö- och klimatpåverkan vilket lägger grunden för ett hållbart byggande.

Planera för förändrad användning

Färre kvadratmeter per person ger mindre klimatpåverkan och gör att de används på ett effektivare sätt. Samhällets ökade digitalisering, med större möjligheter till distansarbete, medför mindre ytbehov på arbetsplatser. Eftersom behovet av rumstyper/lägenhetstyper varierar över tid bör det vid nybyggnation planeras för möjligheten att ändra rums-/lägenhetstyp vid framtida behov.

⁶² <https://www.boverket.se/sv/byggande/bygg-och-renovera-energieffektivt/energikrav/>

⁶³ <http://godahus.se/>

Kulturhistoriska byggnader

Vid energieffektivisering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader bör långlivade material och lösningar användas med hänsyn till kulturhistoriska värden i enlighet med bestämmelser i KML och PBL. Vid installation av solceller bör lösningar som kan anpassas till kulturhistoriskt värde användas.

Förslag till insatser

Ta fram handlingsplaner för offentliga bostäder och lokaler; hur kan befintliga byggnader energieffektiviseras kostnadseffektivt?

Vid hyra av lokaler ska krav på energi- och klimatpåverkan ställas till uthyraren.

Vid nybyggnad eller ombyggnad ska alltid solenergi prioriteras där det är lämpligt, vid projektering ska nya byggnader utformas för att möjliggöra solenergiproduktion.

Verka för ”gröna tak” vid nybyggnation byggnader.

Utveckla och marknadsför den kommunala energi- och klimatrådgivningen.

Bygg, bo och förvalta. Förbättra kommunikationen mellan bygg och förvaltning. Redan i projekteringsfasen bör en kommunikation med förvaltningsansvariga inledas, det för att minska förvaltningskostnaderna i förvaltningsfasen.

Stärka samverkan med hyresgäster i arbetet med energifrågorna.

Ta fram länsgemensamma riktlinjer avseende energikrav vid ny-/ombyggnation.

Nyttja energideklarationer som vägledning för energieffektivisering.

Reducera betong och stål vid nybyggnad och ombyggnad och istället bygga med lokalt producerad trä.

Att mäta är att veta; mät byggnadens energianvändning för vatten, värme, el och kyla och ta fram ett digitalt system som för statistik över energianvändningen i fastighetsbolagets byggnader.

Slopad bygglovsavgift för passivhus och plusenergihus.

Verka för att i hög grad använda miljövänliga och lokalt producerade byggnadsmaterial för att minimera transporter mellan leverantörer och byggplats.

Klimatsmart jord- och skogsbruk

Mål för insatsområdet jord- och skogsbruk

- År 2030 tas energiinnehållet i stallgödseln tillvara genom rötning. *Indikator 1*
- Ett fossilbränslefritt jord- och skogsbruk. *Indikator 2*

Indikatorer

- 1 Produktion och användning av biogas och rötresten. Källa: Energigas Sverige.
- 2 Slutanvändning MWh efter län och kommun, jordbruk och skogsbruk samt bränsletyp. Källa: SCB

Kalmar läns nuläge, jordbruk

Jordbruket står för mer än trettio procent av länets totala utsläpp av växthusgaser. Växthusgaser från lagring och användning av kogödsel dominerar utsläppen, följt av utsläppen från odlad jordbruksmark och användning av konstgödsel. Det har skett en betydande ökning av utsläpp från hönsködsel, men dessa utsläpp ligger på en förhållandevis låg nivå.

Jordbrukets utsläpp av växthusgaser har ökat med 11 procent i länet sedan år 1990⁶⁴. Metan kommer från kornas fodermältning och från lagring av stallgödsel. Lustgas kommer framförallt från omvandling av kväve i jordbruksmarken men också från stallgödselhantering. Metan och lustgas står idag för cirka hälften vardera av det svenska jordbrukets klimatpåverkan⁶⁵.

Koldioxidutsläppen från energianvändning som drivmedel till traktorer, motorredskap och bilar samt för uppvärmning⁶⁶ är betydande, även om en minskning de senaste åren kan utläsas av statistiken. Under åren 2016 och 2017 utgjorde det förnybara bränslet cirka en femtedel av den totala drivmedelsanvändningen inom jord- och skogsbruket.

Inom jordbrukssektorn tillkommer utsläpp från stödprodukter som jordbruket importerar men som inte tillskrivs den svenska klimatrapporteringen, utan tillfaller landet där produktionen sker. Det handlar till exempel om importerat foder, mineralgödsel, strömedel och kalk. Detsamma gäller för import av livsmedel där utsläppen tillfaller landet där livsmedlet produceras.

⁶⁴ SMED/RUS, 2017, Nationella emissionsdatabasen

⁶⁵ Naturvårdsverket, Fördjupad analys av svensk klimatstatistik, 2018

⁶⁶ Jordbruksverket, 2018,

<https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/begransadklimatpaverkan/jordbruketslapperutvaxthusgaser.4b00b7db11efe58e66b8000986.html>

Länets utveckling inom livsmedelsproduktion de senaste åren är unik. Med endast 2,4 procent av landets befolkning svarar länet för följande produktionsandelar på den svenska marknaden:

- 95 procent av bönorna
- 25 procent av kycklingen
- 12 procent av mjölken
- 10 procent av äggen och nötköttet

Utvecklingspotential

Den stora andelen av klimatpåverkan från jordbrukssektorn i länet är förknippad med jordbrukets djurhållning (inklusive gödselhantering) och odling på mulljordar. En minskad jordbruksproduktion i länet utgör ingen lösning eftersom det bara skulle innebära att vi förflyttar problemen med klimatpåverkande utsläpp. Tvärtom – de gröna näringarna mycket viktiga för länet. Kalmar läns regionala livsmedelsstrategi⁶⁷, som täcker åren 2016–2025, ska bidra till utveckling och nytänkande.

Hushållning med länets jordbruksmark är viktig för att säkerställa en långsiktig livsmedelsförsörjning i ett föränderligt klimat och att bevara förutsättningarna för en ökad regional produktion av livsmedel. För att utveckla ett hållbart produktionssystem med effektivare resursanvändning finns flera åtgärdsalternativ, till exempel:

- ökad rötning av stallgödsel,
- bättre precision för åtgärder vad gäller lagring och spridning av stallgödsel (medför minskad förbrukning av mineralgödsel),
- ökad kolinbindning på åkermark (mineraljordar),
- fler buskar och träd i främst kantzoner och betesmark,
- återföring av dikad mullrik åkermark till våtmark.

En dämpad efterfrågan, och därigenom konsumtion, av animaliska livsmedel kan också leda till minskade växthusgasutsläpp⁶⁸. Som nämnts ovan ligger odlingen av baljväxter i framkant i länet. 95 procent av alla bönor i Sverige odlas på Öland⁶⁹. Baljväxter, som dessutom producerats lokalt, är utmärkta som alternativ till kött tack vare dess proteinhalt.

Beteendeförändringar kan stimuleras genom rådgivning, regler för gödselhantering samt olika ekonomiska styrmedel för att stimulera innovativa klimatsmarta investeringar.

Jordbrukssektorn måste ta sig an utmaningarna för minskade utsläpp av växthusgaser genom ökad produktivitet, systematiskt arbete med energieffektivisering, uthållig produktion och omställning till förnybar energi.

Jordbruk

⁶⁷ <https://www.ltkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/naringsliv/livsmedelsstrategi/>

⁶⁸ Naturvårdsverket, 2019, Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

⁶⁹ LRF, 2017.

Klimatsmart jord- och skogsbruk ska inriktas på att minska de direkta såväl som de indirekta utsläppen av växthusgaser. Jordbruket, såväl som skogsbruket, har förmågan att binda koldioxid i marken. Åtgärder som bidrar till jordbrukets kolbindning handlar till exempel om att minska jordbearbetningen, åretruntbetande djur och kompostlagring på betesmark. Fleråriga grödor istället för ettåriga, mer lagrad kol och minskad erosion genom rötter som når djupare i marken. Hänsyn ska också tas till den nationella livsmedelsstrategins övergripande mål om ökad livsmedelsproduktion. Kalmar läns regionala livsmedelsstrategi slår också fast att fler människor ska välja livsmedel från länet och att bland annat produktiviteten ska öka. Dessutom ska det gå hand i hand med ökad effektivitet på ett sätt som är resurssnålare. Minskad klimatpåverkan pekas också ut som viktigt.

Hushållning med länets jordbruksmark är viktig för att säkerställa en långsiktig livsmedelsförsörjning i ett förändrat klimat och att bevara förutsättningarna för en ökad regional produktion av livsmedel, biobränslen och biobaserade material. Det minskar också importbehovet för dessa varor och klimatpåverkan i ett globalt perspektiv.

För att utveckla ett hållbart produktionssystem med effektivare resursanvändning finns flera åtgärdsalternativ. Ökad rötning av stallgödsel är en del, men bättre precision för åtgärder vad gäller lagring och spridning av stallgödsel kommer att ytterligare minska utsläppen. Det innebär också en minskad förbrukning av mineralgödsel. Ökad kolinbindning på åkermark (på mineraljordar), fler buskar och träd i främst kantzoner och betesmark samt koldioxideffekter genom att dikad mullrik åkermark återförs till våtmark kan bidra till ytterligare minskade växthusgasutsläpp.

Kalmar län nuläge, skogsbruk

Det totala nationella upptaget av koldioxid i skog och mark har ökat med 50 procent mellan åren 1990–2015. Det är framförallt i skogsmark som koldioxidupptaget har ökat⁷⁰. Tillväxten i skogen har aldrig varit så hög som idag och det beror främst på att återbeskogningen är effektiv.

Den svenska bioekonomin domineras av skogsbruket och de produkter som skapas med skogen som råvara. Den småländska skogens höga tillväxt bidrar till detta i hög utsträckning. När trä används istället för betong, plaster och stål undviks utsläpp av koldioxid från produktion och användning av dessa material. Fördelarna med att bygga i trä är många, inte minst för att råvaran är förnybar. Boverkets prognoser visar att vi kan behöva bygga mer än 22 000 bostäder i Småland fram till 2025. Samtidigt kan ett ökat skydd av produktiv skogsmark skydda värdefulla naturvärden och gynna en ökad kolsänka i skog och mark.

Regional skogsstrategi för Småland⁷¹ har i bred samverkan och dialog tagits fram av 22 organisationer. Den regionala skogsstrategin ska leda till förbättringar när det gäller ekonomi, sysselsättning, miljö och klimat, jämställdhet och integration.

Energianvändning inom jord- och skogsbruket

Energianvändningen inom jord- och skogsbruk varierar enligt diagrammet nedan. Det har sin förklaring i hur SCB sammanställer statistiken. Den uppdateras med verkliga siffror från undersökningar med några års mellanrum. Vad statistiken ändå visar är att

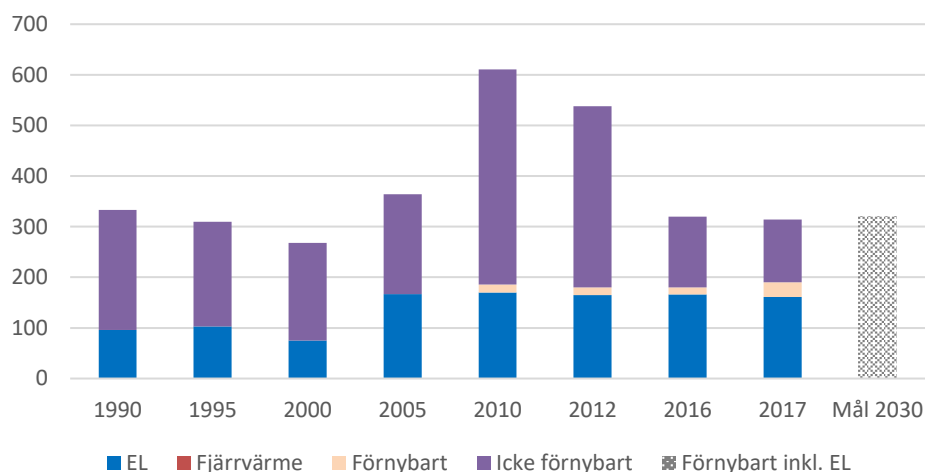
⁷⁰ Naturvårdsverket, Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

⁷¹ <https://utveckling.rjl.se/strategier--handlingsplaner/regional-skogsstrategi-forsmaland/>

förnybara drivmedel ökat något och att användningen av framförallt diesel i arbetsmaskiner minskar. Energieffektivisering kan vara en orsak, men också en påbörjad övergång från fossila bränslen till eldrift. Trenden måste fortsätta och öka ännu mer för att målet om ett fossilbränslefritt jord- och skogsbruk ska vara möjligt att nå. En snabb omställning som leder bort från fossila bränslen kan göra att jordbruksgrödor ökar sin konkurrenskraft, framförallt gällande produktion av drivmedel till fordon.

GWh per år jord- och skogsbruk

Figur 19. Jord- och skogsbrukets energianvändning i Kalmar län med mål 2030, (energieffektivisering exkluderad). Källa SCB.

Under 2016 och 2017 har andelen förnybart bränsle i jord- och skogsbrukssektorns arbetsmaskiner legat på cirka 20 procent, i jämförelse med knappt tre procent år 2011. Trenden måste fortsätta för att målet om ett fossilbränslefritt jord- och skogsbruk ska vara möjligt att nå.

Den svenska skogen växer och tar upp mer växthusgaser än den släpper ut. Därför sägs skogen fungera som en kolsänka. Genom blandade bestånd av skog gynnas produktiviteten och inbindningen av kol. Biomassaproduktionen har möjlighet att öka med 50 procent i skogar med fem trädslag jämfört med skog med ett enda. Plantering av flera arter gynnar och ökar den biologiska mångfalden. Det görs också att skogsbruket blir mer motståndskraftigt gentemot sjukdomar och insektsangrepp⁷².

Kol finns lagrat i trädens olika delar men även i dött organiskt material och i marken. Så länge kolet är bundet i skogen bidrar det inte till växthusgaseffekten. Tack vare att avverkningen är lägre än tillväxten kan kolförrådet också öka i våra skogar. Att låta skogen stå orörd ger störst klimatnytta på kort sikt. Hur stor klimatnytta blir på längre sikt beror på hur skogsråvaran används. Om den används till att ersätta fossil energi och material som ger upphov till stora koldioxidutsläpp, som betong och metallkonstruktioner i byggnader, blir den så kallade substitutionseffekten stor.

Sveriges mål om nettonollutsläpp av växthusgaser till atmosfären 2045 ökar behovet av biomassa. Utvecklingen mot en mer biobaserad ekonomi måste dock ske på ett sätt som inte äventyrar svenska miljö kvalitetsmål.

⁷² Naturvårdsverket (2017) Argument för mer ekosystemtjänster Rapport 6736
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/2071489-rapport-argument.pdf?pid=19706> sid 35

Våtmarker/torvmarker

Våtmarker är multifunktionella och tämligen komplexa ekosystem som kan bidra till klimatreglering eftersom dessa marker både kan binda och avge stora mängder klimatgaser⁷³.

En hydrologiskt intakt torvmark innebär en värdefull kolsänka. Kolet finns i alla växt- och djurdelar som byggts upp under tusentals år och inte förmultnats. När våtmarker växer igen med träd, eller torkar ut på grund av ändrad vattenregim, eller dikas ut för torvvinning (antingen för jordförbättringsmedel/jord/energi) övergår de från att vara kolsänkor till att bli kolkällor. Det vill säga de bidrar till växthuseffekten. De samlade utsläppen av växthusgaser från dikade torvmarker utgör ungefär en femtedel av Sveriges samlade klimatpåverkande utsläpp. Klimatpåverkan från förbränning av torv har medfört att torv, enligt EU:s förordning om utsläppsrätter från 2012, inte ska klassificeras som ett biobränsle. Naturvårdsverket har också tagit ställning till att energiutvinning ur torv motverkar möjlighet att nå klimatmålet och att torv bör likställas med ett fossilt bränsle.

Den bästa åtgärden för klimatet är att skydda de torvmarker som fortfarande är intakta. Det kol som redan finns lagrat i torvmarker bör stanna där. En åtgärd som kan minska utsläppen av växthusgaser från dikad torvmark är att återställa marken till våtmark. Men det finns en risk för utsläpp av metan och lustgas. Dock bedöms minskningen av koldioxid- och lustgasutsläpp överväga varför utsläppen av växthusgaser från marken totalt sett minskar vid återställning.

Dikad torvmark avger koldioxid och lustgas så länge det finns ett syresatt torvlager. Studier⁷⁴ av växthusgasutsläpp från dikade torvmarker som används för skogsproduktion visar att näringsrika och väl-dränerade marker är större källor för växthusgaser än näringsfattigare, fuktigare marker. Dikad torvmark som används för naturbete avger mindre växthusgaser än åkermark på dikad torvmark och därför är det viktigare att återställa åkermark till våtmark.

⁷³ Naturvårdsverket (2012) Markanvändningens effekter på växthusgaser, biologisk mångfald och vatten Rapport 6509

⁷⁴ Jordbruksverket – Utsläpp av växthusgaser från torvmark. Rapport 2014:24.

Förslag till insatser

- Stimulera anläggande av våtmarker på mullrik mark och utdikade torvmarker
- Energikartläggning och eco-drivning i jordbruket
- Hushållning med växtnäring, framförallt kväve i jordbruket
- Reducerad jordbearbetning
- Öka dränering av jordbruksmark (minskar lustgasutsläppen)
- Stimulera odling av fång- och mellangrödor
- Främja klimatrådgivning och kompetensutveckling i jord- och skogsbruket
- Stötta primärproducenter att använda bidrag och stöd för klimatfrämjande och energieffektiviserande investeringar
- Stimulera anläggande av våtmarker på mullrik mark och utdikade torvmarker
- Ökad produktion av biokol
- Informera om biokolets klimatsmarta funktioner
- Öka näringsåterföring via biogödsel från biogasproduktion
- Stimulera produktion och försäljning av förnybar energi och bränsle från skog eller åker
- Stimulera odling av baljväxter
- Verka för att öka den naturliga upptagningen av näringsöverskott inom jordbruket genom att återskapa våtmarker och naturanpassade vattendrag med hjälp av kulturhistoriska kunskapsunderlag som historiska kartor m.m.
- Fler djur gå på naturbetesmarker för att gynna ett öppet odlingslandskap och den biologiska mångfalden

Klimatsmart konsumtion

Mål för insatsområdet konsumtion

- År 2030 ska utsläppen av växthusgaser från konsumtion i Kalmar län vara högst fem ton koldioxidekvivalenter per person. *Indikator 1*
- Till år 2030 har avfallsmängderna per person och år minskat. *Indikator 2*

Indikatorer

- 1 Naturvårdsverkets Mätmetoder och indikatorer för att följa upp konsumtionens klimatpåverkan
- 2 Avfallsstatistik från Avfall Sverige

Konsumtionens klimatpåverkan

Att mäta konsumtionens klimatpåverkan är svårt eftersom en så stor del av utsläppen sker utomlands. Det finns i nuläget ingen data som visar konsumtionsbaserade utsläpp för Kalmar län.

Globalt sett konsumerar vi som om vi hade nästan 2 jordklot, och svenskarna som om vi hade 4 jordklot⁷⁵. Varje år görs en budget över jordens kapacitet för förnybara resurser. Den dag då vi har förbrukat jordens totala årskvot kallas ”Earth Overshoot day”, eller den ekologiska skuldens dag. Denna dag infaller allt tidigare och de månader som återstår av året lever vi över våra tillgångar. Under 2018 tog jordens årskvot slut den 1 augusti vilket kan jämföras med den 21 december 1971. I Sverige inträffade dagen redan 28 mars 2018 eftersom vår konsumtion är betydligt högre än det globala genomsnittet. En Sifo-undersökning som genomförts på uppdrag av WWF visar att många gör klimatsmarta förändringar i sin vardag och att de vill att politikerna agerar tuffare⁷⁶.

Konsumtionsbaserade utsläpp ökar

De konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen i Sverige är höga. De ligger på omkring 10 ton koldioxidekvivalenter per person och år⁷⁷, en nivå som måste ner till 1 ton per invånare och år⁷⁸. Nivån har inte förändrats nämnvärt de senaste tio åren. Däremot har andelen utsläpp som orsakas i andra länder ökat. Hela 65 procent av Sveriges totala utsläpp genom konsumtion sker i andra länder⁷⁹. Två tredjedelar av utsläppen kommer från hushållens konsumtion och en tredjedel kommer från offentlig konsumtion och

⁷⁵ WWF, 2018, Living Planet Report – 2018: Aiming Higher

⁷⁶ WWF, 2018, Unga kvinnor mest oroade och engagerade i klimatfrågan

⁷⁷ Naturvårdsverket, 2018, Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år

⁷⁸ Sverigesmiljomal.se

⁷⁹ Naturvårdsverket, 2019, Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

investeringar (i exempelvis byggnader och maskiner). Konsumtionen ökar stadigt och kan komma att fördubblas mellan år 2005 och 2030⁸⁰. Hållbara och klimatsmarta konsumtionsmönster är därför avgörande för att vi ska nå våra miljö- och klimatmål.

Två områden som står för en stor del av vår totala klimatpåverkan är flygresor och köttkonsumtionen. I Sverige har utsläppen från utrikesflyget fördubblats sedan 1990⁸¹. Flygresandet är svårt att påverka regionalt men områden som resepolicyer samt beteendepåverkande projekt är områden där regionala åtgärder kan bli mycket betydelsefulla. Köttkonsumtionen har ökat med cirka 40 procent under perioden 1995 till 2015. Knappt hälften av det kött som konsumeras är importerat⁸². Regionala insatser som leder till att minska köttkonsumtionen är viktiga. Likaså att det kött som konsumeras är närproducerat. En minskad köttkonsumtion ligger också i linje med Livsmedelsverkets kostrekommendationer för bättre hälsa.

Figur 20. Utsläppskällor ur ett geografiskt respektive konsumtionsperspektiv. Källa: Urban Mistra Futures⁸³

Regeringens strategi för hållbar konsumtion

Regeringen har tagit fram en strategi för hållbar konsumtion⁸⁴. Strategin tar sikte på vad staten kan göra tillsammans med kommuner, näringsliv och det civila samhället för att underlätta för konsumenter att agera hållbart. Strategin omfattar bland annat insatser för ökad kunskap, ekonomiska styrmedel som gör det billigare att reparera varor, satsningar på hur vi kan använda våra resurser mer effektivt och insatser för att förbättra informationen om företags och fonder's hållbarhetsarbete. Strategin lyfter också åtgärder som görs inom sektorsspecifika områden. Det gäller transport, livsmedel och boende eftersom de sektorerna står för den största andelen av utsläpp från vår privata konsumtion.

Några styrmedel som redan införts är sänkt moms för reparation av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne från 25 till 12 procent. Även skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden har införts.

⁸⁰ Naturvårdsverket, 2012, Underlag till en färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050, Rapport 6537

⁸¹ Naturvårdsverket, 2019, Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

⁸² Naturvårdsverket, 2018, <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Konsumtion-och-inhemsk-produktion-av-kott/>

⁸³ Mistra Urban Futures, Konsumtionsperspektiv i lokala klimatstrategier – erfarenheter från Göteborg, Policy Brief 2017:1

⁸⁴ Regeringen, 2016, Strategi för hållbar konsumtion

Avfall

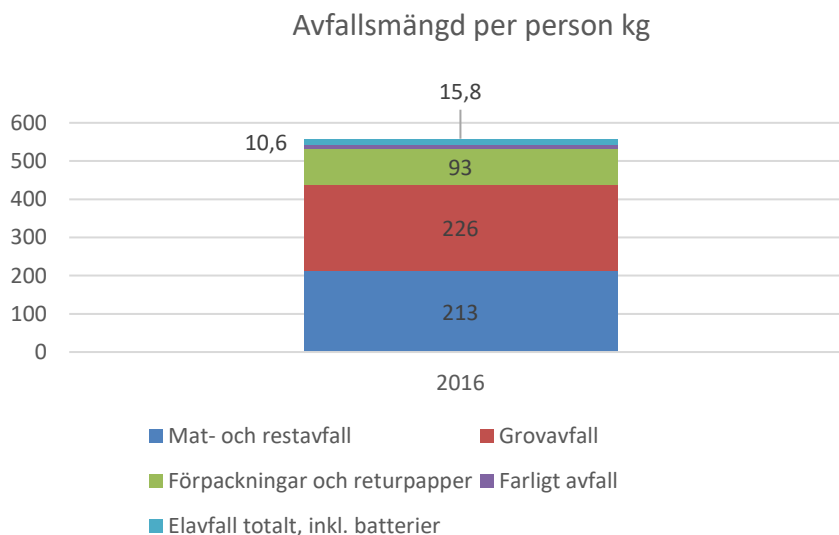
Enligt Naturvårdsverket är det centralt att inom det avfallsförebyggande arbetet göra åtgärder så tidigt att avfall inte uppstår. På en regional nivå är det möjligt genom att sätta mål, på ett kreativt sätt bättre nyttja våra roller som upphandlare, tillsynsmyndighet, planerare, informationsspridare, samordnare och stora verksamhetsutövare. Det avfall som trots allt uppstår ska utnyttjas som en resurs. Hushåll och verksamheter måste sortera sitt avfall rätt för att återvinningen ska gå till på bästa sätt⁸⁵. Vidare är mängden matavfall i Sverige ungefär en miljon ton per år. Det medför en onödig klimatpåverkan eftersom mat som slängs inte hade behövt produceras. Konsumtionen av livsmedel står för en stor del av klimatpåverkan. Inom ramen för genomförandet av den nationella livsmedelsstrategin har regeringen presenterat en handlingsplan och olika åtgärds paket för att arbeta med dessa frågor⁸⁶.

Klimatsmart konsumtion i länet

För att nå målet för länets konsumtionsbaserade utsläpp behövs en fortsatt utveckling mot ett fossilfritt transport- och energisystem. Vidare behöver vi göra klimatsmarta upphandlingar och inköp i offentlig sektor. Samtidigt behövs en övergång till mer närproducerade livsmedel med låg klimatpåverkan. För att livsmedelshanteringen ska bli mer hållbar måste produktionen bli mer resurseffektiv och klimatsmart och använda mer förnybar energi. Vi måste äta mer klimat- och miljövänligt och vi behöver minska matsvinnet.

Kalmar läns nuläge

År 2016 uppgick avfallsmängden per person i Kalmar län till 558 kg. Fördelningen mellan olika avfallsslag redovisas i figuren nedan.

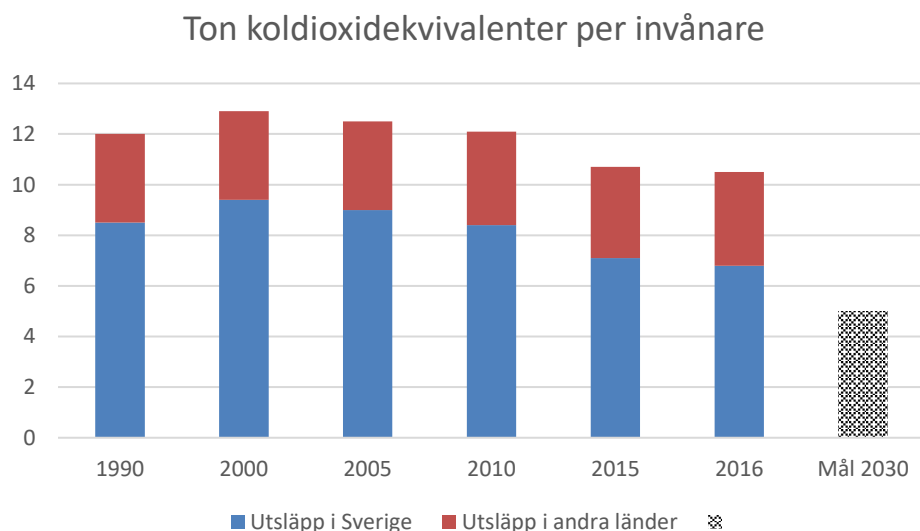
Figur 21. År 2016 avfallsmängder per person Kalmar län. Källa: Avfall Sverige Hushållsavfall i siffror 2017:26.

⁸⁵ Avfallsplan 2015–2022, Kalmarsundsregionens Renhållare

⁸⁶ Regeringen, 2017, En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet, prop. 2016/2017:104

Den redovisade statistiken nedan beror på vilka typer av verksamheter som bedrivs i länet. Statistiken inkluderar utsläpp från processer inom industrin samt metan- och lustgasutsläpp från jordbruket. Att utsläppen i Kalmar län är högre beror delvis på den omfattande jordbrukssektorn men också på den tunga industrin. Om Cementas produktion upphör kommer det att tydligt märkas i statistiken nedan.

Figur 22. Växthusgasutsläpp från konsumtion i Sverige (privat samt offentlig konsumtion), och regionalt mål till år 2030 (ton CO2ekv/person/år). Källa: Miljöräkenskaper 2017, SCB.

För att uppnå målet behövs en fortsatt utveckling mot ett fossilfritt transport- och energisystem nationellt och internationellt. Därtill krävs också en mer tjänstebaserad och cirkulär ekonomi där ökad digitalisering kan bidra till att ersätta eller intensifiera användningen av produkter, ytor och transporter samt effektivisera processer och aktiviteter. Samtidigt behövs en övergång till mer närproducerade livsmedel med låg klimatpåverkan och ett ökat fokus på klimatsmarta upphandlingar och inköp i offentlig sektor.

Förslag till insatser

Ökad medvetenhet om konsumtionens klimatpåverkan

Ökad andel återanvändning och återvinning

Stimulans till arrangemang för att hyra, dela eller låna saker istället för att själv äga dem (delningsekonomi)

Förenklad möjlighet till hållbara val vid konsumtion

Högre andel vegetarisk mat i offentliga kök

Högre andel svenskt naturbeteskött i offentliga kök

Ursprungsmärkning av livsmedel inom restaurangnäringen

Minskad mängd matsvinn i hela livsmedelskedjan

Främjat avfallsförebyggande arbete

Förbättrade möjligheter till tågresande

Ordlista

Skrivs efter remissen

Remiss

Referenser

Bilaga

Bilaga 1

Tankeexperiment – prognos personbilar 2030 Kalmar län.

Nedan presenterade tankeexperiment är en grov uppskattning av nuläge och prognos för framtiden. Siffror på antalet personbilar är hämtade från SCB, likaså statistik om drivmedel. Drivmedelsstatistiken är för alla fordon i trafik i Kalmar län (lätt och tung trafik). Där inte statistik finns har antagande gjorts. Energieffektivisering samt eventuellt minskning av fordon i trafik 2030 är inte medräknad utan data utgår från dagens. Meningen med tankeexperimentet är att reflektera över möjligheterna att Kalmar län ska klara målet om fossilbränslefri region 2030 samt framtida behov av förnybara drivmedel.

Beräkningsdata:

Antal fordon i trafik	164 800
Varav personbilar	134 000, varav 55 procent elbilar (73 700) ⁸⁷ år 2030
Varav tung trafik	30 8000
Drivmedelsförsäljning 2030	2813 GWh (försäljningen 2018)
Drivmedel GWh per fordon	$2813/164800 = 0,017$ GWh/ fordon
Total biogasproduktion 2030	300 GWh ⁸⁸
Beräknad biogas som fordonsgas	$300 * 0,65 = 198$ GWh ⁸⁹ , 60 procent tung trafik (112 GWh) 40 procent personbilar (80 GWh)
Biogas som drivmedel 2030 (alla vägfordon)	$198/2813$ GWh = 7 procent av drivmedelsförsäljningen
Personbilar biogas	$134000 * 0,017 = 2278$ GWh. $80/2278 = 3,5$ procent
Tunga fordon biogas	$30800 * 0,017 = 523$ GWh. $112/523 = 21$ procent
Tunga fordon biogas av totala drivmedelsförsäljning	$112/2813$ GWh = 4 procent.
Elbilar drivmedel 2030	$73700 * 0,017 = 1252$ GWh. $1252/2813 = 45$ procent
Resterande av drivmedelsförsäljningen som måste drivas av andra förnybara drivmedel än El och biogas.	Summa drivmedel el, biogas = $198 + 1252 = 1450$ GWh. $2813 - 1450 = 1363$ / 2813 GWh = 48 procent
Summa GWh: Biogas 198 + EL 1252 + Biobränsle 1363 = 2813 GWh	
Summa procent: Biogas 7 + EL 45 + Biobränsle 48 = 100 procent	

⁸⁷ <http://press.powercircle.org/documents/elbilslaeget-2018-med-ny-prognos-85299>

⁸⁸ Systemstudie biogas 2018 (produktionskapacitet 2030 = 300 GWh i Kalmar län)

⁸⁹ (https://www.energigas.se/library/2368/rapport-es-2018_01.pdf) (65 procent av biogasen uppgräddas till fordonsgas)

Bilaga 2

Definitioner och utgångspunkter

Följande avsnitt (definition och utgångspunkt) är hämtat från handlingsprogrammet för en fossilbränslefri region och gäller även för Klimat-och energistrategin då en del av målen återfinns i båda dokumenten.

Definitioner – energiproduktion och energianvändning

Kalmar län utgör systemgräns.

Kärnkraftverket i Oskarshamn räknas som en extern, nationell producent. Orsaken till detta är främst att kärnkraftverkets elproduktion är så stor att det annars blir omöjligt att läsa ut andra trender, förändringar och så vidare.

Regionalt producerad förnyelsebar el, såsom motkraft, vindkraft innanför territorialgränsen, solel och vattenkraft räknas i energibalansen länet tillgodo. Länets övriga elanvändning anses ha samma sammansättning som den nordiska elmixen.

Regionalt producerad bioenergi (biobränsle, biogas) och förnybara fordonsbränslen räknas länet tillgodo, även om bränslet exporteras.

Då vi använder begreppet ”*fossilbränslefri region*” menar vi alltid att det inte ska ske något nettoutsläpp av fossil koldioxid från Kalmar län. Vi ska producera lika mycket förnybar energi som den totala mängd energi som används i Kalmar län.

Fossil koldioxid från kalksten vid cementtillverkningen ingår inte i *fossilbränslefri region*.

Definition om målen:

1. Att offentlig sektor år 2025 endast använder förnybar energi
 2. Att år 2025 är fossila koldioxidutsläpp från transporter i Kalmar län 70 procent lägre än år 2010
- **Fossilfria transporter**
För att transporten ska räknas som fossilfri i det här sammanhanget krävs, i enlighet med förslaget till EU:s förnybarhetsdirektiv, att drivmedlet ger en utsläppsminskning på 70 procent jämfört med fossila alternativ. De drivmedel som i dagsläget lever upp till det kravet är el, vätgas, biogas, HVO, FAME, ED95.
 - **Köpta och utförda**
Både resor och transporter som organisationen utför själva och köper in räknas. Vid inköp av varor och tjänster där transporter ingår räknas transporterna om de står i rimlig proportion till det som handlas upp. Vid offentlig upphandling ingår de transporter som man enligt Upphandlingsmyndigheten har möjlighet att ställa krav på. För mer info se www.upphandlingsmyndigheten.se/kriteriebiblioteket/.
 - **Resor**
Anställdas resor i tjänsten räknas men inte resan till och från jobbet om de inte betalas av arbetsgivaren.
 - **Flyg**
Flyg ingår inte i riksdagens mål om 70 procents reduktion för inrikestransporter och räknas därför inte in. Vi ser ju dock gärna att man klimatväxlar eller klimatkompenserar för sina flygresor.

- **Undantag**

Målet gäller under förutsättningen att det kommer att finnas tillgång till förnybart bränsle.

Definitioner – effektiv energianvändning

Detta avsnitt omfattar såväl energieffektivisering som energibesparing. Energieffektivisering uppnås genom tekniska lösningar - som lågenergilampor och bränslesnåla bilar - medan energibesparing innebär att vi förändrar vårt beteende och våra vanor, till exempel genom att samåka med bil eller släcka onödig belysning.

Det är i nuläget oklart hur delmålet för ett transporteffektivt samhälle ska följas upp på bästa sätt på regional nivå. Målet är ändå en viktig markör, för att visa på nödvändigheten av att arbeta med dessa frågor.

Vid beräkning av energianvändning i byggnader ska Boverkets redovisning med primärenergital väljas (BBR 2020).

Definitioner – annat

Vi inkluderar också arbetsmaskiner i de avsnitt som handlar om transporter.

Elproduktionens klimateffekt

Produktion av el leder till olika miljö- och klimateffekter, beroende på vilken energikälla och vilken teknik som används. Den el som produceras i Sverige har mycket låga koldioxidutsläpp. Samtidigt är el ett energislag som lätt kan transporteras långt och som köps och säljs på en avreglerad marknad där en del av produktionen sker i kolkondenskraftverk. Sverige tillhör den gemensamma nordiska elmarknaden. Ett angreppssätt är därför att utgå ifrån den nordiska elproduktionen, där 1 kWh (kilowattimme) i genomsnitt ger ca 100 gram utsläppt koldioxid. El av okänt ursprung beräknas ge upphov till 344 g CO₂/kWh (2014). Beräkningarna baserar sig på Energimarknadsinspektionens beräkning av den så kallade "residualmixen" för Norden.

Länsstyrelsen
Kalmar län

391 86 Kalmar
010-223 00 00
kalmar@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/kalmar

Regionala utvecklingsnämnden

Samverkansavtal interregional bredbandsutbyggnad och den Sydsvenska digitala arenan

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden noterar informationen från Regionsamverkan Sydsverige om samverkansavtal för interregional bredbandsutbyggnad och den Sydsvenska digitala arenan, till protokollet.

Bakgrund

I regionplanen för 2019-2022 och i handlingsplanen för regional digital agenda ligger att ta fram förslag på en regional investeringsmodell för bredbandsutbyggnad. Inom regionsamverkan Sydsverige finns ett uppdrag från styrelsen att samordna och koordinera insatser i Sydsverige så de nationella bredbandsmålen nås. Dessa insatser sammanfaller i detta samverkansavtal för interregional bredbandsutbyggnad och den Sydsvenska digitala arenan. Arbetet följer målen och innehåll i såväl den nationella bredbandsstrategin som den regionala bredbandsstrategin.

För att lösa den bredbandsutbyggnad som återstår uttalas tydligt av myndigheter och bransch att det krävs ett helhetstänk där samverkan mellan marknadens alla aktörer är det bärande nyckelordet samt att det finns en tydlig ledarroll. Som marknaden och branschen ser ut idag har marknadens storlek betydelse. Regionsamverkan som representant för 26 procent av Sveriges befolkning gör oss intressanta.

Under 2018 har beredningsgruppen för bredband inom regionsamverkan bjudit in och fört dialog med marknadens aktörer, näringsdepartement samt Post- och Telestyrelsen i syfte att nå de nationella bredbandsmålen för att öka möjligheterna för tillväxt och utveckling, nyttjande av digitaliseringens möjligheter och för att skapa möjligheter till synergieffekter inom Regionsamverkan Sydsveriges prioriterade områden. Med en etablerad heltäckande digital infrastruktur ökar potentialen för hållbar tillväxt, attraktionskraft, levande landsbygd och samhällsutveckling i stort.

Beredningsgruppen har under marknadsdialogen identifierat möjligheten för regionsamverkan att genom ett partnerskap säkerställa och skapa förutsättningar för en fortsatt bredbandsutbyggnad och skapa en Sydsvensk Digital Arena vars syfte är att knyta samman behovet av digital utveckling

inom samtliga regionsamverkans prioriterade områden och ta en ledarroll. En Sydsvensk Digital Arena kan fungera som motor för en generell kompetensutveckling, attrahera kapital, samt locka nya etableringar i syfte att skapa arbetstillfällen, öka produktiviteten och bidra till ett hållbart samhälle. Detta är en bärande del av de finansiella prioriteringarna för samverkansavtalet. Där ingångsvärdet är en kommersiellt marknadsdriven utbyggnad. Detta kan sedan kompletteras med i första hand ett nytt statligt stöd samt i andra hand med eventuella regionala och kommunala investeringar.

Syftet med samverkan är att genom ett explorativt syn- och arbetssätt identifiera möjligheter till lösningar, strukturer och tredjepartssamverkan som kan överbrygga utmaningar med en fortsatt bredbandsutbyggnad. Ett samverkansavtal innebär att parterna bidrar med sin tid och arbetar mot gemensamt definierade utvecklingsmål utifrån ett explorativt angreppssätt i en utvecklingsfas i syfte att skapa ramar och förutsättningar för innovation. Prioriterade områden och begränsningar i åtagandet beskrivs i samverkansavtalet. För att nå störst effekt av digitala omställningen är en heltäckande bredbandsinfrastruktur en förutsättning. En heltäckande bredbandsinfrastruktur omfattar alla nät och nätägare. Samverkansavtalet bidrar till en konkret handlingsplan för samordningen av insatser när det gäller bredbandsutbyggnad och digitalisering.

Faser i arbetsprocessen

1. Avlutas med att ingå ett samverkansavtal med aktör för att nå de nationella målen för bredbandsutbyggnaden i de sex sydsvenska regionerna. Därmed skapas förutsättningar för Sydsvensk digital arena liksom för hållbar tillväxt och utveckling i hela vårt sydsvenska område. Inga ekonomiska åtaganden är förknippade med detta "paraplyavtal" men utgör, med hela RSS-området som bas, en grund för fortsatt arbete för att konkretisera den fortsatta processen.
2. Nästa steg i arbetsprocessen utgörs av mera detaljerat arbete med fokus på interregional utbyggnad och ekonomiska förutsättningar. Därmed en stark påverkansfaktor gentemot nationella nivå. Fas 2 planeras vara avslutad i slutet av 2019 och omfattar handlingsplan. Under fas 2 kommer dialog och samverkan med andra aktörer på bredbandsmarknaden, näringsliv samt offentliga intressenter att vara en viktig del av arbetet. Erfordras regionvisa beslut gällande eventuella regionala ekonomiska konsekvenser och åtaganden beslutas detta av respektive region
3. Fas 3 är en period av genomförande av interregional bredbandsutbyggnad till gagn för de mer perifert geografiskt belägna kunderna och att skapa den Sydsvenska digitala arenan. Ett erbjudande om bredbandsanslutning till alla är drivande för hela arbetet. Denna fas är beroende av hur resultatet i fas 2 blir och de förutsättningar som därmed skapas.

Det bör betonas att detta är ett möjlighetsavtal för regionsamverkan Sydsverige och för regionen. Där potentialen och möjligheterna att finna nya arbetssätt och samarbeten som skapar nya lösningar där god utväxling på offentliga insatser blir avgörande för att nå målen för bredbandsutveckling.

Sofia Moestedt
basenhetschef
Samhällsplanering och tillväxt

Magnus Hammarstedt
bredbandskoordinator

Bilagor

1. Ärende samverkansavtal bredband, regionsamverkan Sydsverige
2. Samverkansavtal för interregional bredbandsutbyggnad och den Sydsvenska digitala arenan

SAMVERKANSAVTAL

mellan

REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGE

och

AKTÖREN

gällande

INTERREGIONAL BREDBANDSUTBYGGNAD OCH DEN SYDSVENSKA DIGITALA ARENAN

Detta samverkansavtal gällande interregional bredbandsutbyggnad och den Sydsvenska digitala arenan (med samtliga bilagor härtill, detta "**Samverkansavtal**") har den **[**]** ("**Avtalsdagen**") ingåtts mellan:

- (1) Regionsamverkan Sydsverige, org.nr 802471-7442, c/o Region Skåne, 291 89 Kristianstad ("**RSS**"); och
- (2) AKTÖREN, org.nr XXXXXX-XXXX, XXX XX Sverige ("**AKTÖREN**").

RSS och AKTÖREN benämns härnäst efter individuellt som "**Part**" och gemensamt som "**Parterna**".

1. BAKGRUND OCH SYFTE

- 1.1 RSS är ett samarbetsorgan för Sveriges sex sydligaste regioner. Styrelsen för RSS har beslutat att bredband är ett av de prioriterade områdena för RSS. Utbyggnaden av bredband är en betydande infrastrukturåtgärd och för att nå hög kapacitet, robust och redundant infrastruktur, är fiber att föredra i så hög utsträckning som möjligt. Utbyggnaden av bredband genom fiber är generellt högre i kommunernas centralorter och tätorter och lägre på landsbygden. I vissa områden är utbyggnaden av bredband inte påbörjad och det finns många områden där fastigheter har lämnats mellan utbyggda områden.
- 1.2 RSS har haft en bred dialog med marknadsaktörerna under år 2018. Syftet med dialogen har varit att bland annat identifiera och utreda förutsättningarna för olika samverkansprojekt som kan möjliggöra eller påskynda framdraging av fiberinfrastruktur till ännu ej utbyggda områden. AKTÖREN har som en av de ledande marknadsaktörerna inom ramen för dialogen uttryckt intresse för att samverka med RSS i nämnda syfte. RSS har efter utvärdering av marknadsdialogen valt att ingå detta Samverkansavtal med AKTÖREN.
- 1.3 Avsikten med detta avtal är att det ska utgöra en grund för parternas fortsatta samverkan och skapa förutsättningar för att bredband i så hög utsträckning som möjligt byggs ut till områden som ännu inte är utbyggda. Parterna ska identifiera områden som ännu inte är erbjudna bredband genom fiber och skapa förutsättningar för att ge dessa områden möjlighet till anslutning. Gemensamt ska parterna skapa kreativa lösningar för fortsatt utbyggnad av bredband samt föra dialog med nationella myndigheter och departement för att i så stor utsträckning som möjligt kunna visa på fördelarna med samverkan mellan offentliga och privata aktörer samt visa på behovet av nationellt stöd i arbetet och avseende finansiering.
- 1.4 Utöver Parternas samverkan kring bredbandsutbyggnad ska parterna bedriva ett gemensamt innovationsdrivet samarbete inom ramen för den sydsvenska digitala arenan. Därvid ska med beaktande av inom RSS gemensamt överenskomna positionsdokument, regionala utvecklingsstrategier och tillväxtstrategier samt respektive Parts affärsnytta, arbetet med utveckling av innovation, tillväxt och attraktionskraft i Sydsverige prioriteras. Detta samarbete ska syfta till att utvinna goda samhällseffekter vid digitalisering inom dessa fokusområden.
- 1.5 Mot ovanstående bakgrund har Parterna nu ingått detta Samverkansavtal.

2. PARTERNAS SAMVERKAN

2.1 Allmänt om samverkan

- 2.1.1 Parternas avsikt är att tillsammans arbeta fram principer och modeller i syfte att stödja det fortsatta arbetet mot Parternas övergripande målsättning i enlighet med vad som anges i punkt 1 ovan och i **0 (Parternas övergripande målsättning och fortsatta arbete)**. Den gemensamma målsättningen förutsätter enligt Parternas bedömning att tydliga planer för interregional utbyggnad av bredbandet och finansiering av utbyggnaden tas fram och att dessa sedan läggs till grund för genomförandet. Dessa planer ska vara anpassade för de strukturella förhållanden som råder inom RSS och manifesteras i en plan för interregional utbyggnad för bredband ("**Plan för Interregional Utbyggnad**") innehållande förslag på typområde, geografier och finansieringslösningar i enlighet med vad som närmare framgår av **Bilaga 2 (Bredbandsutbyggnad och Finansiering)**. Utöver Plan för Interregional Utbyggnad ska parterna utifrån gemensamt prioriterade områden bedriva innovationsarbete i enlighet med vad som framgår av **Bilaga 3 (Den Sydsvenska Digitala Arenan)**.
- 2.1.2 Parterna är ense om att Plan för Interregional Utbyggnad, liksom Parternas samarbete i övrigt under detta Samverkansavtal, ska baseras på och uppfylla gällande branschstandarder och regelverk.
- 2.1.3 Parternas målsättning är att Planen för Interregional Utbyggnad ska ligga färdig senast 31 december 2019. Därefter ska Parterna gemensamt verka för realiserandet av densamma. Parterna ska härvid aktivt söka och bedriva samarbete med olika intressenter i enlighet med punkten 2.2. Varken AKTÖREN eller RSS åtar sig härigenom någon finansieringsskyldighet eller liknande utfästelse avseende viss investering rörande bredbandsutbyggnad.
- 2.1.4 Vardera Part åtar sig att tillföra sådana personella resurser, kunskap och material, som Parterna vid var tid i samförstånd bedömer är adekvata för att ta fram Planen för Interregional Utbyggnad och bedriva innovationsarbete enligt Bilaga 3 (Den Sydsvenska Digitala Arenan) samt samarbetet i övrigt.
- 2.1.5 Samarbetet under detta Samverkansavtal bygger på ett lojalt engagemang från Parterna och vardera Part ska inom ramen för Samverkansavtalet agera på ett professionellt och omdömesgillt sätt mot varandra och mot andra.

2.2 Transparens och samverkan med tredje parter

- 2.2.1 Parterna verkar för ett långsiktigt samarbete där öppenhet och transparens är viktigt. Detta är centralt för att bjuda in till samarbete med tredjepartsaktörer som delar Parternas gemensamma målbild. Parterna ska aktivt söka samarbetspartners för att säkerställa att marknadens olika aktörer tillsammans medverkar till den utbyggnad som läggs fast i Plan för Interregional Utbyggnad. Parternas avsikt är att utarbeta affärsmodeller som är öppna för samarbete och som tar hänsyn såväl det privata som det offentliga behov av kommunikation.

- 2.2.2 En förutsättning för att nå avtalets gemensamma målbild såsom den framgår av 0 (Parternas övergripande målsättning och fortsatta arbete) är att tredjepartsaktörer, såsom befintliga och tillkommande, nätägare och operatörer, bidrar med kompetens, kapital och innovation för en marknadsdriven utveckling. Avtalet bygger på att processer är öppna för samverkan med tredjepartsaktör och Parterna ska verka för att underlätta samverkan med dessa. Parterna ska hålla varandra löpande informerade om initiativ och framsteg som sker i samverkan med tredjepartsaktörer.
- 2.2.3 Olika samverkansformer även med andra aktörer inom näringsliv, offentliga samhället, civilsamhället samt invånare är en viktig faktor för att nå de nationella bredbandsmålen. RSS ska vara drivande i arbetet med att hitta och utveckla dessa samverkansformer.

3. FORMER FÖR SAMARBETE

För att säkerställa en god leverans och samarbete genom hela avtalstiden ska Parterna följa de processer och rutiner för samverkan som framgår av **Bilaga 4 (Samverkan och Styrmodell)**.

4. EXKLUSIVITET OCH PRIORITERAD PARTNER

RSS förbinder sig, i den utsträckning detta är förenlig med gällande rätt, att under avtalstiden, inte avtala om eller annars bedriva, motsvarande samarbete eller samverkan som enligt detta Samverkansavtal med annan tredje part som är en konkurrent till AKTÖREN. Det nu sagda ska inte hindra att RSS söker samarbete med sådan tredje part i enlighet med vad som anges i punkten 2.2 ovan eller till följd av annat åtagande i anledning av detta Samverkansavtal.

5. IMATERIELLA RÄTTIGHETER

- 5.1 Vid tillämpning av detta Samverkansavtal ska i denna punkt definierade begrepp, när de anges med versal begynnelsebokstav, oavsett om de används i bestämd eller obestämd form, singular eller plural, ha den betydelse som anges nedan:

”Bakgrundsinformation” avser all information (exempelvis malldokument och information om procedurer och metoder) som ägs eller kontrolleras av Part före Avtalsdagen, eller som skapas av någon Part därefter utanför detta Samverkansavtal, oavsett om sådan information omfattas av immaterialrättsligt skydd i form av upphovsrätt, formskydd, patent eller liknande typer av rättigheter, såsom t.ex. skydd för företagshemligheter, och ska för undanröjande av tvivel, ifråga om AKTÖRENS information, alltid anses omfatta, utan begränsning, all information om AKTÖRENS pågående, planerade eller avslutade projekt.

”Förgrundsinformation” avser resultatet av och all information (exempelvis Planen för Interregional Utbyggnad (till den del den inte innehåller Bakgrundsinformation), malldokument och information om procedurer och metoder) som uppkommer inom ramen för Parternas samarbete enligt detta avtal, liksom alla med sådan information förknippade rättigheter, såsom upphovsrätt, formskydd, patent eller liknande rättigheter som är ett

resultat av avtalets genomförande, men ska, för undanröjande av tvivel, alltid exkludera Bakgrundsinformation, inklusive delar och bearbetningar därav.

- 5.2 Envar Part förbehåller sig äganderätten till sin Bakgrundsinformation.
- 5.3 Äganderätten till all Förgrundsinformation, oavsett om den skapats av endast den ene Parten eller båda Parterna, ska tillkomma Parterna gemensamt.
- 5.4 Part äger inte rätt att överlåta, pantsätta, upplåta eller på annat sätt rättsligt disponera över Förgrundsinformationen utan den andre Partens föregående skriftliga medgivande. Part ska dock även utan sådant föregående medgivande från motparten äga rätt att fritt nyttja Förgrundsinformationen i sin fortsatta verksamhet med iakttagande av detta Samverkansavtals sekretessbestämmelse och därvid göra erforderliga anpassningar och förändringar. Denna bestämmelse ska dock inte anses innebära någon rätt för Part att på något sätt förfoga över den andra Partens Bakgrundsinformation (utöver den begränsade rätt som framgår av punkten 5.5).
- 5.5 Part tillerkänns härmed en begränsad, icke-exklusiv, ej överlåtbar rätt att för egen räkning nyttja sådan Bakgrundsinformation som motparten tillhandahåller inom ramen för detta Samverkansavtal i den omfattning som krävs för att Part ska kunna fullgöra sina åtaganden enligt Samverkansavtalet, dock att denna begränsade nyttjanderätt inte i något fall ska anses omfatta en rätt att delge tredje part den andra Partens Bakgrundsinformation.
- 5.6 Vid detta Samverkansavtals upphörande, oavsett på vilken grund, ska Part på motpartens begäran återlämna eller radera sådan Bakgrundsinformation som Part erhållit av motparten.

6. ANSVAR OCH ANSVARSBEGRÄNSNING

- 6.1 Part ska vid utförandet av sina åtaganden enligt detta Samverkansavtal med vederbörlig omsorg tillvarata motpartens berättigade intressen och använda personal med erforderlig kompetens och erfarenhet. Härutöver ska ingendera Part ha något ansvar av vad slag det vara må gentemot motparten avseende utkomsten av Parternas samarbete. Part lämnar sålunda ingen garanti avseende ekonomiskt utfall eller annat resultat avseende Planen för Interregional Utbyggnad eller däri presenterade förslag till affärsmodeller, etc.
- 6.2 Part ansvarar inte i något fall för indirekt skada såsom exempelvis utebliven vinst eller nytta, minskad omsättning, skada på tredje mans egendom, hinder att uppfylla förpliktelser gentemot tredje man, eller annan följdskada samt skada som icke rimligen kunnat förutses av Part.
- 6.3 Parts skadeståndsansvar vid kontraktsbrott och skador på motpartens egendom är, såvida inte uppsåt eller grov oaktsamhet kan läggas Parten till last eller om Part bryter mot

bestämmelserna i avsnitt 5, begränsat till tre gånger det vid tidpunkten för skadetillfället gällande prisbasbeloppet enligt socialförsäkringsbalken (2010:110).

7. FORCE MAJEURE

Part är befriad från påföljd för underlåtenhet att fullgöra förpliktelse enligt detta Samverkansavtal om underlåtenheten har sin grund i omständighet som omöjliggör eller avsevärt försvårar avtalad förpliktelse eller om sådan omständighet gör förpliktelsen oskäligt betungande, allt under förutsättning att omständigheten inte bort förutses och i övrigt varit bortom Partens rimliga kontroll samt att alla skäliga ansträngningar görs för att avhjälpa omständigheten. Som befriande omständighet ska bland annat anses, krig, krigsliknande tillstånd, myndighets åtgärd, naturkatastrof, arbetsmarknadskonflikt, störningar i elnät eller kommunikationsnätverk eller därmed jämförlig händelse, eldsvåda, eller sabotage.

8. AVTALSTID OCH UPPSÄGNING

- 8.1 Detta Samverkansavtal gäller inledningsvis till 31 december 2019. Såvida Samverkansavtalet inte sagts upp av någon Part med minst tre (3) månaders varsel före sagda datum, förlängs det dock och gäller tillsvidare med en ömsesidig uppsägningstid om tre (3) månader.
- 8.2 Vardera Parten har rätt att säga upp detta Samverkansavtal till omedelbart upphörande genom skriftligt meddelande härom till den andra Parten om den andra Parten:
- (a) i väsentligt avseende åsidosätter sina skyldigheter enligt detta Samverkansavtal och inte vidtar full rättelse inom 30 dagar efter mottagande av skriftlig begäran härom; eller
 - (b) försätts i konkurs, upptar ackordsförhandlingar, inleder företagsrekonstruktion, träder i likvidation, ställer in sina betalningar eller annars kan antas ha kommit på obestånd.
- 8.3 En uppsägning av Avtalet ska inte påverka giltigheten av punkterna 5, 9 och 12.

9. SEKRETESS

Parterna förbinder sig, utan begränsning i tiden, att inte för utomstående avslöja någon information som en Part mottagit från den andra Parten och som är av sådan art att den är att betrakta som den andra Partens affärshemlighet. AKTÖREN är dock införstådd med och accepterar att RSS åtagande enligt detta avsnitt är begränsat till svensk lags (och i synnerhet offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)) möjligheter att hemlighålla information. AKTÖREN ska i samband med att AKTÖREN tillhandahåller RSS skriftlig information ange om och på vilken grund (t.ex. affärshemlighet) sekretess begärs för viss uppgift i tillhandahållet material. Oaktat det föregående har Part rätt att lämna ut sådan information som anges ovan till tredje part i den mån det skäligen krävs för Parts fullgörande av sina åtaganden enligt detta Samverkansavtal, dock med iakttagande av de begränsningar som följer av avsnitt 5. Innan Part

lämnar ut någon information som rör detta Samverkansavtal, ska Part dock alltid, så långt detta är förenligt med lag, tillämpliga börsregler eller bestämmelser vid annan reglerad marknad, samråda med och beakta den andra Partens synpunkter.

10. TILLKÄNNAGIVANDEN OCH MARKNADSFÖRING

Parterna är ense om att initial informationsgivning såsom exempelvis pressreleaser angående detta Samverkansavtal eller härmed sammanhängande frågor ska utarbetas av Parterna i samråd, dock att Parterna därefter ska ha rätt att hänvisa till detta Samverkansavtal i allmänna termer i marknadsföringskommunikation.

11. ÖVRIGT

11.1 Parternas relation

11.2 Parterna ska i och med detta Samverkansavtal inte anses ha ingått något partnerskap eller enkelt bolag enligt bestämmelserna i lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

11.3 Samverkan syftar inte till någon transaktion som omfattas av upphandlingsplikt enligt gällande regelverk. För den händelse att upphandling skulle aktualiseras framgent ska parterna verka för att identifiera vilka eventuella upplysningar av relevans för sådan upphandling som AKTÖREN har erhållit genom denna samverkan, och som anbudsgivare därvid kan komma att behöva informeras om.

11.4 Fullständig reglering

Detta Samverkansavtal med dess bilagor utgör Parternas fullständiga reglering av alla frågor som Samverkansavtalet berör.

11.5 Avtalets förhållande till Bilagor

Vid eventuell motstridighet mellan detta huvuddokument och en bilaga ska huvuddokumentet äga företräde.

11.6 Kostnader

Vardera Part ska ansvara för och bära sina kostnader, inklusive, men inte begränsat till, kostnader för rådgivare, i samband med förhandling, upprättande och undertecknande av detta Samverkansavtal. Beslut om insatser som kräver regional finansiering fattas i varje enskild region inom RSS.

11.7 Tillägg och ändringar

Ändringar och tillägg till detta Samverkansavtal ska vara skriftliga och undertecknade av båda Parter för att vara giltiga.

11.8 Eftergivande av rättigheter

Parts dröjsmål med eller underlåtenhet att verkställa, utöva eller fullfölja någon rättighet enligt detta Samverkansavtal eller underlåtenhet att påtala visst förhållande hänförligt till detta Samverkansavtal ska inte innebära att Part frånfällt sin rätt i sådant avseende. Parts eftergift av rättighet eller påföljd, eller avstående från att utnyttja viss rättighet eller påtala visst förhållande enligt detta Samverkansavtal ska i varje enskilt fall vara skriftlig och vederbörligen undertecknad av sådan Part för att vara gällande.

11.9 Bestämmelses ogiltighet

Om någon bestämmelse i detta Samverkansavtal helt eller delvis anses ogiltig eller ej verkställbar ska bestämmelsen i övriga delar liksom alla övriga bestämmelser i Samverkansavtalet vara gällande. I sådant fall ska Parterna lojalt förhandla med varandra i syfte att, om möjligt, överenskomma om nödvändiga förändringar av Samverkansavtalet för att vidmakthålla dess struktur, syfte och anda.

11.10 Meddelande och kontaktpersoner

All korrespondens och andra meddelanden enligt detta Samverkansavtal ska vara skriftlig och ska tillställas Part genom följande kontaktpersoner på respektive adress som anges nedan eller på annan av Part anvisad adress:

Vid meddelande till RSS: [**]

Vid meddelande till AKTÖREN: [**]

11.11 Överlåtelse av avtalet

Part äger inte rätt att helt eller delvis överlåta sina rättigheter eller skyldigheter enligt detta Samverkansavtal till tredje part, utan den andra Partens föregående skriftliga godkännande.

12. TILLÄMPLIG LAG OCH TVISTELÖSNING

12.1 Svensk lag ska tillämpas på Samverkansavtalet.

12.2 Tvister som uppstår i anledning av detta avtal ska slutligt avgöras genom skiljedomsförfarande administrerat av Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut (SCC).

12.3 Regler för Förenklat Skiljeförfarande ska tillämpas om inte SCC med beaktande av målets svårighetsgrad, tvisteföremålets värde och övriga omständigheter bestämmer att Skiljedomsregler ska tillämpas. I sistnämnda fall ska SCC också bestämma om skiljenämnden ska bestå av en eller tre skiljemän. Skiljeförfarandets säte ska vara Stockholm. Språket för förfarandet ska vara svenska. Svensk lag ska tillämpas på tvisten.

12.4 Om Avtalet, eller del därav, överlåts till en tredje man ska sådan tredje man automatiskt vara bunden av denna skiljeklausul.

- 12.5 Skiljeförfarandet enligt denna Punkt 12 ska vara konfidentiellt och Parterna får därför inte för någon utomstående yppa sådan information som uppkommer under förfarandet, inkluderande bl.a. vittnesmål, inlagor, skiljemannens beslut under skiljeförfarandet och skiljedomen.

Detta Avtal har upprättats i två (2) exemplar varav Parterna tagit var sitt.

Regionsamverkan Sydsverige

AKTÖREN AB

[**]

[**]

BILAGA 1

PARTERNAS ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING OCH FORTSATTA ARBETE

1. NULÄGE

Samtliga sex regioner inom Regionsamverkan Sydsverige (RSS) befinner sig i en situation för bredbandsutbyggnaden där nuvarande utbyggnad och identifierade planer ej kommer vara tillräckliga för att nå målsättningen i regeringens bredbandsstrategi. Särskilt identifierat är det landsbygden som har den absolut största utmaningen, även för att nå digital delaktighet för alla invånare och företag samt för att RSS geografiska område får utvecklas med fortsatt tillväxt och attraktionskraft. De sex regionerna har olikheter och styrkan kommer i att aggregera upp och samverka interregionalt för att i förlängningen kunna erbjuda de ca 2,6 miljoner invånarna möjligheter med den pågående och starkt ökande digitaliseringen.

Med utgångspunkt i den nationella bredbandsstrategins syfte och mål ser Regionsamverkan Sydsverige det som viktigt att utgå från en marknadsdriven bredbandsutbyggnad och aggregerad efterfrågan för att kunna prioritera olika insatser. Regionerna inom RSS ser stora fördelar med att arbeta med bredbandsfrågan gemensamt i ett interregionalt sammanhang.

Post- och telestyrelsen (PTS), som har myndighetsuppdrag att följa bredbandsmarknaden, pekar på att den höga investeringsnivån som varit de senaste åren kommer att avta. Detta beror på en ökad osäkerhet på marknaden, där man ser att tillväxttakten för nya fiberanslutningar bromsats in och utbyggnaden av återstående områden innebär höga investeringskostnader. Tröskeln för att attrahera fler att ansluta sig till bredband är att aggregera upp efterfrågan inom ett geografiskt område företrädesvis interregionalt, vilket ger en större attraktionskraft för marknadsaktörerna att investera.

2. GEMENSAM MÅLBILD

Huvudsakliga målsättningen med denna samverkan är att med invånaren och näringslivet i fokus nå de nationella bredbandsmålen och det faktum att Regionsamverkan Sydsverige representerar cirka 26% av Sveriges befolkning är av avgörande betydelse. Det regionala och interregionala perspektivet skapar synergieffekter som blir en nationell angelägenhet. Samverkan skapar förutsättningar för ett sammanhållet, hållbart och digitalt samhälle genom en utbyggd digital infrastruktur och nyttjande av digitaliseringens möjligheter i Sydsverige genom långsiktig samverkan mellan parterna. Samverkan ger förutsättningar för nya affärer och förutsättningar med fokus på samhällsnytta. Det samlade regionala och interregionala perspektivet skapar synergieffekter och bygger ett kommersiellt värde där helheten skapar attraktions- och konkurrenskraft i Sydsverige.

Det är helheten med sex regioner och marknadsaktörer som knyter ihop och ger förutsättningar för och utbyggnad av en marknadsdriven digital infrastruktur, utveckla en innovationsinriktad plattform för att ta tillvara kraften i digital omställningen och där samverkan med tredje part är avgörande för att leverera affärspotential och samhällsnytta. Samarbeten som sker inom ramen för

samverkansavtalet är en innovationsprocess där parternas gemensamma insatser, men olika ingångar, löpande utvecklar lösningar och möjliga leveranser.

Parterna ser att samhällets beroende av digital kommunikation inte kan överskattas. Alla sektorer i ekonomin behöver väl fungerande bredbandsnät. Alla som tillhandahåller digital infrastruktur och tjänster på marknaden omfattas av likartade krav på robusthet och att de ska säkerställa att näten är byggda för att motstå störningar. Ambitionen är att samhällsnyttan säkerställs genom att parterna hanterar rådhighet i näten som ett gemensamt intresse där digitala tjänster, inkl. samhällsviktiga tjänster, kan levereras där användare bor, verkar och befinner sig. För att öka samhällsnytta och främja valfrihet och konkurrens är näten för digital infrastruktur öppna på värdekedjans olika nivåer. Genom att nyttja potentialen i digitalisering och öppen data, som drivkraft för efterfrågan på digital infrastruktur motivera investeringar i ett öppet nät för att motverka vita fläckar, hantera förtätning, bygga robusthet samt möjliggöra uppkoppling för användare och av saker.

Genom samarbetet tar RSS ledarskapet för digital omställning och visar vad kraften i vad sex regioners gemensamma insatser gör för attraktionskraft, innovation, kompetens och hållbar tillväxt i ett sammanhållet Sydsverige i samarbete med AKTÖREN.

3. DEN SYDSVENSKA DIGITALA ARENAN

Den Sydsvenska digitala arenan knyter samman regionerna vilket skapar en helhet och storlek för innovation och affärer som möjliggör digital omställning för invånare, näringsliv och offentliga tjänster där plattformen för den digitala infrastrukturen är den bärande förutsättningen för tillväxt och hållbar utveckling. Genom att ta till vara värdet av ökad tillväxt för och efterfrågan av digitala tjänster och data, kan kapital frigöras och återinvesteras i såväl den digitala infrastrukturen som i processer inom den Sydsvenska digitala arenan. Nyttan med digitaliseringens möjligheter blir ett effektivt medel för att nå målen inom regionsamverkans definierade utvecklingsområden - hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, infrastruktur, kultur och regional utveckling samt med koppling till smart specialisering kunna skala upp regionala styrkor i testbäddar och piloter.

De av RSS gemensamt överenskomna positionspapper, de regionala utvecklingsstrategierna och tillväxtstrategier i kombination med affärsnyttan för part är prioriterat i arbetet för utveckling av innovation, tillväxt och attraktionskraft i Sydsverige. Den Sydsvenska digitala arenan är en plattform och ett koncept som utvecklas genom olika processer för digital innovation och kompetens där båda parter är viktiga och drivande och där RSS i egenskap av samhällsaktör har en ledarroll. Parterna leder och utvecklar processen i öppen samverkan med ingående parter och med aktörer inom näringslivet, akademien och andra intressenter. Affärer och projekt som kan rymmas inom ramen för konceptet den Sydsvenska digitala arenan kan ha många ägare, och involverade parter, där regionerna inom RSS eller Part inte behöver vara med i alla affärer och projekt. RSS syfte är att vara katalysatorn och tillhandahålla arenan där marknadens alla aktörer, det offentliga och invånaren tillsammans kan verka för att skapa tillväxt och en hållbar utveckling både ekonomiskt, ekologiskt och socialt.

Genom utveckling av digital infrastruktur och finansiella strukturer och principer skapas affärspotential, samhällsnytta, regional utveckling samt tillgång till kapital. En förutsättning för att en

Sydsvensk digital arena ska kunna realiserar en väl utbyggd digital infrastruktur inom regionsamverkan Sydsveriges gemensamma geografiska område där både regionerna inom RSS och andra parter spelar avgörande roller. Detta säkerställer en infrastrukturplattform som är säker och tillgänglig samt motsvarar användarens behov av digitala tjänster och att samtliga användare inom berörda geografiska områden har tillgång till digital teknik inkl. sensornät och öppen data.

Den Sydsvenska digitala arenan ska inrymma folkbildning i form av kompetenshöjande insatser, utveckla digital kompetens och talang bland invånare och arbetskraft som motverkar digitalt utanförskap samt arbeta för att attrahera nya talanger, investeringar och etableringar inom digitalisering. Den Sydsvenska digitala arenan ska möjliggöra att förverkliga bodrömmar på landsbygden, bedriva företagsutveckling oavsett var du bor, möjliggöra möten mellan branscher och människor och driva utveckling och innovation. Regionsamverkan Sydsverige blir på detta sätt facilitatorn och den som står upp för och kommunicerar för den digitala arenan där hållbar tillväxt och utveckling mot gemensam målbild sker genom andra parter, inom hela det geografiska området som regionsamverkan Sydsverige omsluter.

4. SAMHÄLLEFFEKTER VID EN DIGITALISERING

Följden av vad en digital utveckling och omställning kan ge för samhällseffekter är stor. Samhällseffekterna kan vara negativa eller positiva och samarbetet ska ta ansvar för att i möjligaste/rimlig mån hantera risker så att de negativa effekterna kan undvikas. För RSS blir samarbetet en plattform för att med ett helhetsorienterat arbetssätt och med en privat part skapas kraft för att:

- förbättra förutsättningarna för att skapa positiva samhällseffekter
- ge förslag till områden där insatser kan ge positiva samhällseffekter
- genom innovationsdrivna processer skapa tester och leder till kommersiella lösningar vilka direkt eller indirekt ger positiva samhällseffekter
- följa upp samhällseffekter av genomförda insatser

5. BREDBANDSUTBYGGNADEN

De nationella bredbandsmålen är ambitiösa och tydliga. Till år 2020 bör 95% av alla hushåll och företag ha tillgång till en bredbandsanslutning som erbjuder 100Mbit/s och till år 2025 bör det vara möjligt att uppgradera till 1 Gbit/s. År 2023 bör god mobil applikationstäckning finnas på de platser där Sveriges invånare bor, arbetar och tillbringar sin fritid. I den nationella bredbandsstrategin som beslutades i december 2016 är det tydligt att den fasta digitala infrastrukturen måste samverka med den mobila för att samhället ska ges förutsättning att utvecklas och dra nytta av dagens och framtidens teknik. En fast digital infrastruktur konkurrerar inte med den mobila utan dessa kompletterar varandra genom att bidra till en helhet som samhället är allt mer beroende av. Om hela samhället ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter är det en förutsättning att alla erbjuds en snabb bredbandsanslutning

oavsett vart man bor eller verkar. Regeringen är tydlig i den nationella bredbandsstrategin att utgångspunkten är en marknadsdriven utbyggnad kompletterad med offentliga insatser. Det framgår även ur den nationella strategin att:

”Det är viktigt att privata investeringar inte förhindras och trängs ut samtidigt som det offentliga ansvar för medborgares tillgång till och användning av digitala tjänster måste beaktas. Det innebär att en balanserad försiktighetsprincip bör råda i fråga om hur offentliga aktörer ska investera i bredbandsinfrastruktur för att tillgodose bredbandsbehov.”

Tillgång till en bredbandsanslutning är en demokratisk rättighet och därmed är ett solidariskt erbjudande till invånarna en viktig faktor att tillämpa.

I de nationella bredbandsmålen definieras mantalsskrivna fastigheter och registrerade arbetsplatser som fastigheter att ansluta. För en ökad regional utveckling och tillväxt är även fritidsboende en viktig del att inkludera och ska erbjudas en bredbandsanslutning.

En väl utbyggd digital infrastruktur är förutsättningen för all samhällsutveckling. Bredbandsanslutning till hushåll och företag är i nuläget den uppenbara efterfrågan men nästa steg är att säkra digital infrastruktur till samhällsviktiga platser och funktioner. Detta ger bra förutsättning för samhällsutveckling och tillämpning av möjligheter inom maskin- till maskin-kommunikation inom t.ex. IoT (Internet of Things). En väl utbyggd digital infrastruktur ger också goda förutsättning till förbättrad täckning, kapacitet och tillgänglighet i mobilnäten. Mobilnäten består till stor del av fast infrastruktur och den mobila (den som går via radio) är en del av den totala infrastrukturen.

En förutsättning för att den digitala infrastrukturen på längre sikt ska ge de förväntade samhällsutvecklingseffekterna är att den har hög nivå av robusthet och tillgänglighet. Det är faktorer som driver ett investeringsbehov vilket med fördel hanteras genom stordriftsfördelar där kostnaden kan fördelas på många kunder.

BILAGA 2

BREDBANDSUTBYGGNAD OCH FINANSIERING

1. EN INTERREGIONAL UTBYGGNAD

Parterna ser att ett fulltutbyggt, robust och framtidssäkert bredbandsnät är en förutsättning för en hållbar utveckling ur ett demokratiskt- hållbarhets- och samhällsekonomiskt perspektiv.

Parterna har som utgångspunkt att tillsammans kartlägga och identifiera fastigheter, byggnader och platser av samhällsintresse för att finna utbyggnadsområden som genom ett regionalt och interregionalt perspektiv kan ses som en helhet. Historiskt har utbyggnaden hos marknadens olika aktörer med ett fåtal undantag genomförts på ett fragmenterat vis vilket utelämnat områden och fastigheter med höga utbyggnadskostnader. Parterna ser regionala och interregionala synergier genom att aggregera områden och därmed efterfrågan ur ett utbyggnads- och finansieringsperspektiv, ett arbete som grundar sig i det regionala utvecklingsansvaret för att inte kommun och regiongränser ska ses som hinder.

Perspektivet att aggregera efterfrågan har tidigare kartlagts av t.ex. Bredbandsforums arbetsgrupp "Aggregerad efterfrågan" och senast uppmärksammats i Digitaliseringsrådets lägesbild över digital infrastruktur som överlämnades till regeringen den 26 mars 2019. Genom att aggregera återstående utbyggnad i olika typområden som sedan aggregeras på regional nivå och vidare till interregional nivå skapas grunden för att ta helhetsgrepp av utbyggnaden i linje med Parternas gemensamma målbild.

Regeringens bredbandsmål tar hänsyn till permanentboende och arbetsställen vilket skiljer sig från det regionala perspektivet och behovet där regionala utvecklings- och tillväxtstrategier erfordrar att andra typer av byggnader, fastigheter och platser av samhällsintressen inkluderas i den fortsatta utbyggnaden. Parternas identifieringsarbete av återstående utbyggnad skall förhålla sig till redan utbyggda områden och aviserade utbyggnadsplaner. Detta avser parterna att genomföra genom att förhålla sig till den så kallade närhetsprincipen. Med hänsyn till närhetsprincipen tas hänsyn till nedan fastigheter, byggnader och platser av samhällsintresse som ej tidigare blivit erbjudna bredbandsanslutning;

- Permanentboende (såsom t.ex. privathushåll)
- Företag och organisationer
- Mobilmaster och mobiloperatörer
- Visstidsboenden (såsom t.ex. fritidshus)
- Platser av samhällsintresse (såsom tekniska anläggningar och platser för besöksnäring etc.)

2. TYPOMRÅDEN

Då utbyggnaden ur ett kommunalt och regionalt perspektiv oftast skett på ett fragmenterat vis har återstående utbyggnad tekniska, kommersiella och finansiella olikheter och utmaningar. Ur ett landsbygdsperspektiv är skillnaden stor mellan såväl kommuner och regioner inom RSS geografiska

upptagningsområde. Av denna anledning ser behovet av utbyggnad och finansiering olika ut och måste därmed hanteras olika men med fördel aggregeras på regional och interregional nivå. Parternas gemensamma kartläggning skall resultera i att återstående utbyggnadsbehov kategoriseras i olika typområden för att kunna arbeta fram olika tekniska, kommersiella och finansiella modeller och samtidigt kunna göra prioriteringar ur ett utbyggnadsperspektiv i en plan för interregional utbyggnad.

3. NÄRHETSPRINCIPEN

Närhetsprincipen innebär att fastigheter eller andra objekt i behov av en bredbandsanslutning skall erbjudas anslutning och anslutas av den nätägare som har kortast avstånd till fastighetsägaren. Närhetsprincipen skall ta hänsyn till utbyggda områden, pågående utbyggnad, eller områden där nätägare har tillräckligt underlag för byggstart. Detta omfattar även perspektiven förtätning och expansion av närliggande fastigheter. Närhetsprincipen syftar till att i så stor omfattning som möjligt minska risken för parallellinvesteringar, samtidigt som fastigheter inom eller i närhet av redan utbyggd eller planlagd utbyggnad inte skall omfattas av arbetet med att aggregera möjliga utbyggnadsområden i en plan för interregional utbyggnad. Grunden för detta är att maximera de samhällsekonomiska effekterna genom att framtida utbyggnad och finansiering sker till rätt område, i rätt tid och av den befintliga nätägaren i området alternativt av den nätägare som mest kostnadseffektivt kan bygga anslutningen. Parterna avser i det fortsatta arbetet med plan för interregional utbyggnad att ytterligare definiera närhetsprincipen så att det tar optimal hänsyn till redan utbyggda eller planerade områden.

4. EFTERANSLUTNINGAR

Utöver att kartlägga och identifiera återstående utbyggnad i relation till närhetsprincipen i syfte att nå Parternas gemensamma målbild kommer förtätning och efteranslutningar vara avgörande och av särskild vikt för att nå regeringens bredbandsmål till 2025. I redan utbyggda nät är det av största vikt att Parterna tillsammans finner samarbetsformer för hantering av bortfallet d.v.s. de fastighetsägare som initialt fått ett erbjudande om anslutning och som valt att tacka nej till anslutning. Parternas målsättning är även att finna modeller och lösningar för hantering av förtätningar i redan befintliga nät. Avseende fiberföreningar skall Parterna fördjupa sig i arbetet med efteranslutningar och förtätningar då detta är av särskilt stort vikt för Parternas gemensamma målbild.

5. FINANSIERING AV BREDBANDSUTBYGGNADEN

För att förverkliga en plan för interregional utbyggnad krävs olika finansieringslösningar. Parterna avser var för sig och gemensamt föra dialog med nationell nivå för att tydliggöra samhällsnytta genom detta avtal. Regionsamverkan Sydsverige och regionerna var för sig kan förbättra förutsättningarna för en marknadsmässig utbyggnad att nå längre. Detta kan ske genom att RSS eller regionerna medverkar till offentliga insatser som är till nytta och gagn för regionerna, invånare och företag. Det kan även ske genom att tredje part vill driva utveckling och verksamhet som leder till ökad trafik i nät. Initiativ som ökar trafikflöde i nät genererar långsiktigt intäkter som kan reinvesteras i fiberutbyggnad.

Regionerna inom Regionsamverkan Sydsverige har inget intresse av att äga infrastruktur men däremot säkerställa rådighet i den digitala infrastrukturen samt att det följer principen allmänt kommunikationsnät (öppet nät).

Den av Parterna framtagna planen för interregional utbyggnad skall vid genomförandet i första hand grunda sig på en marknadsdriven utbyggnad och finansiering. Avseende områden och eller typområden som ej kan erbjudas bredbandsanslutning genom finansiering på kommersiell på grund avser Parterna att gemensamt verka för att finna alternativ finansiering. Finansiering kan vara mellan parterna eller genom tredje part, men skall regleras i separata överenskommelser eller avtal och följa rådande lagar och regler.

I det fall flera marknadsaktörer planerar eller har pågående byggnation av bredband inom ett område får utbyggnaden endast vara marknadsdriven utan offentlig insats. I Parternas fortsatta arbete med att finna finansiering skall Partena följa nedan prioritering, principer och turordning;

1. Utbyggnaden finansieras på kommersiell grund genom en marknadsdriven utbyggnad.
2. Om utbyggnaden ej kan genomföras på kommersiella villkor ska parterna gemensamt söka andra finansieringsalternativ t.ex. genom det offentligas behov av digital kommunikation alternativt genom samverkan med tredje part.
3. Offentliga insatser genom bidrag från nuvarande eller framtida stödprogram
4. Offentliga investeringar

BILAGA 3

DEN SYDSVENSKA DIGITALA ARENAN

1. DIGITAL DELAKTIGHET

Samhällets, invånarnas och företagens möjligheter till utveckling och digitala tjänster är omfattande. Därför är invånarnas kunskap om betydelsen av bredbandsutbyggnad och förutsättningarna för digitalisering angelägen. Ökad kunskap genererar ökad anslutning till bredband när möjligheterna finns och ger ökade förutsättningar för användning av digitala tjänster.

Parterna har ett gemensamt intresse i invånarnas ökade digitala kunskaper och delaktighet. Utbildning och förståelse för digital delaktighet minskar riskerna för att invånarna inom RSS geografiska områden hamnar i digitalt utanförskap och därmed inte kan ta del av de tjänster och möjligheter som de som har bredbandsanslutning kan göra. För att nå en hög digital delaktighet avser parterna att finna former för folkbildande insatser riktade till invånare och näringsidkare. Syftet med folkbildande insatser är dels att få invånare och näringsliv mer digitalt aktiva men även som en del i att jobba med det bortfall där fastighetsägare tackar nej till ett erbjudande om bredbandsanslutning. En hög anslutningsgrad är en nödvändighet för att utbyggnadsprojekt ska kunna realiseras och i förlängningen resultera i den samhällsnytta som eftersträvas. De insatser som handlar om att minimera bortfallet ska sättas in där behovet är som störst med hänsyn taget till planerad utbyggnad.

2. DEN SYDSVENSKA DIGITALA ARENAN

Förverkligandet och realiserandet av den Sydsvenska digitala arenan sker genom en innovationsdriven process där båda parter är viktiga och drivande. Affärer och projekt som kan rymmas inom ramen för konceptet för den Sydsvenska digitala arenan kan ha många ägare, och involverade parter där regionerna inom RSS eller part inte behöver vara med i alla affärer och projekt utan själva syftet är att vara katalysatorn och tillhandahålla arenan där marknadens alla aktörer, det offentliga och invånaren tillsammans kan verka för att skapa tillväxt och en hållbar utveckling både ekonomiskt, ekologiskt och socialt, där RSS i egenskap av samhällsaktör har en ledarroll.

Den Sydsvenska digitala arenan skall ses som en innovationsplattform och kontaktyta för nyttjande av digitaliseringens möjligheter, där den digitala infrastrukturen utgör grunden och är en bärande förutsättning för tillväxt och välfärd. En öppen, robust och väl utbyggd interregional digital infrastruktur har potentialen att attrahera innovation, kompetens och nyetableringar inom en mängd verksamhetsområden. Ekosystemet för dataflöden behöver utvecklas och bli effektivt samt ge förutsättningar för innovation och samhällsnytta. Data är drivkraft i digitaliseringen och de aktörer som producerar och använder den digitala informationen är i stor utsträckning beroende av varandra i ett ekosystem där AI, big data-analyser och blockkedjor bygger på att stora mängder data finns tillgängligt och kan analyseras. Genom att driva på införande av framtidssäkra protokoll stärks internets funktionalitet och kvalitet. Genom att det blir möjligt att fortsätta expandera nätverksbaserade tjänster och tillämpningar, skapas ökad tillgänglighet vilket inte minst är centralt för kommuner och myndigheter som ska vara nåbara för alla, läggs grunden till ett fortsatt globalt och öppet internet,

höjs graden av säkerhet genom inbyggd kryptering och det skapas bättre prestanda i näten genom effektivare hantering av trafik. Det ökade trafikflödet i näten skapar incitament för nätägare och operatörer att investera i infrastrukturen, och därmed blir digitalt aktiva invånare en bärande del i den Sydsvenska digitala arenan.

De av RSS gemensamt överenskomna positionspapper, de regionala utvecklingsstrategierna och tillväxtstrategier i kombination med affärsnyttan för part är bärande och vägledande för utveckling av innovation, tillväxt och attraktionskraft i Sydsverige. Innovationsinsatser kommer att motiveras av och beskrivas med hjälp av RSS syfte och fokusområden. Den Sydsvenska digitala arenan ska innehålla möjligheten för respektive region att utifrån ovan välja utvecklingsområden. Det är här regionernas olikheter blir styrkorna och ett tydligt fokus ska ligga på interregional och regional nytta med syfte att utvinna samhällsnytta genom digitalisering. Parterna avser därför att tillsammans med varandra och genom andra samarbetspartners konkretisera hur den Sydsvenska digitala arenan skall förverkligas och finansieras.

Innovationsarbetet inom den Sydsvenska digitala arena kan exempelvis beskrivas på följande vis.

Den Sydsvenska digitala arenan:

- Baseras på utvecklingsperspektiv och innovation och utvecklas över tid.
- Har människornas behov och kunskap som kärna.
- Används som ett verktyg för att bedriva hållbar samhällsplanering.
- Är öppen för tredje partssamverkan.
- Fungerar som en plattform för samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv och akademi och bygger varaktighet och förtroenden över branscher och sektorer.
- Fungerar som gemensam nämnare och möjliggörare för det interregionala utvecklingsarbetet där nyttjande av infrastrukturen ska tillgodose samhällets och det offentliga behov av kommunikation.
- Använder kraften i att sex regioner agerar gemensamt och använder regional unicitet som skapar mervärde för helheten.
- Skapar förutsättningar för mobilitet för alla och allt (paket-, gods- och persontransporter)
- Skapar synergier och förenklar möten mellan branscher och människor
- Ökar efterfrågan på digitala tjänster och ökar datatrafiken i näten.

3. FINANSIERING

Det innovationsdrivna utvecklingsarbetet inom ramen för den Sydsvenska digitala arenan finansieras gemensamt av parterna och av de strategiska partners den Sydsvenska digitala arenan knyter till sig.

Finansieringen kan även ske genom de funktioner och tjänster som parterna utvecklat och som har värde för respektive parts verksamhet. Finansiering kan vara mellan parterna eller genom tredje part, men skall regleras i separata överenskommelser eller avtal och följa rådande lagar och regler.

EJ FÖR SPRIDNING

BILAGA 4

SAMVERKAN OCH STYRMODELL

Inom RSS gäller generellt att uppdrag och uppgifter som till sin karaktär vinner på en gemensam beredning och beslutsfattande ur ett sydsvenskt perspektiv hanteras inom ramen för samarbetet. Uppdragen handlar framförallt om strategisk och övergripande planering, påverkansarbete genom bland annat dialog med relevanta aktörer. Konkret och lösningsorienterat samarbete genomförs där det ger mervärde för organisationerna eller medborgarna.

Samarbetet mellan regionerna i Regionsamverkan Sydsverige har beslutande, rådgivande och rekommenderande funktioner. Den ideella organisationens beslutsfattande är aldrig överordnat respektive huvudmans beslutsfattande utan beslut som berör respektive huvudmans verksamhet (ekonomi) måste fattas i medlemsorganisationernas politiska församlingar, enligt gällande besluts- och delegationsordning, för att vara giltiga.

Samverkan inom detta avtal sker genom en gemensam samverkansgrupp, där bredbandskoordinatorerna representerar RSS och AKTÖREN deltar med relevant personal ur strategisk och taktisk nivå. Samverkansgruppen ansvarar för detta Samverkansavtal och bereder ärenden till respektive organisation när det behövs separata beslut, samt bereder förändringsförslag inom avtalet. I respektive region inom RSS skapas operativa grupper för att följa det konkreta arbetet.

Politisk avstämning sker minst en gång per år av hur samarbetet upplevs från båda Parter samt rapport om progress och samhällsnyttiga effekter.

Samverkansgruppen ansvarar för att utvärdera och följa upp det som gemensamt definierats som strategiska initiativ och projekt, som görs inom ramen för Samverkansavtalet och som inte ägs av annan styrgrupp. Samverkansgruppen ska även utväxla och förstå respektive parts strategier samt utgöra forum för strategisk innovation som kan leda till innovativa projekt mellan Parterna och eventuellt andra partners.

Samverkansgruppen ska präglas av öppenhet och dialog där parterna åtar sig att informera övriga om strategiska förändringar som berör detta avtal.

Regionsamverkan Sydsverige

Ärende – Samverkansavtal bredband

Sammanfattning

Tillgång till bredbandsinfrastruktur är en förutsättning för att kunna nyttja digitaliseringens möjligheter och leverans av samhällstjänster. Utgångspunkten är en marknadsdriven utbyggnad i samklang med det offentligas behov och ansvar för långsiktigt hållbar tillgång till viktig infrastruktur. För att lösa den utbyggnad som återstår uttalas tydligt av myndigheter och bransch att det krävs ett helhetstänk där samverkan mellan marknadens alla aktörer är det bärande nyckelordet samt att det finns en tydlig ledarroll. Beredningsgruppens bedömning är att den betydande storlek som ett sammanhållet RSS utgör ger goda förutsättningar att gemensamt nå framgång i frågan.

Bakgrund

Inom ramen för RSS samordnas och koordineras insatserna i Sydsverige med syfte att nå de nationella målen. Styrelsen för RSS beslutade 2017-09-21 att prioritering av insatser när det gäller bredbandsutbyggnad och möjligheterna med digitalisering är ett prioriterat område i handlingsplanen för 2018. I handlingsplanen för 2019 beslutades att samordning av insatser när det gäller bredbandsutbyggnad ska ges hög prioritet. Utifrån dessa prioriteringar har bredbandskoordinatorerna i samtliga regioner inom RSS gemensamt arbetat med området.

Målsättningen är att alla ska få ett erbjudande, att de som får ett erbjudande tackar ja, att efteranslutning erbjuds om så behövs, samt om att alla ska bli digitalt aktiva. De utmaningar som finns handlar främst om landsbygden, dvs det mest kostnadsdrivande återstår, om finansiering samt om att fånga marknadens intresse, om efterfrågan, att öka förståelsen och kunskapen samt om vikten av att alla är med. En av utmaningarna men samtidigt en av de bärande förutsättningarna för att lyckas är samverkan. Detta är en komplex marknad med många aktörer som måste samspela för att nå målpuppfyllelse.

Under 2018 har beredningsgruppen bjudit in och fört dialog med marknadens aktörer, näringsdepartement samt Post- och Telestyrelsen i syfte att nå de nationella bredbandsmålen för att öka möjligheterna för tillväxt och utveckling, nyttjande av digitaliseringens möjligheter och för att skapa möjligheter till synergieffekter inom Regionsamverkan Sydsveriges prioriterade områden. Tillgång till bredbandsinfrastruktur är en grundförutsättning för att dra nytta av digitaliseringens möjligheter och ett effektivt medel för att nå målen inom våra definierade utvecklingsområden - hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, infrastruktur, kultur och regional utveckling. Bredband är idag en lika viktig infrastruktur som el, vatten och vägar. Med en etablerad heltäckande digital infrastruktur ökar potentialen för hållbar tillväxt, attraktionskraft, levande landsbygd och samhällsutveckling i stort. Det finns många möjligheter exempelvis med uppkopplade järnvägsstationer och

busshållplatser, övervakning av vattenförsörjning, förutsättning för tjänster inom hälso- och sjukvården samt interaktiva tjänster inom kultur och utbildning.

Ärendet

Beredningsgruppen har under marknadsdialogen identifierat möjligheten för RSS att genom ett partnerskap säkerställa och skapa förutsättningar för en fortsatt bredbandsutbyggnad och skapa en Sydsvensk Digital Arena vars syfte är att knyta samman behovet av digital utveckling inom samtliga RSS prioriterade områden och ta en ledarroll. En Sydsvensk Digital Arena kan fungera som motor för en generell kompetensutveckling, attrahera kapital, samt locka nya etableringar i syfte att skapa arbetstillfällen, öka produktiviteten och bidra till ett hållbart samhälle. Som marknaden och branschen ser ut idag har storlek betydelse. RSS som representant för 26 procent av Sveriges befolkning gör oss intressanta.

Beredningsgruppens bedömning är

- att de nationella bredbandsmålen har störst förutsättningar att uppnås genom ett offentligt-privat partnerskap, ett samarbetsavtal där RSS tillsammans med en marknadsaktör blir huvudparter för att arbeta fram lösningar för att nå uppsatta mål.
- att samverkan mellan RSS och den privata marknaden ökar möjligheterna till att sätta en Sydsvensk behovsanpassad modell för nationellt stöd på kartan som gynnar tillväxt och attraktionskraft.
- att interregionalt arbete är en framgångsfaktor och förutsättning för en Sydsvensk Digital Arena.
- att Regionsamverkan Sydsveriges initiativ, att koordinera och samordna insatser, ta position för bredbandsutbyggnad, kraften i samverkan mellan sex regioner och den privata marknaden kommer att vara en avgörande faktor.
- att tiden är en kritisk faktor, möjligheterna är nu.

Ett samverkansavtal innebär att parterna bidrar med sin tid och arbetar mot gemensamt definierade utvecklingsmål utifrån ett explorativt angreppssätt i en utvecklingsfas i syfte att skapa ramar och förutsättningar för innovation. Prioriterade områden och begränsningar i åtagandet beskrivs i samverkansavtalet. Utbyggnaden av bredband och etablering av en Sydsvensk digital arena har stor betydelse för tillväxt och utveckling i Sydsverige. För att nå störst effekt av digitala omställningen är en heltäckande bredbandsinfrastruktur en förutsättning. Samverkansavtalet bidrar till en konkret handlingsplan för samordningen av insatser när det gäller bredbandsutbyggnad och digitalisering.

Avrapportering behöver göras kontinuerligt till arbetsgruppen för regional utveckling och utvecklingsutskottet för regional utveckling, samt till styrelsen för RSS. Detta förslag till beslut är även avhängigt förslag till beslut om resurssäkring.

Faser i arbetsprocessen

Utifrån uppdrag från styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige ser beredningsgruppen för bredbandsfrågor följande faser för det nu aktuella strategiska arbetet. I övrigt hänvisas till avtalstexten.

1. Strategiskt samverkansavtal med operatör för att nå de nationella målen för bredbandsutbyggnaden i de sex sydsvenska regionerna. Därmed skapas förutsättningar för Sydsvensk digital arena liksom för hållbar tillväxt och utveckling i hela vårt sydsvenska område. Inga ekonomiska åtaganden är förknippade med detta "paraplyavtal" men utgör, med hela RSS-området

som bas, en grund för fortsatt arbete för att konkretisera den fortsatta processen. Ambitionen är att RSS-styrelsen skall fatta ett positivt beslut gällande föreslaget avtal under maj månad 2019.

2. Nästa steg i den strategiska arbetsprocessen utgörs av mera detaljerat arbete med fokus på regionala utbyggnader och ekonomiska förutsättningar. För att uppnå skaleffekter förutsätts att hela RSS-området deltar i arbetet. Därmed har ärendet likaså en stark påverkansfaktor gentemot nationella nivå, staten. Därefter erfordras regionvisa beslut gällande eventuella regionala ekonomiska konsekvenser. Fas 2 planeras vara avslutad i slutet av 2019 och inrymma efterfrågade handlingsplaner.

3. Fas 3 är början på en period av mera genomförande av bredbandsutbyggnad till gagn för de mer perifert geografiskt belägna kunderna och att skapa den Sydsvenska digitala arenan. Dessa ambitioner är huvudsyftena med hela bredbandsprojektet.

Förslag till beslut:

Regionsamverkan Sydsverige beslutar att ingå samverkansavtal med den marknadsaktör som bäst svarat upp mot förväntningarna utifrån utvärderingen av genomförd marknadsdialog.